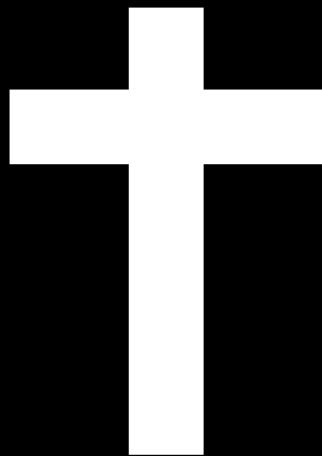

Alkawal Kesal

Portions of the New Testament in the Fulfulde Borgu language
of Benin

Alkawal Kesal

Portions of the New Testament in the Fulfulde Borgu language of Benin

copyright © 2011 SIM International

Language: Fulfulde Borgu (Fulfulde, Borgu)

Translation by: SIM

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

7104dd08-43ed-5b6c-bcfb-9f0e6052d5f3

Contents

Matiye	1
Yuhaana	30
Roma	50
Korintu Aranol	63
Galaatiya	75
Efesu	80
Filippi	85
Koloosi	88
Tesalonika Didabol	91
Timote Aranol	93
Timote Didabol	97
Titus	100
Filemon	102
Iburaninkeeēbe	103
Piyer Aranol	113
Piyer Didabol	117
Yuhaana Aranol	120
Yuhaana Didabol	124
Yuhaana Tatabol	125
Yahuuda	126
Kollitinki	128

Linjiila Yeesu hande no Matiye winniri

Haala pudiirka

Binnuudo linjiila arandeha kaa do laati nun Yahuduuo jannjudo. Diga fuddoode, himbe e miili Matiye jaooowo ceede faada nun winni linjiila kan. O laati nun bo gooto der aahiiße Yeesu sappo e diido. Yahuduue nun o winnani. O holittii dum e limtango be aayaaje Alkawal Kiinjal duudde, kollitoje no Yeesu nun laatii kebbindo annabaaku-iji duuddi. Linjiila makko e jogii haalaaji mawdi feere feere.

Haala Laamaare Alla nun laatii dadol mannjol der ekkitinol Yeesu. Laamaare Alla nen Matiye bo noddato Laamaare kammu. Maytitaago noddugo mo «Bii Dawda», kan nun hollitinta dum. Yeesu laati nun laamiido mo annabiiße batani waran, kan laatii waaji Matiye. Wooduue annal waddanii «laamiido Yahuduue», dokke. Yeesu fiinii no Laamaare Alla faanake, tuubufe, ko wayliti goonki mum, faami no e haajaa Alla walla dum, kambee nun laamaare nen laatanii.

Baa no laamiido on holittii maaneeki Laamaare Alla e waafugo kaayefiji, o nyawti nyawbe, o nyaanni rafaabe, e non fu, himbe woppii mo hande no o batungoo de duudfum kanko e hoore makko. Yahuduue daartannoobe laamiido, faamay no e haani laamiido on tooro.

No Yeesu finti, o hollii no o laataaki laamiido Yahuduue tan. O wi'i: «Mi hokkaama baawde dow kammu e dow leydi fu».

Tokkontiki haalaaji

1. Kaakiraabe Yeesu e dingol mum, 1.1-2
2. Waajju e golle Yuhaana gadoowo batisi, 3.1-12
3. Waafugo Yeesu batisi e jarbeeki mum, 3.13-4.11
4. Golle Yeesu der Galili, 4.12-18.35
5. Ummaago Yeesu diga Galili, yahi Urusalima, 19.1-20.34
6. Asaweree Yeesu sakitiineere, 21.1-27.66
7. Fintuki e holittaaki Yeesu Joomiraawo, 28.1-20.

Inde kaakiraabe Yeesu (Luka 3.23-38)

¹ Nani do inde kaakiraabe Yeesu Almasiihu, taaniraawo Dawda, taaniraawo Iburahiuuma:

² Iburahiuuma rimi Isiyaaku, Isiyaaku rimi Yaakuubu, Yaakuubu rimi Yahuuda e miraabe mum. ³ Yahuuda rimi Fares e Jara,

kambee woni be o rindi e Tamar, Fares rimi Hisuruuna, Hisuruuna rimi Aram. ⁴ Aram rimi Aminadab, Aminadab rimi Nasuuna, Nasuuna rimi Salmuuna. ⁵ Salmuuna rimi Bo'es, mo o rindi e Rahab, Bo'es rimi Obed, mo o rindi e Ruutu, Obed rimi Yesa. ⁶ Yesa rimi Dawda, laamiido.

Dawda rimi Suleymaanu, inniiko woni debbo mo Uriya acci. ⁷ Suleymaanu rimi Robo'am, Robo'am rimi Abiya, Abiya rimi Asa. ⁸ Asa rimi Yusafat, Yusafat rimi Yoram, Yoram rimi Ujiya. ⁹ Ujiya rimi Yotam, Yotam rimi Akas, Akas rimi Hejekiya. ¹⁰ Hejekiya rimi Manaasa, Manaasa rimi Amon, Amon rimi Yusiya. ¹¹ Yusiya rimi Yekuniya e miraabe mum. Wakkati mum nun Yahuduue egginaa, yaaraa leydi Babiila.

¹² Baawo no be jaara Babiila, Yekuniya rimi Salaatiyel, Salaatiyel rimi Jorobabel.

¹³ Jorobabel rimi Abihuda, Abihuda rimi Eliyakim, Eliyakim rimi Ajora. ¹⁴ Ajora rimi Sadok, Sadok rimi Akim, Akim rimi Eliyuda. ¹⁵ Eliyuda rimi Eliyaajaru, Eliyaajaru rimi Mattan, Mattan rimi Yaakuubu. ¹⁶ Yaakuubu rimi Yusufu, gorko Mariyama, inna Yeesu, bi'eteedo Almasiihu.

¹⁷ Jaamanuuji sappo e naay nun wadi diga Iburahiuuma faa yottii Dawda. Diga Dawda faa yottii wakkati Yahuduue egginaa, yaaraa Babiila, wadii jaamanuuji sappo e naay. Diga Yahuduue egginaa yaara Babiila, faa yottii Almasiihu, wadii jaamanuuji sappo e naay.

Dingol Yeesu Almasiihu (Luka 2.1-7)

¹⁸ Nani do no Yeesu Almasiihu rimiraa. Mariyama inniiko, e laatii mo Yusufu daabbi. Amma ko be kawta, Mariyama hebbi reedu e baawde Ruuhu Ceniiido. ¹⁹ Yusufu daabbiido Mariyama e laatii neddo poonnitiiido. O yiday sentingo mo, den o resi salaago mo e cuudiidum. ²⁰ Wakkati o woni oo mijoo ka, malaykaajo Joomiraawo wari e makko, der koydool. Malaykaajo on wi'i mo: «Yusufu, taaniraawo Dawda, taa hulu ettugo Mariyama, debbo maa. Gam binjel nel o saawi, e Ruuhu Ceniiido yiwi. ²¹ O riman biddo gorko, kokkaa mo inne Yeesu, gam o hisinan himbe makko diga hakkeeji maabbe.»

²² Dum fu, dum wadii gam hebbingo haala ka Joomiraawo batuno diga e hunnuko annabijjo, o wi'i:

²³ «Gatol jol annaa gorko saawan, rima biddo gorko,

o wi'ete Emmanuwel.»

Maana inne nen woni: «Alla e wondi e meeden.»

²⁴ No Yusufu fini, wadi ko malaykaajo Joomiraawo batii dum, o banji Mariyama.

²⁵ Amma o hawtay e makko, faa nyaanne

o rimi 6iddo gorko. Yusufu hokki mo inne Yeesu.

2

Woodube annal warii daarugo Yeesu

¹ Yeesu rimaama Baytilaama der leydi Yahudiya, wakkati laamiido Eroodu, go woodube annal yiwoy diga lettugal, wari Urusaliima. ² No 6e jottii, 6e yami: «Toy laamiido Yahuduuse dimaado jooni on woni? Men ji'i hoodere makko diga lettugal, men garii sujidango mo.»

³ No laamiido Eroodu nani habaru on, hakkilo mum jibii, kanko e himbe Urusaliima fu. ⁴ O noddini hooreebe limaamii6e, e moodi6e tawreeta fu, o yami 6e, toy nun Almasiihu rimetee? ⁵ Be toontii mo, 6e bi'i: «Baytilaama nun, der leydi Yahudiya, gam nani ko annabijjo winnunoo:

⁶ «An, Baytilaama der leydi Yahudiya, a faanday caka ci'e Yahudiya mawde. Gam ardotoodo yiwan diga e maa, kanko nun durata himbe am Isira'iilaabe.»

⁷ Den, Eroodu noddini woodube annal 6en e cuudiidum, yami 6e 6e laabinana dum wakkati de hoodere nen hollitii. ⁸ Baawo mum, o lildi 6e Baytilaama, o wi'i 6e: «Jahee, pumpitee habaru sukayel nel faa laaba. To on ji'i nel, maatinee am, gam mi yaha, min bo, mi sujidana nel.»

⁹ No 6e nani ka laamiido bati 6e, 6e jawti. Den, 6e kollirii hoodere ne 6e ji'unoo lettugal e ardi 6e. No ne yottii nokkuure to sukayel nel woni, ne darii. ¹⁰ No 6e ji'i hoodere nen, gerde maabbe welii puy. ¹¹ Be naati der wuro, 6e ji'i sukayel e inna mum, Mariyama. Be jicci, 6e cujidani nel. Be pitti gineeqi maabbe, 6e kokkori nel kanjeeje, e wardi buudeteedum, e dacce luuttooje, bi'eteede miir. ¹² Baawo majjum, Alla holli 6e der koydool to 6e bittu to Eroodu. Den 6e kootiri leydi maabbe e laawol gonnjo.

Yusufu doggii suudoy Misira

¹³ No 6e jawti, malaykaajo Joomiraawo hollitanii Yusufu der koydool, wi'i mo: «Umma, ettu sukayel nel e inna mum. Doggidin nel, jahaa Misira, joodfodaa ton faa de bi'umaa mi gartaa. Gam Eroodu waran daartugo sukayel nel, gam halka nel.»

¹⁴ Yusufu ummii jemma, yaari sukayel nel e inna mum faa Misira. ¹⁵ O joodii ton faa de Eroodu maayi. Nun nun ka Joomiraawo batuno e hunnuko annabijjo hebbiri, de o wi'i:

«Mi noddii 6iyam wurtoo diga Misira.»

Eroodu halkii sukaabe Baytilaama

¹⁶ No Eroodu faami woodube annal 6en jammike dum, mone makko ummii puy. O lili 6e bara sukahon goron tawaakon Baytilaama e der jeyde makko fu, diga sukahon kecon, faa kon duu6i didi. O wadii dum,

o foonni deydey wakkati ki woodube annal batuno mo dow hollitaago hoodere nen. ¹⁷ Dum hebbinii haala ka annabi Yeremiya batunoo, wi'i:

¹⁸ «Cimaali nanaama der siire Rama, e bojji, e goytaali duuddi. Rahiiluun wullata, gam sukahon mum. O nootaaki eyteego, gam kon maayidii.»

Yusufu wittii Nasaratu

¹⁹ Baawo maayade Eroodu, malaykaajo Joomiraawo hollitanii Yusufu der koydool, der leydi Misira. ²⁰ O wi'i mo: «Umma, ettu sukayel nel e inna mum, bitton leydi Isira'iila, gam yi6unoobe warugo suka on maayii.»

²¹ Den Yusufu ummii, etti sukayel nel e inna mum, 6e bitti leydi Isira'iila. ²² Amma Yusufu nannii Arikilawus ja6ii laamaare baaba mum Eroodu, laamii dow Yahudiya. O huli yahugo ton. Ko Alla baddi mo der koydool, den o yahi far leydi Galili. ²³ O yahi o joodii siire wi'eteene Nasaratu. Dum laatike, gam hebbinga ka annabijbe batunoo, wi'i: «O noddete Nasaratujo.»

3

Waaji Yuhaana gadoowo batisi (Marku 1.1-8; Luka 3.1-18; Yuhaana 1.19-28)

¹ Wakkati majjum, Yuhaana gadoowo batisi suppiti. Oo waajoo der ladde haro Yahudiya, oo wi'a: ² «Tuubee, gam Laamaare Alla faanake.»

³ Kanko nun annabi Esaaya batani, wi'i: «Daane neddfó e bata dow dow, der haro, e wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraawo,
poonnitee laabi makko!»

⁴ Yuhaana e borninoo gineeqi cannyiraadi leebii jeelooba, oo hab6ii helbelol gurul dow funjudu makko. Nyaamdu makko laatii baabatti e juuri ladde. ⁵ Himbe Urusaliima, e leydi Yahudiya, e tawaafe takkol maayo Urdun fu, wari to makko. ⁶ Be tuubi hakkeeji maabbe, go Yuhaana wadi 6e batisi der maayo Urdun.

⁷ No o yi'i Farisaabe e Sadukiibe duu6be e wara Wadeego batisi, o wi'i 6e:

«Biibbe bolle pure! Moy tintini on doggon mone Alla waroore? ⁸ Gaddee golle kollitoje on tuubii. ⁹ To on miilee e gerde moodon bi'on: "Iburahiima nun woni maama amen!" Gam mii wi'a on, Alla e waawi waylitingo kaaye, de laatoo 6ibbe Iburahiima! ¹⁰ Jooni, jammere gantaama gam feyya ledde faa e fadi mum. Den, leggal nel rimataa 6ibbe boodde fu wuditinte, faddee der yiite. ¹¹ Min, e diyam nun gadiranmi on batisi, gam hollitingo on tubi. Amma garoovo baawo am, e burimmi

baawde. Mi fotay du baa jimminaago, forta paade makko. Kanko, o wadan on batisi e Ruuhu Ceniido, e yiite. ¹² Oo jogii besirdum e junjo makko, o laabinan fiyirde makko. O loowa gawri der rummuure makko, o wula nyaane der yiite ne nyifataa.»

*Yeesu wadaama batisi
(Marku 1.9-11; Luka 3.21-22)*

¹³ Wakkati majjum, Yeesu yiwi Galili, wari maayo Urdun to Yuhaana, gam Yuhaana wada mo batisi. ¹⁴ Amma Yuhaana nootaaki, wi'i: «Min nun haajaa gadanaa batisi, ko an nun wari to am mi wadanee?»

¹⁵ Yeesu toontii mo, wi'i: «Noota dum laatto non non joonii, gam hande non kebinbirin ko foornitii fu.»

Den Yuhaana nootii. ¹⁶ Don maa don, no Yeesu wadaa batisi, wurtii e diyam, kammu maabbiitii. O yi'i Ruuhu Alla e jippoo dow makko, hande tantabaraaru. ¹⁷ Don daane gom nanaa dow kammu, e wi'a: «Oo do nun laatii Biddo am jidaado, mo ceyoriiim.»

4

*Seydan jarbake Yeesu
(Marku 1.12-13; Luka 4.1-13)*

¹ Baawo majjum, Ruuhu Ceniido yaari Yeesu der haro gam Iibiliisa jarboo mo. ² O suumii nyaloomaaje lasoy didi e jemmaaje lasoy didi. Den, rafo wadi mo. ³ Don Jarbotoodo on battii mo, wi'i: «To a laati nun Biddo Alla, batu kaaye dee do waylitoo peen.»

⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «E winnaa: "Neddo wuuriirtaa e peen tan, amma e haala burtiika diga hunnuko Alla fu."»

⁵ Iibiliisa yaari mo wanjarde seniine, bili mo dow suudu Alla to furi towugo. ⁶ Den o wi'i mo:

«To a laati nun Biddo Alla, fittu kodaa ley, gam e winnaa der dewtere, Alla batan malaykaabe mum be taabbee e juude maabbe gam to koyfe maa fergoo kaaye.»

⁷ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dewtere wi'i kade: "Taa jarba Alla Joomiraawo maa".»

⁸ Iibiliisa yaari mo kade dow waanne towune puy. O holli mo laamaareeji duuninyaaru fu e teddujal majji. ⁹ Den o wi'i mo: «Mi hokkete huune dum fu, to a jiccake cijdandaa am.»

¹⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dillu diga don, an Iibiliisa, gam e winniid der dewtere:

"Sujidan Alla Joomiraawo maada, kanko tan teddintaa!"» ¹¹ Den Iibiliisa acci mo, go malaykaabe battii e jagganoo mo.

*Yeesu waajake der leydi Galili
(Marku 1.14-15; Luka 4.14-15)*

¹² No Yeesu nani Yuhaana gadoowo batisi nanjaama, wattaa der kasu, o witti leydi

Galili. ¹³ O eggii Nasaratu, o joodoy Kafarnahum, takkol fonjo maayo Galili, hakkune jeyde leydi Jabulon e Neftali. ¹⁴ Hande non haala ka annabi Esaaya batunoo hebbiri, o wi'i:

¹⁵ "Leydi Jabulon e leydi Neftali, joodini takkol maayo, fonjo Urdun, Galili, an laatiini joodorde himbe 6e lenyi janani.

¹⁶ Himbe tawaabe der niwre, yi'ii jaynjol manjol. Joodiibe e leydi maayde, niibuni, jaynjol yaynanii dum."

¹⁷ Diga wakkati majjum, Yeesu fuddi waajaago e wi'a: «Tuubee, gam Laamaare Alla battike.»

*Aahiibe Yeesu arandee6e
(Marku 1.16-20; Luka 5.1-11)*

¹⁸ No Yeesu woosotoo takkol fonjo maayo Galili, o yi'i suubotoobe liyyi dido, Simon, noddeteedo Piyer, e minyum Andere, e fadda taaruuiji mum der maayo. ¹⁹ Yeesu wi'i 6e: «Tokkee am, mi wadan on suubotoobe himbe.»

²⁰ Don maa don 6e acci taaruuiji maabbe, 6e tokki mo. ²¹ O yahi yeeso, o yi'i rindaabe dido der laana, Yaakuuba e minyum Yuhaana, 6ibbe Jebede. Kambe e baaba maabbe, 6ee moyyina taaruuiji maabbe. O noddi 6e. ²² Don maa don, 6e acci laana jan e baaba maabbe, 6e tokki mo.

*Yeesu e waajoo, e nyawta himbe
(Luka 6.17-19)*

²³ Yeesu woositiit leydi Galili fu. Oo janjinia der cuudi baajordi, oo waajoo linjiila dow Laamaare Alla, oo nyawta himbe 6e nyawuuji feere feere, e toorotoobe.

²⁴ Habaru makko sankitii der leydi Siriya fu. Bee gaddana mo nyawbe nyawuuji feere feere, hande 6e ginnaaji toorata, e yanoo6e padfe, e moofisinfbe, o nyawti 6e.

²⁵ Jama'aaree diuunne e tokki mo. 'Be yiway maa diga leydi Galili, e 6aaadeere Gennijie Sappo, e Urusaliima, e Yahudiya, e fonjo maayo Urdun.

5

Waaji dow waanne

¹ No Yeesu yi'i jama'aaree diuunne, o eenci dow waanne, o joodii. Aahiibe makko hawritii ley makko. ² O fuddi waajaago 6e, o wi'i:

*Haala barke
(Luka 6.20-23)*

³ «Barke laatanii 6e yonki mum humpaa Alla, gam kambe nun jey Laamaare Alla!»

⁴ Barke laatanii wulloobe, 6erde maabbe fewtinte!

⁵ Barke laatanii diggu6e, gam 6e donan leydi!

6 Barke laatanii rafaabe,
e dondaabe foonaare, gam be kaaran!
7 Barke laatanii endotoobe, gam be endete!
8 Barke laatanii be berde mum laa6i,
gam be ji'an Alla!
9 Barke laatanii daartoobe jam,
gam be noddete 6isbe Alla!
10 Barke laatanii tooraabe gam sabbu foonaare,
gam kambe nun Laamaare Alla laatanii!

11 Barke laatanii on, to himbe yennii on,
toorii on, takki on gaccee baadey fu, sabbu
am. 12 Ceyee, belbeltee, gam riiba mawka e
hedi on dow kammu. Hande non annabiibe
ardiibe on tooriraa.»

Lamdam e jaynjol

(Marku 9.50; Luka 14.34-35)

13 «Onon laatii lamdam duuniyaaru.
Amma to lamdam walaa dakam, e ume dam
welinirtee? Dam nafataa godfum, sey dam
woppee, himbe yaaba dam.

14 Onon laatii jaynjol duuniyaaru. Genni
mahaani dow waanne suudataako. 15 Fitilla
bo huubataake gam ka ommee gummal.
Amma ka 6ilete dow to fitilla 6iletee, gam
ka yayan na wonube der suudu fu. 16 Hande
non haani jaynjol moodon yayanira yeoso
himbe. Den be ji'an golle boodde de gadoton,
be teddina Baaba moodon gonudo dow
kammu.»

Yeesu e janjina dow haala tawreeta

17 «To on miilee mi warii gam moytugo
tawreeta, dum bo ko winnaa der dewte
annabiibe. Mi waray moytugo ka, amma
gam hebbingo ka. 18 E goona batanmi
on, dow e leydi heennyaa, amma to6bel,
dum bo maasel gootel der tawreeta, sot-
tintaake, faa nyalaane huune fu hebboyta.
19 Gam majjum, mo downtanaaki to6bel goo-
tel, burunje faandugo der tawreeta, go
e ekkitina wobbe bo to dowtoo, o laa-
toto paanduo der Laamaare Alla. Amma
downtaniido tawreeta, go e janjina wobbe
bo downtano ka, joomum laatoto mawdo
der Laamaare Alla. 20 E goona bi'anmi
on, to foonaaree mon buray ne moodi6be
tawreeta e Farisaabe, on naatataa der Laa-
maare Alla pay.»

Yeesu e ekkitina dow haala mone

(Luka 12.57-59)

21 «On nanii ko kaakiraabe meeden
wi'ano: "Taa waru neddo, barudo neddo
fu, hiilete." 22 Amma min, mii wi'a on,
jogoriido banniraawo mum mone fu,
hiilete. Bi'udo banniraawo mum: "A walaa
hoore," joomum yaaree yeoso hiiitorde
mawne. Bi'udo banniraawo mum "A haanja
nun," o wattete der yiite jahannama. 23 Gam
majjum, to a yahii sakkanoogo Alla sadaka,
to hiiirde, go ciwtordaa aa woodi gokka

e banniraawo maa, 24 accu don sadaka
maa yeeso hiiirde. Den jahaa taw to
banniraawo maa, jaafontiron. Baawo mum,
bitaa, cakkaa sadaka maa. 25 To goddo
gaccake maa, go oon jaha to kiitotoodo,
yawda nannantiraa e makko diga e laawol.
To a waday dum, o wattete der juude
kiitotoodo, den kiitotoodo bo wattee e juude
sandaaji, ma6bedaa der kasu. 26 Mii batee e
goona, a wurtataako diga don, to a yo6iday
nyamaane maa, faranwel mum koriijel.»

Ekkitinol dow jeenu

27 «On nanii wi'aanoma: "Taa wadu
jeenu!" 28 Amma min, mii wi'a on, daarudo
debbo fu, ko suunii mo, wadii jeenu e
makko der berne mum. 29 Gam majjum,
to itere maa nyaamoore nun latantee
daliila doyyere, doofu ne, boppaa to woddi!
Dum burante jokkulal bannu maa gootal
halka, e no bannu maa fu naatirta der
yiite jahannama. 30 To junjo maa nyaamo
nun latantee daliila doyyere, wudditin jo,
boppaa to woddi, dum burante jokkulal maa
gootal halka, e no bannu maada fu naatirta
der yiite jahannama.»

Ekkitinol dow ceergal

(Matiye 19.9; Marku 10.11-12; Luka
16.18)

31 «Wi'aama bo: "Ceerudo debbo mum fu,
sey hokka mo derewol ceergal." 32 Amma
min kan, mii wi'a on, cerudo debbo mum
to hinaa gam daliila jeenu, to o hooawaama,
o laatinii mo jeenoowo. Neddo koowudo
debbo ceeraado fu, wadii jeenu kanun bo.»

Ekkitinol dow hunayere

33 «On nanii kade, kaakiraabe meeden
wi'aama: "Taa firtu hunayere maa,
hebbin ne yeoso Joomiraawo." 34 Amma
min, mii wi'a on, to on kunee. To on
kunoree kammu, gam nu laati nun gurol
Laamaare Alla. 35 To on kunoree leydi,
gam ni laati nun jaabirfum koyde makko.
To on kunoree Urusaliima, gam ni laati
nun wanjarde Laamiido mawdo. 36 To on
kunoree ko'e mon bo, gam on baawataa
rawningo, dum bo bawlingo baa lee6ol
gaasa mon gootol. 37 Haala mon fu daroo
dow: "oo", dum bo "aawo", to yawtu don. Ko
seydii dow majjum fu yiwi diga e Kalludo.»

Ekkitinol dow wattaago

(Luka 6.27-36)

38 «On nanii wi'aama, "Itere yo6iree itere,
nyiire yo6iree nyiire." 39 Amma min,
mii wi'a on, to on battee gadando on ko
boni. To goddo fiyii maa meenyo dow golal
nyaamowal, hokku mo 6jal to bo. 40 To goddo
gaccake maa, e yifi teeta dansikiire maa,
accu mo o etta gulunfaare maa bo. 41 To
goddo doolii maa doonanodaa dum doongal
mum kuule ujuneere, roonana mo 6jal kuule

ujune didi. ⁴² To goddo eelii maa, hokku mo. To goddo e yidi wuyaago huune maa, taa hadu mo dūm.»

*Jidēe waybē moodon
Luka 6.27-28*

⁴³ «On nanii wi'aama: "Yidu banniraawo maa, banyaa ganyo maa." ⁴⁴ Amma min, mii wi'a on, jidēe waybē moodon, du'anee tooranbē on. ⁴⁵ Hande non, laatortodon 6ibbē Baaba moodon gonudo dow kammu. Gam oo fusina naanje dow yeeddubē e hallube. Oo tobiina bo diyam gam foonnitiibē e bē foonnitaaki. ⁴⁶ To oon jidi yidubē on tan, riiba kaye keboton? Baa jaabooē ceede faada bo e wada hande non! ⁴⁷ To oon canna banniraabe moodon tan, ko haaynii ume gadoton don? Baa heeferbē bo e wada hande non! ⁴⁸ To non, laatee hebbube, hande no Baaba moodon mo dow kammu laatorii kebbudo.»

6

Ekkitinol dow wallugo talakaabē

¹ «Kakkilee, to on kollitee gadu moodon geetu yeeso himbē gam ji'edon. To on gadii dūm, on kebataa riiba to Baaba moodon gonudo dow kammu.

² To non, to aa hokka sadaka, taa fiyu lenjuru gam himbē yi'ee. Non non nun munaafitiiibē wadata der cuudi baajordi, e sera laabi. Bee gada dūm gam himbē mana bē. E goonja batanmi on, bē kebii ko riiba maabbe. ³ Amma, to aa hokka sadaka, taa accu junjo maa nano anna ko nyaamo wadata. ⁴ To a wadii dūm, sadaka maa laatto e cuudiidum. Den Baaba maa ji'oovo ko woni der cuudiidum, yobete dūm.»

*Ekkitinol dow du'aare
(Luka 11.2-4)*

⁵ «To oon du'oo, to on gadee hande no munaafitiiibē wadata. Kambe bēe jida du'aago e darorii der cuudi baajordi, e ate cele, gam himbē fu yi'a bē. E goonja batanmi on, bē kebii riiba maabbe ko. ⁶ Amma an, to aa du'oo, naatu suudu maa, maabbaa dammgagal, elaela Baaba maa e cuudiidum. Den, Baaba maa ji'oovo ko woni der cuudiidum, yobete dūm.

⁷ To oon du'oo, to on duudinee haalaaji di galaa nafuwe hande no heeferbē wadata. Bee miili to bē duudinii haalaaji, Alla toontoto bē. ⁸ Gam majcum to on nandee e maabbe, gam Baaba moodon e anni ko kaajaon diga on eelay dūm.» ⁹ «Nani do no haani du'orodon:

"Baaba amen tawaado dow kammu, inne maa e senii."

¹⁰ Laamaare maa wara.

Sago maa laatoo dow leydi, hande no nō laatorii dow kammu.

¹¹ Hokku men nyaamdu keyannu men hanne.

¹² Yaafana men hakke amen, hande no minon bo men jaaforanto woofananbē men.

¹³ Taa accu men naata der jarbeeji, amma hisin men diga e Kalludo.

[Gam an nun laamaare, e baawde, e teddujul fu woodani faa abada. Aami!]»

¹⁴ To on jaafanake himbē boofi mum, Baaba moodon gonudo dow kammu yaafanto on onon bo. ¹⁵ Amma to on jaafanaaki himbē, Baaba moodon bo yaafantaako on boofi moodon.»

Yeesu e ekkitina dow suumayeere

¹⁶ «To oon cuumoo, to on jurmikinee hande no munaafitiiibē wadata. Bee jiba geese maabbe gam himbē annita bee cuumii. E goonja batanmi on, bē kebii ko riiba maabbe. ¹⁷ Amma an, to aa suumii, sulma, bujodaa wardi. ¹⁸ Den himbē annitintaa naa aa suumii. Amma Baaba maa mo yi'ataake tan anni. Baaba maa ji'oovo ko gadudaa der cuudiidum, kanko yobetee.»

Jawdi dow kammu

(Luka 12.32-34)

¹⁹ «To on kawritanee ko'e mon jawdi der duuniyaaru, to mooyi e guyuhon biisata ni, dūm bo to wuybē yulata cuudi mon, wujja ni. ²⁰ Amma kawritanee ko'e mon jawdi dow kammu, to guyuhon e mooyi biisataa ni, wuybē bo hebataa wujja ni. ²¹ Gam to jawdi maa woni, don 6erne maa bo wonoto.»

Haala jaynjol e niwre

(Luka 11.33-36)

²² «Gite woni fitilla bannu. To gite maa e yandi, bannu maa fu, wonoto der jaynjol.

²³ Amma to gite maa yandaa, bannu maa njol fu, njol wonoto der niwre. Den, to jaynjol gonujol der maa latatike niwre, a yi'il don no niwre mawniril!»

Alla e jawdi

(Luka 16.13)

²⁴ «Walaa baawoowo ko jagganii joomiraabē dido, gam o wanyan oo do, o yida oo to, o takkontiran e oo do, o yawoo oo to. On baawataa ko jagganii Alla, e jawdi.»

Hoolaago Alla

(Luka 12.22-31)

²⁵ «Gam majcum bi'anmi on: To on cukulanee yonkijii moodon dow ko nyaamoton e ko jaroton. To on cukulanee galli moodon dow ko bornotofon. Yonki būraa nyaamdu na? Bannu būraa koltal na? ²⁶ Daaree pooli piirooji: Di aawataa, di duggataa, di galaa rummuure. Amma e non, Baaba moodon gonudo dow kammu e nyaanna di. On būraa pooli teddujul na? ²⁷ Moy e moodon der

6illaaje mum waawata ko 6eydi balde mum, baa mayyande woore?

²⁸ To non, gam ume ko oon cukulana kolte? Daaree no pinniji gese mawnirta: Di mottataa, di cannyataa. ²⁹ Amma mii bata on, baa Suleymaanu e teddujal mum fu, gornaaki kolte boofude hande no pinniji din gootel mum. ³⁰ To Alla e holtina kudooji ladde tawaadi hanne, jaano di bleele yiite, o holtintaa on 6ura non non na? Onon 6e goondinki paanduki! ³¹ To on cukulee bi'on: «Ume nyaameten? Ume jareten? Ume bornotoden?» ³² Gam kuije dee, heeferbe nun daartata de. Amma Baaba moodon gonudo dow kammu, e anni oon goodi haaje majje. ³³ Daartee aran Laamaare Alla, e foonaataare makko. Den ko horii fu, on 6eydante dum. ³⁴ To on cukulanee gam jaano, jaano sukulanto hoore mum. Nyalaane fu, toora mum heyii dum.»

7

Hiitaago wobbe (Luka 6.37-38, 41-42)

¹ «To on kiitee wobbe, gam to Alla hiitoo on. ² Gam no kitoridon wobbe, non kitortedon. Etorde etirandon wobbe, kayre etirantedon. ³ Ume wadi go aa daara kufel der itere banniraawo maa, go a faamanay legga gonuna der itere maa? ⁴ Noy baawirtaa ko wi'i banniraawo maa: "Accu mi ikkinanee kufel gonunel der itere maa", nani bo, legga e woni der ne maa? ⁵ Munaafitiijo, ikkin legga gonuna der itere maa taw, den gite maa laabaa, keeaa no ikkinirdaa kufel gonunel der itere banniraawo maa.

⁶ To on kokkee dawaadi ko senii, gam to di bittoy di qata on. To on cankitee kaaye moodon dime yeeso afaaji, gam to di jaabu de.»

Alla e toontoo eelanbe dum (Luka 11.9-13)

⁷ «Eele, on keban, daartee, on jiitan, cilminee, on ma6bitante. ⁸ Gam eeloowo fu, heban, daartoowu fu, yiitan, piyoowo dammugal fu, ma6bitante. ⁹ Moy caka moodon to biyum eelii dum peen, hokka mo hayre? ¹⁰ Dum bo to o eelii mo linnjol, o hokkan mo boddi? ¹¹ Onon hallu6e, oon baawi hokkugo 6i6be moodon dokke boodde, hakko Baaba moodon gonudo dow kammu. Oo hokka eelanbe mo fu dokke boodde.»

¹² Gam majjum ko jidudon himbe wadana on fu, onon bo, gadanee be dum. Kanjum woni ekkitinol tawreeta e dewte annabiife.»

Dammugal pandu6jal (Luka 13.24)

¹³ «Naatiree dammugal paandu6jal, gam dammugal jaaju6jal e laawol koyunjal, e yaara der halkere, himbe duu6be nun tokki jol. ¹⁴ Amma dammugal paandu6jal, e laawol 6illiinjal, e yaara to yonki, yiitu6e jol duu6aa.»

Hakkilango annabiife fewrekuu6e (Luka 6.43-44)

¹⁵ «Kakkilanee annabiife fewrekuu6e. Be garan to moodon, bee bornii guri baali, amma der ma6be, bee laatii bu'i ladde bonudi. ¹⁶ E ga6u ma6be annitirton 6e. Inna-boojie borataake dow gi'e, ibbe bo borataake dow gi'e danehi. ¹⁷ Leggal boofujal fu riman 6i6be boodde, amma leggal kallunjal riman 6i6be kallude. ¹⁸ Leggal boofujal waawataa ko rimi 6i6be kallude, nun bo leggal kallunjal waawataa ko rimi 6i6be boodde. ¹⁹ Leggal fu jol rimataa 6i6be boodde wuditinte, faddee der yiite. ²⁰ Hande non, annitirton 6e diga e ga6u ma6be.»

Mi annaa on abada (Luka 13.25-27)

²¹ «Hinaa wi'oobe am "Joomiraawo, Joomiraawo" fu naatata Laamaare Alla, sey wadoofe ko Baaba am gonudo dow kammu yidi tan. ²² Nyalaane darmjal, duu6be wi'an am: "Joomiraawo, Joomiraawo! E inne maa nun men gadiri annabaaku. E inne maa nun men diiwiri ginnaaji. E inne maa nun men gadiri haaynaareejii duuddi." ²³ Wakkati mum, mi toontoto fe: "Mi annaa on abada. Boddee am, onon wadoofe ko halli!"»

Cuudi6i di6i (Luka 6.46-49)

²⁴ «Hande non, neddo fu kettiniido haala am, go e golira ka, e nandi e neddo kakkillo, mahudo suudu mum dow teapaare. ²⁵ Diyam tobi, gooruujie hebbi, keni mawdi wifi dow maggol. Amma jol yanay, gam dow teapaare nun jol dadfaa. ²⁶ Amma kettiniido haala am fu, go tokkay ka, e nandi e neddo mo walaa hakkillo, mahudo suudu mum dow jaaneeri. ²⁷ Diyam tobi, gooruujie hebbi, keni mawdi wifi dow maggol. Den jol yani yanande mawne.»

Baawde Yeesu

²⁸ No Yeesu heennyi waajuuji din, haaynaare nannji jama'aare puy gam waaji makko. ²⁹ Gam o janjinirii be e baawde, hinaa hande no moodis6e tawreeta janjinirta.»

8

Yeesu nyawtii ceccefo gom (Marku 1.40-45; Luka 5.12-16)

¹ Yeesu jippoyii diga dow waanne, go jama'aare duunne e tokki mo. ² Wakkati mum, ceccefo gom wari, jicci yeeso makko,

wi'i mo: «Joomiraawo, to aa yidi, a waawan ko nyawtimmi.»

³ Yeesu foorti junjo mum, meemi mo, wi'i: «Mii yidi, nyawtal!» Don maa don, gorko on nyawtii. ⁴ Den Yeesu wi'i mo: «Hakkil! Taa batu ka goddo. Amma yahu holloy hoore maa limaamijjo. Den, gadasa sadaka ka Muusa wi'i on gadon, gam anninaa 6e a yoofake.»

Yeesu nyawtii jaggiido hooreejo soogeeji Roma

(*Luka 7.1-10; Yuhaana 4.4-54*)

⁵ Yeesu e naata siire Kafarnahum, don hooreejo soogeeji gom 6attii mo, eeli mo, wi'i: ⁶ «Joomiraawo, jaggiido am na'on fukkii wuro, yandaa, faa juude e koyde fu waatii, oo naawee sanne!» ⁷ Yeesu wi'i mo: «Mi yahan, mi nyawta mo.» ⁸ Amma hooreejo soogeeji on toontii, wi'i: «Joomiraawo, mi fotay naataa wuro am. Amma batu woliine woore tan, jaggiido am yoofoto. ⁹ Min e hoore am, mii woodi maw6e 6e downtanii mi, min bo mii woodi downtanii6e am. To mi wi'i, oo do, "yahu", o yahan. To mi wi'i, oo to, "war", o waran. To mi wi'i, jaggiido am, "wadu nii", o wadan.»

¹⁰ No Yeesu nani ka, haynaare nanji dum, wi'i tokku6e dum: «E goona batanmi on, mi yi'ay iri goondinki kii do dow goddo, baa der Isira'iilaabe. ¹¹ Mii bata on, duub6e waran diga lettugal e gorgal. Be joododo e Iburahiima e Isiyaaku e Yaakuubu, 6e nyaamda der Laamaare Alla. ¹² Amma laatiibe 6is6e Laamaare, faddete yaasi, der niwre. Ton 6e bullata, 6e yakkontira nyiye.»

¹³ Baawo mum, Yeesu wi'i hooreejo soogeeji on: «Hootul! Dum laatanee hande no goondinradaa.» Wakkati mum, jaggiido makko yoofii.

Yeesu nyawtii nyaw6e diuub6e
(*Marku 1.29-34; Luka 4.38-41*)

¹⁴ Yeesus yahi wuro Piyer. O tawi esiraawo Piyer debbo e fukkii, e yontaa. ¹⁵ Yeesu meemi junjo makko, yontere nen acci mo. Den o ummii, oo jagganoo 6e.

¹⁶ No kiikiide wadi, Yeesu waddanaa himbe diuub6e, 6e ginnaaji woni e mum. O riiwi ci e haala makko, o nyawti nyaw6e fu. ¹⁷ Hande non haala annabaaku Esaya hebbiri, ka o wi'i:
«O ja6ii roonaago tampe meeden,
o nyawtii nyawuuji meeden.»

No haani Yeesu tokkiree
(*Luka 9.57-60*)

¹⁸ Yeesu yi'i jama'aare diuunne e huiritii dum, o wi'i aahii6e makko 6e jola fonjo far to. ¹⁹ Den Moodibbo tawreeta gom 6attii mo, wi'i: «Moodibbo, mi tokkete to jahataa fu.»

²⁰ Yeesu wi'i mo: «Dondondehon e woodi gayde, pooli bo e woodi dadda mum, amma

Bii neddo woodaa to fukkinta hoore mum gam siwttoo.»

²¹ Goddo diga caka aahii6e wi'i mo: «Joomiraawo, accu mi yaha, mi uwaa baaba am taw.»

²² Yeesu toontii mo, wi'i: «Tokkam, accu maay6e uwa maay6e mum.»

Yeesu deyyitinii hennu
(*Marku 4.31-41; Luka 8.23-25*)

²³ Yeesu naati der laana diyam, go aahii6e makko e tokki mo. ²⁴ Don maa don, hennu mawkol ummii e wifa dow maayo. Nol wifi, faa galmaaji diyam e yidi mutina ja. Amma Yeesu e daani. ²⁵ Aahii6e 6attii mo, finnini mo, wi'i: «Joomiraawo, faaba men! Men na'on kalka!»

²⁶ O toontii 6e, o wi'i: «Gam ume ko kulu6on? Onon 6e goondinki paandukil!» Den, o ummii, o falmi hennu e maayo. Dum yeewi siriw! ²⁷ Be fu, haynaare nannji 6e, 6ee bi'a: «Iri moy nun oo do, faa hennu e maayo e downtanoo mo?»

Yeesu nyawtii ginnaajii6e dido
(*Marku 5.1-20; Luka 8.26-39*)

²⁸ Yeesu joli fonjo maayo, yottii der leydi Gadarena. Don worbe dido woodube ginnaaji wurtii e caabeeje, fotti e makko. Bee kunnii puy, faa goddo suusataa ko tokki laawol nol. ²⁹ Be darii 6ee bata e semme, 6ee bi'a: «An Biddo Alla, ume jifudaa waafugo men? A warii do gam tooraa men diga wakkati waafya na?»

³⁰ Fotii darne afaaji mawne gom e duran-noo takkol don. ³¹ Ginnaaji din eeli Yeesu, wi'i: «To a riiwi men, accu men naataa der darne afaaji nee do.»

³² O wi'i 6e: «Jaheel!» Ginnaaji din wurtii, naatoy der afaaji din. Don maa don, darne afaaji nen fu diirtii diga takkol waanne, simmitii der maayo, yoolii e diyam.

³³ Duroob6e afaaji din doggi, hooti wuro. Be batoy ko wadi fu, e ko wadi woodube ginnaaji dido ben. ³⁴ Den, himbe siire nen fu wurtoy fotti e Yeesu. No 6e ji'i mo, 6e eeli mo o wurtoo leydi mabbe.

9

Yeesu nyawtii moofo
(*Marku 2.1-12; Luka 5.17-26*)

¹ Yeesu naati laana diyam, joli, witti der siire mum. ² Himbe waddani mo moofo, pukkinaado dow daago. No Yeesu yi'i goondinki ma6be, wi'i moofo on: «Suka am, tiidin berne maa! Hakkeeji maa yaafaama!»

³ Den, moodib6e tawreeta w66e yanti e miila der 6erde mum, e wi'a: «Gorko oo do e bata kalluka dow Alla!» ⁴ Yeesu e anni miilooji ma6be, o wi'i 6e:

«Gam ume go oon miila miilooji kalludi dii der 6erde moodon? ⁵ Ume 6uri hoyugo? wi'ugo: "Hakkeeji maa yaafaama," naa

wi'ugo: "Umma yahu?" ⁶ Amma, mii yidi paamon, no Bii neddo e woodi baawde yaafaago hakke der duuniyaaru do.» Den, o wi'i moofo on: «Umma, ettu daago maa, hootu wuro maa!»

⁷ O ummii, o hooti wuro makko. ⁸ No jama'aare yi'i dum, huli, daria e teddina Alla o hokki himbe baawde hande dee.

*Yeesu noddii Matiye
(Marku 2.13-17; Luka 5.27-32)*

⁹ Yeesu e yawta, diga e laawol o yi'i gorko bi'eteedo Matiye e joodii to ceede faada yobetee, o wi'i mo: «Tokkam.» Matiye ummii, tokki mo.

¹⁰ Baawo mum, Yeesu yahi e nyaama der wuro Matiye. Jaaboobe ceede faada duubbe, e wadoobe hakke wari joodii e nyaamida e Yeesu e aahiibe mum. ¹¹ No Farisaabe yi'i dum, 6e bi'i aahiibe makko: «Gam ume moodibbo moodon nyaamidinta e jaaboobe ceede faada, e wadoobe hakke?»

¹² Yeesu nani ka, wi'i 6e: «Yandubue haajaaka nyawtoowo, sey nyawbe. ¹³ Jahee ekkitie ko haala kaa do yidi wi'ugo: "Yurmeene nun jidumi, sadakaaji bane."» Gam mi waray noddugo foonnitiibe, amma hakkeebe.

*Yande dow suumaye
(Marku 2.18-22; Luka 5.33-39)*

¹⁴ Den, aahiibe Yuhaana gadoo wo batisi battiil Yeesu, yami mo, wi'i: «Ume wadi minon e Farisaabe emen cuumoo, go aahiibe maa suumataako?»

¹⁵ O toontii 6e, o wi'i: «Noddinaabe 6angal waawan ko woni der biisere berne to jommanjo gorko e wondi e maabbe na? Nyalaane waraan de jommanjo gorko on ettetee caka maabbe. Den 6e cuumoyo.

¹⁶ Walaa takkoowo lefol kesol dow wudere hiinne, gam lefol kesol foodan wudere hiinne, den cerkol mayre yaajan puy. ¹⁷ Kade bo innabojam kesam loowataake der jollooji guri kiidfi. To hinaa non, jollooji din pusan, innabojam reyyitoo, jollooji din bo halka. Amma innabojam kesam, sey loowee der jollooji guri kesi, gam dum fu dum dadaa.»

*Suka debbo gom e debbo meemudo toggoore Yeesu
(Marku 5.21-43; Luka 8.40-56)*

¹⁸ Wakkati Yeesu woni e bata 6e ka, don hooreejo suudu waajorde gom yottii, jicci yeeso makko, wi'i: «Biyan debbo maayii, dum wadii tifere. Amma war yowu junno maa dow makko, heba o wuura.»

¹⁹ Yeesu ummii e aahiibe mum, tokki mo.

²⁰ Den debbo gom, mo lefol mum salii ko haggii diga duuhi sappo e didi, yiwi 6awawre Yeesu, meemi kommunul toggoore makko. ²¹ Gam o miili der berne

makko, o wi'i: «To mi hefii meemumi baa kommulol togoore makko, mi yoofoto.» ²² Yeesu yeyitii, yi'i mo, wi'i: «Suka am, tiidin berne maa! Goondinki maa nyawtii ma.» Wakkatiire nen, debbo on yoofii.

²³ Yeesu yottii wuro hooreejo waajorde on. O yi'i fuuroobe puuraadi maayede e himbe wulloobe. ²⁴ O wi'i 6e: «Burte diga do. Suka on maayay, o daani nun.» Be daria bee jala mo. ²⁵ No himbe wurtinaa yaasi, o naati der suudu, o nannji junno suka debbo, go o ummii. ²⁶ Habaru majjum sankitii toy fu der leydi nin.

Yeesu wuntinii wumube dido

²⁷ No Yeesu yawtata, wumube dido tokki mo, e bata e daane towne, e wi'a: «Bii Dawda, yurma men!»

²⁸ No o naati suudu, wumube ben battii mo, o wi'i 6e: «Oon goondini mi waawan ko wadi dum na?» Be toontii mo, 6e bi'i: «Oo, Joomiraawo, emen goondini.» ²⁹ Den, o meemi gite maabbe, o wi'i: «Dum laatanoo on hande no goondinirdon.» ³⁰ Den 6e bumti. O waggini 6e, o wi'i: «To on batee ka baa goddo.» ³¹ Amma no 6e burtii, 6e jahi bee cankiti habaru makko der leydi nin fu.

Yeesu nyawtii muumo

³² No wuntinaabe ben wurtotoo, Yeesu waddanaa gorko mo ginnool muumidini. ³³ O riiwi ginnool 6ol, muumo on yanti e bata. Jama'aare fu haaydinii, e wi'a: «Iri dum do meeday ko yi'aa der Isira'illa!» ³⁴ Amma Farisaabe wi'i: «E baawde hooreejo ginnaaji nun o riiwirta ginnaajil!»

Yeesu yurmake jama'aare

³⁵ Yeesu e woositoo der genneele mawde, e ci'on petton fu. Oo janjina der cuudi baajordi, oo fiina linjiila Laamaare Alla, oo nyawta nyawbe nyawneeji feere feere fu. ³⁶ No o yi'i jama'aare, 6e jurminii mo, gam 6e comii, 6e tampi, 6ee laatii hande baali di galaa duroowo. ³⁷ Den, o wi'i aahiibe makko: «Ko ruggetee e duudi, amma ruggoobe duucaa. ³⁸ Eelee Joomiraawo dugge lildaa ruggoobe der to ruggantee.»

10

*Aahiibe Yeesu sappo e dido
(Marku 3.13-19; Luka 6.12-16)*

¹ Yeesu noddi aahiibe mum sappo e dido. O hokki 6e baawde riiwugo ginnaaji e nyawtugo nyawbe nyawuuji feere feere fu. ² Inde lilaabe sappo e dido ben woni: Simon noddeteedo Piyer, e minyum Andere. Yaakuuba 6ii Jebede, e minyum Yuhaana. ³ Filippu e Bartolome, Toma e Matiye jaaboo wo ceede faada. Yaakuuba 6ii Alfee, e Taddee. ⁴ Simon tinniido gam Alla, e Yahuuda Iskariyot, jammoytoodo Yeesu.

*Yeesu lili aahiiþe mum sappo e ðido
(Marku 6.7-13; Luka 9.1-6)*

⁵ Yeesu lili aahiiþe mum sappo e ðido, bati 6e haalaaji dii do, wi'i: «To on jahee to heeferþe, to on naatee bo der siire Samariyaabe. ⁶ Amma jahee, caka Isira'iilaabe, laatiþe hande baali majjudi. ⁷ To jahudon fu, piinee, bi'on: "Laamaare Alla 6attikel!" ⁸ Nyawtee nyawþe, pintinee maayþe, joofinee sesseþe, diiwee ginnaajii. On kebii on jobay, onon bo kokkee to on jahee goddum. ⁹ To on jaaree kanjeeri, dum bo cardi, maa bo ceede der jiibaaji moodon. ¹⁰ To on jogee bogooru, dum bo toggoanje didi. To on ettee pade, dum bo sawru. Gam gollotoodo e haani nyaama.

¹¹ To on garii der genni, dum bo siire gom, daartee beero geeto. Joodee to makko faa de jawtuodon. ¹² To oon naata der wuro, cannee tawaabe don. ¹³ To wuro non e haanani dum, jam moodon naata der maggo. Amma to ño haananaa dum, jam moodon wittana on. ¹⁴ To on jabaaka, on kettinanaaka bo, burteedon, piidion sollaare koyde moodon. ¹⁵ E goonja batanmi on: "Nyalaane darfjal, kiita Sodoma e Gomora 6uran hoyugo dow kiita siire nen."»

Tooraaji garooji

(Marku 13.9-13; Luka 21.12-17)

¹⁶ «Kettineel! Mii lila on hande baali caka bu'i. To non, laatee yoyuþe hande bolle, laatodon 6e walaa gacce hande tantabaraaji. ¹⁷ Kakkilanee ko'e moodon e himþe, gam 6e jaaran on yeeso kiitorde, 6e piya on looci der cuudi maþþe baajordi. ¹⁸ Be jaaran on yeeso mawþe leydi, e laamiþe genni, sabbu am. On laataton am seedeeþe yeeso maþþe, e yeeso heeferþe. ¹⁹ To on jaaraama yeeso hiitotoþe, to on miilee no batiryon e ka batoyton. Gam on kokkete ka batoyton wakkati mum. ²⁰ Onon bane batata, Ruuhu Baaba moodon nun batata diga e moodon.

²¹ Mawniraawo ummanto miiraawo, acca o waree. Baaba bo wadanan dum biþþe mum. Biþþe bo ummanto saareeji mum, wada dabare gam 6e baree. ²² Himþe fu wanyan on gam am. Amma munyuðo faa heennyitirde, joomum hisinte. ²³ To on tooraama e genni nii do, doggiree nii to. E goonja batanmi on, on keenyataa woositaago genneele Isira'iila, go Bii neddo wara.

²⁴ Aahiijo 6urataa moodibbo mum, maccudo 6urataa joomiraawo mum. ²⁵ E woodi aahiijo laatoo hande moodibbo mum, maccudo bo, hande joomiraawo mum. To hooreejo wuro noddaama "Beljebul" hakko himþe wuro makko!»

*Hoolaago Alla
(Luka 12.2-9)*

²⁶ «To on kulee himþe. Ko suudii fu wurtitinto, asiiri bo suppittinto. ²⁷ Ka batumi on der niwre, batitee ka caka nyalooma. Ka bataodon e noppi der asiiri, piinee ka dow doomoodé cuudi. ²⁸ To on kulee warooþe 6annu, 6e baawataa ko wari yonki. Amma, kulee baawoowo ko halki 6annu e yonki fu der yiite jahannama. ²⁹ Colon didon sippataake faranwel gootel na? Amma baa gootel makkon yanataa e leydi, to e sago Baaba moodon bane. ³⁰ Onon, baa gaasaaji ko'e moodon fu e limaa. ³¹ Gam majjum, to on kulee, gam oon furi colon duukkon teddujal.

³² Ceedaniido am yeeso himþe, min bo, mi seedantoo joomum yeeso Baaba am gonudo dow kammu. ³³ Amma caliido am yeeso himþe fu, min bo, mi saloto joomum yeeso Baaba am gonudo dow kammu.»

Yeesu woni daliila ceennirgu

(Luka 12.49-53; 14.26-27)

³⁴ «To on milee jam nun gaddumi e duuniyaaru. Mi waray gam mi wadda jam, amma kaafahi gaddumi. ³⁵ Ko waddimmi woni, seennugo 6iddo gorko e baaba mum, 6iddo debbo bo e inna mum, debbo 6anjaado e esum debbo. ³⁶ Neddo fu, himþe wuro mum nun laatotoo wayþe mum.»

³⁷ «Jidudo baaba mum, dum bo inna mum faa 6urinimmi, joomum fotay laataago mo am. Jidudo 6iddo mum gorko naa bo debbo, faa 6urinimmi, joomum fotay laataago mo am. ³⁸ Mo ettay legal mum palaajan tokkими, joomum fotay laataago mo am. ³⁹ Jidudo hisina yonki mum, dullan ki, amma majjindo yonki mum gam am, hebitinto ki.»

Haala riiba

(Marku 9.41; Luka 10.16)

⁴⁰ «Jaþbiido on fu, jaþbiike am, jaþbiido am bo jaþbiike liloydo am. ⁴¹ Jaþbiido annabiijo gam oo annabiijo, joomum heban riiba ka annabiife hebata. Jaþbiido neddo poonniitido gam oo poonniitido, joomum heban riiba ka foonniitiife hebata. ⁴² E goonja batanmi on, kokkudo 6urdoo faandugo caka aahiiþe am, diyam peewdam, baa der jarirgel gootel, gam oo aahiijo am, o dulataa riiba makko.»

11

*Yuhaana lili aahiiþe mum to Yeesu
(Luka 7.18-35)*

¹ No Yeesu heennyi waajaago aahiiþe mum sappo e ðido waajuuji dii, o yawti diga don. Den o yahi janninoygo e waajaago caka ci'e mawde, der weoccoore nen.

² Yuhaana gadoowo batisti e wonnoo der kasu, go o nani golle de Almasihu wadata e batanee. Den o lili aahiiþe makko, ³ yaha

yamaa Yeesu, wi'a: «An woni kaanudo wara naa, naa men kedoo goddo?»

⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Jahee, batee Yuhaana ko nanudon e ko ji'udon fu: 5 wumuõbe e wunta, moofidinõbe e yaha, sesseõõbe e nyawtee, pahisõõbe e nana, maayõõbe e finta, talakaabõe bo e waajee habaru Laamaare Alla. ⁶ Barke laatanto mo milaatanaaki daliila fergere dow goondinki mum.»

⁷ No lilaõõbe 6en yawti, Yeesu fuddi batugo jama'aare haala Yuhaana, o wi'i: «Ume jahudon daaroygo der haro? Kudool 7ol hennu dimmata na? ⁸ Naa ume daaroydon? Gorko borniido gineeji boodudõna? Borniõõbe gineeji boodudõ, der wuro laamiõõbe nun tawetee. ⁹ Den, ume jahudon daaroygo? Annabiijo na? Oo! Mii bata on, oo õuri annabiijo. ¹⁰ Kanko nun Dewte batani wi'i: "Mi lilan lilaado am yeeso maada, o moyyinane laawol." ¹¹ «E goona batanmi on, der 6e rewõõbe rimi fu, walaa õurdo Yuhaana gadoowo batisi manju. Amma, õurdo pettidingo der Laamaare Alla, e õuri Yuhaana manju.» ¹² Diga Yuhaana gadoowo batisi fuddi waajaago faa jooni, himõõbe e teetontira Laamaare Alla e catte. Sattube bo teetata ne. ¹³ Annabiõõbe, e dewte tawreeta fu, wadii annabaaku dow Laamaare nen faa yottii wakkuti Yuhaana gadoowo batisi. ¹⁴ To oon jidi koolee, Yuhaana woni annabi Eliya, kaanudo wara. ¹⁵ Goodudo noppõ fu, nana.

¹⁶ Ume nun nanditiranmi himõõbe jaamanuuru nuu do? Bee nandi e sukaabõe joodiife caka jayri to himõõbe fijata, e huuba igoõõbe mum, e wi'a: ¹⁷ "Men puuranii on puuraadi, on pijay, men jimanii on jimi bojji maayde, on cimaaki." ¹⁸ Gam no Yuhaana wari, o nyaamataa o yarataa, on bi'ii: "O ginnaajijo nun." ¹⁹ Bii neddo warii, e nyaama, e yara. Den, himõõbe wi'i: "O laati nun deereeruujo, e jaroowo bagi. Oo laatii bo beldijjo jaõooõe ceede faada, e wadoõõbe hakke hande maõõbe." Amma, hakkillo Alla e hollitio der golle muudum.»

Yeesu feli genneele caliide ko tuubi (Luka 10.13-16)

²⁰ Baawo majjum, Yeesu feli genneele de o wadi haaynaareeji duuddi der mum ko himõõbe majje tuubay. O wi'i: ²¹ "Bone laatante, an Korajin! Bone laatante, an Baytisayda! Gam haaynaareeji gadaadõ to moodon, to di gadaanomaa der Tirus e Sidon, maa 6e mootikeno dooni, 6e borniõõ saakihoo, 6e kollitira no 6e tuubii. ²² Gam majjum, mii wi'a on: Nyalaane darmjal, kiita Tirus e Sidon hoyan e ka moodon. ²³ An bo Kafarnahum, aa miili a towinte faa dow kammu na? Aawo! A leesinte faa der joonne maayõõbe. Gam haaynaareeji gadaadi

der maa, to di gadaanomaa der Sodoma, maa siire nen na'onno faa hanne. ²⁴ Gam majjum, mii wi'a on: Nyalaane darmjal, kiita Sodoma hoyan e ka moodon.»

Yeesu e noddia himõõbe gam siwttaare Luka 10.21-22

²⁵ Wakkati mum, Yeesu etti haala wi'i: «Mii yettee Baaba, Joomiraawo mo dow, e mo leydi. A suudii woodube annal e hakkillo kujje dee, ko kollitindaa de sukahon petton. ²⁶ E goona, mi yetti maa Baaba, gam non dum fottiran maa. ²⁷ Baaba am hõkkii am huune fu der junjo am. Walaa annudo Biddo to hinaa Baaba. Walaa annudo Baaba bo, to hinaa Biddo, e mo Biddo yidi hollitingo dum.»

²⁸ «Garee to am on fu, onon somuõõbe, e rooniõõbe doolle teddude, mi hokkan on siwttaare. ²⁹ Dowtanee am, accee mi janjina on. Gam mii yeeddi, mii diggi, den yonkijii mon heðan siwttaare. ³⁰ Gam doongal am e huyfi, ko dooninanmi on bo teddaa.»

12

Yande dow nyalaane siwteteene (Marku 2.23-28, 3.1-6; Luka 6.1-5)

¹ Wakkati mum, Yeesu e aahiiõõbe mum e falta caka gese alkamaari nyalaane siwteteene, go aahiiõõbe makko rafo wadi dum, yanti e wooca cammeeje e yakka. ² No Farisaabe yidi dum, wi'i mo: «Daaru, aahiiõõbe maa e wada ko haanay wadeego nyalaane siwteteene!» ³ O toontii 6e, o wi'i: «E goona on janjaj ko Dawda wadi no rafo wadi dum, e himõõbe mum na? ⁴ O naati der suudu Alla, e himõõbe makko, 6e yakki peen cakkanaako Alla. Baa no kanko e himõõbe makko 6e goodaa laawol yakkugo ko. Limaamiiõõbe tan nun woodi laawol yakkugo ko. ⁵ Naa, on janjaj der tawreeta Muusa, no limaamiiõõbe gollotoõõbe der suudu Alla wadir ko haanaa der nyalaane siwteteene? Amma e nun fu 6e gaccaaka. ⁶ Mii wi'a on e goona, õurdo suudu Alla mawnugo nun woni ðo. ⁷ To on paamiino ko haala Alla kaa do fililipi: «Yurmeene jifumi, hinaa sadakaaji kiiiseteedi», on kiiitataakono himõõbe 6e walaa gacce.» ⁸ Gam Bii neddo nun laatii Joomiraawo nyalaane siwteteene.»

Yeesu nyawtii gorko mo junjo waatujo (Marku 3.1-6; Luka 6.6-11)

⁹ Yeesu yawti diga don, yahi der suudu waajorde maõõbe. ¹⁰ Gorko mo junjo waatujo gom e tawaa don, go tawaabõe don yami mo yande dee do, gam heba no gaccorii mo, wi'i: «Laawol hõkkii nyawtigu wadee nyalaane siwteteene na?» ¹¹ O toontii 6e, o wi'i: «To goddo moodon e woodi baalel mum, go nyalaane siwteteene ñel yanti der bunnu, joomum suttoytaa ñel na? ¹² Neddo e õuri baala faa to wodd! To non, laawol

hokki ko woodi wadee der nyalaane siwteene.»¹³ Den, o wi'i gorko on: «Foortujunjo maal!»

O foorti jo, jo yoofii hande no joo to.¹⁴ Farisaabe wurtii, yahi dawraa dow no 6e kalkirta Yeesu.

Annabaaku Esaaya hebbii

¹⁵ No Yeesu nani ka, yawti diga nokkuuren, himbe duubbe e tokki mo. O nyawti nyawbe fu.¹⁶ Den o waggini 6e, to 6e batu goddo moy nun o laatii.¹⁷ Dum laatike non gam haala annabi Esaaya hebba, ka o wi':¹⁸ «Nani gollotoodo am mo cubumi.

Kanko woni jidaado am, mo ceyoriimi. Mi jippinan Ruuhu am dow makko, o fiinan habaru foonniataare dow lenyi fu.

¹⁹ O yeddontirtaa e goddo, o falmataa goddo, daane makko nanataake e laabi.

²⁰ O heltataa yommal turiijal, o nyifataa fitilleel cuurtoowel, faa nyalaane o hokki foonniataare jaalorgal.

²¹ Lenyi fu yowan hoolaare mum dow makko.»

Yeesu e toontoo ka be gaccorii dum (Marku 3.19-30; Luka 11.14-23)

²² Den, Yeesu waddanaa gorko bumdo muumidindo, mo ginnool woni e mum. O nyawti mo faa muumo on e bata, e yi'a bo.²³ Haynaare nanni himbe fu, ko 6ee bi'a: «Hinaa kanko woni Bii Dawda na?»

²⁴ Amma no Farisaabe nani ka, yanti e wi'a: «E baawde "Beljebul" hooreejio ginnaaji nun o riiwirta di.»²⁵ No Yeesu e anni miilooji maabbe, o wi'i 6e: «Laamaare fu to seennirake e haba hoore mum, ne halkan. Dum bo to siire gom, maa bo wuro gom seennirii e haba hoore mum, jo wonataako.²⁶ To Seydan seennirake e riwa Seydan, den noy laamaare makko wonortoo?²⁷ To laatike e baawde "Beljebul" nun diiwiranmi ginnaaji, 6iibbe moodon bo na, e baawde moy 6e diiwirta di? Gam majjum, kambe e ko'e maabbe nun laatoyttoo hiitootoe on!²⁸ Amma to e Ruuhu Alla nun diiwiranmi ginnaaji, edum holla no Laamaare Alla warii faa to moodon.

²⁹ Naa moy waawata ko naati wuro gorko semmenteejo, teeta jawdi makko, to o haabbe joomum taw. Amma to o haabbi mo, o waawan ko wuuwi ko woni der wuro jon fu.³⁰ Mo wonday e am fu, ganyo am nun. Mo wallay am hawritingo, sankitan nun.³¹ Gam majjum, mii wi'a on: himbe hefan yaafuye hakkeejii mum, e kalluka ka 6e batii. Amma batudo kalluka dow Ruuhu Ceniiido, yaafataake pay.³² Batudo kalluka dow Bii neddo fu, hefan yaafeego. Amma batudo kalluka dow Ruuhu Ceniiido, yaafataake der jaamanuuru nuu do, e der jaamanuuru warannu.»

Leggal annitirte nun diga e 6iibbe mum (Luka 6.43-45)

³³ «To leggal e woodi, 6iibbe maggal bo woodan. To leggal woodaa, 6iibbe maggal bo woodataa, gam leggal fu, diga e 6iibbe mum nun annitirtee.³⁴ Biibbe bolle pure! Noy baawirton batugo booduka, onon laatiifee hallube? Gam ko hebbi der berne, kan nun hunnuko wurtinta.³⁵ Neddo geeto, wurtinan ko woodi diga boodfum ko suudii der berne mum. Neddo kalludo bo, wurtinan ko halli diga kalludum cuudiidum der berne mum.³⁶ E goona bi'anmi on: nyalaane darjal himbe toontoyto haalaaji baanji dí 6e batii fu.³⁷ Gam moy fu, haala mum nun wurtinta dum, dum bo ka doyya dum kiita.»

Farisaabe e daarta Yeesu wadana dum kaayeefi

(Luka 11.29-32)

³⁸ Baawo majjum, wobbe der moodiibbe tawreeta e Farisaabe, wi'i Yeesu: «Moodibbo, emen jidi gadanaa men kaayeefi.»

³⁹ O toontii 6e, o wi'i: «Himbe jaamanuuru hallunu, sobiibe, e daarta kaayeefi. Be ji'ataa kaayeefi gom, to hinaa kaayeefi annabi Yonas.⁴⁰ Yonas waefi nyaloomaaje tati e jemmaaje tati der reedu linjol mannjol. Hande non bo Bii neddo wadirta nyaloomaaje tati e jemmaaje tati der leydi.⁴¹ Nyalaane darjal, himbe Niniwe ummodoto e himbe jaamanuuru nuu do, gaccoo 6e. Gam be tuubii no 6e nani waaji Yonas. Nani bo, burudo Yonas nun woni do!⁴² Nyalaane darjal, laamiido debbo mo leydi hoore fudo ummodoto e himbe jaamanuuru nuu do, gaccoo 6e. Gam o yiwoy diga kaddin leydi, o war i hettinaago haalaaji. Suleymaanu kebbudi hakkillo. Nani bo, burudo Suleymaanu nun woni do!»

Wittoyo ginnool der wuro mum hiinjo (Luka 11.24-26)

⁴³ «To ginnool wurtike e neddo, jol yanhan yiliitoo nokkuije joorde, ejol daarta to jol siwtoto, amma jol hebataa.⁴⁴ Den jol wi'an: "Mi wittitinto wuro am no eg-gunoomi e mum." To jol yottike, jol tawan goddo walaa der wuro jon, enjo wuuwaa, enjo moyyinaa faa woodi.⁴⁵ Den, jol wittan, jol waddaa ginnaaji jeedidi godsi burudi jol hallugo. Di naata e wuro jon, dí joodoo der maggo. Heennyitirde neddo on buran arandere mum hallugo. Hande non dum latantoo himbe jaamanuuru hallunu nu.»

Miiraabe Yeesu e inniiko

(Marku 3.31-35; Luka 8.19-21)

⁴⁶ Wakkati Yeesu baddata e jama'aare, inniiko e miiraabe makko yottii. Be darii yaasi, 6ee jidi baddugo mo.⁴⁷ Den, goddo batii Yeesu, wi'i: «Inna maa e miiraabe maa

e darii yaasi, e yidi baddugo maa.»⁴⁸ O toontii mo, o wi'i: «Moy woni inna am? Bey woni miiraabe am?»⁴⁹ O sappii aahiiße makko, o wi'i: «Inna am e miiraabe am nun do.⁵⁰ Miiraabe am worße e rewbe, e inna am woni, wadoobe ko Baaba am gonudo dow kammu yidi.»

13

Ballool aawoowo

(Marku 4.1-9; Luka 8.4-8)

¹ Nyaanne mum, Yeesu wurtii wuro, yahi joodoy takkol maayo. ² Jama'aare duunne e howii mo, o ummii o naati laana diyam, o joodii. Himbe fu e darii takkol maayo. ³ O batii 6e kujje duuddé e ballaaji. O wi'i 6e: «Aawoovo nun wurtii aawoogo. ⁴ No o aawata, awdiiri gonnii yani sera laawol, pooli wari soppi ni. ⁵ Gonnii bo yani e kaaye to leydi duudaa, ni fudi don maa don, gam ni hegay to leydi luggi. ⁶ Amma no naanje nyawli, ne wuli ni. Ni yoori, gam ni walaa dadi. ⁷ Gonnii bo yani caka gi'e. Gi'e mawni, fidde ni. ⁸ Gonnii bo yani e leydi geeri, ni fudi, ni rimi 6ikkol: Gonnii rimi gite hewre, gonnii lasoy tati, gonnii bo laso e sappo. ⁹ Goodudo noppii fu nana!»

Ko acci Yeesu e badda himbe e ballaaji
(Marku 4.10-12; Luka 8.9-10)

¹⁰ Aahiiße Yeesu battii, yami mo, wi'i: «Ume wadi ko aa baddirra himbe e ballaaji?»¹¹ O toontii 6e, o wi'i: «Onon, on kokkaama faamugo asiri Laamaare Alla, amma kambe, 6e kebag dum. ¹² Gam goodudo nun seydantee faa duuda. Anni mo woodaa, baa sedda ko woodi, teetete. ¹³ Gam majum, baddiranmi 6e e ballaaji: "Gam 6ee daara, amma 6e ji'ataa, Bee ketinoo, amma 6e nanataa, 6e paamataa bo." ¹⁴ Hande non ka Alla batunoo e hunnuko annabi Esaaya hebbiri dow ma6be:

"On nanan faa wooda, amma on paamataa fuy,
on daaran faa wooda, amma on ji'ataa fuy.
¹⁵ Gam himbe lenyol njol berde mum laatike joorde.

Be cukkii noppii ma6be,
6e muunnii gite ma6be,
gam to 6e ji'u
to 6e nanu e noppii ma6be,
hakkillo ma6be bo to faamu,
hakko 6e tuuba, mi nyawta 6e."

¹⁶ Amma onon, barke laatanike on, gam gite moodon e yi'a, noppii moodon bo e nana!¹⁷ E goona batanmi on, annabiiße duu66e, e foornnitiiße duu66e yidino yi'a ko ji'oton, amma 6e ji'ay. Be jidino 6e nana ko nanoton, amma 6e nanay.»

Yeesu e faamina ballool aawoowo
(Marku 4.13-20; Luka 8.11-15)

¹⁸ «Onon, kettinee ko ballool aawoowo njol fillitii. ¹⁹ To neddo e hettinoo haala Laamaare Alla, go o faamataa ka, Kalludo nun suuttata ka der berne makko. Kanko nandi e awdiiri caamuni sera laawol. ²⁰ Goddo e nandi e awdiiri caamuni to kaaye. Kanko to o nanii haala Alla, don maa don o jaab ka e seyo. ²¹ Amma ka wadataa dadi der makko, wakkati sedda tan o wonoto. To 6illaaje, dum bo tooraaji yottake gam haala kan, o woppa ka law. ²² Goddo e nandi e awdiiri caamuni to gi'e woni. To o nanii haala Alla, 6illaaje duuniyaaru e yidde jawdi fidde ka, ka rimataa 6ikkol. ²³ Amma goddo e nandi e awdiiri caamuni to leydi geeri. To o nanii haala Alla, o faama ka. Kanko o riman 6ikkon. Gokkon hewre, gokkon lasoy tati, gokkon bo laso e sappo.»

Fudo kalluko der gesa alkamaari

²⁴ Yeesu wadani 6e kade ballool gonnjol, wi'i: «Laamaare Alla e nandi e gorko aawudo awdiiri geeri e gesa mum. ²⁵ No himbe fu daani, don ganyo makko wari, aawi fudo kalluko caka alkamaari nin, yawti. ²⁶ No alkamaari fudi e sawtina, den fudo kalluko bo suppiti. ²⁷ Gollotoobe jom gesa wari, wi'i mo: "Joomiraawo, awdiiri geeri bane aawudaa der gesa maa na? Diga toy fudo kalluko koo do yiwi?" ²⁸ O toontii 6e, o wi'i: "Ganyo nun wadi dum." Den, gollo-toobe ben yami mo, wi'i: "Men jaha men doofaa fudo kalluko kon na?" ²⁹ O toontii 6e, o wi'i: "Aawo, gam to oon doofa fudo kalluko, on kawran e alkamaari. ³⁰ Accee dum mawnida faa wakkati dugge yottoko. To wakkati dugge yottake, mi wi'an rug-goo6e am doofa fudo kalluko kon taw, ha66a ko, watta der yiite. Amma alkamaari, 6e kawrita dum der beemal am."»

Ballool binjel mutaadidi
(Marku 4.30-32; Luka 13.18-21)

³¹ Yeesu wadani 6e ballool gonnjol, wi'i: «Laamaare Alla e nandi e binjel mutaadidi, nel goddo etti aawi der gesa mum. ³² Binjel mutaadidi 6uri 6ikkol ledde kara li'o fu faandugo. Amma to njel fudi, enel 6ura ledde kara li'o mawnugo, nel laatoo leggal manjal faa pooli wada dadde mum dow licce mag-gal.»

Ballool yuufinirdum (Luka 13.20-21)

³³ O wadani 6e ballool gonnjol, o wi'i: «Laamaare Alla e nandi e yuufinirdum, dum debbo etti hawrontiri e conni etordé tati, ko ni yuufini conni laawaani nin fu.»

Ko acci Yeesu e bata e ballaaji
(Marku 4.33-34)

³⁴ E ballaaji nun Yeesu baddiri himbē huune dum fu. O badday 6e to hinaa e ballaaji. ³⁵ O wadii dum gam hebbingo haala ka annabijjo batunoo, wi'i:
«Mi ma66itan hunnuko,
mi batu e ballaaji,
mi batan, mi wurtina kujje cuudinoode
diga ko duuniyaaru tagaa.»

Yeesu faantinii ballool fudo kalluko

³⁶ Baawo majjum, Yeesu acci himbē, hooti wuro. Aahii6e makko 6attii, yami mo, wi'i: «Faantin men ballool fudo kalluko der gesa.» ³⁷ O toontii 6e, o wi'i: «Aawudo aawdi booduni woni Bii neddo. ³⁸ Gesa njan woni duuniyaaru. Awdiiri geeri woni fotube naata der Laamaare Alla, fudo kalluko woni, tokku6e Kalludo. ³⁹ Ganyo aawudo fudo kalluko woni Iibiliisa, dugge laati nun nyalaane darmjal, ruggoo6e bo laati malaykaabe. ⁴⁰ Hande no fudo kalluko doofirtee wattee e yiite, hande non dum laatotoo nyalaane darmjal. ⁴¹ Bii neddo lilan malaykaabe mum, wurtina doyyo6e himbē der hakke, e wadoobe ko halli der laamaare mum. ⁴² O faddan 6e der yiite jahannama, ton 6e bullata, 6e yakkontira nyiye. ⁴³ Amma wakkati mum, foonnitiib6e jalbitinto hande naanje der Laamaare Baaba mum. Goodudo noppo fu, nana!»

Ballool jawdi cuudiini

⁴⁴ «Laamaare Alla e nandi e jawdi cuudiini der gesa. Goddo hocciri ni, witti suuditii ni. Berne makko weli puy, den o yahi o sippoy ko o woodi fu, gam o sooda gesa njan.»

⁴⁵ «Faa hanne Laamaare Alla e nandi e tenkotoodo daartoowo sokiyaaje dime. ⁴⁶ No o yi'i sokiyaaje dime, o sippoy ko o woodi fu, o soodi de.»

Ballool taaruwol

⁴⁷ «Laamaare Alla e nandi kade e taaruwol paddaanjal der maayo, nannyo liyyi feere feereeji. ⁴⁸ No nol hebbi, suubotoobe foodi nol, wurtini far fonjo, be joodii 6e cu6itii di. Be gatti liyyi booddii der killaaje, be boppi di nafataa godduum. ⁴⁹ Hande non dum laatotoo nyaanne duuniyaaru timmata. Malaykaabe waran suttontira hallu6e e woodu6e. ⁵⁰ Be pad6an hallu6e der yiite manje, be bulla, be yakkontira nyiye.»

Ballool kujje kese e kiidde

⁵¹ Yeesu yami 6e, wi'i: «On paamii huune dum fu na?» Be toontii, 6e bi'i: «Oo, men paamii.» ⁵² Den, o wi'i 6e: «Moodibbo tawreeta paamudo haala Laamaare Alla, e nandi hande jom wuro, burtinoowo huune kesum e kiidsum diga e jawdi mum.»

Be Nasaratu salike ko goondini Yeesu

(Marku 6.1-6; Luka 4.16-30)

⁵³ No Yeesu heennyi batugo e ballaaji, o yawti diga don. ⁵⁴ O witti genni makko

to o mawni, oo waajoo der cuudi ma66e baajordi. Ko haaynaaree nanji himbē hettinaniibe mo, 6ee bi'a: «Toy o hebi annal iri njal do, e baawde wadugo kaayefiji dii do? ⁵⁵ E goonja, kanko bane woni 6ii ceb6oowo ledde on na? Inniiko bane wi'eteet Mariyama na? Miiraabe makko bane Yaakuuba, e Yusufu, e Simon, e Yahuuda na? ⁵⁶ Enen e sakikiraabe makko rewbe bane wondi do na? Den, toy o hebi dum don fu?»

⁵⁷ Dum hadi 6e goondingo mo. Gam ma66um, o wi'i 6e: «Annabijjo teddintaake der genni mum, e der wuro mum.» ⁵⁸ O waday don haaynaareeji duuddi gam 6e goondinay mo.

14

Maayde Yuhaana gadoowo batisi (Marku 6.14-29; Luka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati majjum, Eroodu hooreejo leydi Galili nani Yeesu e batanee. ² O wi'i jaggi6e makko: «Yuhaana gadoowo batisi nun! O fintii. Kanjum acci oo woodi baawde wadugo kaayefiji.»

³ Tawi Eroodu hokkiino laawol Yuhaana nanjee, hab6ee, wattee der kasu. O wadii dum sabbu Erodiya, debbo mawniiko, Filippu. ⁴ Gam Yuhaana wi'iino Eroodu: «Laawol hokkay maa koowaa mo.» ⁵ Eroodu e yiduno warugo mo, amma oo hula himbē, gam himbē fu e goondini no Yuhaana laati nun annabijjo.

⁶ No nyalaane juulde dingol Eroodu yottii, 6ii Erodiya debbo naati e fija yeeso noddinaabe. Dum weli Eroodu puy. ⁷ O hunanii suka on, o hokkan dum huune ko yami fu. ⁸ Suka debbo on gollori ka inna mum tintini dum, wi'i Eroodu: «Wattanam do hoore Yuhaana gadoowo batisi der heedol!»

⁹ Berne Eroodu biisi, amma, gam sabbu o hunike yeeso noddinaabe makko, o hokki hunnuko ne hokkee suka debbo on. ¹⁰ O lili goddo yaha wudditaah hoore Yuhaana der kasu. ¹¹ Hoore nen waddaa der heedol, suka debbo on hokkaa. Kanko bo, o hokkoy inniiko. ¹² Aahii6e Yuhaana wari etti 6annu makko, uwoy. Baawo majjum, 6e jahi 6e batoy Yeesu ko wadi.

Yeesu nyaannii himbē ujune joyo
(Marku 6.30-44; Luka 9.10-17; Yuhaana 6.1-14)

¹³ No Yeesu nani habaru on, o solti kankotan, o naati laana, o yahi nokkuure deyyune. Himbē nani ka, wurtoy diga ci'e mum, tokki mo e koyde. ¹⁴ No o wurti e laana, o yi'i jama'aaree duunne, yurmeene ma66e wadi mo, den o yawti nyawbe tawaabe don.

¹⁵ No kiikiide wadi, aahii6e makko 6attii mo, wi'i: «Kiikiide wadii, kade bo, e ladde nun gonuden do. Accu himbē 6en yawta, yaha der ci'e, soodaa ko nyaamata.»

¹⁶ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Doole bane 6e jawta. Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaamat!» ¹⁷ Be toontii mo, 6e bi'i: «Peen joyo, e liyyi didi tan gooduden do.» ¹⁸ O wi'i 6e: «Gaddanee am dum do.»

¹⁹ O hokki hunnuko himbe joodinee dow fudo. Den o etti peen joyo kon, e liyyi didi din, o tiggitti, o yetti Alla. O nappiti peen kon, o hokki aahii6e makko seennana jama'aare. ²⁰ Be fu 6e nyaami 6e kaari. Aahii6e hawriti ko horii, dum hebbi killaaje sappo e didi. ²¹ Nyaamu6e dum wadii worbe ujune joyo, rewbe e sukaabe limaaka.

*Yeesu yahii dow diyam
(Marku 6.45-52)*

²² Don maa don, Yeesu dooli aahii6e mum naata laana, ardo, jola fonjo maayo. Wakkati mum, oo waynoo jama'aare. ²³ Baawo no o waynodii 6e, o yawtiri dow waanne gam o wadaa du'aare kanko tan. Foti kiikiife wadii, kanko tan bo woni ton. ²⁴ Tawi laana njan woddake diga e fonjo, ko galmaaji diyam e fiya ja, gam ja ja6bitinto nun hennu. ²⁵ No faanii weetugo, Yeesu yottii to ma6be, e yaha dow maayo e koyde. ²⁶ No aahii6e makko yi'i mo oo yaha dow diyam e koyde, kulol manjol nannji 6e, be bi'i: «Beelu nun!» Be darii 6ee kalba sabbu kulol. ²⁷ Don maa don Yeesu wi'i 6e: «Deyyitee! Min nun, to on kulee!»

²⁸ Piyer toontii mo, wi'i: «Joomiraawo, to an nun e goonja, accu mi yaha dow diyam, mi wara to maa.» ²⁹ O toontii mo, o wi'i: «War!» Piyer wurtii laana, e yaha dow diyam, e foonnii to Yeesu. ³⁰ Amma no o yi'i hennu e satti, o huli, o fuddi mutugo, den o hal6i, o wi'i: «Joomiraawo, faabam!» ³¹ Don maa don, Yeesu foorti junjo mum, jogii mo, wi'i: «An mo goondinki paanduki, gam ume ko gadufaa sek?» ³² Be fu dido, be naati laana, den, hennu darii. ³³ Tawaabe der laana njan fu, sujidani Yeesu, wi'i: «E goonja, a laati nun Bidoo Alla!»

*Yeesu nyawtii nyawbe der leydi Genesaret
(Marku 6.53-56)*

³⁴ Baawo no 6e joli maayo, 6e jottii leydi Genesaret. ³⁵ Himbe tawaabe nokkuure nen anniti mo. Be lildi habaru der leydi nin fu, no o wari, be gaddani mo nyawbe fu. ³⁶ Bee eela mo o acca nyawbe 6en meema baa kommulol toggoore makko tan. Hande non bo, meemu6e njal fu e yoofoo.

15

*Tawaajal kaakiraabe
(Marku 7.1-13)*

¹ Farisaabe e moodi6be tawreeta yiwoy Urusaliima, wari to Yeesu, yami mo, wi'i: ² «Ume wadi ko aahii6e maa e waylita

tawaajal kaakiraabe meeden? Gam 6e lootataa juude ma6be go 6e nyaama.»

³ O toontii 6e, o wi'i: «Onon bo na, ume wadi go oon baylita sariyaaji Alla no fottiranta tawaajal moodon? ⁴ Gam Alla wi'i: "Teddin baaba maa e inna maa." O wi'i kade: "Jennudo baaba mum, dum bo inna mum, joomum e haani waree." ⁵ Amma onon, oon bi'a, to neddo wi'i baaba mum, dum bo inna mum: "Ko haani mi walitiree laatike gedu Alla, den doole bane ballitaa baaba maa e inna maa." ⁶ Nun nun baylitiridon haala Alla gam tawaajal moodon. ⁷ Onon munaafitiibe! Esaaya wadii annabaaku dow moodon, wi'i:

⁸ "Lenyol njal do, e hunnuko tan nun ted-

dinirtammi,

amma berde ma6be e woddodii am.

⁹ Bee cujidanammi, amma dum nafataa

gam ko 6e janjiinta laati nun miilooji

himbe.»

Ko so6inta neddo

(Marku 7.14-23)

¹⁰ Den, Yeesu noddi jama'aare, wi'i 6e: «Kettinee, paamee faa wooda: ¹¹ Ko naatata der hunnuko neddo bane so6inta mo. Amma ko wurtoto diga e hunnuko makko, kanjum so6inta mo.»

¹² Go aahii6e makko 6attii, wi'i mo: «Aa anni haala maada kan mettinii berde Farisaabe na?» ¹³ O toontii 6e, o wi'i: «Aawre fu ne Baaba am gonudo dow kammu aaway, ne doofete. ¹⁴ Accee 6e, wumu6e ardiib6e wumu6e nun! To bumdo e ardii bumdo bannum, 6e fu dido, 6e jantan der gayka.»

¹⁵ Piyer toontii mo wi'i: «Faamin men haala kan.» ¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Onon bo, faa jooni on galaa faamu na? ¹⁷ On paamay huune ko naati e hunnuko fu, der reedu dum pa'i, den dum wurtuu na? ¹⁸ Amma ko wurtoto e hunnuko fu, der berne dum yiwata, kanjum nun so6inta neddo. ¹⁹ Gam diga der berne neddo nun miilooji kalludi yiwata. Den di gatta mo parol himbe, jeenu, kaaruwaaku, guyka, seedaago fewre, e batugo kalluka. ²⁰ Dum don nun woni ko so6inta neddo. Amma nyaamugo lootay juude mum hande no tawaajal holliri so6intaa neddo.»

*Debbo Kananinkeejo goondinii Yeesu
Marku 7.24-30*

²¹ Baawo majjum, Yeesu yawti diga don yahi der jeyde Tirus e Sidon. ²² Debbo Kananinkeejo, jeyaado der leydi nin wari to makko, bati e daane townie, wi'i: «Joomiraawo, Bii Dawda, yurmam! Ginnool nun toorata 6iyam debbo sanne!»

²³ Amma o toontaaki mo gokka. Ko aahii6e makko wi'i mo: «Riiwu mo, gam o accay hal6ugo, oo tokkiri en.» ²⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mi lilaaka maa to baali Isira'iila

majjudi tan.» ²⁵ Amma debbo on wari jicci yeeso makko, wi'i: «Joomiraawo, war wallam!» ²⁶ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dum woodaa nyaamdu sukaabe ettee, faddanee dawaadi.» ²⁷ Debbo on wi'i: «Goonja nun Joomiraawo, amma dawaadi bo e subinoo nyaamdu caamoowol to joomiraabe mum nyaamata.» ²⁸ Den, Yeesu toontii mo, wi'i: «Hey debbo, goondinki maa e mawni! Dum laatanee hande no jidirdaa.» E wakkati on, biiyiko yoofii.

*Yeesu nyawtii nyawbe duubbe
(Marku 7.31-37)*

²⁹ Yeesu yawti diga don, witti takkol maayo Galili, eenci dow waanne, joodii ton. ³⁰ Himbe duubbe wari to makko, be gaddani mo layoobe, e wumuube, e moofidinbe, e muumidinbe, e nyawbe nyawuuji feere feere. Be desii be ley koyde Yeesu. ³¹ Haynaare nannji himbe, no be ji'i muumidinbe e bata, moofidinbe e yoofoo, layoobe e yaha deydey, wumuube bo e yi'a. Be teddini Alla mo Isira'iila.

*Yeesu nyaannii kade worbe ujune nayo
(Marku 8.1-10; Matiye 14.13-21)*

³² Yeesu noddi aahiiibe mum, wi'i: «Himbe gee e yurminoo am. Gam wadii balde tati gee gondi e am, be goodaa ko be nyaamata. Mi yidaa bo riiwugo be be jawta e rafo, gam to rafo doyyu be e laawol.» ³³ Aahiiibe makko wi'i mo: «Toy kefeten nyaamdu ko nyaannata jama'aare nee do e ladde haro do?» ³⁴ O yami be, o wi'i: «Peen noyo goodudon?» Be toontii mo, be bi'i: «Peen jeedido e likkol pettol sedda.»

³⁵ Baawo majjum, o hokki hunnuko jama'aare joodoo e leydi. ³⁶ O etti peen jeedido, e likkon sedda kon. O yetti Alla, o yappiti, o hokki aahiiibe makko, be ceennani jama'aare. ³⁷ Be fu be nyaami faa be kaari. Be kawriti ko horii, hebbi killaaje jeedidi. ³⁸ Nyaamue dum wadii worbe ujune nayo, rewbe e sukaabe limaaka. ³⁹ Baawo mum Yeesu waynii be. Den, o naati laana, o yahi leydi Magadan.

16

Farisaabe yamii Yeesu wadana dum kayniidum

(Marku 8.11-13; Luka 12.54-56)

¹ Farisaabe e Sadukiibe wari jarbaago Yeesu. Be yami mo o wadana be kayniidum yiwdum diga kammu. ² O toontii be, o wi'i: «[To on] ji'i dow kammu e wojji ikiide, oon bi'a: "Nokkuuje wooden." ³ Subaka bo, to on ji'i kammu e wojji e ni66i, oon bi'a: "Diyam toban." Oon anni suttontirgo ko wadotoo dow kammu, amma on baaway suttontirgo

maane wakkatiire nee do!] ⁴ Himbe jaamanuur hallunu, sobube, e daarta kaayeefi. Be ji'ataa kaayeefi gom, to hinaa kaayeefi Yonas.»

Baawo majjum, o acci be, o yawti.

*Hakkilango munaafitaare Farisaabe e Sadukiibe
(Marku 8.14-21)*

⁵ No aahiiibe jolata fonjo maayo far to, be jeggitii ko etti peen. ⁶ Yeesu wi'i be: «Kakkilee, deenee ko'e mon e yuufinirdum Farisaabe e dum Sadukiibe.» ⁷ Aahiiibe dariai e wi'ontira hakkune mum: «Gam en ettay peen acci oo bata ka.»

⁸ Yeesu anniti ka be batata, wi'i be: «Ko wadii oon badda hakkune mon, oon batana dullere moodon jogaago peen? Onon be goondinki paanduki! ⁹ E goona faa jooni on paamay na? On ciwtoray peen joyo ko ceennammi worbe ujune joyo, e killaaje de kebbindon ko horii na? ¹⁰ On ciwtoray bo peen jeedido ko ceennammi worbe ujune nayo, e killaaje de kebbindon ko horii na? ¹¹ Noy wadii go on paamay no haala peen bane batananmi, wakkati bi'umi on, kakkilanee yuufinirdum Farisaabe e dum Sadukiibe?»

¹² Den, be paami no yuufinirdum conni peen bane o batanta, amma, ekkitinol Farisaabe e njol Sadukiibe.

*Piyer batii Yeesu nun woni Almasiihu
(Marku 8.27-30; Luka 9.18-21)*

¹³ Yeesu yahii leydi Kaysariya Filippu. O yami aahiiibe makko, o wi'i: «Moy himbe wi'ata Bii neddo e laatii?» ¹⁴ Be toontii mo, be bi'i: «Wobbe e wi'a, a laati nun Yuhaana gadoowo batisi. Wobbe e wi'a, an woni annabi Eliya. Wobbe kade e wi'a, an woni annabi Yeremiya, to dum bo gooto der annabiibe.» ¹⁵ Yeesu yami be, onon bo na: «Moy bi'oton mii laatii?» ¹⁶ Simon Piyer toontii mo, wi'i: «An woni Almasiihu, Biddo Alla yonkinteejo.» ¹⁷ Den Yeesu ettiitii haala wi'i mo: «Barke laatanii maa, an Simon fiil Yonas. Gam neddo bane hollitin maa dum, amma Baaba am gonudo dow kammu hollitin maa dum. ¹⁸ Min bo, mii wi'ee, an woni Piyer, waato hayre. Dow hayre nen mahaniimii Eklesiya am, baa joonine maaybe waawataa ko jaalii ka. ¹⁹ Mi hokkete maabgitirgel Laamaare Alla. Ko calidaa e leydi do, salaama dow kammu. Ko jabudaa e leydi do bo, jabaama dow kammu.» ²⁰ Den, Yeesu waggini aahiiibe mum, e semme, wi'i to be batu goddo, no kanko nun woni Almasiihu.

*Yeesu batanii maayde e pintol mum
(Marku 8.31-9.1; Luka 9.22-27)*

²¹ Diga wakkati mum, Yeesu fuddi faamingo aahiiibe mum wi'i e haani o yaha Urusaliima. Ton dottiibe e limaamiibe, e

moodiibbe tawreeta tooroya mo puy, 6e bara mo. Amma nyalaane tatawre, o fintan. 22 Den, Piyer yaari mo sera, wooltani mo wi'i: «Joomiraawo, Alla hadu dum! Iri majjum tawataa maa!» 23 Yeesu yeeyiti, wi'i Piyer: «An Seydan, wittu baawo am! A laati nun ko doyyatammi. Miilooji maa yiway to Alla, to himoe ci yiwi!»

Tokkugo Yeesu

24 Den Yeesu wi'i aahiiibe mum: «Jifudo tokkugo am fu, acca miijanaago hoore mum, etta leggal mum palaanjal, tokkammi. 25 Gam jiddo hisingo yonki mum, dullan ki. Amma, majjindo yonki mum gam am, hisinan ki. 26 To neddo hebii huune fu der duuniyaaru do, ko yonki mum halki, ume dum nafi mo? Naa ume neddo waawata ko hokki gam sooditaayo yonki mum? 27 Gam Bii neddo waran e teddujal Baaba mum, e malaykaabe mum. Den o yoban moy fu ko wadi der golle mum. 28 E goona batanmi on, tawaabe do, wobbe mum maayataa, ko be ji'a Bii neddo e warida e laamaare mum.»

17

Tagudi Yeesu waylitake

(Marku 9.2-13; Luka 9.28-36; 2 Piyer 1.16-18)

1 Baawo balde jeego'o, Yeesu yahidi e Piyer e Yaakuuba e minyum Yuhaana. O yaari 6e sera, faa dow waanne towune. 2 Tagudi makko waylitii yeeso maabbe. Yeeso makko e jalba hande naanje, gineesi makko rawni tar hande jaynjol. 3 Muusa e Eliya suppitanii 6e, e badda e makko. 4 Piyer etti haala wi'i Yeesu: «Joomiraawo, wonaago men do e woodi. To aa yidi, mi darnan do bukaajti tati: an wooru, Muusa wooru, Eliya wooru.»

5 O heenneyy batugo, ko duulel jalboowel gom war i omni 6e. Don daane gom yiwi der duulel nel, wi'i: «Oo do laattii Biddo am jidaado, mo cusbumi. Kettinanee mol!»

6 No aahiiibe nani daane nen, 6e jani, 6e kippii e leydi, 6e kuli sanne. 7 Yeesu battii, meemi 6e, wi'i: «Ummee, to on kulee.» 8 Den, 6e santi gite, be ji'ay godfo, sey Yeesu tan.

9 No 6e jippotoo diga dow waanne nen, Yeesu waggini 6e, wi'i: «To on batee goddo ko ji'udon, faa to Bii neddo fintii diga e maaybe.» 10 Den, aahiiibe makko yami mo, wi'i: «Gam ume ko moodiibbe tawreeta e wi'a: "Eliya nun artata wara"?» 11 O toontii 6e, o wi'i: «Goonja nun, Eliya nun artata wara, moyyina huune fu. 12 Amma mii wi'a on, Eliya wari ko. Amma 6e annitay mo, 6e gadanii mo ko 6e jidi fu. Hande non be toorirta Bii neddo bo.»

13 Aahiiibe faami no haala Yuhaana gadoowo batisi nun o batanta 6e.

Yeesu nyawtii suka mo ginnawol toorata

(Marku 9.14-29; Luka 9.37-43)

14 No 6e bittoy to jama'aare woni, gorko gom war i jicci yeeso Yeesu. 15 O wi'i: «Joomiraawo, yurma biyam gorko! Ginnool nun woni e makko, enjol toora mo puy. To nel ummanake mo, enjol doyya mo der yiite, nokkun bo der diyam. 16 Mi yaarii mo to aahiiabe maa, amma 6e baaway ko nyawti mo.»

17 Yeesu toontii, wi'i: «Hey, onon himbe jaamanuuru hallunu, 6e walaa goondinki! Faa dey gondanmi e moodon? Faa dey tokkanmi munyangon? Gaddanee am mo do!» 18 Yeesu falmi ginnool tawaanjol der suka on, nel wurtii, o yoofii don maa don.

19 Baawo majjum, aahiiibe makko yami mo kambe tan, wi'i: «Ume acci men baaway ko riiwi ginnool nel?» 20 Yeesu toontii 6e, wi'i: «Gam goondinki moodon e faandi. E goona batanmi on: To goondinki moodon e foti baa hande binnel mutaadidi, on baawan ko wi'i waanne nee do: "Eggu do, jahaa to," ne eggan bo. Walaa ko tampoton wadugo. 21 [Amma, ginnool hande nel do wurtataako to hinaa e du'aare, e suumaye.]»

Yeesu batanii maayde e pintol mum de didawre

(Marku 9.30-32; Luka 9.43-45)

22 No 6e boositintoo der leydi Galili, den Yeesu wi'i 6e: «Bii neddo wattete der juude himbe. 23 Be baran mo, amma nyalaane tatawre o fintan.»

Berde aahiiibe makko biisii puy, no 6e nani ka.

Yeesu yobii ceede faada

24 No Yeesu e aahiiibe mum yottii Kafarnahum, jaaboobe ceede faada suudu Alla batti Piyer, wi'i mo: «Moodibbo moodon yobataa woni ceede faada suudu Alla?»

25 Piyer toontii, wi'i: «Oo yoba.» No Piyer naati der wuro, Yeesu arti etti haala, wi'i: «Simon, ume miiludaa? Bey nun haani yoba ceede faada? Biibbe genni nun naa hobbe?» 26 Piyer toontii, wi'i: «Hobbe nun haani yoba.» Yeesu wi'i mo: «Den, biibbe genni haanay yoba. 27 Amma, gam to en laatana himbe fergere, yahu maayo. Tuunnu malimali maa, pitodaa linjol nel artuuda nannjudaa. Den nyaabaa hunnuko maggol, a tawan ceede cardi der don. Ikkinaa de, jobanaa en, min e maa.»

18

Burdo manju der Laamaare Alla

(Marku 9.33-37; Luka 9.46-48)

1 Wakkiti majjum, aahiiibe Yeesu batti, yami mo, wi'i: «Moy buri manju der Laamaare Alla?» 2 Yeesu noddi sukayel, darsi nel yeeso maabbe, 3 wi'i: «E goona batanmi on: to on baylitaaki laatidon hande sukahon petton, on naatoytaa der Laamaare Alla. 4 Gam majjum, leesindo hoore mum,

hande sukayel ñel do, kanko nun burata manju der Laamaare Alla. ⁵ Jaþbiido sukayel pettel hande ñel do, e inne am, min nun joomum jaþbi.»

Manju hakke

(Marku 9.42-48; Luka 17.1-2)

⁶ «Amma to godfo doyyii sukahon petton, goondinkon am, gooten mum der hakke, dum buranu hoyango mo, o haþganee namarde e daane, o faddee caka maayo. ⁷ Bone laatanii duuniyaaru nuu, gam woodi ko doyyata himþe der hakke. Wadatako ko doyyata himþe waray, amma bone laatanto laatiido daliila majjum!»

⁸ To junjo maa, dum bo koynjal maa nun wadint'e hakke, wuddit'in de boppaa to woddi. Dum burante woodugo, naataa aljanna e koynjal gootal, dum bo e junjo wooto, e no paddirtedaa e koyde maa didi, dum bo e juude maa didi der yiite tabitiine. ⁹ To bo itere maa nun wadintee hakke, doofu ne boppaa to woddi. Dum burante hoyugo naataa aljanna e itere woore, e no paddirtedaa e gite maa didi der yiite jahan-nama.»

Balool dow baalel majjunel

(Luka 15.3-7)

¹⁰ «Kakkilee, to on jawee baa gooten der sukahon petton kon. Gam mii wi'a on, malaykaabe makkon, e darii wakkati fu, dow kammu e daara yeeso Baaba am gonudo dow kammu. [¹¹ Gam Bii neddo warii hisingo majjuþe.]

¹² Kaye miiludon? To neddo e woodi baali hewre, go baala goota majji, o accataa lasooji naay e sappo e jeenay koriidi dow waanne, o daartaa majjunja ñjan na? ¹³ E goona batanmi on: to o yiiti ija, o seyorto ña bura lasooji naay e sappo e jeenay koriidi, di majjay. ¹⁴ Hande non Baaba moodon gonudo dow kammu yidaa baa gooto, der sukahon kon, majja.»

Yaafanaago banniraawo

¹⁵ «To banniraawo maa woofanii maa, yahu to makko an tan, kollaa mo onon dido. To o nootike, a heþitake mo. ¹⁶ Amma to o hettinaaki ka kollataa mo, den wittu, jahidaa e neddo gooto, dum bo dido, gam haala kan moyyinee yeeso seedeeþe dido, dum bo tato. ¹⁷ To o salike hettinanaago 6e, den batu ka Eklesiya. To o salike hettinanaago Eklesiya bo, den fu daaree mo hande keefeero, dum bo jaboowo ceede faada.»

¹⁸ E goona batanmi on: Huune fu ko calidon e leydi do, salaama dow kammu. Ko jaþbuðon e leydi do, jaþete bo dow kammu.» ¹⁹ Mii bata on kade e goona: «To himþe dido e duuniyaaru do nannantirii dow huune ko 6e eelata, Baaba am gonudo dow kammu hokkan 6e dum. ²⁰ Gam to himþe dido dum

bo tato e hawritii e inne am, mi na'on caka maþþe.»

Balool gollotoodo caliido yaafaaago

²¹ Den Piyer 6attii Yeesu, yami mo, wi'i: «Joomiraawo, de noy nun haani mi yaafano banniraawo am to o woofanii am? De jeedidi na?» ²² Yeesu toontii mo, wi'i: «De jeedidi tan bane bi'umaa mi, amma de la-soy tati e sappo faa de jeedidi. ²³ Hande non Laamaare Alla e nandi e laamiiido gom jidudo gollotooþe mum liisanoo dum jawdi muudum. ²⁴ No o fuddi liisaade, 6e gad-dani mo joganiido mo ceede cardi miliyooji duuðdi. ²⁵ Gorko on woodaa ko yoþirta mo. Den, laamiido on hokki laawol o sippee, kanko e deekiiko, e sukaab e makko, e ko o woodi fu, gam o yoba nyamaane nen. ²⁶ Gollotoodo on jicci yeeso makko, eeli mo, wi'i: «Joomiraawo Munyanan, mi yoþete ful!» ²⁷ Joomiraawo on yurmii mo, yaafanii mo nyamaane nen, acci mo, o yawti.

²⁸ No o wurtii, o fotti e banniraawo makko joganiido mo ceede cardi hewre. O gattii mo, o deddi daane makko, o wi'i: «Yoþam ceede am!» ²⁹ Banniiko jicci, eeli mo, wi'i: «Munyanam, mi yoþete!» ³⁰ Amma o jaþay. O yaari mo o maþþoy der kasu, faa de o yoþidi nyamaane nen fu. ³¹ No banniraabe makko gollotooþe horiþe yi'ko wadi, mone maþþe ummii puy, 6e jahi 6e batoy joomi-raawo maþþe ko wadi. ³² Den, joomiraawo on nonditid gollotoodo on, wi'i mo: «An gol-lotoodo kalludo! Mi yaafanakeno maa nyamaane joganinoodaa am fu, gam a sawrini am. ³³ An bo, haanayno jurmodaa banniraawo maa hande no jurmoriimaa mi na?» ³⁴ Mone wadi joomiiko, watti mo e juude hiitotooþe. O maþþaa der kasu, faa de o yoþidi nyamaane nen fu. Den Yeesu 6eydi wi'i:

³⁵ «Hande non Baaba am gonudo dow kammu wadanta on to moy moodon fu yaafanaaki banniraawo mum e 6erne woore.»

19

Ekkitinol dow ceergal

(Marku 10.1-12; Tokkitaaki. Tawreeta 24.1-4; Matiye 5.31-32; Luka 16.18)

¹ No Yeesu heennyi fillaaji din, o yawti diga Galili, o yahi Yahudiya, far fonjo maayo Urdun. ² Jama'aare duunne e tokki mo, den o nyawti ton nyawþe.

³ Wobbe der Farisaabe wari to makko, yami mo gam jarboo mo, wi'i: «Gorko e woodi laawol seera debbo mum, baa to gam daliila kaye nun na?» ⁴ O toontii 6e, o wi'i: «On jannay ko winnaa e dewtere na? Diga fuddoode Alla tagii gorko e debbo.» ⁵ O wi'i: «Gam majjum gorko accan baaba mum e inna mum, takkontira e debbo mum, 6e

fu dido, 6e laatoo 6annu gootol.”⁶ Hande non 6e laatataako kade dido, amma 6annu gootol. Den kan, to neddo seennu ko Alla hawti.

⁷ Farisaabe 6en yami mo, wi'i: «Gam ume ko Muusa wi'i gorka hokka debbo derewol ceergal to oo seera mo?»⁸ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Gam sabbu yoorugo 6erde moodon nun acci ko Muusa hokki on laawol cereron rewbe moodon. Amma diga fuddoode, dum laataakino non. ⁹ E goonja bi'anmi on, cerudo debbo mum to hinaa gam daliila jeenu, to o hoowi goddo, o wadii jeenu.»

¹⁰ Aahii6e makko wi'i mo: «To non non nun haala gorko e debbo laatii, gomma to neddo 6a6u.»¹¹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Himbe fu bane waawata ko ja6i haala kan, sey be Alla hokki dum tan. ¹² E woodi rimaabe e laatii waatoraa6e. Wo6be bo himbe nun wattii be dum. Wo6be kan baanjataa gam daliila Laamaare Alla. Baawudo ko ja6i haala kan fu, ja6al!»

*Yeesu du'anake sukahon petton
(Marku 10.13-16; Luka 18.15-17)*

¹³ Baawo majjum, himbe waddani Yeesu sukahon petton, gam o yowa juu6e makko dow makkon o du'anoo kon, amma aahii6e makko nyaasitii 6e. ¹⁴ Den Yeesu wi'i 6e: «Accee sukahon petton wara to am, to on kadee kon, gam Laamaare Alla laatanii nun wa'ube hande makkon.»¹⁵ O yowi juude makko dow makkon, den o yawti diga don.

*Yeesu e gojankeejo jom jawdijo
(Marku 10.17-31; Luka 18.18-30)*

¹⁶ Gojankeejo gom 6attii Yeesu, yami mo, wi'i: «Moodibbo, booddum ume haani mi wada, go mi he6an yonki tabitiiki?»¹⁷ Yeesu wi'i mo: «Ko wadi aa yamammi dow ko woodi? Alla tan woni booddio! To aa yidi he6ugo yonki tabitiiki, sey tokkaa sariyaaji.»¹⁸ Gorko on yami Yeesu, wi'i: «Diye nun sariyaaji din?» Yeesu toontii mo, wi'i: «Taa waru neddo, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre.»¹⁹ Teddin baaba maa e innmaa, den jidaa banniraawo maa hande no jidirdaa hoore maa.»²⁰ Gojankeejo on wi'i mo: «Mii jogii sariyaaji dii don fu. Ume nun horii kade?»²¹ Yeesu wi'i mo: «To aa yidi laatodaa kebbudo, yahu cippaa ko goodudaa, kokkaa talakaabe ceede majjum. Den a he6an jawdi dow kammu. Baawo majjum, garaa tokkaa am.»

²² No gojankeejo on nani haala kan, yawti e berne biisiine, gam o laati nun jom jawdijo.²³ Den, Yeesu wi'i aahii6e mum: «E goonja batanmi on, edum sadfi jom jawdijo naata der Laamaare Alla!»²⁴ Mii batitoo on ka kade, edum buri hoyugo, jelooba wrutoroo e hinere baatal, e no jom jawdijo naatirta der Laamaare Alla.»²⁵ No aahii6e makko nani ka, haaynaare nanji dum, wi'i: «Den,

moy waawata ko hisi?»²⁶ Yeesu daari 6e, wi'i: «E himbe, dum don wadataako, amma to Alla, huune fu wadoto.»

²⁷ Den, Piyer etti haala wi'i mo: «Minon, men accii huune fu men tokki maa. Ume nun laatantoo men?»²⁸ Yeesu wi'i 6e: «E goonja batanmi on, to huune fu latinaamaare kesum, Bii neddo joodoto e kittaal laamaare teddunjal makko. Den, onon sappo e dido tokku6e am, on joodoto dow kittaaje sappo e didi, kiitodon lenyi Isira'iilaabe sappo e didi.»²⁹ Neddo fu accudo wuro mum, e sakikiraabe mum worbe e rewbe, e baaba mum, dum bo inna mum, e sukaabe mum, e gese mum, gam am, o he6an ko buri dum, kade bo, o he6an yonki tabitiiki.³⁰ Amma duu6be ardiibe jooni, laatoto sakitiibe, duu6be der sakitiibe jooni bo, laatoto ardiibe.»

20

Balool gollotoobe der gesa innabooje

¹ «Laamaare Alla e nandi e jom gesa innabooje. O wurtii subaka kecco, gam o daarta gollotoobe, o yaara to gesa innabooje makko. ² O nannantiri e gollotoobe, o yo6a 6e nyalaane fu ceede cardi goote. Den o yaari 6e gesa makko. ³ O wurtii jaka yande jeenay, o tawi wo6be e joodii der luumo, woodaa gadeteenjal. ⁴ O wi'i 6e: "Jahee gollodon, onon bo der gesa innabooje am, mi yoban on ko haani," ⁵ kambe bo 6e jahi. Jom gesa on witti kade caka nyalooma e yanne tati, o wadii hande non. ⁶ Baawo majjum, wakkati yanne joy, o wurtii kade. O tawi wo6be e darii, woodaa gadeteenjal. O wi'i 6e: "Ume wadi ko oon nyalli daraago do, on goodaa gadeteenjal?" ⁷ Be toontii mo, 6e bi'i: "Men kebay ettudo men golle." O wi'i 6e: "Jahee onon bo gollodon der gesa innabooje am."

⁸ No kiikiide wadi, jom gesa on wi'i deenudo jawdi mum: "Noddu gollotoobe 6en, jobaa moy fu ceede mum. Puddiraa sakitiibe, keennyitiraa ardiibe." ⁹ Ettanoobe golle deydey alaasara wari, moy ma6be fu hokkaa ceede cardi goote. ¹⁰ Ardinoo6e etteegole golle bo wari. Bee miiluno joddi ma6be buran ni bee to. Amma moy ma6be fu yobaa ceede cardi goote. ¹¹ No 6e jobaa, bee dumbitoo dow jom gesa on, ¹² bee bi'a: "Sakitiibe wari, yanne woore tan gollii, ko potindaa 6e e minon gollitiibe nyalaane ne fu, der naanje e guli!" ¹³ Jom gesa on toontii gooto ma6be, wi'i: "Banniraawo am, mi farkanay maa. En nannantir bane dow ceede cardi goote nyalaane fu na?" ¹⁴ Ettu joddi maa, dillu. Mii yidi yobugo cakitiido hande no maa. ¹⁵ Laawol hokkay am mi wadira ceede am no jidirmi na? A daaririi am e gite kallude gam mi wadii ko woodi

na?”¹⁶ Yeesu wi'i: «Hande non sakitiibē laa-tortoo ardiibē, ardiibē bo laatoo sakitiibē.»

Yeesu batanii maayde e pintol mum de tatawre

(Marku 10.32-34; Luka 18.31-34)

¹⁷ No Yeesu yahata Urusaliima e aahiiibē mum, o noddi sappo e didō 6en, feere mum, o wi'i 6e: ¹⁸ «Nani een jaha Urusaliima. Ton Bii neddo wattoyte der juude hooreebē li-maamiibē, e moodibē tawreeta. Be kiitoto mo kiita maayde. ¹⁹ Be gattan mo der juude heeferbē, gam 6e jaanca mo, 6e piya mo looci, 6e bila mo dow leggal palaanjäl. Amma nyalaane tatawre, o fintan.»

Elgal inna Yaakuuba e Yuhaana

(Marku 10.35-45; Luka 22.24-27)

²⁰ Den, inna 6ibē Jebede e sukaabē mum gattii Yeesu. O jicci yeeso Yeesu gam o eela dum ballal. ²¹ Yeesu wi'i mo: «Ume jidūdaa?» O toontii mo, o wi'i: «Mii yidi, to a laamike, nootodaan 6ibē am didō bee do, gooto joodoo nyaamo maada, gooto bo nano maada.» ²² Yeesu toontii, wi'i: «On annaa ko eeloton am. On baawan ko yariri jarirgel nel jarirammi na?» Be toontii mo, 6e bi'i: «Men baawan.» ²³ O wi'i 6e: «Goonja nun, on baawan. Amma joodaago nyaamo am e nano am, min bane hokkata dum. Bee do Baaba am siryaniid joonde den nun hebata de.»

²⁴ No aahiiibē sappo horriibē nani ka, mone maabē ummii dow banniraabe maabē didō 6en. ²⁵ Den, Yeesu noddi 6e, 6e fu, wi'i 6e: «Oon anni hooreebē duuniyaaru, no boni nun jogorii himbē mum. Mawbe bo e holla himbē mum baawde. ²⁶ Amma, dum wadataako hande non hakkune moodon. Jidūdo laataago mawdo caka moodon fu, joomum laatoo jaggotoodo mon. ²⁷ Kade bo, jidūdo ardaago e moodon fu, joomum laatoo maccudo moodon. ²⁸ Hande non, Bii neddo waray gam jagganeego, amma, jagganaago himbē waddi mo, o hokkitira yonki makko gam sooditaago duu6be.»

No Yeesu wuntiniri wumube didō
(Marku 10.46-52; Luka 18.35-43)

²⁹ Yeesu e aahiiibē mum e wurttoo Yeriko, go jama'aare duunne e tokki mo. ³⁰ Wumube didō gom e joodinoo sera laawol. Be nani e wi'ee, Yeesu nun yawtata don, den 6e janti 6ee kuu6a, 6ee bi'a: «Joomiraawo Bii Dawda, yurma men!» ³¹ Jama'aare e falma 6e gam 6e jeedoo, amma 6e beydi huu6fugo e semme, 6ee bi'a: «Joomiraawo Bii Dawda, yurma men!» ³² Yeesu daria, noddi 6e, wi'i: «Ume jidūdon mi wadana on?» ³³ Be toontii mo, 6e bi'i: «Joomiraawo, wuntin men.» ³⁴ Yeesu yurmii 6e, meemi gite maabē. Don maa don 6e bumti, 6e tokki mo.

21

Yeesu naatii Urusaliima

(Marku 11.1-10; Luka 19.28-40;
Yuhaana 12.12-19)

¹ No Yeesu e aahiiibē mum faanii Urusaliima, 6e jottii Baytifaaji, takkol waanne wi'eteene waanne Jaytuuje. Yeesu lili aahiiibē didō. ² O wi'i 6e: «Jahee siire wonune yeeso moodon, to oon naata ne, on tawan babba e binnejl mum e habbii. Pittee di gaddanon am. ³ To goddo yamii on gokka fu, toontee mo: "Joomiraawo nun bukkaa di." Don maa don, o accan on gaddon di.»

⁴ Dum wadii, gam hebbingo haala ka annabijjo batuno, wi'i:

⁵ «Batee 6ibē Siyoona, bi'on:

“Daaree, laamiido mon e wara e mon, oo diggi, oo wadfi babba, e binnejl mum.”

⁶ Aahiiibē 6en yahi, wadi ko Yeesu batii 6e.

⁷ Be gaddi babba e binnejl mum, 6e daddi toggoje maabē dow majji, den Yeesu waddii.

⁸ Duubbe der jama'aare nen weyyiti gineiji mum dow laawol. Wo6be bo salti licee ledde, e weyyita dow laawol. ⁹ Ardiibē Yeesu, e tokkinibē mo baawo fu, e hulgina e wi'a: «Hosana, Bii Dawda! Barke laatanoo ga-roowoo e inne Joomiraawo! Hosana Joomi-raawo mo dow kammu!»

¹⁰ No Yeesu naati Urusaliima, genni fu laawontirii. Himbe e yamontira, e wi'a: «Moy nun gorko oo do?» ¹¹ Jama'aare toontii, wi'i: «Yeesu annabijjo, mo Nasaratu, der leydi Galili nun.»

Yeesu riwiip sippoo6e e soodoobe der suudu Alla

(Marku 11.15-19; Luka 19.45-48;
Yuhaana 2.13-22)

¹² Yeesu naatii der suudu Alla. O ri-awi sippoo6e, e soodoobe, o hippi taaburu-iji cengotoobe ceede, e kittaaje sippoo6e tantabaraaji. ¹³ Den, o wi'i 6e: «Alla batii der Dewtere, wi'i: "Suudu am noddete suudu to du'aare wadetee." Amma onon, on gartirii 6ol suudorde wuybe!»

¹⁴ Wumube e layoo6e wari to makko der suudu Alla, go o nyawti 6e. ¹⁵ Hooreebē limaamiibē, e moodibē tawreeta, mone mum ummi no yi'i kujje kayniide de Yeesu wadata, e no sukaabē hulginirta der suudu Alla, e wi'a: «Hosana Bii Dawda!» ¹⁶ Den 6e bi'i: «Aa nana ko sukaabē ben batata na?» Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii nana. On meeday ko janni haala kaa do na? "A hebii maanteego diga e kunnude sukaabē, e musi-noo6e."»

¹⁷ Den, o acci 6e, o wurtii siire nen, o yahi Baytaniya, o waaloy ton.

Yeesu yaa'ike ibbi

(Marku 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Fini mum subaka, Yeesu dawi e witta der siire, go rafu wadi mo. ¹⁹ O hollirii ibbi sera laawol. O yaali to makki, amma o taway godfum, sey baafe tan. Den o bat iibbi kin, o wi'i: «A rimataa biibbe kade faa abada!» Don maa don, ibbi kin yoori. ²⁰ No aahiiibe makko yi'i dum, haaynaare nanji dum, den 6e yami mo, 6e bi'i: «Noy ibbi kin yooriri don maa dón?» ²¹ O toontii 6e, o wi'i: «E goona batanmi on: To oon goondini, on gaday seko, on gadan ko buri ko ibbi kin wadanaa. On baawan ko wi'i, waanne nee do: "Doofa diga do, yantoy der maayo," dum laatoto bo. ²² To oon goondini, ko eeludon e du'aare fu, on keban dum.»

Yahuduube e yama diga toy baawde Yeesu yiwi

(Marku 11.27-33; Luka 20.1-8)

²³ Yeesu naati der suudu Alla. No o waajotoo, hooreebe limaamiiibe, e dottiibe Yahuduube battii, yami mo, wi'i: «E baawde dey gadirtaa kujje dee? Moy hokku maa baawde majjum?» ²⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Min bo, mi yaman on yande goote. To on toontike am, mi batan on e baawde dey nun gadiranmi huune dum. ²⁵ Moy lili Yuhaana wada himbe batisi? Alla nun, naa himbe?» Be baddi hakkune maabbe, 6e bi'i: «To en bi'i "Alla nun", o wi'an: "Den, ume wadi go en goondinay Yuhaana?" ²⁶ Amma to en toontike bi'uden "himbe nun", een kula himbe bo, gam himbe fu e daari Yuhaana hande annabijjo.»

²⁷ Be toontii Yeesu, 6e bi'i: «Men annaa.» Kanko bo, o wi'i 6e: «To non min bo, mi batataa on to e baawde dey nun gadiranmi kujje dee.»

Ballool rindaabe dido

²⁸ Yeesu 6eydi wi'i: «Kaye miiludon e ballool njo do: Gorko gom nun woodunoo sukaabe worbe dido. O bat arano, o wi'i dum: "Suka am, yahu gollodaa to gesa innabooje." ²⁹ Suka on toontii, wi'i: "Mi yahataa." Amma 6aawo nii, o muijiti, o yahi. ³⁰ Baaba on noddi suka didaabo, wi'i mo ka o wi'unoo arano on. Oo don toontii, wi'i: "Woodi Baaba, mi yahan" Amma o yahay. ³¹ Der kambe dido ben, moy nun e maabbe wadi ko baaba mum yidi?» Be toontii, 6e bi'i: «Arano on nun.» Den, Yeesu wi'i 6e: «E goona batanmi on, jaaboobe ceede faada, e kaaruwaabe artan on naatoygo Laamaare Alla. ³² Gam Yuhaana warii caka moodon, hollii on laawol foornitaare, on jaabay haala makko. Amma jaaboobe ceede faada e kaaruwaabe goondinii mo, go onon yi'ubé dum, on tuubay goondindon mo.»

Ballool gesa innabooje
(Marku 12.1-12; Luka 20.9-19)

³³ «Kettinee balloon gonnjol kade. Neddo gom nun tiggi gesa innabooje mum. O wadi kowaagol kara, o fiftini ka. O wasi gayka to biibbe innabooje biddetee, o mahi suudu towukol deenirkol der gesa ka. Baawo mum, o accani ka gollotoobe makko 6e gadi haya, den o wadi jahaanjal. ³⁴ No wakkati borugo innabooje yottii, o lili gollotoobe makko to reeninaabe gesa, 6e gaddanaa mo gedu makko der biibbe innabooje den. ³⁵ Amma reeninaabe gesa ajan nanji lilaabe ben, fiyi gooto, gooto bo, 6e bari dum, tatabo 6e paddi dum kaaye, 6e bari. ³⁶ Jom gesa on liliti gollotoobe mum, burube arandeebe duufugo. Reeninaabe gesaa, wadani 6e no wadannoo arandeebe. ³⁷ Faa sakitiine, o lili biiyiko gorko to maabbe, o wi'i: "No wadi fu, 6e teddinan biiyam." ³⁸ Amma no reeninaabe gesa yi'i mo, 6e bi'ontiri hakkune maabbe: "Kankowoni donoona gesa ajan. Garee baren mo, doneen ja!" ³⁹ Den, 6e nanji mo, 6e paddi mo 6aawo gesa, 6e bari mo. ⁴⁰ Joomi noo, to jom gesa innabooje on wari, noy o wadata 6e?»

⁴¹ Be toontii mo, 6e bi'i: «O halkan reenube hallube ben halkere naawune. Den o hokkan wobbe gesa ajan, wada haya, baawoobe ko hokki mo gedu makko, to wakkati sorol biibbe fotii.»

⁴² Baawo majjum, Yeesu wi'i 6e: «On meeday janjugo ko winnaa der dewtere na? "Hayre ne mahoobe woppi, kayre laatii hayre jogiine maadi." Kanjum woni golle Joomiraawo, edum haaynii e gite meeden!»

⁴³ Gam majjum, mii wi'a on: «Laamaare Alla sottinte caka moodon, ne hokkee himbe lenyi janani, wadoobe ko Alla yidi. ⁴⁴ [Neddo janudo dow hayre nen, heltoto. Mo ne yanti dow mum fu bo, muunyitinto.]»

⁴⁵ No hooreebe limaamiiibe e Farisaabe nani ka, 6e paami kambe nun Yeesu wadani ballaaji dii. ⁴⁶ Bee daarta laabi no 6e nannjirta mo, amma bee kula himbe, gam himbe fu e daari mo annabijjo.

22

Ballool dow bangal (Luka 14.15-24)

¹ Yeesu baddi 6e kade e ballaaji, wi'i: ² «Laamaare Alla e nandi handelaamiiido gom gadudo julde bangal biiyum. ³ O lili gollotoobe makko noddanaa mo noddinaabe julde bangal. Amma noddinaabe ben yiday warugo. ⁴ O lili kade gollotoobe makko wobbe, o wi'i 6e: "Bi'ee noddinaabe ben, huune fu siriyaama, ga'i e baali payudi hisaama, huune fu gasii, 6e gara nyaamde." ⁵ Amma noddinaabe yeebii noddore nen, hiinnii haajuuji mum. Oo do yawtiri gesa mum, oo to bo yawtiri daartiurum.

⁶ Horiibē nanji gollotoobē, toori 6e, wari 6e.
⁷ Mone laamiido ummii puy. O lili soogeeji makko yaha halkaa himbe 6en, wuuda ci'e maabbe. ⁸ Baawo majjum, o wi'i gollotoobē makko: "Nafa bangular benni, amma noddinanoobē fotay nyaamugo ka. ⁹ Gam majjum, jahee to fottirde laabi, noddon 6e tawudon don fu wara." ¹⁰ Gollotoobē 6en yahi to fottirde laabi, noddin 6e tawi don fu, hallube e woodubē fu, faa suudu hebbi himbe.

¹¹ Laamiido naati gam daara noddinaabe mum. O hollirii goddo gom, mo fornaaki gineeji bangular. ¹² O battii mo, o wi'i: "Banniraawo am, moy naatirdaa do go a fornaaki gineeji bangular?" Amma, oo jeedii. ¹³ Den, laamiido wi'i gollotoobē mum: "Kabbree mo, koyde e juude, boppon yaasi, der niwre. O wulla ton, o yakkontira nyiile?" ¹⁴ Yeesu tokki wi'ugo: «Noddaabe e duudi, amma subaabē duudaa.»

Yobugo laamiido Roma ceede faada
(Marku 12.13-17; Luka 20.20-26)

¹⁵ Farisaabe yahi baddoy dow no 6e nannirta Yeesu der haala mum. ¹⁶ Be lili aahiiibe maabbe woobbe, e be Eroodu, 6e bi'i mo: «Moodibbo, emen anni a laati nun goonjaajo. E goonja nun janninirtaa laawol Alla, a hulataa bo himbe, gam a burontirtaa himbe. ¹⁷ Den, batu men ko miiludaa dow haala kaa do: E haani men joba laamiido Roma ceede faada naa hanayn?»

¹⁸ Amma Yeesu e anni miilooji 6erde maabbe kalludi. O toontii 6e, o wi'i: «Onon munaafitii6e! Ume wadi ko oon daarta jammaago am? ¹⁹ Kollee am ceede jo6irteedē den.»

Be gaddani mo ceede cardi goote. ²⁰ O yami 6e, o wi'i: «Foto moy e inne moy woni do?» ²¹ Be toontii, 6e bi'i: «Laamiido Roma nun.» Den o wi'i 6e: «To non, kokkee laamiido Roma ko laatanii dūm, kokkon Alla bo ko laatanii dūm.»

²² No 6e nani ka o toontii, haaynaare nanji 6e. Den 6e acci mo, 6e jawti.

Pintol maay6e
(Marku 12.18-27; Luka 20.27-40)

²³ Der nyalaane woore nen, woobbe yiwoy diga e waalde Sadukiibē. Kambee nun yeddata, e wi'a maay6e fintataa. Be gari to Yeesu, 6e yami mo, ²⁴ 6e bi'i: «Moodibbo, Muusa wi'i: "To goddo maayii rimay 6i6be, minnyiiko naatti debbo on, gam o darina lenyol mawniiko maayudo." ²⁵ Dum wadiino caka amen dow woobbe rindaabe jeedido. Arano baaji debbo, maayi, rinday e makko. Minnyiiko naatti debbo on. ²⁶ Kanko bo o maayi, o rinday mo 6i6do. Tata6o bo non non, faa 6e fu jeedido 6en. ²⁷ Baawo maabbe 6e fu, debbo on bo maayi. ²⁸ Den, nyalaane darjal, to maay6e fintoy,

moy nun e maabbe, o laatoystoo debbo mum, dow kambee jeedido 6en? Gam 6e fu 6e koowiino mo.»

²⁹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «On majjii, gam on paamay Dewte, on annaa baawdē Alla bo. ³⁰ To maay6e fintii, worbe baanjataa, reewbe bo banjataake, 6e latoto nun hande malaykaabe tawaabe dow kammu. ³¹ Dow haala pintol maay6e, on janjay ko Alla wi'i on na? O wi'i: ³² "Min woni Alla Iburahiiama, Alla Isiyaaku, e Alla Yaakuubu." Alla laataaki Alla maayubē, amma Alla wuuru6e.»

³³ Jama'aare hettinaniine mo, haaynaare nani dūm e ekkitinol makko.

Sariya buruka mawnugo
(Marku 12.28-34; Luka 10.25-28)

³⁴ No Farisaabe nani Yeesu mu66ii kunnude Sadukiibē e haala, 6e gadī hawriiine. ³⁵ Gooto maabbe, laatiido janjinioowo Sariya, yidi jarbaago Yeesu, yami mo, wi'i: ³⁶ «Moodibbo, sariya kaye 6uri mawnugo der dewtere tawreeta?» ³⁷ Yeesu toontii mo, wi'i: «Yidū Alla Joomiraawo maa e berne maa fu, e yonki maa fu, e hakkillo maa fu.» ³⁸ Kanka woni sariya arana, buruka manju. ³⁹ Sariya didaba nanduka e makka nani: «Yidū banniraawo maa, hande no jidirsaa hoore maa.» ⁴⁰ Ko tawreeta Muusa e dewte annabiibē batu fu, e darii dow sariyaaji didi dīi.»

Almasiihu e Dawda
(Marku 12.35-37; Luka 20.41-44)

⁴¹ No Farisaabe hawritii, Yeesu yami 6e, wi'i: ⁴² «Ume miloton dow Almasiihu? Bii moy nun?» Be toontii mo, 6e bi'i: «Bii Dawda nun.» ⁴³ Den Yeesu wi'i 6e: «Noy Dawda noddiri mo "Joomiraawo?" Ruuhu Alla holli mo dūm, gam majjum o wi'i: ⁴⁴ "Joomiraawo wi'i Joomam:

Jooda nyaamo am,
faa mi wada jaabaa waybe maa.»

⁴⁵ To Dawda noddii mo "Joomiraawo", den, noy o laatortoo 6iyiiko?»

⁴⁶ Be fu 6e baaway ko toontii mo gokka. Diga nyaanne mum, goddo suusay ko yami mo yande godde.

23

Yeesu felii moodibbe tawreeta e Farisaabe
(Marku 12.38-40; Luka 11.37-54; 20.45-47)

¹ Den, Yeesu baddi jama'aare e aahiiibe mum, wi'i: ² «Moodibbe tawreeta e Farisaabe, yowanaama janjingoo tawreeta Muusa. ³ Gam majjum, nananee 6e, gadee huune fu ko 6e bi'i on. Amma to on gadee ko 6e gadata, gam 6ee bata, amma 6e gadataa ko 6e bat. ⁴ Bee ka66a doolle teddude, 6ee doonina himbe dow balbe mum. Amma kambe, 6e jidaa meemugo

de baa e kollel. ⁵ Ko 6e gadata fu, 6ee gada dum gam himbe yi'ana 6e. Kanjum acci 6ee binna aayaaje dow laayaaji, 6e ka6ba e tiide, e dow came maabbe. Bee juutina sariji toggoojie maabbe. ⁶ Bee jidi joondé arandeeje to 6e noddinaama nyaamde. Bee jidi joonde 6urde teddugo, der cuudi baajordi. ⁷ Bee jidi sanneego caka jaayri to jama'aare hawritii, e noddeego "Moodibbo". ⁸ Amma onon, to on nooteed noddedon "Moodibbo", gam moodibbo gooto tan goodudon, onon kan, on fu oon banniraabe. ⁹ To on noddee godfo "Baaba" e duuninyaaru do, gam Baaba gooto tan goodudon, kanko woni gonudo dow kammu. ¹⁰ To on jaabee noddeego "Hooreejo", gam hooreejo gooto tan goodudon, kanko woni Almasiihu. ¹¹ Burudo mawnugo caka moodon laatoo gollantoodo horiibe. ¹² Mawnindo hoore mum fu, leesinte. Leesindo hoore mum bo, mawninte.»

Yeesu e gacco munaafitaare

(Marku 12.40; Luka 11.39-52; 20.45-47)

¹³ «Bone laatanto on, onon moodiib6e tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! gam oon maabana himbe dammugal Laamaare Alla. Onon e ko'e mon on naatataa, on accay yisub6e naatugo bo, naata. [¹⁴ Bone laatanto on onon moodiib6e e Farisaabe munaafitiibe! Oon teeta cuudi gowniibe, oon juutina du'aaje gam himbe mana on. Gam majjum, on kiitete kiita 6uruka naawugo.]

¹⁵ Bone laatanto on, onon moodiib6e tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon boositoo leyde, e maayo fu, gam kebon baa gooto tokka on. To on kefii mo, laatinon mo 6ii yiiteejo, de didi, 6ura no moodon.

¹⁶ Bone laatanto on, onon wumu6e ardiibe! Oon bi'a: "To neddo hunorake suudu Alla, dum laataaki god6um. Amma to o hunorake kanjeeri suudu Alla, doole o hebbina hunayeere makko." ¹⁷ Onon majju6e, e wumu6e! Ume 6uri mawnugo, kanjeeri na, naa suudu Alla laa6inoonj kanjeeri? ¹⁸ Oon bi'a kade: "To neddo hunorake hiisirde dum laataaki god6um. Amma to o hunorake sadaka cakkaaka dow hiisirde, doole o hebbina hunayeere makko." ¹⁹ Onon wumu6e! Ume nun 6uri mawnugo: sadaka kiisaaka na, naa hiisirde laa6inoore sadaka kan? ²⁰ To non kunoriido hiisirde, hunorake hiisirde e ko woni dow maggol fu. ²¹ Kunoriido suudu Alla, hunorake 6ol e Alla tawaado der mayru. ²² Kunoriido kammu bo, hunorake gurol Laamaare Alla, e Alla joodiido dow maggol.

²³ Bone laatanto on, onon moodiib6e tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon cutta jakka haakooji bi'eteedi maantu,

e anisa, e kume, amma oon jeeboo ko furi teddugo der tawreeta, kan woni foonnaataare, e endam, e goondinksi. Amma to on jeebee ko horii. ²⁴ Onon wumu6e ardiibe! To buubol yanii der jaram moodon, oon cekoo, ikkinon 6ol, amma oon moda jeelooba!

²⁵ Bone laatanto on, onon moodiib6e tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon layba 6aawo jarirkon, e 6aawo keede. Amma der majje e heewi huune ko wujja, e ko teetaa. ²⁶ An Farisaajo bumdo! Laybu taw der jarirkon e der keede, den 6aawo majje bo laaban.

²⁷ Bone laatanto on, onon moodiib6e tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon nandi hande caabeeje dawninaade. Yaasi majje e woodi, amma der e hebbi yiye maayube, e huune ko so6i fu. ²⁸ Onon bo, hande non laatidon. Dow gite himbe, oon nandi hande foonnaftaa, amma der moodon e hebbi munaafitaare, e luudaare.

²⁹ Bone laatanto on, onon moodiib6e tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon maha jenaale annabiibe, oon boodina caabeeje foonnitiibe. ³⁰ Den oon bi'a: "To men na'onno wakkati kaakiraabe amen, men kawtataano e maabbe dow barki annabiibe gen." ³¹ Hande non, nootoridon onon nun laatii 6iib6e warunoobe annabiibe. ³² To non, kebbinee golle de kaakiraabe moodon fudduno! ³³ Onon 6iib6e bolle pure! Noy baawirton ko daci yiite jahannama? ³⁴ Gam majjum, mii lildana on annabiibe, e hakkilbe, e moodiib6e tawreeta. On baran wobbe, tiggon wobbe, wobbe, piyon dum looci, der cuudi moodon baajordi, tooron 6e, der ci'e and ci'e. ³⁵ Alla hiitoto on sabbu yiiyam himbe foonnitiibe, baraabe. Dum fuddan diga yiyyam Habiila, poonniido, faa yiyyam Jekariya, 6ii Barakiya, mo barudon hakkune suudu Alla e hiisirde. ³⁶ E goonja batanmi on: Huune dum fu, tawan himbe jaamanuuru nuu do!

Yeesu yurmike himbe Urusaliima

(Luka 13.34-35)

³⁷ «Urusaliima, Urusaliima! an baroowo annabiibe, e paddoovo 6e Alla lildanoy maa kaayel! De duuddum jiidumi hawritirta 6iib6e maada hande no gertogal hawritirta coppi mum ley biyeede mum. Amma on jaabey. ³⁸ Gam majjum, on accante genni moodon laatoo bille. ³⁹ E goonja batanmi on, on ji'ataa am kade faa nyalaane bi'oyton: "Barke woodani garoowo e inne Joomiraawo!"»

24

Pusol suudu Alla e keennyol duuninyaaru
(Marku 13.1-37; Luka 21.5-24; 17.22-37)

¹ Yeesu wurtii suudu Alla, e yawta, ko aahiiþe makko fattii, e holla mo no suudu Alla nol mahiraa. ² Den, o wi'i 6e: «On ji'i huune dum fu na?» E goonja batanmi on: «Baa hayre yowataako dow wonne, dum fu, dum pusete.»

³ Yeesu yahi joodoy dow waanne wi'eteene waanne Jaytuije, den aahiiþe makko wari kamþe tan, yami mo, wi'i: «Batu men dey nun dum wadata. Maane ney nun hollitinta garki maa e keennyol duuniyaaru?» ⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Kakkilee, to on accee goddo majjina on. ⁵ Gam duubþe waran e inne am, 6e bi'a, kamþe nun woni Almasiihu. Be majjinan himþe duubþe. ⁶ On nanan habaruuji konuuji e rimmo konuuji e batanee, amma to on kulee! Doole nun dum wada, amma timmoode bane don taw. ⁷ Lenyol ummanto lenyol hawre. Laamaare ummanto laamaare bannun hawre. Rafo e dimmaade leydi wadan der nokkuuje godde. ⁸ Dum don fu laati nun hande fuddoode njatarew.

⁹ Den himþe wattan on e juude wobþe gam tooredon, baredon. Lenyi fu wanyan on gam inne am. ¹⁰ Wakkati mum, himþe duubþe accan goondinki, 6e jammontiran, 6e bayontira hakkune maabþe. ¹¹ Annabiïþe fewoobe duubþe waran, 6e majjinan himþe duubþe. ¹² Hallande yahan e duuda faa yidde himþe duubþe feewta. ¹³ Amma munyudo faa timmoode, hisan. ¹⁴ Linjiila dow Laamaare Alla waajete der duuniyaaru fu, gam dum laatanoo lenyi fu seedaaku. Den, timmoode duuniyaaru waran.»

Tooraaji mawdî e wara

(Marku 13.14-23; Luka 21.20-24)

¹⁵ «Gam majjum, to on ji'i "karmudum, nyiddudum", dum annabi Daniyel batannoo e darii dow nokkuure ceniine, den sey janjoobe ka wada hakkillo. ¹⁶ Den, tawaabe Yahudiya fu dogga eencia baalle. ¹⁷ Tawaadö dow suudu bo, to wi'a jippoto etta ko woni der suudu. ¹⁸ Tawaadö gese bo, to wittu wuro ettoyo toggoore mum. ¹⁹ Bone laatanto rewþe gaamþe, e musinteeþe der nyalaade ðen! ²⁰ Du'ee, gam to doggudu moodon laatoo wakkati dabburga, dum bo nyalaane siwteteene. ²¹ Gam, toora mawka laatoto, hande makka meeday ko wadii diga duuniyaaru fuddi faa jooni, hande makka bo wadataa kade faa abada. ²² To nyalaade ðen fuytaakano juutugo, goddo hisataano. Amma Alla guytii de sabbu subaabëe mum.

²³ Wakkati mum, to goddo wi'i on: "Almasiihu nani do," naa bo "o nani to," to on goondinee. ²⁴ Gam almasiihuuþe e annabiïþe fewrekuuþe waraan. Be gadan kaayefiji mawdû, e haaynaareejii duuddi, gam 6e majjina baa e subaabëe, to wadoto.

²⁵ Paamee woodfa, mi seedinii on dum diga dum waray.

²⁶ To goddo wi'i on: "O na'on der haro," to on jahee ton. Naa bo to 6e bi'i on: "O na'on der cuudi," to on goondinee. ²⁷ Hande no maayyere maayyirta dow kammu diga lettugal faa gorgal, hande non Bii neddo bo warista. ²⁸ To baatudum woni fu, ton nun digaareeje hawritintoo.»

Wittoygo Almasiihu

(Marku 13.24-31; Luka 21.25-33)

²⁹ «Don maa don, baawo nyalaade gillaaje ðen, naanje nißban, lewru accan yaynugo, koode yanan diga dow kammu, baawde gonude dow kammu fu dimmoto. ³⁰ Den, maane Bii neddo hollitinto dow kammu. Lenyi himþe duuniyaaru fu simoto. Be ji'an Bii neddo e wara diga kammu, der duule, e baawde mawde, e teddujal. ³¹ Walaldu mawnu fuurete. O lilan malaykaabe makko der gooraaje leydi naay, lettugal e gor-gal, soððiire e hoore fudo, gam hawritingo suðaafe makko wonuþe der duuniyaaru fu.

Ballool ibbi

(Marku 13.28-31; Luka 21.29-33)

³² Paamee ko ibbi ekkitinta. To licce makki e wilita, e wada haako, oon anni dunju faanike. ³³ Hande non, onon bo, to on ji'i huune ko batanmi do fuddi wadugo, annitee wakkati Bii neddo faanike, oo darii dammugal wuro. ³⁴ E goonja batanmi on: Himþe jaamanuuru nu do maayidintaa go huune dum fu laatoo. ³⁵ Kammu e leydi heennyan, amma haala am heennyataa faa abada.»

Alla tan anni nyalaane daryal

(Marku 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

³⁶ «Amma nyalaane e wakkati majjum, walaa annudo dum. Baa malaykaafe wonuþe dow kammu annaa, baa Biddo bo. Walaa annudo dum sey Baaba tan. ³⁷ Hande no dum laatino der jaamanu Nuuhu, hande non garki Bii neddo bo laatoto. ³⁸ Go ilam tufaana wara, himþe e nyaamanno, e yaranno, e baajanoo, e baajanaa biþþe mum, faa nyalaane Nuuhu naati laana diyam. ³⁹ Be mijjanaaki dum, faa ilam tufaana wari halki 6e fu. Hande non garki Bii neddo bo laatorto. ⁴⁰ Wakkati mum, worþe dido wonoto der gesa, gooto ettee, gooto accee. ⁴¹ Rewþe dido namidan dow namarde woore, gooto ettee, gooto accee. ⁴² To non, deenee, gam on annaa wakkati de Joomiraawo moodon warata. ⁴³ Paamee kaa do: To jom wuro e anni wakkatiire ne guijo warata jemma, o ðaanataako. O accataa guijo yula suudu makko. ⁴⁴ Gam majjum, kakkilee onon bo, gam Bii neddo waran der wakkatiire ne on miilay.»

*Gollotoodo geeto e gollotoodo kalludo
(Luka 12.41-48)*

⁴⁵ «Moy woni gollotoodo kooliniido, kakkildö? Kanko woni mo joomiraawo mum yowani dum himbe wuro mum gam o hokka 6e nyaamdu der wakkati kaanuki. ⁴⁶ Barke laatango gollotoodo mo joomiraawo mum warti tawi e hiinni golle mum. ⁴⁷ E goonja batanmi on: Joomiiko yowanen mo jawdi mum fu. ⁴⁸ Amma to gollotoodo on e laatii kalludo, o wi'an der 6erne makko: Joomiraawo am booyan, wartay, ⁴⁹ den o yanta oo fiya banniraabe makko gollotoobe, oo nyaamida, oo yarida e yaroobe. ⁵⁰ Kanko, joomiiko wartan nyalaane ne o miilanay, e wakkatiire ne o annaa. ⁵¹ Joomiiko huitoto mo kiita naawuka, o heba riiba e munaaftiibe. Den o wullan, o yakkontira nyiye.»

25

Balloon dow gati sappo di annaa worbe

¹ «Nyalaane mum, Laamaare Alla nandan e gati sappo di annaa worbe ettudi fitilajji mum, wurttii gam fottoyo e jommanjo gorko. ² Joyo maabbe e laatii jaabiibe, joyo bo yoyube. ³ Jaabiibe ben etti fitillaaji mum, amma 6e ettay nebbam goddam. ⁴ Yoyube kan etti fitillaaji mum, hawri e paali nebbam goddam. ⁵ No jommanjo jenni waray, fe fu be ionji, be daani.

⁶ Faa caka jemma, huubaanjo nanaa, wi'i: "Jommanjo gorko nani, burtee, pottee e makko!" ⁷ Den 6e fu 6e pini, 6ee moyyina fitillaaji maabbe. ⁸ Gati joy jaabiidi wi'i banniraabe mum yoyube: "Kokkoree men nebbam moodon sedda, gam fitillaaji amen na'on nyifa." ⁹ Yoyube toontii 6e, wi'i: "Aawo nebbam dam men goodi heyataa en, en fu. Jahee to sippoofe, coodee dam moodon!" ¹⁰ No 6e jawti soodogyo nebbam, jommanjo gorko yottii. Wadunoobe siri mum naatidi e makko der wuro to 6angal wadata, den dammugal maabbaa. ¹¹ No fooyi sedda, joyo horiife wittoy, e huuba, e wi'a: "Joomiraawo, Joomiraawo, maabitan men!" ¹² Amma o toontii 6e, o wi'i: "E goonja batanmi on, mi annaa on."

¹³ Gam majjum Yeesu wi'i: «Deenee, gam on annaa nyalaane, dum bo wakkatiire de Bii neddo warata.»

*Balloon gollotoobe tato
(Luka 19.12-27)*

¹⁴ «Dum nandan hande gorko gom ciriyido wada jahaanjal. Den o noddi gollotoobe makko, o yowani 6e jawdi makko. ¹⁵ O hokki arano maabbe ceede cardi keme joy, didafo, ceede cardi keme didi, tatafo bo, ceede cardi hewre, moy fu jaka baawde mum. Den o yawti genni makko. ¹⁶ Don maa don, gollotoodo kokkaado ceede

cardi keme joy, yahi tenkorii de, de diibi ceede cardi keme joy godde. ¹⁷ Kokkaado ceede cardi keme didi bo, wadi hande non, kanko bo o riibii ceede cardi keme didi godde. ¹⁸ Amma kokkaado ceede cardi hewre, yahi wasi gayka, uwi don ceede joomiraawo mum hokki dum.

¹⁹ No fooyi, joomiraawo maabbe warti, noddii 6e, 6e liiso, 6e kolla no moy maabbe fu wadirri golle mum. ²⁰ Kokkaado ceede cardi keme joy wari, waddi ceede cardi keme joy godde, wi'i: "Joomiraawo, ceede cardi keme joy de kokkudaa am riibake keme joy godde." ²¹ Joomiiko wi'i mo: "Golle maa woodii sanne, an gollotoodo geeto, koolaado. No a laatike koolaado e huune ko faandi, mi hokkete ko furi dum mawnugo. War naatu ceyododaa e am!" ²² Gollotoodo kokkanoodo ceede cardi keme didi warai kahun bo, wi'i: "Joomiraawo, ceede cardi keme didi de kokkudaa am riibake ceede cardi keme didi godde." ²³ Joomiiko wi'i mo: "Golle maa woodii sanne, an gollotoodo geeto, koolaado. No a laatike koolaado e huune ko faandi, mi hokkete ko furi dum mawnugo. War naatu ceyododaa e am!" ²⁴ Kokkaado ceede cardi hewre wari kanun bo, wi'i: "Joomiraawo, mii anni a laati nun neddo cadudo: Aa rugga ko a aaway, aa fotta ko a hawritay. ²⁵ Gam majjum kulumi, jahum cuudoomyi ceede maa der leydi. Jaabu ceede maa!" ²⁶ Joomiiko toontii mo, wi'i: "An gollotoodo kalludo, ciwaakuujio! AA annunoo mii rugga ko mi aaway, mii fotta ko mi hawritay, ²⁷ den, ume wadi ko a watay ceede am der banki, to mi wartiino mi jaabanno de e riiba majje. ²⁸ Teetee ceede makko den, kokkon goodudo ceede cardi keme joy. ²⁹ Gam goodudo nun beydantee faa duuda. Amma mo woodaa, baa sedda ko woodi teetete. ³⁰ Gollotoodo mo nafataa on, paddfee mo yaasi der niwre, o wulla ton, o yakkontira nyiye."

Bii neddo huitoto himbe nyaanne daryal

³¹ «To Bii neddo warii e teddujal mum e malaykaafe fu, o joodoto dow kittaal laamaare makko qjal teddujal. ³² Himbe lenyi duuniyaaru fu, hawrinto yeeso makko. O seennirian himbe hande no durooso seenniria baali e be'i. ³³ O resan baali, junjo makko nyaamo, o resa be'i bo, junjo makko nano. ³⁴ Den, laamiido wi'an wonuube junjo mum nyaamo: "Garee, onon 6e Baaba am barkidini, jahee donju laamaare ne ciriyadanom diga fuddoode duuniyaaru. ³⁵ Gam rafo wadii am, on nyaannii am, mi dondaama, on jarnii am, mi laatin kodo, on bernii am. ³⁶ Mi wonake funtu, on koltinii am, mi nyawii, on nyawtii am, mi maabbaamaa der kasu, on daaroyii am." ³⁷ Den, foonnitiibe toontoto mo, wi'a:

"Joomiraawo, dey men ji'u maa aa rafi, men nyaannu maa, naa dey men ji'u maa aa dondii, ko men jarnu maa?"³⁸ Dey men ji'u maa aa latii kodo, men beernu maa, naa dey men ji'u maa aa woni funtu go men koltin maa?³⁹ Dey men ji'u maa aa nyawi naa bo aa maabaa der kasu, men daaroy ma?"⁴⁰ Laamido on toontoto 6e, wi'a: "E goonja batanmi on: ko gadandon gooto der burudo faandugo caka sakikiraabe am 6ee, min nun gadandon dum."

⁴¹ Baawo majjum, o wi'an wonube junjo makko nano: "Dillee woddi am, onon ya'aafé! Naatee der yiite tabitiine, desanaanje Iibiliisa e malaykaabe mum!"⁴² Gam rafu wadii am, on nyaannay am, donka wadii am, on jarnay am,⁴³ mii laatinoo kodo, on beerinay am, mi wonino funtu, on koltinay am, mi nyawii, maabaaami der kasu, on daaray am."⁴⁴ Den, 6e toontoto mo kambe bo, 6e bi'a: "Joomiraawo, dey men ji'i rafu e Wadee, dum bo donka e Wadee, maa bo aa latii kodo, naa bo aa woni funtu, maa bo aa nyawi, naa aa maabaa der kasu, ko men ballay maa?"⁴⁵ O toontoto 6e o wi'a: "E goonja batanmi on: ko on gadanay gooto der burube faandugo, min woni on gadanay dum."⁴⁶ Den kambe, 6e jahan der fillaare tabitiine, amma foonnitiibe heban yonki tabitiiki.

26

Mawbe Yahuduubee e dawra no nanjirta Yeesu

(Marku 14.1-2; Luka 22.1-2; Yuhaana 11.45-53)

¹ No Yeesu heennyi wadugo fillaaji din fu, o wi'i aahiiibe makko:² «Oon anni balde didi nun horii go juulde Paska wada, Bii neddo bo wattete e juude himbe, 6e tigga mo dow leggal palaanjal.»

³ Wakkati mum, hooreebe limaamiiibe e dottiibe wadi hawriine der wuro hooreejo limaamiiibe, bi'eteedo Kayafas.⁴ Be nannantiri be nanja Yeesu e yoyre, be bara mo.⁵ Amma 6e bi'i: «To en gadee dum wakkati juulde, gam to himbe ummin fitina caka jama'aare.»

Debbo gom moomii wardi dow hoore Yeesu

(Marku 14.3-9; Yuhaana 12.1-8; Luka 7.36-50)

⁶ Yeesu e wonuno Baytaniya der wuro Simon ceccefo.⁷ No 6e nyaamata, don debbo gom 6attii Yeesus, e jogii faanu gadiraajol hayre albaatiri kebbunjal wardi, dam ceede duuudde. O waanji dam dow hoore Yeesu.⁸ No aahiiibe makko yi'i dum, gerde maabaa welay, 6e bi'i: «Gam ume wardi dam biisaa baanji? ⁹ Dam waaweteno sиппeego ceede duuudde, de ceennanee talakaabe.»

¹⁰ Yeesu faanti ko 6e batannoo, wi'i 6e: «Gam ume ko oon toora debbo on? O wadanii am golle boodde.¹¹ Gam talakaabe e wondi e moodon wakkati fu. Amma min, mi wondataa e moodon wakkati fu.¹² O moomii bannu am wardi, gam siryaago uwol am.¹³ E goonja batanmi on: To linjiila wajajtee e duuniyaaru do fu, ko debbo on wadi batante, siwtorte bo.»

*Yahuuda jammake Yeesu
(Marku 14.10-11; Luka 22.3-6)*

¹⁴ Den Yahuuda Iskariot, gooto der aahiiibe sappo e dido, yahi to hooreebe limaamiiibe.¹⁵ O wi'i 6e: «Ume kokkoton am to mi wattanii on Yeesu der juude mon?» Be limi ceede cardi laso e sappo, 6e kokki mo.¹⁶ Diga wakkati majjum, oo daarta laabi no o jammortoo Yeesu.

Yeesu nyaamii hiraane Paska e aahiiibe mum

(Marku 14.12-31; Luka 22.7-34; Yuhaana 13.1-38)

¹⁷ Nyalaane arandeere, der juulde peen ko yuufinaaka, aahiiibe Yeesu war, yami mo, wi'i: «Toy jidudaa men ciriyanee hiraane Paska?»¹⁸ O toontii 6e, o wi'i: «Jahee siire, naaton wuro waane, bi'on mo: «Moodibbo wi'i, wakkati mum faanike, der wuro maada nun o nyaamata juulde Paska e aahiiibe makko.»¹⁹ Aahiiibe wadi ko Yeesu batil dum, be ciryee hiraane Paska.

²⁰ No kiikiide wadi, o joodsodii e aahiiibe makko sappo e dido, bee nyaama.

²¹ Wakkati be nyaamata, Yeesu wi'i 6e: «E goonja batanmi on: gooto moodon jammoto am.»²² Berde maabaa biisii puy, go bee yama mo gooto gooto, moy fu e wi'a: «Joomiraawo, min bane hinaa?»²³ O toontii 6e, o wi'i: «Tummidindo junjo mum e am der heedo, joomum nun jammoto am.²⁴ E goonja Bii neddo dillan hande no Dewte batil dow makko. Amma bone woodani jammido mo! To o rimaakano, dum 6urananno mo woodugo.»

²⁵ Yahuuda, jammotoodo mo, yami mo, wi'i: «Moodibbo, min nun naa?» O toontii mo, o wi'i: «A batii ka.»

Kirtaari ceniini

(Marku 14.22-26; Luka 22.14-20; 1 Korintu 11.23-25)

²⁶ No 6e nyaamata, Yeesu etti peen, yetti Alla, nappiti, hokki aahiiibe mum, wi'i: «Jabee, nyaamee, kanjum woni bannu am.»²⁷ Baawo majjum, o etti jarigel innabojam, o yetti Alla, o hokki 6e, o wi'i: «Jaree on fu.²⁸ Kanjam laatii yiyyam am, yiyyam alkawal, deyyitiidam gam yaafuye hakkeeji himbe duu6be. ²⁹ Mii wi'a on: Mi yarataa innabojam dam kade faa abada,

sey nyalaane jaridanmi kesam e moodon, der Laamaare Baaba am.»

³⁰ Baawo be jimi jimol, 6e burtii, 6e jahi waanne Jaytuuje.

Yeesu wi'i Piyer yeddan dum
(Marku 14.27-31; Luka 22.31-34;
Yuhaana 13.36-38)

³¹ Den Yeesu wi'i aahiiñe mum: «Jemmaare nee do, on fu, on accan am, gam e winnaa der dewtere: «Mi fiyan duroowo, den hoggo baali sanktio.»

Yeesu beydi, wi'i: ³² «Amma baawo to mi fintii, mi artan on Galili.» ³³ Den Piyer, wi'i mo: «Baa to 6e fu 6e accii maa, min kan mi accataa maa pay.» ³⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «E goona batan maa mi: Jemmaare nee do, ko jakaraari jogga, a wi'an de tati a annaa am.» ³⁵ Piyer wi'i mo: «Baa to doole mi maayida e maa, mi wi'ataa pay mi annaa maa.» Aahiiñe fu wi'i, hande non.

Yeesu e du'oo der Gesemane
(Marku 14.32-42; Luka 22.39-46)

³⁶ Baawo majjum, Yeesu e aahiiñe mum yottii nokkuure wi'eteene Gesemane. O wi'i be: «Joodee do, faa mi wadaa du'aare.» ³⁷ O yaadi e Piyer, e 6iibbe Jebede dido, ko 6erne makko fuddi biisaago, oo maata toora 6erne puy. ³⁸ Den o wi'i 6e: «Biisere 6erne sattanii am faa e yidi warugo am. Gonee do, deenidee e am.» ³⁹ O woddi sedda, o yani o hippii e leydi, oo du'oo, oo wi'a: «Baaba, to wadoto, wodfinanam jarirgel toora kaa. Amma ko jidufaa laatoo, hinaa ko jidumi.»

⁴⁰ O witto, o tawi 6ee daani. O wi'i Piyer: «On baaway ko reenidi e am baa yanne woore na? ⁴¹ To on daane, du'ee, gam to on janee der jarbeeji. Gam 6erne e yidi, amma 6annu tampie.»

⁴² O witti du'aago kade de didawre, o woddi sedda, o wi'i: «Baaba, to wadataako jarirgel toora nel yawta, mi yariray nel, den, accu yidde maa laatool!»

⁴³ Yeesu witto kade, o tawi 6e 6ee daani, gam doynol e jogii 6e puy. ⁴⁴ O acci 6e kade, o witti du'aago de tatawre e boliide goote den. ⁴⁵ Baawo majjum, o witto yaaahiiñe makko, o wi'i 6e: «Faa jooni on na'on daani, oon ciwtii na? Wakkati wadii! Bii neddo wattle der juude hakkeebe. ⁴⁶ Ummee jawten! Jammotoodo am nani wara!»

Nanjoore Yeesu
(Marku 14.43-50; Luka 22.47-53;
Yuhaana 18.3-11)

⁴⁷ Yeesu heennyay batugo, go Yahuuda, gooto der aahiiñe makko sappo e dido yottii, e himbe duubbe, jogiiñe kaafaaje, e cabbi. Hooreebe limaamiiñe, e dottiibe nun liloy 6e. ⁴⁸ Jammotoodo mo on tintiniinoo 6e maane, wi'i: «Neddo mo cannumi e mammilaade fu, kanko nun don. Nanjee mo.»

⁴⁹ Don maa don, Yahuuda 6attii Yeesu, wi'i mo: «Jam kirden Moodibbo!» Den o mammilii mo. ⁵⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Igo am, wadu ko waddu maa.» Himbe 6en 6attii, watti Yeesu junjo, nanji mo. ⁵¹ Den gooto der wondunoobé e Yeesu solti kaafahim, jabbi maccudo hooreejo limaamiiñe, setti nowru, ⁵² go Yeesu wi'i mo: «Wittin kaafahimaa der kuunjal mum, gam kabiroowo e kaafahim, e kaafahim nun joomum halkirta. ⁵³ Aa miili mi waawataa ko noddi Baaba am lildanaanmi ko 6uri malaykaabe konukeebe ukke sappo e didi don maa don na? ⁵⁴ Amma to dum laataaki non, noy ko winnaa der Dewtere hebbirta? Gam dewtere wi'i, non dum laatotoo.»

⁵⁵ Den, Yeesu wi'i jama'aare: «Daa on garii nanjugo am e kaafaaje, e cabbi hande pasotoodo ni. Der suudu Alla bane gonunoomi de weeti fu, emi jannina, go on nannjay am? ⁵⁶ Amma huune dum fu wadii gam ko winnaa der dewte annabiibe hebba.» Den, aahiiñe makko fu doggi, acci mo.

Hooreebe diina Yahuduubihe hiitake Yeesu
(Marku 14.53-65; Luka 22.54, 63-65;
Yuhaana 18.12-13, 19-24)

⁵⁷ Nanjube Yeesu 6en yaari mo to Kayafas hooreejo limaamiiñe, go moodiibbe tawreeta, e dottiibe genni, hawritii. ⁵⁸ Piyer e tokki mo 6aw6awre, diga woddi, faa der fageere wuro hooreejo limaamiiñe. O naati, o joododii e reenube gam o yi'a no dum heennyitirta.

⁵⁹ Hooreebe limaamiiñe, e dawroobe fu, e daarta fewre ne 6e gaccorto Yeesu gam o waree. ⁶⁰ Himbe diuubbe wari seedii fewre dow makko, amma be kebay gacce potude warugo mo. Den, worbe dido gom wari, seedii ⁶¹ wi'i: «Kanko nun wi'unoo pusau suudu Alla, mahitoo nol der balde tati.» ⁶² Hooreejo limaamiiñe ummii, wi'i Yeesu: «A toontataako gokka na? A nanay ka 6e batata dow maa na?» ⁶³ Amma Yeesu toontaaki gokka. Hooreejo limaamiiñe on wi'i mo: «Mii eele e inne Alla yonkinteejo, batu men to an nun woni Almasihu, Biddo Alla.» ⁶⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «A batii ka. Ka batanmi woni: Diga jooni, on ji'an Bii neddo e joodii nyaamo Jom Baawde, o waran diga dow kammu.»

⁶⁵ Den, mone wadi hooreejo limaamiiñe faa serkiti toggoore mum, wi'i: «O batii kalluka dow Alla! En kaajaaka seeedeebe gom kade! On nani e noppo moodon kalluka ka o batii. ⁶⁶ Ume ji'udon?» Be toontii, 6e bi'i: «Emo haani wareego.» ⁶⁷ Den, 6e tuuti mo joode e yeeso, 6ee piya mo guyye. Wo6be maabbe e fiya mo meeye, ⁶⁸ e wi'a: «Almasihu! Tinta, moy nun fiyu maa.»

*Piyer yeddi wi'i annaa Yeesu
(Marku 14.66-72; Luka 22.55-62;
Yuhaana 18.15-18, 25)*

⁶⁹ Piyer e joodii yaasi fageere wuro. Horþe tawaabe don, gooto mum, battii mo, wi'i: «An bo, aa wondunoo e Yeesu Galilinkeejo.» ⁷⁰ Amma Piyer yeddi ka yeeso himþe fu, wi'i: «Mi faamay ko jidudaa wi'ugo.»

⁷¹ Baawo majjum, o ummii oo foonnii far dammugal wuro. Kordo goddo yi'i mo, wi'i wonþe don: «Gorko oo do e wondunoo e Yeesu Nasaratuuj.» ⁷² Piyer yeddi kade, wi'i: «Mi hunike, mi annaa gorko on.»

⁷³ No wadii tifere, wonuþe don battii Piyer, wi'i mo: «Seko walaa, a laati nun gooto der aahiiþe makko, gam batu maa e hollita to yiwudaa.» ⁷⁴ Den, Piyer hunii wi'i: «Alla hiitoo am to mi fewii, e goonja mi annaa gorko on! Wakkati mum, jakaraari joggi.

⁷⁵ Den Piyer siwtorii ka Yeesu batunoo dum, wi'i: «Go jakaraari jogga, a wi'an de tati a annaa am.» O wurtii yaasi, o wulli bojjii kaadudi.

27

*Yeesuyaaraama to Pilaatu
(Marku 15.1; Luka 22.66-71, 23.1)*

¹ Subaka kecco, hooreeþe limaamiþe, e dottiþe fu, hawritii e dawra dow no þe barirta Yeesus. ² Be kaâbi mo, þe jaari to Pilaatu, hooreeþo jeyde leydi Yahudiya.

*Maayde Yahuuda Iskariyot
(Golle Lilaabe 1.18-19)*

³ No Yahuuda jammiiðo Yeesu yi'i o hitaama o waree, o miijiti, o wittini ceede cardi laso e sappo de o jaþunoo to hooreeþe limaamiþe, e dottiþe, ⁴ o wi'i þe: «Mi wadii hakke, mi jammike mo walaa gacce!» Be toontii mo, be bi'i: «Ko faalii men? Haala maa nun!» ⁵ Yahuuda woppii ceede den der suudu Alla, yahi haþþitoyii boggol, maayi. ⁶ Hooreeþe limaamiþe etti ceede den, wi'i: «Sariya meeden hokkay laawol ceede hande dee do hawritee e ceede cakkanaade Alla der suudu Alla, gam ceede yiyyam nun.»

⁷ Baawo dawriiþe maâþe, þe nannantiri, þe etti ceede den, þe coodirii gesa ma-hoowo payande gom, gam hoâþe e uwee ton. ⁸ Kanjum acci faa hanne, gesa ðan e noddee «Gesa Yiyyam.» ⁹ Hande non annabaaku Yeremiya hebbiri, þu o wadunoo, o wi'i: «Be etti ceede cardi laso e sappo, kanje nun himþe Isira'iila tawi o foti yoþaneego. ¹⁰ Be coodirii de gesa ma-hoowo payande, hande no joomiraawo batunoo am.»

*Yeesu yeeso Pilaatu
(Marku 15.2-20; Luka 23.1-4, 13-25;
Yuhaana 18.28-19.16)*

¹¹ Be jaari Yeesu yeeso Pilaatu hooreeþo leydi, o yami mo, o wi'i: «An woni laamiido Yahuduue na?» Yeesu toontii mo wi'i: «A

batii ka.» ¹² Den hooreeþe limaamiþe, e dottiþe gaccii mo, amma o toontaaki gokka. ¹³ Ko Pilaatu wi'i mo: «A nanataa gacce de þe batata dow maada fu na?» ¹⁴ Amma Yeesu toontaaki gokka mum. Dum haaynii hooreeþo leydi on sanne.

*Yeesu hiitaama waree
(Marku 15.6-15; Luka 23.13-25;
Yuhaana 18.39-19.16)*

¹⁵ Der Juulde Paska fu, hooreeþo leydi e woowi yoofango þe maâþaado gooto, mo himþe yidi. ¹⁶ Wakkati mum, e woodunoo maâþaado annanaado, bi'eteedo Yeesu Barabbas. ¹⁷ No jama'aare hawritii, Pilaatu yami þe, wi'i: «Moy jidudon mi yoofana on: Yeesus Barabbas na, naa Yeesus bi'eteedo Almasiihu?» ¹⁸ Pilaatu e anni sabbu nawmiraagu nun wadii ko þe nannji Yeesu þe gaddi to mum. ¹⁹ Wakkati Pilaatu joodii e hiitoo, deekiiko lili goddo, wi'a mo: «Taa naannu hoore maa der haala gorko mo walaa gacce oo, gam hanki mi toorake der koydool dow haala makko.»

²⁰ Hooreeþe limaamiþe, e dottiþe yeeyi jama'aare, þe yama Pilaatu yoofana þe Barabbas, acca Yeesu waree. ²¹ Hooreeþo leydi on yamitii þe, wi'i: «Mi yoofanan on maâþaado gooto, moy nun der dido 6en jidudon mi yoofana on?» Be toontii, þe bi'i: «Barabbas!» ²² Pilaatu yami þe, wi'i: «Den, noy gadanmi Yeesus bi'eteedo Almasiihu?» Be fu 6e toontii, 6e bi'i: «Tiggū mo dow leggal palaanjäl!» ²³ O yami þe, o wi'i: «Ko boni ume o wadi?» Be 6eydi woolo e semme, 6ee bi'a: «Tiggū mo dow leggal palaanjäl!» ²⁴ Pilaatu tawi waawataa ko deyyitini þe, woolo bo e 6eydoo. Den o etti diyam, o looti juude makko yeeso jama'aare, o wi'i þe: «Mi walaa gacce dow reyyitingo yiyyam gorko oo. Haala moodon nun.» ²⁵ Be fu 6e toontii, 6e bi'i: «Men jaâii gacce yiyyam makko yowoo dow ko'e amen, e dow biâþe amen!» ²⁶ Den, Pilaatu yoofitani þe Barabbas, o hokki laawol Yeesu fiyee looci, 6aawo mum, o tiggee dow leggal palaanjäl.

Soogeeji jaancii Yeesu

(Marku 15.16-20; Yuhaana 19.2-3)

²⁷ Soogeeji hooreeþo leydi yaari Yeesus der fageere laamorde mum, ukker soogeeji din fu hawritii e tummu mo. ²⁸ Be 6orti gineeqi makko, 6e 6orni mo gulunfaare wodeere. ²⁹ Baawo majjum, 6e canyi huuneere g'i'e, 6e kuunini mo. Be kokki mo helliiru e junjo makko nyaamo, 6ee jiccoo yeeso makko, 6ee jaanca mo, 6ee bi'a: «Foo foo maa, laamiido Yahuduue!»

³⁰ Be tuuti mo joode, 6e teeti helliiru ȝol, 6ee piya mo dow hoore. ³¹ No 6e keennyi jaancugo mo, 6e 6orti gulunfaare, 6e 6orni mo gineeqi makko. Den, 6e jaari mo 6e tiggee dow leggal palaanjäl.

Yeesu tiggaama dow leggal palaanjal
(Marku 15.21-41; Luka 23.26-49;
Yuhaana 19.16-30)

³² No 6e burtoto siire, 6e potti e gork bi'eteedo Simon mo Sirene. Soogeeji dooli mo o roono leggal Yeesu palaanjal. ³³ Be jottii nokkuure wi'eteene Golgota. Maana Golgota woni (nokkuure le'al hoore). ³⁴ Be kokki Yeesu innabojam jillontiraadam e kaadufum, o yara. No o metti dam, o salii yarugo.

³⁵ No 6e keennyi tiggugo mo, 6e pidani gineiji makko tete, 6e ceenniri. ³⁶ Baawo majjum, 6e joodii don, 6ee deeni mo. ³⁷ Be binni dow alluwal daliila ko acci o tiggaa, 6e takki dow hoore makko. Ko 6e binni woni: «Oo do woni Yeesu, laamiido Yahuduue.» ³⁸ Fasotoobe dido gom bo e tiggaa takkolu makko, gooto nyaamo makko, gooto bo nano makko.

³⁹ Himbe falotoobe don e yenna mo, e dimma ko'e mum, ⁴⁰ e wi'a: «An pusoo wo suudu Alla, mahitoo nol der balde tati, faaba hoore maa. To laati nun Biddo Alla, jippa diga e leggal palaanjal nol!»

⁴¹ Hande non, hooreebe limaamiihe, e moodiibbe tawreeta, e dottiise fu jaanciri mo, e wi'a: ⁴² «O faabike wobbe, amma o waaway ko faabii hoore makko, kanko laamiido Isira'iila. Jooni, o jippoo diga leggal palaanjal nol, gam goondinen mo. ⁴³ O yowii hoolaare makko fu dow Alla. To non Alla faaboo mo joomi, to e yidi mo. Gam o wi'i, o laati nun Biddo Alla.»

⁴⁴ Fasotoobe, tiggaabe takkol makko bo e yenna mo hande non.

Yeesu maayii
(Marku 15.33-41; Luka 23.44-49;
Yuhaana 19.28-30)

⁴⁵ Diga caka nyalooma, niwre wadi e leydi nin fu, faa yottii yanne tati kiikiide.

⁴⁶ Jaka yanne tati kiikiide, Yeesu halbi e semme, wi'i: «Eloyi, Eloyi, lama sabaktani?»

Kan woni «Alla am, Alla am! Gam ume accudaa am?» ⁴⁷ Wobbe der darinoobe don no nani dum, wi'i: «Emo nodda Eliya!»

⁴⁸ Don maa don, gooto maabbe doggi waddoy soosuuji, suuwi di der jaran lammudam, habbi e sawru, fattini to hunnuko Yeesu gam o biccino. ⁴⁹ Den horiihe wi'i: «Munyen, daaren naa Eliya waran faaboo mo.» ⁵⁰ Baawo majjum, Yeesu halbi e semme, o maayi.

⁵¹ Wakkati mum, wudere wirniraane der suudu Alla serkitii caka caka, diga dow faa ley. Leydi dimmii, teapaaje feccii, ⁵² jenaale maabbiiti, seniibe duubbe maayunoobe finti. ⁵³ Be burtii e jenaale. Baawo mum, Yeesu finti, 6e naatidi e genni seniini, himbe duubbe yi'i 6e.

⁵⁴ Hooreejo soogeeji deenudo Yeesu, e soogeeji mum, yi'i dimmaade leydi e ko wadi fu. Be kuli puy, 6e bi'i: «E goona, o laati nun Biddo Alla!» ⁵⁵ Rewbe duubbe e tawaa don e daara diga woddi, kambe nun tokkoynoo mo diga Galili, 6ee jagganoo mo. ⁵⁶ Der maabbe: E woodi Mariyama mo Magadala, e Mariyama inna Yaakuuba e Yusufu, e inna bibbe Jebede.

Yeesu uwaama
(Marku 15.42-47; Luka 23.50-56;
Yuhaana 19.38-42)

⁵⁷ No kiikiide wadi, gorko jom jawdijo gom, mo siire Arimatiya, wari. Emo wi'ee Yusufu, kanko bo o laati nun aahijio Yeesu. ⁵⁸ O yahi to Pilaatu, o eeli dum 6annu Yeesu. Den, Pilaatu wi'i o hokkee nol. ⁵⁹ Yusufu etti 6annu nol, suddi nol wudere heyre, ⁶⁰ o wattu 6annu nol der saabeere heyre ne o wasani hoore makko der hayre. Baawo mum, o talli hayre teddune, o maabbiiri dammugal saabeere nen, o yawti. ⁶¹ Mariyama Magadalaojo, e Mariyama oo to, e tawaa don, e joodii e daari far to saabeere nen.

Soogeeji e reeni saabeere
⁶² Fini mum laatti nyalaane ardiine nyalaane siwteteene. Den hooreebe Limaamiihe e Farisaabe hawritii yahi to Pilaatu. ⁶³ Be bi'i mo: «Joomiraawo, men ciwtoori pewoowo on batino diga e wuuri, wi'i, fintan nyalaane tatawre. ⁶⁴ Gam majjum, batu soogeeji reena saabeere nen faa balde tati den yawta. Gam to aahiihe makko wujju 6annu makko, wi'a, o fintii diga maaybe. Den fewre sakiitineere nen 6uran arandeere hallugo.» ⁶⁵ Pilaatu wi'i be: «Soogeeji nani, jahee, deenee saabeere nen no baawirdon!»

⁶⁶ Be jahii, 6e deenoy saabeere nen. Be talli hayre, 6e maabbi faa woodi, 6e darini soogeeji gam reena ne.

28

Yeesu fintii
(Marku 16.1-10; Luka 24.1-12; Yuhaana 20.1-10)

¹ No nyalaane siwteteene yawti, alal subaka, Mariyama Magadalaojo e Mariyama oo to dawi, yahi daaroygo saabeere nen.

² Don de wooro, leydi dimmii e semme. Malaykaajo Joomiraawo jippii diga dow kammu, talli hayre nen, joodii dow mayre.

³ Oo jalbitoo hande maayyere, gineiji makko e rawni hande malamalluuje.

⁴ Reenube 6en huli faa e diwna, 6e laatid hande maaybe. ⁵ Malaykaajo wi'i rewbe 6en: «To on kulee onon! Mii anni Yeesu tigganoodo nun daartoton. ⁶ O walaa do, o fintii hande no o wi'unoo on. Garee, daaree to o fukkinoo. ⁷ Tinnee, batee aahiihe

makko o fintii diga e maayde. O na'on hedii on far Galili, on ji'an mo ton. Ka goodumi mi bata on nun don.»

⁸ Rewbe 6en yawti law diga to saabeere nen, go kulol e seyo wadi 6e puy. Be doggi 6e batoy aahii6e makko habaru on. ⁹ Don maa don, Yeesu fotti e ma6be, wi'i 6e: «Mii sanna on!» Be bättii mo, 6e nannj koyde makko, 6e cujidani mo. ¹⁰ Den Yeesu wi'i 6e: «To on kulee! Jahee, batee banniraabe am, 6e jaha Galili. Ton nun 6e ji'atammi.»

Ka reenu6e saabeere seedii

¹¹ Wakkati rewbe 6en yanti laawol, den wo6be der soogeeji deenudi saabeere nen naati e genni, e bata hooreebe limaami6e ko wadi fu. ¹² Hooree6e limaami6e, e dotti6e wadi hawiine, 6e baddi, 6e kokki soogeeji din ceede duudde, ¹³ 6e bi'i 6e: «Bi'ee aahii6e makko nun wari jemma, tawi oon daani, wujji 6annu makko. ¹⁴ To hooreejo leydi nanii ka, minon nun anni ka batata mo, men burtina on e toora fu.»

¹⁵ Soogeeji ja6i ceede mum, wadi no wi'aa. Hande non haala kan sankitorii caka Yahuduue faa warugo hanne.

Yeesu hollitanaake aahii6e mum

(Marku 16.14-18; Luka 24.36-49;
Yuhaana 20.19-23)

¹⁶ Aahii6e sappo e go'o yahi Galili, dow waanne ne Yeesu tintinnoo 6e 6e jaha. ¹⁷ No 6e ji'i mo, 6e cujidani mo, amma wobbe ma6be wadii seko. ¹⁸ O bättii, o wi'i 6e: «Mi hokkaama baawfe dow kammu e leydi fu. ¹⁹ Gam majjum jahee, gadfee him6e lenyi fu aahii6e am, gaddee 6e batisi e inne Baaba e Biddo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Janjinee 6e 6e tokkoo ko batumi on fu. Annee, mii wondi e moodon nyalaane fu, faa timmoode duunuyaaru.»

Linjiila Yeesu hande no Yuhaana winniri

Haala puudirkä

Yuhaana e yidi der derewol mum njol, himbe annita no Yeesu laati nun Biidö Alla, den goondindo mo fu tawee e woodi yonki tabitiiki.

Wecco arano e holla kaayeefiji feere feere, kollitooji no Yeesu nun paabotoodo, mo dum batani der dewte. Yuhaana etti haalaaji goddi nanditinirdi, hande jon: diyam, nyaamdu buurinoowol, innabohi goonjahi, o hollitira ko Yeesu laatii.

Yuhaana tan batani 6angal der siire Kana, e haala Nikodem, e debbo samariyaajo, e moofo mo Baytisayda, e gorko dindaado e bundan.

O batanii kaayeefiji jeego'o di Yeesu wadi ko Matiye, e Marku, e Luka winnay. Amma Yuhaana winnay haala golle Yeesu godde. O batanay dingol Yeesu e golle mum der Galili, e jarbeeki mum, e haala kirtaari cakitiineeri gam himbe wakkati makko e annuno dum.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puudirkä, 1.1-18
2. Yuhaana gadoowo batisi, 1.19-51
3. Golle Yeesu e waaji mum, 2.1-12.50
4. Balde Yeesu sakitiineje faa Urusaliima, 13.1-19.42
5. Pintol Yeesu Joomiraawo e kollitaaki mum, 20.1-31
6. Heennyitirde 21.1-25.

Haala laatike jaynjol e yonki

¹ Diga fuddoode, bi'eteedo Haala e wonunoo. Oo wondi e Alla, o laati nun Alla.

² Diga fuddoode, oo wondi e Alla. ³ E makko Alla tagiri huune fu. Baa godđum ko woni tagaka to hinaa e makko. ⁴ Yonki yiwi e makko, yonki kin laatanii himbe jaynjol. ⁵ Jaaynjol e yayna der niwre, niwre bo away ko nyifi njol.

⁶ Wakkati gom, Alla lili goddo bi'eteedo Yuhaana. ⁷ O warii gam o laato seedejo, o wadana jaynjol seedaaku, gam himbe fu goondina sabbu haala makko. ⁸ Kanko bane woni jaynjol, amma o waru nun gam o seedanoo jaynjol. ⁹ Kannjol woni jaynjol goonjawol, garunjol e duuniyaaru gam yay-nana himbe fu.

¹⁰ Bi'eteedo Haala na'onno der duuniyaaru, e makko duuniyaaru tagiraa, amma himbe duuniyaaru annitay mo. ¹¹ O warii to himbe makko, himbe makko bo ja66aaki mo. ¹² Amma ja66iibe mo fu, ko goondinii inne makko, o hokkii dum laawol laataago 6iib6e Alla. ¹³ Be laataaki 6iib6e

Alla diga e dingol, e yidde tagaado bo bane, amma gam Alla hokkii 6e yonki kesi.

¹⁴ Haala laatike nedđo. Nedđo on jooododii e meeden, oo hebbi moyyere e goonja. Men ji'ii teddunjal makko, teddunjal nal Biidö bajjo hebatä e baaba mum. ¹⁵ Yuhaana seedanii mo, bati e daane towne, wi'i: «Oo dow woni mo batannoomi on, bi'umi: Baawo am, 6urdo am waran, gam o na'on diga mi walaano.»

¹⁶ E gonnan makko, en fu en ke6ii moyyere dow moyyere. ¹⁷ Diga e Muusa nun tawreeta hokkira, amma moyyere, e goonja warii diga e Yeesu Almasiihu. ¹⁸ Goddo yi'ay Alla abada, amma Biidö bajjo, laattiido Alla, gonduso e Baaba nun annini en Alla.

*Seedaaku Yuhaana gadoowo batisi
(Matiye 3.1-12, Marku 1.18, Luka 3.15-18, Yuhaana 5.33-36)*

¹⁹ Yahuduube Urusalima lilii moodi66e yiwb6e e lenyol Lewinkee6e e Limaamii6e 6e yama mo, kanko woni moy. ²⁰ O toontii 6e ko laabi. Nani ko o seedii: «Min, mi Cubaado bane.» ²¹ Be yamitii mo, 6e bi'i: «Den kan, moy nun laatidaa an? An nun Eliya na?» O wi'i: «Min, mi Eliya bane.» Be bi'i: «An nun Annabijjo batanaado na?» O toontii: «Aawo, kanko bane laattiimil!» ²² Be bi'i mo: «Den fu moy nun laatidaa? Batu men ko men batoyta liloy6e men. Ko bi'udaah hoore maa?» ²³ O toontii, o wi'i: «Min woni batoowo der haro e wi'a: "Moyyinee laawol Joomiraawo," non annabi Esaaya wi'i.»

²⁴ Lilaabe 6en laati nun Farisaabe. ²⁵ Be yami mo: «Ko woni sabbu ko aa wada batisi nani bo a Cubaado bane, a Eliya bane, a Annabijjo batanaado bane?» ²⁶ Yuhaana toontii 6e, wi'i: «Min, mii wadira batisi e diyam, amma e woodi goddo hakkune moodon mo on annaa, ²⁷ kanko woni garoovo 6aawo am, mi fotay baa fittugo boggi pade makko.» ²⁸ Dum don fu waadu nun Baytaniya, takkol maayo Urdun, to Yuhaana wadannoo batisi.

Yeesu nun woni Jawgiyel Alla

²⁹ Fini mum, Yuhaana yi'i Yeesu e wara to mum, wi'i: «Nani Jawgiyel Alla ikkinoowel hakkeeji duuniyaaru. ³⁰ Kanko nun batannoomi, bi'umi: "Goddo waran 6aawo am, oo 6urimmi, gam o na'on diga mi walaano." ³¹ Min, mi annaano mo. Amma mi warii, mii wada batisi e diyam gam mi holla mo himbe Isira'iila.»

³² Yuhaana seedii, wi'i: «Mi yi'ii Ruuhu hande foonu e jippoo diga dow, hodj dow makko. ³³ Min, mi annaano mo. Amma lildö am mi wada batisi der diyam, kanko nun wi'immi: "Mo ji'oytaa Ruuhu e jippoo dow mum, kanko woni gadiroovo batisi e

Ruuuhu Ceniido.”³⁴ Yuhaana wi'i: «Min, mi yi'i, mi seedike, kanko woni Biddo Alla.»

*Aahiiõe Yeesu arandeeõe
(Matiye 4.18-22)*

³⁵ Fini mum, Yuhaana e darodii kade e aahiiõe mum dido.³⁶ O yi'i Yeesu e faloo, o wi'i: «Nani Jawgiyel Alla!»

³⁷ Aahiiõe dido õen nani ka o bati, tokki Yeesu.³⁸ Yeesu yeeyitii, yi'i bee tokki dum, wi'i õe: «Ume daartoton?» Be toontii, õe bi'i: «Rabbi (dum wi'ay maa Moodibbo), toy tawadaa?»³⁹ O wi'i õe: «Garee, daaree!» den õe gari, õe ji'i to o tawaa. Be joododii e makko nyalaane nen. Wakkati on, kiikiide nun.

⁴⁰ Andere, miiraawo Simon Piyer, woni gooto der dido nanuõe haala Yuhaana, ko tokkini Yeesu.⁴¹ Mawniraawo makko, Simon, o arti o fotti, o wi'i dum: «Men ji'i Almasiihu.» (Dum wi'ay maa Cubaado).⁴² O yaari mo to Yeesu. Yeesu daari Simon Piyer, wi'i mo: «An, a Simon õii Yuhaana, a innitirte Kefas.» (Dum wi'ay maa Hayre.)

Yeesu noddii Filippi e Natanayel

⁴³ Fini mum Yeesu yidi yahugo Galili. O fotti e Filippi, o wi'i dum: «Tokkam!»⁴⁴ Filippi, mo Baytisayda nun, genni Andere e Piyer.⁴⁵ O fotti e Natanayel, o wi'i dum: «Men ji'i mo haala mum batano der tawreeta Muusa e der dewte annabiiõe. Yeesu õii Yusufu mo Nasaratu.»⁴⁶ Natanayel wi'i mo: «Ko woodi waawan ko yiwi Nasaratu na?» Filippi toontii mo: «War, daaru!»

⁴⁷ Yeesus yi'i Natanayel e fonnoy dum, wi'i: «Oo do laati nun Isira'iilaajo lalley, jamma fu walaa e makko.»⁴⁸ Natanayel wi'i mo: «Toy annudaa am?» Yeesu toontii mo, wi'i: «Mi yi'i maa ley ibbi diga Filippi noddai maa.»⁴⁹ Natanayel toontii, wi'i: «Moodibbo, a laati nun Biddo Alla, a Laamido Isira'iila nun.»⁵⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Gam mi wi'i mi yi'i maa ley ibbi, kan acci ko goondindaa na? A yi'an ko õuri dum don manju.»

⁵¹ Den o wi'i Natanayel: «E goonja batan mi on: On ji'an duule e maõõiti, malaykaõe Alla e eenca e jippoo dow Bii neddo.»

2

Bangal der siire Kana

¹ Balde didi faawo mum, õangal wadii e siire Kana, der leydi Galili. Inna Yeesu e tawanoon ton.² Yeesu e aahiiõe mum bo noddinaama e jamaanu nu.³ No innabojam maõõe jacci, inna Yeesu wi'i mo: «Be galaa innabojam.»⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «Inna day, taa accu ka 6iliee. Wakkati am yottaiki taw.»⁵ Den inniiko wi'i gollooõe: «Ko o wi'i on fu, gadfee.»

⁶ Loode jeego'o gadiraade kaaye e tawaa õon. Diyam majje Yahuduõe wadiranno

nanjardam gam laaõingo ko'e mum, hande no diina maõõe bati. Loode den, baaney mum fu e jaõa yoogirde diyam sappo.⁷ Yeesu wi'i õe: «Kebbinõe payande den diyam.» Be kebbini de faa gaõõude.⁸ O wi'i õe: «Jooni kan, nyedee, jaaranee mawdo õangal.» Be nyedi.⁹ No mawdo õangal metti diyam baylitaadam innabojam õam, o annaa toy õam yiwi. Amma gollooõe nokkoyõe õam, e anni. O noddi jommanjo gorko,¹⁰ o wi'i dum: «Himõe fu innabojam beldam woowi artirgo. To himõe buusii, ko õam hewtay welugo sakitoree. Amma an, a resii beldam õam faa jooni.»

¹¹ Non Yeesu wadiri kaayeefi mum arandehi der siire Kana, der leydi Galili. Non o hollitiri baawde makko, go aahiiõe makko goondini mo.

¹² Baawo majjum o yahi Kafarnahum, kanko e inniiko, e miiraõe makko, e aahiiõe makko. Be joodii ton balde sedda.

*Yeesu riiwii tenkuõe der suudu Alla
(Matiye 12.38-40, Marku 11.15-18, Luka 19.45-46)*

¹³ No juulde Yahuduõe bi'eteede Paska 6adii, Yeesu yahi Urusalima.¹⁴ Der suudu Alla, o tawi sippoõe ga'i, e baali, e tantabaraaj, e cengotoõe ceede, e joodii.¹⁵ O etti õoggi o wadi boccol, o riiwi õe õe burtoosu suudu Alla, kamõe e baali, e ga'i. O sankiti ceede cengotoõe, o hippi taaburuõi maõõe.¹⁶ O wi'i sippoõe tantabaraaj: «Burtimee dum, to on gadee suudu baaba am suudu tenkuru.»

¹⁷ Aahiiõe makko siwtori ko winnaa e Dewte: «Yidde suudu maa e jaõina õerne am.»¹⁸ Den hooreeõe Yahuduõe wi'i mo: «Kaayeefi kiye gadataa ko kollaa men aa woodi laawol wadugo nun nun.»¹⁹ Yeesu toontii õe, wi'i: «Pusee suudu Alla õol do, mi mahitinto õol der balde tati.»²⁰ Be toontii mo: «Suudu õol mahiraama duuõi lasooji didi e jeego'o, go an, bi'aa a mahitinto õol der balde tati na?»

²¹ Amma õannu makko nun o nandiniri suudu Alla.²² No Yeesu finti, aahiiõe mum siwtori o batino dum ka, go õe goondini Dewte e haala ka o batunoo.

Yeesu e anni ko woni e neddo fu

²³ No Yeesu wonunoo Urusalima gam juulde Paska, õuubõe goondini inne makko gam õe ji'i kaayeefi õi o wadi.²⁴ Amma Yeesu hoolaaki õe, gam oo anni õe õe fu.²⁵ O bukaaka goddo seedanoo mo ko woni e himõe, gam oo anni ko woni der õerne neddo.

3

Yeesu e badda e Nikodemu

¹ E woodunoo goddo, Farisaajo, bi'eteedo Nikodemu, o laati nun gooto der hooreeõe

Yahuduubé. ² Jemmaare gom o yahi to Yeesu, o wi'i dum: «Moodibbo, emen anni a laati nun baajotoodo yiduto to Alla, gam godđo waawataa ko wadi kaayefiji di gadataa, to Alla wondaa e makko.» ³ Yeesu toontii mo, wi'i: «Mii batee e goonja: Godđo waawataa ko yi'i Laamaare Alla to rimitaaka.» ⁴ Nikodemus wi'i mo: «Noy nedđo waawirta ko rimitoraat to naywii? O waawan ko witti e reedu inniiko, o rimitee na?»

⁵ Yeesu toontii mo wi'i: «Mii batee e goonja: To nedđo rimitoraaka e diyam, e Ruuhu, o waawataa ko naati laamu Alla. ⁶ Ko nedđo rimata, laati nun nedđo. Ko Ruuhu bo rimata, laati nun ruuhu. ⁷ To dum haaynee gam mi wi'i maa: "E haani dimitedaa." ⁸ Hennu e wifa to yidi fu. Aa nana sonnyo maggol, amma a annaa to njol yiwi, a annaa to njol yahata. Hande nun dimiraado Ruuhu laati.»

⁹ Nikodemus wi'i mo: «Noy dum wadortoo?» ¹⁰ Yeesu toontii mo: «An, moodibbo Isira'iila mawđo, a annaa dum? ¹¹ Mii batee e goonja, menen, ko men anni, men batata, ko men ji'i, men ceedotoo. Amma on jabataa seedaaku amen. ¹² On goondinay no batanmi on kujje de leydi. Noy goondinirton to mi batanii on kujje de dow kammu? ¹³ Godđo meeday eencugo dow kammu, to hinaa jippiido diga kammu, kanko woni Bii nedđo. ¹⁴ Hande no Muusa 6iliri boddi janni dow leggal der ladde haro, hande non Bii nedđo bo 6ilirtee, 15 gam goondindo mo fu heba yonki tabitiiki. ¹⁶ Gam Alla yidii duuniyaaru sanne faa hokki Biddo mum bajjo, gam goondindo mo fu to halku, amma heba yonki tabitiiki. ¹⁷ Alla lilay Biddo mum e duuniyaaru gam o hiitoo nu, amma gam nu hisira diga e makko. ¹⁸ Goondindo mo hiitataake, amma mo goondinay, hiitaamaa ko, gam o goondinay inne Biddo Alla bajjo. ¹⁹ Kiita mađđe nani: Jaaynjol warii e duuniyaaru, amma himbe, niwre nun 6uri yidugo dow jaynjol, gam gadu mađđe woodaa. ²⁰ Mo golle mum woodaa e wanyi jaynjol, warataa e maggol, gam e hula golle mum wurtoo. ²¹ Amma tokkudo goonja, waran to jaynjol gam gadu nju wadi gam Alla, wurtoo.»

Ko Yuhaana seedii dow Yeesu (Yuhaana 1.19-24)

²² Baawo mum Yeesu yaadi e aahiiße mum leydi Yahudiya. O joododii e mađđe ton, oo wada batisi. ²³ Yuhaana bo e wada batisi e siire Aynon, takkol Salim, gam ton diyam e duudi. Himbe e yaha ton e wadanee batisi. ²⁴ (Tawi Yuhaana mađđaakano taw.)

²⁵ Nyaanne gom aahiiße Yuhaana yed-dontirii e Yahuduuo gom dow haala laađal. ²⁶ Bejahi to Yuhaana, 6e bi'i dum: «Moodibbo,

gorko gondunoodo e maa takkol maayo Ur-dun, mo ceedanidaa men, kanko bo oo wada batisi. Himbe fu e yaha to makko.»

²⁷ Yuhaana toontii 6e, wi'i: «Nedđo waawataa ko hebi godđum to hinaa ko Alla hokki dum. ²⁸ Onon e hoore moodon, on seedeēbe am, mi wi'i: "Mi Almasihiuh base, amma mi lilaama mi ardoom." ²⁹ Yuhaana wi'i kade: «Gaddanaado jommanjo debbo, kanko woni jommanjo gorko. Dottoowo gorko e darii, e hettinii. To o nanii daane jommanjo gorko, berne makko welan sanne. Nii belđum berne am hebbiri. ³⁰ Haani teddujal makko e beydoo, hal am e buytoo.»

Yiduto dow kammu

³¹ «Yiduto dow kammu nun 6uri fu. Yiduto e leydi, laati nun leydinkee. Haala mum bo laati nun ka leydinkee. Yiduto dow kammu, kan nun jinti moy fu. ³² Ko o yi'i e ko o nani, o seedotoo, amma godđo jabataa seedaaku makko. ³³ Jađudo seedaaku makko, tabbitinii Alla laati nun goonaajo. ³⁴ Mo Alla lili, ko Alla bati nun o batata, gam Alla hebbinii mo Ruuhu mum. ³⁵ Baaba e yidi Biddo, faa watti huune fu e junjo makko. ³⁶ Goondindo Biddo, hebii yonki tabitiiki. Mo goondinay Biddo, hebataa ki, amma mone Alla e won-nani dum.»

4

Yeesu e samariyaajo debbo (Yuhaana 7.37-39)

¹ Farisaabe nanii Yeesu e wađa batisi, e heba aahiiße duubbe faa 6uri Yuhaana. ² To goonja nun, Yeesu e hoore mum waday batisi, amma aahiiße makko nun wadanno dum. ³ No Yeesu nani ka Farisaabe batii, ummii leydi Yahudiya, witti leydi Galili. ⁴ E haani bo o falta leydi Samariya.

⁵ O wari e siire Samariya bi'eteene Sikar, takkol gesa ja Yaakuubu hokki 6iyum Yusufu. ⁶ Don 6unnu Yaakuubu woni. No Yeesu somi yaadu, joodii gađđude 6unnu njol. Caka nyaalooma nun.

⁷ Samariyaajo debbo wari yoogugo. Yeesu wi'i mo: «Hokkoram diyam, mi yara!» ⁸ (Tawi aahiiße makko yahii siire soodoygo ko nyaametee.) ⁹ Debbo on wi'i Yeesus: «Ee, noy an Yahuduuo, eelirtaa am diyam jarraa, min samariyaajo debbo?» Nani bo potal walaa hakkune Yahuduube e Samariyaabe. ¹⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «To aa annunoo no dokkal Alla foti, e moy wi'i maa: "Hokkoram diyam, mi yara!" an nun eelatano mo, o hokke diyam yonki.»

¹¹ Debbo on wi'i mo: «Moodibbo, a walaa cawgal. Bunnu nun bo e luggi. Toy kebataa diyam yonki d'am? ¹² A 6uru nun maama amen Yaakuubu, kokkudo men 6unnu njol

manju na? Kanko e 6i66e makko, e bisaaji makko fu, 6e jarri e maggol.»¹³ Yeesu toontii mo, wi'i: «Neddo fu jardo diyam dam, dondete kade,¹⁴ amma jardo diyam dam kokkanmi dum, dondataake faa abada. Gam diyam kokkanmi dum, laatanto dum fuldude diyam kokkoojam yonki tabitiiki.»¹⁵ Debbo on wi'i: «Moodibbo, hokkoram diyam dam, to mi dsondee kade, to mi wittaa bo yoogugo.»

¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Yahu noddoy gorko maa, garidon!»¹⁷ Debbo on toontii mo: «Mi walaa gorko.» Yeesu wi'i mo: «Aa woodi goona no bi'udaa a walaa gorko.¹⁸ A ettayno maa worbe joyo. Gorko gondudaa jooni on bo, gorko maa bane. A batii goona.»

¹⁹ Debbo on wi'i mo: «Moodibbo, laašanii am, a laati nun Annabijjo.²⁰ Maamiraabe amen saafino Alla dow waanne nee, amma onon, oon bi'a: "Urusaliima nun Alla haani saafeego".»

²¹ Yeesu wi'i mo: «Banniraawo debbo, hoola ko batan maa mi. Wakkati e wara, dow waanne nee do bane, Urusaliima bo bane caafoton Baaba.²² Onon Samariyaabe, oon caafa ko on annaa, menen Yahuduubé, ko men anni men caafata, gam kisidam to Yahuduubé nun yiwata.²³ Amma wakkati e wara, ki yottike du, de saafoobe goonjakuubé saafirta Baaba e ruuhu e goona. Iri saafoobe gee don nun Baaba daartata.²⁴ Alla laati nun Ruuhu. Gam majcum, e haani saafoobe, saafira mo e ruuhu e goona.»

²⁵ Debbo on wi'i: «Mii anni Almasiihu, bi'eteedo Cubaado, waran. To o warii, o humpitanaan men kujje fu.»²⁶ Yeesu wi'i mo: «Min, baddowo e maa, woni kanko.»

²⁷ Dow kaa don, aahiiibe makko yottii to maabé. No Yeesu baddata e debbo on, dum haaynii 6e, amma baa gooto maabé wi'ay: «Ko daartataa?» Naa: «Gam ume baddataa e makko?»

²⁸ Den debbo on resi yoogigal mum, witti siire, bati himbe, wi'i:²⁹ «Garee, daaree gorko batudo am ko gadunoomi fu. Kanko bane woni Almasiihu on?»³⁰ Be burti siire nen, 6e jahi to makko.

³¹ Wakkati den aahiiibe e sawrina mo, e wi'a: «Moodibbo, nyaamatu!»³² O toontii 6e: «Mii woodi ko nyaamaanmi, ko on annaa.»³³ Aahiiibe 6en e yamontira: «Moy waddani mo ko nyaametee?»

³⁴ Yeesu wi'i 6e: «Nyaamdu am laati nun wađugo sago lildo am, e heennyitingo golle de o hokkimm.»³⁵ Onon, oon bi'a: «Faa hanne lebbi naay horii go dugge yottoo?» Amma min, mii wi'a on: bantee gite mon, daaree, gese bennii, de potii ruggegoe.³⁶ Duggudo heban joddi, hawritan 6ibbe gam yonki tabitiiki, gam aawudo e duggudo seyodoo.³⁷ Dum don e tabbitina ballool 7ol do: «Gooto e aawa, gooto e rugga.»³⁸ Mi lili on

duggoon to on gollay. Wo66e gollii, onon, on naftitoroo golle maabé.»

³⁹ Der siire nen, Samariyaabe duu66e goondinii Yeesu gam haala debbo ceediido, wi'i: «O batii am ko gadunoomi fu.»⁴⁰ Gam majum no Samariyaabe yottii to Yeesu, 6e eeli mo o joodoo to maabé. O wadi don balde didi.⁴¹ Himbe duu66e, faa 6uri no arande, goondini mo, no nani haala makko.⁴² Be bi'i debbo on: «Jooni, hinaa gam ka batuua men tan acci men goondini. Amma menen e ko'e amen, men nanii haala makko, emen anni kankon woni Kisinoowo duuniyaaru lalley.»

*Yeesu nyawtii bii semmenteejo gom
(Luka 7.1-10)*

⁴³ No Yeesu wadi ton balde didi, o witti Galili.⁴⁴ Kanko e hoore makko o seedike, o wi'i: «Annabijjo teddintaake der leydi mum.»⁴⁵ No o yottii Galili, Galilinkeebee jaabborii mo juude didi, gam kambe bo 6e jahiino juulde Urusaliima, 6e ji'iino ko o wadi ton fu.

⁴⁶ Den Yeesu warti Kana, der leydi Galili to o waylitinnoo diyam laatii jaram. Tawi bii gorko semmenteejo gom, yandaa, e fukkii Kafarnahum.⁴⁷ Semmenteejo on nani Yeesu yiwi Yahudiya, warii Galili. O yahi to makko, o eeli mo o yaha o nyawtaa biyiiko badiido maayugo.⁴⁸ Yeesu wi'i mo: «Abada on goondintaa, to on ji'ay kaay-eefiji e haaynaareej.»⁴⁹ Semmenteejo on wi'i mo: «Moodibbo, en jahu diga 6iyam maayay.»⁵⁰ Yeesu wi'i mo: «Hootu, 6iya e wuuri.»

Gorko on goondini ko Yeesu bati dum, witti.⁵¹ E laawol, golloo6e makko fotti e makko, wi'i mo biyiiko yoofike.⁵² O yami 6e: «Wakkati dey o yoofi?» Be toontii mo, 6e bi'i: «Keenya juura jonte den yoofi mo.»⁵³ Baabiiko anniti wakkati oo don nun lalley Yeesu wi'i mo: «Biya yoofike!» Kanko e getti makko fu, 6e goondini Yeesu.

⁵⁴ Dum don woni kaayeefi dida6i ki Yeesu wadi Galili, no yiwunoo Yahudiya.

5

*Yeesu nyawtii moof
(Marku 2.28, Yuhaana 7.19-26 e 9.1-17)*

¹ Baawo majcum, juulde Yahuduubé e wada. Yeesu yahi Urusaliima.² Urusaliima ton, takkol Dammugal baali, weldere diyam e woni don, nee wi'ee e Iburaninkeere Baytisayda. Dammude joy mawde e filtii ne.

³ Nyawbe duu66e e fukkii ley dammude den: wumube, layo6e, e [mooficiin6e]. Bee kedii diyam irtee,⁴ gam malaykaajo Joomiraawo e jippoo e weldere nen tife e tife, e irta diyam dam. Nyawdo artudo naati e diyam dam de dam irtaa, e yoofoo no nyaw mum wa'i fu.]⁵ Gorko nyawdo diga duu6i laso e sappo e jeetati e wonunoo don.⁶ Yeesu yi'i

oo fukkii, anniti o fooyidii e nyaw, yami mo, wi'i «Aa yiisi yoofaago?»⁷ Nyawdo on toontii mo, wi'i: «Moodibbo, mi walaa goddo balandoo am naatugo e weldere nen to diyam irtike, go mi yottoo fu, den goddo artii am naatugo.»

⁸ Yeesu wi'i mo: «Umma, ettu daago maa, yahu!»

⁹ Don maa don gorko on yoofii, etti daago mum e yaha. Dum fakkii e nyalaane siweteene,¹⁰ gam majjum hooreebe Yahuduube wi'i nyawtaado on: «Hanne nyalaane siweteene nun, laawol hokkay maa doonodaa daago maa.»¹¹ O toontii 6e, o wi'i: «Nyawtudo am, kan nun wi'immi: Ettu daago maa, yahu!»¹² Be yami mo: «Moy nun bi'udo maa: Ettu daago maa, yahu?»¹³ Amma nyawtaado on annaano mo, gam Yeesu mutiit caka himbe sabbu no 6e duudiri e nokkuure nen.

¹⁴ Baawo mum Yeesu fottitii e makko der suudu Alla, wi'i mo: «Daaru, jooni kan, a yoofike. Taa wadu hakke kade, wara ko 6uri dum bonugo hebee.»¹⁵ Gorko on yahi batoy hooreebe Yahuduube wi'i Yeesu nun nyawti dum.

¹⁶ Go Yahuduube fuddi gaccaago Yeesu gam o wadii dum e nyalaane siwteteene.¹⁷ Yeesu wi'i 6e: «Baaba am, e golloo faa hanne, min bo, mii golla.»

¹⁸ Gam majjum hooreebe Yahuduube hocco niiya warugo mo, hinaa gam o biisii nyalaane siwteteene tan, amma gam o wi'i bo, Alla woni Baabiiko. O fotinii hoore makko e Alla.

Baawde Biddo Alla

¹⁹ Yeesu wi'i 6e: «Mii bata on e goona: Biddo waawataa ko wadi goddum kan tan, sey ko yi'i Baaba e wada. Gam ko Baaba wadata fu, kanjum Biddo bo wadata.»²⁰ Gam Baaba e yidi Biddo, kan wadi e holla mo huune fu ko o wadata. O hollan mo golle burde dee do fu manju, faa haaynaare wada on.

²¹ Gam hande no Baaba fintinirta maaybe wuuringa 6e, nun Biddo bo wuuringirta mo yidi. ²² Baaba kan, hiiataako goddo, amma o hokkii Biddo baawde hiitaago kiita fu,²³ gam himbe fu teddina Biddo hande no tediniri Baaba. Neddo fu mo tedinay Biddo, tedinay Baaba lilooyo mo.

²⁴ Mii bata on e goona. Nanudo haala am ko goondini liludo am, hefibii yonki tabitiiki, o hiiataake. O yiwi e maayde, o warii to yonki. ²⁵ Mii bata on e goona: Wakkati e wara, ki yottike du, wakkati de maaybe nanata daane Biddo Alla. Nanube ne bo wuuran. ²⁶ Hande no Baaba laatorii bulirde yonki, hande nun o hokkii Biddo bo laatoo bulirde yonki. ²⁷ O hokkii mo baawde hiitaago, gam o laati nun Bii neddo. ²⁸ To dum haaynoo on. Wakkati waran, de maaybe

wonube der caabeeje nanata daane makko,²⁹ 6e burtoo. Waafube ko woodi, finta, hefa yonki, waafube ko halli finta, hiitee.»

Haala Yeesu laati nun goona

³⁰ «Min e hoore am, walaa fu ko baawumi waafugo. Ko nanumi, kiiortoomi. Kiita am e foonnitii, gam mi tokkataa sago am, sago lildoo am nun tokkumi. ³¹ To mi seedanike hoore am, seedaaku am nootataake. ³² E woodi goddo ceedantoodo am. Mii anni seedaaku makko, ko o seedantoo am laati nun goona. ³³ Onon, on lili himbe to Yuhaana, o seedike goona. ³⁴ Min, mi bukaaka seedaaku neddo, amma mi batii ka gam kison. ³⁵ Yuhaana laatike fitilla kubboowa, jaaynoowa. On jaabii welwel-tugo wakkati sedda e jaynjol makko. ³⁶ Min, mii woodi seedaaku burju nju Yuhaana manuju. Golle de Baaba yowanimmii mi wada, golle de gadanmi den nun seedantoo am no Baaba nun liliimmi. ³⁷ Baaba liludo am, kanko e hoore makko seedanii am. Abada on nanay daane makko, abada on ji'ay mo. ³⁸ Batu makko wonday e moodon, gam on goondinay mo o lili. ³⁹ Oon biditoo Dewte gam oon miji de kokkan on yonki tabitiiki. Kanje seedantoo am. ⁴⁰ Amma, on jaabay warugo to am gam kebon yonki.

⁴¹ Diga e himbe bane kebammi teddunjal am, ⁴² amma mii anni on, mii anni yidde Alla walaa e moodon. ⁴³ Min, mi warii e inne Baaba am, on jaabbaaki am. Amma to goddo wardiiinne mum, on jaabboto dum. ⁴⁴ Noy baawirton ko goondini, onon tedinintiroose hakkune moodon, go accudon daartugo teddunjal Alla? ⁴⁵ To on miilee min gac-cotoo on yeeso Baaba. Muusa, mo jowudon hoolaare moodon dow mum, kanko nun gaccytoon. ⁴⁶ To on goondinii Muusa e goona, on goondinanno am min bo, gam min o batani der dewte makko. ⁴⁷ Amma no on goondinay ko o winni, noy goondinirton haala am?»

6

*Yeesu nyaannii himbe ujune joyo
(Matiye 14.13-21; Marku 6.30-44; Luka 9.10-17)*

¹ Baawo majjum Yeesu joli maayo Galili, bi'eteeno Tiberiya. ² Jama'aare duunne e tokki mo gam 6e ji'ii haaynaareeji di o wadi dow nyawbe. ³ Yeesu eenci dow waanne, joododii ton e aahii6e mum. ⁴ Tawi juulde Yahuduube bi'eteede Paska badike. ⁵ Yeesu banti hoore, hollirii jama'aare duunne e fonnoy dum. O yami Filippu: «Toy kebeten cooden nyaamdu ko nyaannat bee do fu?» ⁶ O batu nun makko gam o nana ko Filippu toontootoo, gam oo anni ko o miili waafugo.

⁷ Filippu toontii mo, wi'i: «Baa gollotoodo golle juude balde keme didi, joddi mum

heyataa sooda peen, tawee moy fu heba nappel.»⁸ Gooto e aahiiße makko, bi'eteedo Andere, miiraawo Simon Piyer, wi'i mo:⁹ «E woodi do suka gorko gom goodudo peen joy e liyyi didi, amma ume dum don wadanta bee do fu?»

¹⁰ Yeesu wi'i: «Bi'ee 6e, 6e joodoo.» Nokkure nen e hebbi fudo, 6e joodii. Be gadan himbe ujune joyo.¹¹ Yeesu etti peen kon, yetti Alla, yedi wonube don. O wadi liyyi dii bo hande nun. O hokki 6e faa 6e kaari.¹² No 6e kaari, Yeesu wi'i aahiiße mum: «Kawritee ko horii, baa goddum to halku.»

¹³ Be kawriti napppe peen joyo ko himbe 6en horii, ko kebbi killaaje sappo e didi.

¹⁴ No himbe yi'i kaayeefi dum Yeesu wadi, 6e bi'i: «Lalley, kanko woni Annabijjo bi'aado e wara der duuniyaaru.»

¹⁵ Amma no Yeesu e anni 6e garan nannjugo dum e semme, 6e laamina, o dilli diga don, o eenci dow waanne, kanko tan.

Yeesu e yaha dow diyam maayo.
(Matiye 14.22-34; Marku 6.45-53)

¹⁶ Kiikiide mum, aahiiße Yeesu Yahii fonjo maayo.¹⁷ Be naati laana diyam gam 6e jola, 6e jaha Kafarnahum. Niwre fuddi wadugo, tawi Yeesu hewtaaki 6e taw.¹⁸ Hennu mawkol e wifa, galmajii diyam e ummoo.¹⁹ Be jawdini laana kan faa 6e kebi hande kilo joy naa jeego'o. Den 6e kolliri Yeesu e yaha e koyde dow maayo, faa 6attii 6e. Be kuli.²⁰ Yeesu wi'i 6e: «Min nun, to on kulee!»²¹ Be eeli mo o naata e laana kan. Don maa don 6e jottii fonjo to 6e poonni.

Himbe e daarta Yeesu

²² Fini mum, jama'aare wonunoone fonjo maayo, yi'i laana goota tan woni ton. Yeesu naatiday e aahiiße mum laana kan. Kambe tan yawti e makka.²³ Laanaaje yiwude Tiberiya warii takkol to 6e nyaami peen don, 6aawo no Joomiraawo yetti Alla.²⁴ No jama'aare yi'i Yeesu e aahiiße mum walaa don, 6e naati laanaaje, 6e batti Kafarnahum daartoygo mo.

Yeesu woni nyaamdu kokkoowol yonki

²⁵ No 6e tawi Yeesu fonjo maayo, 6e bi'i dum: «Moodibbo, dey garudaa do?»²⁶ Yeesu toontii 6e, wi'i: «To gooja nun, hinaa gam on ji'i kaayeefi acci oon daartammi. Ko daartirton am woni gam on nyaamii faa on kaarii.²⁷ To on gollee gam nyaamdu keennyoowol, amma gollee gam nyaamdu tabitintoonjol, kokkoowol yonki tabitiiki. Nyaamdu nol don nun, Bii neddo hokkata on, gam kanko Alla Baaba, wadani maane baawde mum.»

²⁸ Den 6e yami mo, 6e bi'i: «Ume men gadata ko men gada golle de Alla yidi?»²⁹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Golle de Alla yidi woni goondinon mo o lili.»

³⁰ Be toontii mo, 6e bi'i: «Kaayeefi kiye gadataa men ji'a, faa men goondinee? Ume gadataa?»³¹ Maamiraabe amen nyaamii nyaamdu maannu der haro, hande no dewte wi'i: «O hokkii 6e nyaamdu yiwunu dow kammu.»³² Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goona: hinaa annabi Muusa hokki on nyaamdu yiwujol dow kammu. Baaba am hokki on nyaamdu geetol, yiwujol dow kammu.»³³ Nyaamdu nol Alla hokkata woni, yiwujol dow kammu, kokkoowol duuniyaaru yonki.»³⁴ Be bi'i mo: «Moodibbo, hokku men nyaamdu nol baadey.»

³⁵ Yeesu wi'i 6e: «Min woni nyaamdu kokkoowol yonki, garudo to am, rafataake abada, goondindo am bo dondataake abada.

³⁶ Amma mi batii on: on ji'ii am, ko on goondinay.³⁷ Be Baaba hokkimmi fu, waran to am. Garudo to am fu, mi salataako dum.³⁸ Gam wadugo ko jidumi bane acci yiwmii dow kammu, amma gam mi wada ko liludo am yidi.³⁹ Nani ko lildo am yidi: to baa gooto der himbe o hokki am majju, amma gam mi ummitina 6e nyalaane darjal.⁴⁰ Nani ko Baaba am yidi: ji'udo Biddo fu, to goondinii mo, hebii yonki tabitiiki. Mi ummitinan mo nyaalane darjal.»

⁴¹ Yahuduube e dumbitoo hakkune mum dow haala Yeesu, gam o wi'i: «Min woni nyaamdu yiwujol dow kammu»⁴² Be bi'i: «Oo do, hinaa Yeesu bii Yusufu, mo annuden inna mum e baaba mum on na? Noy o wi'irta: «Dow kammu yiwmii?»

⁴³ Yeesu wi'i 6e: «To on dumbitee hakkune moodon!»⁴⁴ Goddo waawataa ko wari to am, to Baaba lildo am fooday mo. Min, mi ummitinan mo nyalaane darjal.⁴⁵ E winnii der dewte annabiise: «Be fu Alla janninan 6e.» Neddo fu nanudo ko Baaba batii, go jaibi janninol makko, waran to am.⁴⁶ Baa gooto yi'ay Baaba, to hinaa yiwudo to Alla, kanko tan yi'i Baaba.⁴⁷ Mii bata on e goona: Goondindo am, hebii yonki tabitiiki.⁴⁸ Min woni nyaamdu kokkoowol yonki.⁴⁹ Maamiraabe moodon nyaamii maannu der haro, 6e maayii bo.⁵⁰ Nol do nun nyaamdu yiwujol dow kammu, nyaamudo nol fu maayataa.⁵¹ Min woni nyaamdu yonkintewol, yiwujol dow kammu. To neddo nyaami nyaamdu nol, wuuran faa abada. Nyaamdu nol kokkanmi gam duuniyaaru wuura, laati nun bannu am.»

⁵² Dow kaa don Yahuduube e yeddon-tira no waawi fu, e wi'a: «Noy neddo oo waawirta ko hokki en bannu mum nyaamen?»⁵³ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goona: To on nyaamaay bannu Bii neddo, on jaray yiyyam makko, yonki walaa der moodon.»⁵⁴ Neddo fu nyaamudo bannu am, to yari yiyyam am, hebii yonki tabitiiki. Mi fintinan mo nyalaane darjal.⁵⁵ Gam bannu am laati nun nyaamdu lalley, yiyyam

am bo laati nun jaram lalley. ⁵⁶ Neddo fu nyaamudo bannu am, to yari yiyyam am, oo wondi e am, min bo mii wondi e makko. ⁵⁷ Baaba liloydo am laati nun buurudo. Gam makko buurumi. Hande nun nyaamudo am fu, wuuriita gam am. ⁵⁸ Nol do nun woni nyaamdu yiwujol dow kammu. Nol nanda e nol kaakiraabe moodon nyaamuno, ee maayii bo. Nyaamudo nyaamdu nol do wuuran faa abada.»

⁵⁹ Haalaaji dii do nun Yeesu jannini der suudu waajorde Kafarnahum.

Yonki tabitiiki

⁶⁰ No 6e nani haalaaji din, duuggal e aahiiße makko wi'i: «Haala ka e tiidi. Moy waawata ko jaabi ka?»

⁶¹ Yeesu faami der ferne mum, aahiiße mum e dumbitoo dow majjum, go o wi'i 6e: «Haala kan jiisi on nun? ⁶² Jon kan to on ji'i Bii neddo eenci to wonunoo, den mum noy gadoton? ⁶³ Ruuhu woni buurinoowo, bannu nafataa goddum. Haalaaji haalanmi on dii, laati nun Ruuhu e yonki. ⁶⁴ Nani e woodi hakkune moodon 6e goondinay.» Gam Yeesu e anni diga fuddoode, 6e goondinay dum, e jammotoodo dum. ⁶⁵ O beydi o wi'i: «Gam majjum bi'umi on: "Walaa baawoowo ko wari to am, to Baaba hokkay dum no warirta".»

⁶⁶ Diga den, duuggal e aahiiße makko dilli, acci tokkugo mo. ⁶⁷ Den Yeesu yami aahiiße sappo e diido ben: «Onon bo, oon jidi dillugo na?» ⁶⁸ Simon Piyer toontii mo, wi'i: «Joomiraawo, to moy men jahata? An woodi haala kokkoowa yonki tabitiiki. ⁶⁹ Men goondinii, emen anni an woni Ceniido yiwudo e Alla.» ⁷⁰ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Hinaa min suši on, onon sappo e diido? Gooto moodon laati nun seydaanuujo.»

⁷¹ Haala Yahuuda, 6ii Simon Iskariyot nun o batata, gooto der sappo e diido ben. Oo don woni jammotoodo mo.

7

Miiraabe Yeesu goondinay dum

¹ Baawo majjum Yeesu e woosoo der Galili. O yidaa woosaago der Yahudiya gam hooreebe Yahuduube e daarta no warirta mo. ² Tawi juulde Yahuduube bi'eteede juulde bukaaja badike. ³ Miiraabe Yeesu wi'i dum: «Eggu, jahaa Yahudiya gam aahiiße maa yi'a golle de gadataa. ⁴ Goddo suufataa ko wadata, to e yidi anneego. No aa wada golle dee, hollitin hoore maa himbe.»

⁵ Baa miiraabe makko goondinay mo. ⁶ Yeesu wi'i 6e: «Wakkati am waray taw, amma onon, wakkati fu laati nun wakkati moodon. ⁷ Himbe duuniyaaru waawataa ko wanyi on, amma min, 6ee banyimmi gam mii seedoo golle maabbe woodaa. ⁸ Onon, jahee juulde den. Min, mi yahataa, gam

wakkati am waray taw.» ⁹ No o bati 6e kaa don, o joodii leydi Galili.

Yeesu yahi juulde bukaaji

¹⁰ No miiraabe Yeesu yahi juulde den, Yeesu bo yahi ton, amma o Hollitay hoore makko, o suudii. ¹¹ Hooreebe Yahuduube e daarta mo der juulde, e wi'a: «Toj o woni?»

¹² Himbe duu66e e dumbitoo dow haala makko. Wobbe e wi'a: «Neddo geeto nun!» Wobbe bo e wi'a: «Nun nun bane, majjinoow himbe nun.» ¹³ Goddo suusay batango mo e daane towne, gam bee kula hooreebe Yahuduube.

¹⁴ Tawi juulde den fecciri, go Yeesu fuddi janjinggo der suudu Alla. ¹⁵ Haaynaare wadi Yahuduube sanne, 6e bi'i: «Noy o waawiri dewte, kanko mo jannjay?»

¹⁶ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Jande janjinammi on, yiway e am. Diga to liloydo am, dum yiwi. ¹⁷ To neddo e yidi wadugo sago Alla, o annitan janninol am to Alla yiwi, naa bo to haalaaji am, e baawde am nun yiwi. ¹⁸ Batanoowo hoore mum, hoore mum nun daartanta teddunjal. Amma daartoovo teddunjal liloydo dum, oo don goona nun batata, fewre walaa e makko. ¹⁹ Hinaa Muusa hokki on tawreeta na? Amma baa gooto moodon golliray tawreeta. Ko woni sabbu go oon daarta warugo am?» ²⁰ Himbe 6en toontii mo, wi'i: «An, aa woodi ginnool. Moy daartata warugo maa?»

²¹ Yeesu toontii 6e: «Golle goote tan gadumi, on fu, haaynaare wadi on. ²² Muusa hokkii laawol gaafon julnol. Diga to Muusa du bane nol yiwi, diga to kaakiraabe mon nun, go oon julna suka nyalaane siwteteene. ²³ To suka e julnee nyalaane siwteteene, gam to tawreeta Muusa yartee, gam ume monnotodon gam mi nyawtii tagaado pumbum nyalaane siwteteene? ²⁴ Accee hitoraago no ji'irton, amma gadee kiita pooniitika.»

Yeesu woni Almasiihu na?

²⁵ Go himbe Urusaliima wobbe wi'i: «Hinaa oo do 6e daartata warugo na? ²⁶ Oo woni caka maabbe, oo bata, 6e bi'ay mo gokka. Den mawbe amen annitin nun kanko woni Cubaado na? ²⁷ Oo do kan, een anni to yiwi, amma to Cubaado e wara, goddo annataa to o yiwata.»

²⁸ Tawi Yeesu e jannina der suudu Alla, o batii e daane towne, o wi'i: «Oon annimmi, oon anni to yiwumi! Min bane waddi hoore am. Liloydo am laati nun goorjaajo. Kanko woni mo on annaa. ²⁹ Min, mii anni mo gam to makko yiwmii. Kanko liloymmi.»

³⁰ Den 6e daarti no 6e nanjirta mo, amma goddo junjo mum meemaay mo, gam wakkati makko waray taw. ³¹ Duuggal der jama'aare goondinii mo, wi'i: «To Cubaado

warii, o wadan kaayeefi 6urudi dī gorko oo wadi na?»

Reenuüe suudu Alla lilaama nanja Yeesu

³² Farisaäbe nani ko himbe ben dumbinttoo dow haala Yeesu. Hooreebe Li-maamiiüe e Farisaäbe lili reenoobe, nanja mo. ³³ Yeesu wi'i: «Min, mii wondi e moodon sedda taw. Baawo mum, mi wittan to liyodo am. ³⁴ On daartan am, amma on jiitataa am, gam on baawataa ko yahi to gonomi.»

³⁵ Yahuduüüe yamontiri, wi'i: «Toy o yahata ko en baawataa ko yiiti mo? O yahan to himbe meeden feroye to Yunaninkeebe, o jannjina Yunaninkeebe na? ³⁶ O wi'i en daartan mo, en jiitataa mo, gam en baawataa ko yahi to o tawetee. Kaye nun kaa don bo?»

Diyam yonki

³⁷ Nyalaane sakitiineere der juulde den guri teddugo. Nyaanne mum, Yeesu dariai, bat i daane towne, wi'i: «Neddo fu dondaado wara to am, yara. ³⁸ Goondindo am fu, "ilaadi diyam yonki mawdi ilan e berne mum" hande no Dewte batii.»

³⁹ O batu nun kaa don dow Ruuhu mo goondindo fu hebatia. Den Ruuhu hokkaaka taw, gam Yeesu teedinaaka taw.

Himbe luudontirii sabbu Yeesu

⁴⁰ No wöbbe der jama'aare nen nani haala ka, wi'i: «Salley kanko woni Annabiijo.» ⁴¹ Wöbbe wi'i: «Kanko woni Cuüadao.» Wöbbe bo wi'i: «Cuüadao yiwan diga Galili na?» ⁴² Dewte wi'ay ba, e lenyol annabi Dawda nun Cuüadao yiwata, der siire Baytialama, to Dawda yiwi? ⁴³ Jama'aare nen luudontiri gam makko. ⁴⁴ E woodi yidüüe nanjugo mo der maäße, amma goddo junjjo mun meemaaya mo.

Mawbe Yahuduüüe goondinay Yeesu

⁴⁵ Reenoobe warti to hooreebe Li-maamiiüe e Farisaäbe, 6e yami 6e, 6e bi'i: «Ko woni sabbu ko on gadday mo?» ⁴⁶ Reenoobe ben toontii, wi'i: «Abada goddo batiray no gorko on batiri.» ⁴⁷ Farisaäbe yami 6e: «Onon bo on majjinaama hinaa? ⁴⁸ E woodi baa gooto der hooreebe, maa bo der Farisaäbe goondindo mo na? ⁴⁹ Amma jama'aare ne annaa tawreeta, ne yaa'aane»

⁵⁰ Gooto der maäße, bi'eteedo Nikodemus, jahunoodo to Yeesu wi'i 6e: ⁵¹ «Tawreeta meeden e hiitoo neddo tawee nanaaka ko o batii, annaaka ko o wadi na?» ⁵² Be bi'i mo: «An bo a Galilinkeejo na? Widita Dewte, a yi'an walaa annabijjo yiwudo Galili.» [⁵³ Baawo mum, moy fu hooti wuro mum.

8

Debbo jeenoowo

¹ Yeesu yawti far waanne Jaytuuje. ² Subaka kecco o witti der suudu Alla. Jama'aare fu wari. O joodii, oo jannjina 6e.

³ Moodibbo tawreeta, e Farisaäbe waddi debbo nanjaado e wada jeenu. Be darni mo caka jama'aare. ⁴ Be bi'i Yeesu: «Moodibbo, debbo oo do nanja nun e wada jeenu. ⁵ Muusa batii der tawreeta men, iri debbo oo don kaaye nun warirtee. An bo, kaye bi'udaa?»

⁶ Be baddu nun 6e yoyer mo, gam 6e keba no 6e gaccorii mo. Amma Yeesu jimmintii, e winna e honnu mum dow leydi. ⁷ No 6e tokki bee yamitoo mo, Yeesu 6anti hoore, wi'i 6e: «Goddö moodon mo wadaf hakke dadey arta fadda mo hayre.»

⁸ O jimmintii kade, oo winna e leydi. ⁹ No 6e nani ka, 6e dilli gooto gooto. Nayeebe arti dilli. Yeesu e debbo on tan horii. ¹⁰ Yeesu 6anti hoore, wi'i mo: «Debbo, toy 6e goni? Baa gooto hiitaaki maa?» ¹¹ O toontii, o wi'i: «Moodibbo, baa gooto.» Yeesu wi'i mo: «Min bo, mi hijatataako ma. Yahu, taa mayta kade wadugó hakke.»]

Yeesu woni jayjol duuniyaaru

¹² Yeesu baddi e maäße kade, wi'i: «Min woni jayjol duuniyaaru. Tokkudo am, yahataa e niwre abada, amma o heban jayjol yonki.» ¹³ Dow kaa don, Farisaäfe wi'i mo: «To aa seedanoo hoore maa, seedaaku maa jaabataake.»

¹⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Baa to mi seedanike hoore am, seedaaku am e laatii goonja, gam mii anni to yiwm, mii anni to jahammi bo. Amma onon, on annaa to yiwm, on annaa bo to jahammi. ¹⁵ Oon gada kiitaa hande no himbe hiitortoo, amma min, mi hijatataako goddo. ¹⁶ To mii wada kiita, kiita am e laatii goonja, gam mi hijatataako min tan, amma Baaba liyodo am, e wondi e am. ¹⁷ E winnii e tawreeta moodon: "Seedaaku himbe diido e laatii goonja". ¹⁸ Mii seedanoo hoore am. Baaba liyodo am bo, e seedanoo am.» ¹⁹ Be bi'i mo: «Toy Baaba maa woni?» Yeesu toontii, wi'i 6e: «On annaa am min, hakko Baaba am. To oon annunoo am, maa on anniino Baaba am bo.»

²⁰ Yeesus batti haalaaji dii no o janjinta der suudu Alla, to nokkuure ceede Alla watteree. Goddo nanjaj mo, gam wakkati makko yottaaki taw.

On baawataa yahugo to jahanmi

²¹ Yeesu wi'i 6e kade: «Mi nani yaha, on daartan am, on maaydan e hakkeejii moodon. On baawataa ko yahi to jahanmi.» ²² Yahuduüüe wi'i: «O waritinto nun naa? Gam o wi'i en baawataa ko yahi to o yahata.» ²³ Yeesu wi'i 6e: «Eley jeyadon, amma min, dow jeyaami. E duuniyaaru nuu jeyadon, amma min, mi jeyaaka e maayru.

²⁴ Gam majjum bi'umi on: on maaydan e hakkeejii moodon. Gam to on goondinay min woni mo gonmi, on maaydan e hakkeejii moodon.» ²⁵ Be yami mo: «An moy nun

laatidaa?» Yeesu toontii: «Mo bi'unoo mi on diga arande, laatiimi. ²⁶ Mii woodi huune duuddum ko batanmi, e ko kiitotoomi dow mon. Amma liloydoo am laati nun goonjaajo. Ko nanumi e makko, batanmi duuniyaaru.»

²⁷ Be paamay naa Baaba nun o batanta 6e. ²⁸ Den Yeesu wi'i 6e: «To Bii neddo fiilaama fu, den paamoton "min woni mo gonmi," mi wadataao bo goddum e hoore am, amma mi batan nun ko Baaba ekkitinimmi tan. ²⁹ Liloydo am e wondi e am, o accay am min tan, gam ko welata mo gadanmi wakkati fu.» ³⁰ No o batii hande nun, duubbe goondinii mo.

Rimbe e maccube

³¹ Yeesu wi'i Yahuduube, goondinbe dum: «To oon jogii haala am, on laati nun aahiibe am lalley. ³² On annan goonja. Goonja bo rindinan on.»

³³ Be toontii mo, 6e bi'i: «Menen, men yiwi e lenyol Iburahiima, abada men laataaki maccube goddo. Noy bi'irtaa men dimdan?» ³⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: gadoowo hakke fu laati nun maccudo hakke. ³⁵ Maccudo wonataako der saare baadey, amma biddo nun wono-toot der saare e baadey. ³⁶ To Biddo rindinii on, on laatoto rimbe e goonja. ³⁷ Mii anni on yiwi e lenyol Iburahiima, amma oon daarta warugo am gam haala am naatay der moodon. ³⁸ Ko ji'umi e Baaba kan nun batamni, onon bo oon gada ko Baaba moodon wi'i on.»

³⁹ Be toontii mo, 6e bi'i: «Baaba amen woni Iburahiima.» Yeesu wi'i 6e: «To on laatinoo 6iibbe Iburahiima e goonja, maa on gadiino golle Iburahiima. ⁴⁰ Amma jooni oon daarta warugo am, min batudo on goonja ka nanumi to Alla. Dum don Iburahiima waday dum. ⁴¹ Onon, golle Baaba moodon gadoton.» Be bi'i mo: «Menen, men jaaluube bane, Baaba gooto men goodi, kanko woni Alla.»

⁴² Yeesu wi'i 6e: «To Alla nun laatinoo Baaba moodon, maa on jidiino am, gam to Alla yiwmii, ko garumi. Mi wadday hoore am, amma kanko lilimmi. ⁴³ Gam ume ko on nanataa haala am? Gam on baawataa ko hettini haala am. ⁴⁴ Seydan woni baaba moodon. Jidaadi baaba moodon gadoton. Baroowo nun o latii diga fuddode. O walaa der goonja, gam goonja walaa der makko. To oo bata fewre, jikku makko nun, gam oo pewoowo, oo baaba fewre. ⁴⁵ Amma min, gam mii bata goonja, wadi ko on goondinay am. ⁴⁶ Moy moodon waawataa seedaago mi wadii hakke? To mi batii goonja, gam ume ko on goondintaa am? ⁴⁷ Neddo Alla nun hettintoo haala Alla. Onon, on kettintaako gam on laataaki himbe Alla.»

Yeesu e buri Iburahiima

⁴⁸ Yahuduube wi'i mo: «Men batay goonja no men bi'i a laati nun samariyajoo, aa woodi bo ginnool na?» ⁴⁹ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mi woodaa ginnool, amma mii teddina Baaba am. Onon, oon jawoo am. ⁵⁰ Teddujal hoore am bane daartanmi. E woodi daartanoowo am teddujal, kiitoodo. ⁵¹ Gooja batanmi on: Jaabudo haala am fu, maayataa abada.»

⁵² Yahuduube wi'i mo: «Jooni men tabbitini aa woodi ginnool. Iburahiima e annabiibe fu maayi, amma an, a wi'ii: "Jaabudo haala am fu, maayataa abada". ⁵³ Aa buri Iburahiima baaba amen manju na? O maayi, annabiibe bo maayii. Ume miiludaa aa laatii?»

⁵⁴ Yeesu toontii 6e, wi'i: «To hoore am tedinanmi, teddujal am laati nun baanji. Baaba am, mo bi'oton Alla moodon on nun teddintammi. ⁵⁵ On annaa mo. Amma min, mii anni mo. To mi wi'ii mi annaa mo, mi laatoto pewoowo hande moodon. Amma mii anni mo, mi tokkii haala makk. ⁵⁶ Baaba moodon Iburahiima e seyorino yi'ugo nyalaane wittoogyo am. O yi'ii ne, go berne makk weli.» ⁵⁷ Yahuduube wi'i mo: «A waday taw baa duuobi lasoy didi e sappo, go aa wi'a a yi'ii Iburahiima?» ⁵⁸ Yeesu toontii 6e, wi'i: «Mii bata on e goonja: Diga Iburahiima tagaka, min, mi na'on.» ⁵⁹ Dow kaa don 6e etti kaaye 6e padda mo. Amma Yeesu soltii, wurtii e suudu Alla.

9

Yeesu wuntinii dimdaado e bundan

¹ No Yeesu yawtata, o yi'i gorko dimdaado e bundan. ² Aahiibe makk yami mo, wi'i: «Moodibbo, moy wadi hakke, kanko na, naa baaba e inna makko nun, ko o rindaa e bundan?» ³ Yeesu toontii 6e wi'i: «Kanko bane wadi hakke, baaba e inna makko bo bane. Amma gam baawde Alla yi'ee e makko nun. ⁴ No jaynjol na'on taw, haani gaden golle liloydoo am. Gam jemma waran de goddo waawataa ko gollii. ⁵ No mii tawaa e duuniyaaru, min woni jaynjol mayru.»

⁶ Den, no o batii kaa don, o tuuti joode e leydi, o laawi loope e joode den, o moomi e gite bumdo on. ⁷ O wi'i mo: «Yahu sulmaa weeldere Silowe.» (Dum wi'ay maa Lilaado). O yahi, o sulmii. O warti oo yi'a.

⁸ Wondunoobe e makko, e yi'annoobe mo oo fiya bara, wi'i: «Hinaa oo do joofotono e fiya bara na?» ⁹ Wobbe wi'i: «Kanko nun!» Wobbe wo wi'i: «Kanko bane! Nandi makko nun!» Gorko on e hoore mum wi'i: «Min nun lalley!» ¹⁰ Be yami mo: «Noy bumtirdaa?» ¹¹ O toontii: «Gorko bi'eteedo Yeesu laawi loope, moomi e gite am, wi'immi: "Yahu

weldere Silowe, culmodaa". Jahumi, culmiimi, ko bumtumi.»¹² Be yami mo: «Toy gorko on woni?» O toontii: «Mi annaa!»

Farisaabe e yantinoo bumtinaado

¹³ Den 6e jaari bumtinaado on to Farisaabe. ¹⁴ Nyalaane Yeesu laawi loope wumtini mo, laati nun nyalaane siwteteene. ¹⁵ Farisaabe bo yami mo, wi'i: «Noy bumtirdaa?» O toontii 6e: «O moomu nun loope e gite am, ko culmuumi, ko bumtumi.» ¹⁶ Woobee der Farisaabe wi'i: «Gorko on waawataa ko yiwi to Alla, gam o jogaaki nyalaane siwteteene.» Woobee bo wi'i: «Noy gadoowo hakke waawirta ko wadi iri kaayefiji dii do?» Go 6e ceenniri hakkune maabée.

¹⁷ Farisaabe yami bumtinaado on kade, wi'i: «An kate batataa dow bumtindo maa on?» O toontii 6e, o wi'i: «Annabijoo nun.»

¹⁸ Hooreebe Yahuduubé jaafay naa oo laatin bumdo, sey no 6e noddi baaba e inna makko. ¹⁹ Be yami 6e: «Oo do biidoo moodon mo bi'udon rindaa e bumdan on nun don na? Jon kan noy o wuntiri?» ²⁰ Baabiiko e inniiko toontii: «Emen anni biidoo amen nun, e bumdan nun bo o rindaa. ²¹ Amma no o wuntiri jooni, men annaa. Men annaa bo moy wuntini mo. Kanko bo o mawdó nun. O waawan ko toontanii hoore makko. Yamee mo!»

²² Baabiiko e inniiko toontorike nun nun gam 6ee kula hooreebe Yahuduubé. Gam 6e desu nun: Neddo fu jaaf Yeesu laati nun Cubaado, 6e diiwa dum, 6e burtina waa-jorde. ²³ Gam majjum saareejii makko wi'i: «O mawnii, yamee mo!»

²⁴ Farisaabe nodditiit bumtinaado on, 6e bi'i mo: «Teddin Alla, emen anni, menen kan, gorko on hakkeeo nun.» ²⁵ O wi'i 6e: «To o hakkeeo nun, min kan, mi annaa. Goota tan annumi: Mi bumunoodo, jooni mii yi'a.» ²⁶ Be yami mo: «Ume o wadi e maa? Noy o wuntiniri maa?» ²⁷ O toontii 6e, o wi'i: «Mi batii on dum, amma on kettinaaki. Gam ume go oon jidi nanitaago ka kade? Naa onon bo, on jidi nun laataago aahiiibe makko?»

²⁸ Be jenni mo, 6e bi'i: «An woni aahiiijo makko! Menen, men aahiiibe Muusa nun. ²⁹ Menen, emen anni Alla baddii e Muusa, amma kanko, men annaa to o yiwi.»

³⁰ Gorko on toontii 6e, wi'i: «E dum haaynni no on annaa to o yiwi, ko o wuntinimm! ³¹ Een anni Alla hettinantaako wadoobe hakke, amma oo hettinanoo teddindo mo, gadoowo sago makko. ³² Dacey nanaaka bumtindo dimdaado e bumdan. ³³ To hinaa to Alla gorko on yiwi, o waawataano ko wadi goddum.»

³⁴ Be toontii mo: «An, bumbum, der hakkeei dimadaa, an janjinta men!» Be nyeebi mo yaasi.

Bundan der 6erne

³⁵ Yeesu nani 6e nyeebii bumtinaado on, yi'itii mo, yami mo: «An kan, aa goondini Bii neddo na?» ³⁶ O toontii: «Moodibbo, moy woni kanko faa mi goondina mo?» ³⁷ Yeesu wi'i mo: «A yi'i mo, baddoovo e maa woni kanko.» ³⁸ O toontii: «Moodibbo, mii goondini.» O sijidani Yeesu.

³⁹ Den Yeesu wi'i mo: «Mi waru nun der duuniyaaru mi wada kiita, gam wumuube yi'a, yi'oobe wuma.» ⁴⁰ Farisaabe tawanoobe don, nani ka, yami mo, wi'i: «Menen bo, men wumuube na?» ⁴¹ Yeesu toontii 6e: «To oon bumuno, on goodataano boofi. No bi'oton jooni oon ji'a, gam majjum boofi moodon tabitii.»

10

Balloon duroowo e baali

¹ Yeesu wi'i: «Mii bata on e goonja, neddo fu naatoowo der hoggo baali go naatiray dammugal, go yartorii to feere, kanko woni gujjo, kanko woni pasotoodo. ² Amma duroowo baali, dammugal nun naatirta. ³ Cakkiido dammugal maabitanan mo, baali din bo nanan daane makko. O noddiran di, jaye fu e inne mum, o yaara di yaasi. ⁴ To o wurtinii di di fu, o ardoor di, di tokka mo gam dii anni daane makko. ⁵ Abada di tokkataa kodo, amma di doggan mo nun faa woddi gam di annaa daane hoobee.»

⁶ Yeesu wadani 6e balloon 6ol, amma 6e paamay ko 6ol fillitii.

Yeesu laatti duroowo geeto

⁷ Yeesu wi'i 6e kade: «Mii bata on e goonja, min woni dammugal baali. ⁸ Artube am warugo fu, laati nun wuybe e pasotoobe, amma baali dii nananay 6e. ⁹ Min woni dammugal. Neddo fu naatirto e am, hisan, heban durdugol, ooran, jaannyan. ¹⁰ Gujjo warataa maa gam wujja, o wara, o biisa, amma min, mi waru nun gam himbe heba yonki, heba ki kii heewi.

¹¹ Min woni duroowo geeto. Duroowo geeto woni kokkitiroowo yonki mum gam baali mum. ¹² Amma biiro, mo laataaki duroowo geeto, mo jeyaa baali, to yi'i buuru, sey dogga, acca baali. Buuru nanna baali din, sankita koriidi. ¹³ Biiro on doggan gam faalaaka e majji. ¹⁴ Min woni duroowo geeto. Mii anni baali am, baali am bo e annimmi. ¹⁵ Hande no Baaba annirimmi, non annirmi Baaba. Mii hokka yonki am gam baali am. ¹⁶ Mii woodi kade baali goddi di galaa der hoggo 6o. Dii don bo haani mi dura dum. Di nanan daane am, di laatoo darne woore, di gooda duroowo gooto.

¹⁷ Baaba e yidimmi gam mii hokkitira
yonki am gam mi hebitoo ki kade. ¹⁸ Goddo
ittantaa am ki, min hokkata ki e hoore am.
Mii woodi baawde hokkitirgo ki, mii woodi
bo baawde hebitaago ki. Ooda kaa don
kebumi e Baaba am.»

¹⁹ Batuuji dii seenni kade Yahuduube.
²⁰ Duubbe maabé e wi'a: «Oo ginnaajijo nun,
o haanja nun. Gam ume go oon kettinanoo
mo?» ²¹ Amma wobbe wi'i: «Batu kaa, haala
ginnaajijo bane. Ginnool waawan ko wun-
tini bundo na?»

Yahuduube salike Yeesu

²² Juulde senuki suudu Alla e wadenooy
Urusaliima. Dum fottii e dabbune. ²³ Ley
suudu Alla don, Yeesu e yaha e warta ley
danki Suleymaanu. ²⁴ Yahuduube filititii
mo, wi'i mo: «Faa dey accataa men der sekó?
To an woni Cu6aadoo laabinan men.»

²⁵ Yeesu toontii 6e: «Mi batii on, on
goondinay. Golleeji di gadirmi inne Baaba
am, e seedanoo am. ²⁶ Amma on goondinay
gam on laataaki baali am. ²⁷ Baali am e
nana daane am. Mii anni di, dii tokkimmi.
²⁸ Mii hokka di yonki tabitiiki, di baatataa
abada. Goddo teetataa di e junjo am.
²⁹ Baaba am kokkudo am di, buri huune fu.
Goddo waawataa ko teeti di e junjo Baaba.
³⁰ Min e Baaba fu, men gooto.»

³¹ Den Yahuduube etti kade kaaye gam 6e
padda mo. ³² Yeesu wi'i fe: «Mi wadii yeeso
moodon golleeji booddi duuddi e baawde
Baaba. Der golleejidin, diye e majji jifandon
warirogo am kaaye?» ³³ Yahuduube toontii
mo: «Gam golle boodde bane men jidi
warirogo maa kaaye, ko men jidi warirogo
maa nun, gam a yennii Alla. An a tagaado
nun, a wadii hoore maa Alla.»

³⁴ Yeesu toontii 6e: «Dum winnaaka der
tawreeta moodon: «Alla wi'i on, on allaabe
na?»» ³⁵ To tawreeta noddii allaabe, 6e
o baddi, een anni ko dewtere bati ikkin-
taake. ³⁶ Onon mo Alla seni, ko lili mo e
duuniyaaru, oo don nun bi'oton: «A yennii
Alla!» Gam o wi'i oo laattii Biido Alla. ³⁷ To
mi waday golle Baaba am, to on goondinee
am. ³⁸ Amma to mii wada de, baa to on
goondintaa am, min e hoore am, goondinee
golle am, gam annon, paamon Baaba na'on
e am, min bo mi na'on e Baaba.»

³⁹ Be daarti nanjugo mo kade. O sottii 6e.
⁴⁰ Yeesu wittiifonjo maayo Urdun, nokku-
ure to Yuhaana wadannoo batisi arande, o
joodii ton. ⁴¹ Himbe duubbe wari e makko,
wi'i: «Yuhaana waday alaama kaayniika baa
goota. Amma, ko o bati e gorko on fu laati
nun goonja.» ⁴² Ton duubbe goondini Yeesu.

11

Maayde Lasar

(Luka 10.38, 40, 7.11-16; Marku 5.35-43)

¹ Gorko gom, bi'eteedo Lasar e tawano
Baytaniya, o nyawi. Oo woodi sakikiraabe
dido, Mariyama e Marta. ² Mariyama on
nun woni moomunoodo wardi e Joomi-
raawo, go o moytiri gaasa makko koyde
Yeesu. Sakiike makko, Lasar nyawunoo.
³ Sakikiraabe makko lili e Yeesu wi'a mo:
«Moodibbo, beldijio maa yandaa.»

⁴ No Yeesu nanunoo ka, wi'i: «Nyaw dum
don nyaw maayde bane. Dum waru nun
gam teddunjal Alla, gam Biido Alla ted-
diniree e majjum.»

⁵ Yeesu e yidi Marta, e miiraawo mum,
e Lasar. ⁶ Baa no o nani Lasar yandaa,
haday mo joodaago balde didi to o wonunoo.
⁷ Baawo majjum o wi'i aahiiibe makko: «En
bitteey leydi Yahudiya!» ⁸ Aahiiibe wi'i:
«Moodibbo, baa booyay Yahuduube e daart-
tano warirgo maa kaaye, go ton nun bit-
tataa?» ⁹ Yeesu toontii: «Hinaa wakkatiji
sappo e didi woni der nyaalooma? Jahwo
nyaalooma fergataako gam oo yi'a jaynjol
duuniyaaru nu. ¹⁰ Amma jahwo jemma
fergoto gam jaynjol walaa e makko.»

¹¹ Baawo o bati haalaaji dii, o wi'i: «Gido
meeden Lasar daanike, mi yahan, mi
finnina mo.» ¹² Aahiiibe wi'i: «Moodibbo, to o
daani nun, o yoofoto.» ¹³ Maayde Lasar nun
o batannoo. Kambe be mili haala doynjol
nun o batani. ¹⁴ Yeesu laabinani 6e: «Lasar
maayil!» ¹⁵ Berne am welii gam moodon ko
mi tawaaka ton. Dum laatanto on daliila
goondinon. To non en jahu, to makko.»
¹⁶ Den Toma bi'eteedo Ciwto wi'i aahiiibe
horiibe: «En jahu enen bo gam maayden e
makko.»

Yeesu nun woni ummital e gurnam

¹⁷ No Yeesu yottinoo, tawi wadii
balde naay Lasar e tawaa der saabeere.

¹⁸ Hakkune Baytaniya e Urusaliima buraa
kilooji tati, ¹⁹ Yahuduube duubbe wari to
Marta e Mariyama gam eytugo 6e e maayde
sakiike maabé.

²⁰ No Marta nani Yeesu warii, yahi
taabbiotyoi mo, tawi Mariyama e joodii der
suudu. ²¹ Marta wi'i Yeesu: «Moodibbo, to
aa wonunoo do, sakiike am maayataano.
²² Amma baa jooni mii anni huune fu ko
yamudaa Alla, o wadante.» ²³ Yeesu wi'i mo:
«Sakiike maa fintant.» ²⁴ Marta wi'i: «Mii anni
o fintant nyalaane ummital.»

²⁵ Yeesu wi'i mo: «Min woni pintinoowo,
min woni kokkoowo yonki. Neddo fu
goondindo am, baa to maayii, o wuuran.
²⁶ Buurdo fu, goondindo am, maayataa
abada. Aa goondini dum na?» ²⁷ O
toontii: «Ee, moodibbo! Mii goondini an
woni Cu6aadoo, Biido Alla, garoovo e duu-
niyaaru.»

Yeesu wullii

28 E dow dum Marta yahi noddoygo miiraawo mum Mariyama, o sownii dum: «Moodibbo warii, oo noddee.»

29 No Mariyama nanuno kaa don, ummii don maa don, yahi to makko. 30 Yeesu naatayno siire nen taw. Oo tawaa to Marta fottunooye e makko. 31 Yahuduube e wondunooye Mariyama der suudu. Bee eyta mo. Be ji'o fadditii, o wurtii. Be tokki mo, 6e miili o yahan nun e saabeere o wulla.

32 No Mariyama yotti to Yeesu, no o yi'i mo, o dicci yeeso makko, o wi'i: «Moodibbo, to aa wonunoo do, sakiike am maayataano.»

33 No Yeesu yi'i Mariyama e Yahuduube wondunoobe e mum e wulla, hakkillo makko ummii, o wemmaa. 34 O yami: «Toy gattudon mo?» 6e toontii: «Moodibbo, war, daaru!» 35 Yeesu wulli. 36 Yahuduube wi'i: «Daaree no o yidiri mo.» 37 Wobbe e maabbe wi'i: «Bumtindo bundo waawataano ko hadi gorko on maayugo na?»

Lasar fintinaama

38 Hakkillo Yeesu ummii kade, o yahi to saabeere woni. Saabeere nen laati nun gayka maa'biraaka hayre. 39 Yeesu wi'i: «Ikkinee hayre nen!» Marta, sakiike maayfo, wi'i mo: «Moodibbo, o luu6ii ko, gam hanne wadi balde naay oo woni der saabeere.» 40 Yeesu wi'i mo: «Mi wi'ay maa baa, to a goondinii, a yi'an baawde Alla?»

41 Be ikkini hayre nen. Yeesu tiggiti, wi'i: «Baaba, mii yettee gam aa nananammi. 42 Min kan, mii anni baadey fu aa nananammi. Amma mi baddu maa nun gam himbe dariibe bee do, gam 6e goondina an nun lilimmi.» 43 Baawo haalaaji dii, o batii e semme: «Lasar wurtal!» 44 Maayunoodo on wurtii, juudee mum e koyde mum e filaa leppi, yeeso mum e soomii. Yeesu wi'i 6e: «Piilitee mo, accon mo o yaha.»

45 Duuggal e Yahuduube warunoobe to Mariyama, yi'u6e ko Yeesu wadi, goondini mo. 46 Amma wobbe maabbe yahi to Farisaabe, batii 6e ko Yeesu wadi. 47 Farisaabe ben e hooreebe Limaamii6e wadi dawriine, wi'i: «Gorko oo e wada kaayefiji duuddi. Noy gadeten?» 48 To en accirii mo nunnun, 6e fu, 6e goondinan mo. Romankeebe waran, halka en enen e nokkuure meeden ceniine e leydi meeden.»

49 Gooto maabbe, bi'eteedo Kayafas, laatinoodo hooreejo Limaamii6e duubol mum, wi'i 6e: «Onon, on annaa goddum. 50 On annaa gomma neddo gooto maayana leydi men e buri leydi nin fu halka.» 51 Nani e hoore makko bane o batii haalaaji dii, amma gam o laatinoo hooreejo Limaamii6e duubol mum, o waday maa annabaaku e haani Yeesu maayana leydi nin. 52 Leydi nin tan bane haani o maayana, amma gam

o hawrita 6i66e Alla sankitiibe fu laatoo jama'aare woore.

53 Diga nyaanne den, hooreebe Yahuduube dawri warugo mo. 54 Jon kan Yeesu acci yahugo e warta hakkune Yahuduube. O yawti diga don, o yahi siire wi'eteene Efrayim gonune ley haro. O joododii ton e aahii6e makko.

55 Juulde Yahuduube bi'eteede Paska 6adike. Duuggal e himbe leydi nii yahi Urusaliima gam laabina ko'e mum diga juulde den yottaaki. 56 Bee gonii e fageere suudu Alla, bee daarta Yeesu, bee yamontira: «O warataa e juulde den? Naa no miiludon?»

57 Tawi hooreebe Limaamii6e e Farisaabe batiiino annudo to o woni fu, bata, heba o nanjee.

12

Mariyama waanjii wardi e koyde Yeesu

1 Balde jeego'o horii go juulde Paska yottoo, Yeesu yahi Baytaniya to Lasar mo o fintinnoo. 2 Be jonnjani mo hiraane. Marta e yeda 6e, Lasar e wondunooye nyaamdoobe e Yeesu. 3 Mariyama etti feccere liitiri nardi, caadiidum, waanjii e koyde Yeesu, moytiri de gaasa mum. Suudu njol fu luttii. 4 Yahuuda Iskariyot, gooto den aahii6e makko, garoowo jammoo mo, yami: 5 «Gam ume wardi dum sippaaka hande jaka ceede joddi golliido duubol, ceede mum hokkee talakaabe?»

6 Ko acci o wi'i nun, hinaa gam yurmeene talakaabe, amma oo guijo nun. Kanko woni jogiido ceede, oo wujja de. 7 Yeesu wi'i: «Accu debbo on seese. O wadu dum nun gam nyalaane uweteeme. 8 Talakaabe e tawdaa e moodon nyalaane fu. Min kan, mi tawdataake e moodon nyalaane fu.»

Hooreebe Limaamii6e dawrii warugo Lasar

9 Jama'aare Yahuduube duunne nanani Yeesu Baytaniya. Gam Yeesu tan bane 6e gari, amma gam 6e ji'a Lasar pintinaado bo. 10 Hooreebe Limaamii6e dawri warugo Lasar bo. 11 Gam Lasar nun, Yahuduube duubbe wurtii e maabbe, goondini Yeesu.

Yeesu naati Urusaliima e teddujal (Matiye 21.1-11; Marku 11.1-11; Luka 19.28-40)

12 Fini mum jama'aare duunne, warune juulde, nani Yeesu e wara Urusaliima. 13 Be calti bali, 6e taabitoyii mo. Bee kulgina, bee bi'a: «Hosana! Alla barkidin gardudo e inne Joomiraawo, Laamiido Isira'iila!» 14 Yeesu hebi 6innejel babba, joodii dow maggel hande no winniraa e Dewte:

15 «Sire Siyoona, taa hulu!
Daaru, Laamiido maa e wara,
e waddii 6innejel babba.»

¹⁶ Arande aahiiþe makko faamayno dum. Baawo ko Yeesu teddinää, 6e ciwtori düm winnaanoma. Kanjum bo wadi e makko.

¹⁷ Jama'aare tawdanoone e makko no o noddunoo Lasar wurtoo e saabeere, o fintini dum, sedanike mo. ¹⁸ Himþe nani o wadiino alamaa kaayniika. Kanjum acci 6e taabþitoyi mo. ¹⁹ Farisaabe baddontiri, wi'i: «On jii, walaa fu ko baawandon mo, duuniyaaru fu nani e tokkii 6aawo makko.»

Yunaninkeeþe e daarta Yeesu

²⁰ Der himþe warþe Urusaliima juulde gam sujidana Alla, Yunaninkeeþe e woni der maþþe. ²¹ Be 6attii Filippu mo Baytisayda, mo leydi Galili. Be bi'i dum: «Moodibbo, emen jidi yi'ugo Yeesu.»

²² Filippu batoy Andere. Be batoy Yeesu. ²³ Yeesu toontii 6e: «Wakkati teddinol Bii neddo warii. ²⁴ Mii bata on e goonja: 6innel gawri awaaangel, to nel nyolay, nel wonan nun 6innel gootel. Amma to nel nyoli, nel rimaan faa duuda. ²⁵ Neddo fu jidudo yonki mum, dullan yonki tabitiiki, banyudo ki e duuniyaaru nu, heþan yonki tabitiiki. ²⁶ To godðo e yidi jagganaago am, sey tokkammi. To gonmi fu, don jagganido am bo wonata. Baaba teddinan neddo jaggantoodo am.»

Yeesu batanii maayde mum

²⁷ «Jooni kan, mi wemmaama. Kaye bi'anmi? Mi waawatako wi'i: "Baaba hisinam e wakkati oo", amma gam wakkati on nun garumi. ²⁸ Baaba, tedinne maa.» Den daane nanaa e yiwoy dow kammu, wi'i: «Mi tedinii ne, mi tedinan ne kade.» ²⁹ Himþe dariiþe ton, nani daane nen, wi'i: «Dum laati nun riggaano duule.» Wobbe wi'i: «Malaykaajo nun baddi e makko!»

³⁰ Yeesu wi'i 6e: «Gam am bane daane nee nanaa, ne nana nun gam moodon. ³¹ Jooni woni kiita duuniyaaru. Jooni laamiido duuniyaaru nuu, tippetee yaasi. ³² Min, to mi 6antaama dow fu, mi foodan himþe fu e am.» ³³ Batuuji o batata dii, hollan nun maayde ne o maayata. ³⁴ Himþe 6en toontii mo: «tawreeta batii: "Cubaado maayataa abada. Noy baawirtaa ko wi'i Bii neddo ettete?" Moy woni Bii neddo on?» ³⁵ Yeesu toontii 6e: «Jaaynjol na'on caka mon, amma dum booyataa. Jahee diga oon goodi jaynjol, gam to niwre juhu on. Gam jahoo wo der niwre annaa to yahata. ³⁶ Goondinee jaynjol diga oon goodi jol gam laatodon 6iþþe jaynjol.» Baawo Yeesu bati kaa don, yawti suudoyii 6e to woddi.»

Yahuduubé goondinay Yeesu

³⁷ Baa no o wadi kaayefiji duuddi yeeso maþþe, 6e goondinay mo, ³⁸ nunnun haala annabi Esaaya goondiri: «Joomiraawo, moy goondini lilal meeden? Moy Joomiraawo holli baawde mum?»

³⁹ Esaaya wi'i kade bo gam ume himþe 6en waawatako goondini:

⁴⁰ «Alla wuminii 6e, yoorinii 6erne maþþe, gam to gite maþþe yi'u, to 6erde maþþe faamu,

to 6e tuubu, to mi nyawtu 6e bo.»

⁴¹ Esaaya wi'u dum nun gam o yi'i teddujal Yeesu, go o batii haala makko.

⁴² Amma baa hooreeþe Yahuduubé duubþe goondini Yeesu. Amma gam Farisaabe, 6e kulii wurtingo dum, gam to 6e burtinee e waajorde. ⁴³ Gam bee jidi manoore himþe 6uri manoore Alla.

Haala Yeesu nun hiitoto

⁴⁴ Yeesu towni daane, wi'i: «Goondindo am fu, min bane o goondini, amma lildö am nun o goondini. ⁴⁵ Ji'udo am bo yi'i lilyodo am. ⁴⁶ Mi warii e duuniyaaru, mii jaynjol, gam goondindo am fu to joodoo der niwre.

⁴⁷ Nanudo haalaaji am go tokkay, min bane hiitotoo dum. Gam mi waray hiitaago duuniyaaru, gam mi hisina nu nun garumi. ⁴⁸ Caliido am, to jaayay haalaaji am, e woodi ko hiitantoo dum. Ko janjimmi, kan hiitotoo dum nyalaane darmal. ⁴⁹ Gam mi batanay hoore am, amma Baaba lildö am hokkimmiko bi'anni e ko janjinammi. ⁵⁰ Mii anni ooda makko hokkata yonki tabitiiki. Ko batanmi, mi batan dum nun no Baaba batirimmi.»

13

Yeesu e loota koyde aahiiþe mum

¹ Nyaanne finata juulde Paska, Yeesu e anni wakkati o accata duuniyaaru o hoota to Baaba yottike. O yidi himþe makko e duuniyaaru, oo yidi 6e faa keerol yidde.

² Wakkati hiraane, Seydan wattii e 6erne Yahuuda Iskariyot 6ii Simon o jammoo Yeesu. ³ Yeesu e anni e hoore mum, to Alla nun yiwi, to Alla nun hootata. Baaba wattii huune fu der junno makko. ⁴ O ummii o acci hiraane nen, o boorti togoore makko, o etti lefol, o taadi. ⁵ O wayli diyam e lootorgal, o yanti lootugo koyde aahiiþe makko, oo moytira de lefol jol taadinoo. ⁶ No o yotti to Simon Piyer, Piyer wi'i mo: «Moodibbo, an loottata koyde am?» ⁷ Yeesu toontii mo: «A faamay jooni ko gadanmi, amma 6aawo nii a faamaa.» ⁸ Piyer wi'i mo: «A loottata koyde am abada! Yeesu toontii mo: «To mi loottay maa, a walaa gedu e am.» ⁹ Simon Piyer wi'i mo: «Moodibbo! To nunnun, taa haadu e koyde tan, loottu juude e hoore am bo.» ¹⁰ Yeesu wi'i mo: «Loottido walaa haaju looteego, sey loota koyde, gam o fu oo laaþi. Onon pa laaþube, amma on fu bane.» ¹¹ Oo anni jammotoodo mo. Kan wadi o wi'i: «On fu bane woni laaþube.»

¹² No Yeesu lootunoo koyde maþþe, ettitii togoore muudum, jooditii, yami: «On paamii ko gadanmi on? ¹³ Oon noddammi

moodibbo e maalan. On peway, kan nun laatiimi, ¹⁴ jon kan mi maalan nun, mi moodibbo bo, to mi lootii koyde moodon, onon bo oonkaani lootoontiron koyde. ¹⁵ Ko kollumi on laati nun tintinol. Onon bo gadee ko gadumi. ¹⁶ Mii bata on e goona, maccudo burataa joomum, lilaado burataa lildö dum. ¹⁷ To oon anni dum, to on golirii, barke laatanto on.

¹⁸ On fu bane batanmi. Mii anni 6e cubumi, amma haani ko winnaa e dewte goonda: «Nyaamdoowo e am ummanike am.» ¹⁹ Diga jooni mii bata on dum hakko dum yottoto, gam to dum yottike on goondina min woni "mo gommi!" ²⁰ Mii bata on e goona: Neddo fu ja66iido lilaado am, min nun o ja66ii. Neddo fu ja66iido am, ja66ike lildö am.»

*Yeesu hollii Yahuuda nunjammotoo dum
(Matiye 26.20-25; Marku 14.17-21; Luka 22.21-23)*

²¹ Baawo no o bati nunnun, o jibii sanne, o wi'i: «Mii bata on e goona: Gooto moodon jammoto am.» ²² Aahii6e 6en e daaron-tira. Bee yamontira moy o batanta. ²³ Gooto e aahii6e makko, mo Yeesu buri yidügo, e joodi6 takkol makko. ²⁴ Simon Piyer 6aayi mo o yama Yeesu moy o wondanaa. ²⁵ Aahiijo on wuuronii far to gabaare Yeesu, wi'i: «Joomam moy nun?» ²⁶ Yeesu toontii mo: «Mi suyyan lonnjere, mo kokkan mi ne, kanko nun.» Yeesu etti lonnjere, suyyi ne, hokki Yahuuda, bii Simon Iskariyot. ²⁷ Baawo o ja6i lonnjere nen, Seydan naati e makko. Yeesu wi'i mo: «Wadu ko gadataa, law!»

²⁸ (Baa gooto e joodi6e don faamay ko o batani kaa don. ²⁹ Gam Yahuuda nun jogotono ceede ma66e, wobbe e mijiji Yeesu wi'u nun o soodaa godfum gam juulde, maa o he6a ko o hokki talakaafe.) ³⁰ Yahuuda no ja6i lonnjere nen fu, don maa don o wurti. Tawii jemma wadi.

Ooda kesa

³¹ No Yahuuda wurtinoo, Yeesu wi'i: «Bii neddo teddinaama, Alla bo teddinaama sabbu makko. ³² [To Alla teddinaama sabbu makko,] Alla e hoore mum bo tedinan mo, baa 6ooyataa. ³³ Sukaabé am, mii wondi e moodon sedda taw. On daartan am. Mi wi'an on jooni ko bi'unoo mi Yahudu6e wo66e: «On baawataa ko yahi to jahammi.» ³⁴ Mii hokka on ooda kesa: Jidontiree! Hande no jidirmi on, onon bo jidontiree! ³⁵ To yidde e woni hakkune moodon, hande nun, him6e fu annirta on aahii6e am.»

Yeesu batii Piyer wi'aan annaa dum

³⁶ Simon Piyer wi'i mo: «Joomam, toy jahataa?» Yeesu toontii mo: «To jahammi, a waawataa ko tokki am jooni. Amma

6aawo do a tokkan am!» ³⁷ Piyer wi'i mo: «Joomam, gam ume mi waawataa ko tokki maa jooni? Mi hokkitiran yonki am gam maa.» ³⁸ Yeesu toontii: «Goonja a hokkitiran yonki maa gam am? E goonja batan maa mi: Hakkö jakaraari joggata, a wi'an de tati a annaa am.»

14

Yeesu woni laawol jaaroowol to Baaba

¹ Yeesu wi'i aahii6e mum: «Pukkinee berde moodon, goondinee Alla, goondinon am min bo. ² Cuudi duuddi na'on der wuro Baaba am. To dum laataakino goona, mi batataano on mi yahan, mi moyyinanaa on joonne. ³ To mi moyyinani on to gonoyton, mi wittaan mi hocco on to am gam gonon to gonni. ⁴ Oon anni laawol jahoowol to jahamni.»

⁵ Toma wi'i mo: «Moodibbo, men annaa to jahataa, noy men annirta laawol mum?»

⁶ Yeesu toontii mo: «Min woni laawol, min woni goona, min woni yonki. Goddo yahataa to Baaba to yiwiray to am. ⁷ To oon annunoo am, on annanno Baaba am bo. Diga jooni oon anni mo, on ji'i mo.»

⁸ Filippu wi'i mo: «Moodibbo, hollu men Baaba, dum don heyen men.» ⁹ Yeesu wi'i mo: «No booydirmi e moodon nii fu, Filippu a annaa am? A annaa ji'ufu am fu, yi'i Baaba? Noy bi'irtaa: «Hollu men Baaba?» ¹⁰ A goondinay mii hawti e Baaba, Baaba bo e hawti e am na? Batuuji ci batumi on dii fu, di yiway e hoore am. Baaba mo kawtumi e mum wadata golle mum. ¹¹ Goondinee ko batumi on: «Mii hawti e Baaba, Baaba bo e hawti e am.» Baa to on goondinay am, goondinee gam golle am. ¹² Mii bata on e goona, neddo fu goondindo am, wadan kawn bo golle gadanmi. O wadan du ko buri de, gam mii dilla to Baaba. ¹³ Mi wadan on huune fu ko yamirton e inne am. Mi wadan dum gam Baaba teedinee diga e Biddö. ¹⁴ Ko eelirdon e inne am, mi wadan dum.»

Yeesu wi'i lidaan Ruuhu Ceniido

¹⁵ «To oon jidi am, on tokkan ooda am. ¹⁶ Mi eelan Baaba hokka on balloovo godö. O wondan e moodon faa abada. ¹⁷ Oo don woni Ruuhu goona. Duuniyaaru nuu waawataa ko ja6i mo, gam nu yi'ataa mo, nu annaa mo. Amma onon, oon anni mo gam oo wondi e moodon, oo tawaa bo der moodon.»

¹⁸ Mi accataa on hande gondaabé, mi wit-taan to moodon. ¹⁹ To 6ooyii sedda, duuniyaaru nuu yi'ataa am kade. Amma onon, on ji'an am, gam mi buurdo, onon bo on buuran. ²⁰ Nyaanne muudum on paamaan mii hawti e Baaba, oon kawti e am, mii woni e moodon.»

²¹ Jogiido oodaaji am ko tokki dī, kanko nun woni jiddo am. Jidudo am, Baaba am yidān dum. Min bo, mi yidān mo, mi wirni tanto dum min e hoore am.»

²² Yahuuda, banda Yahuuda Iskariyot, wi'i Yeesu: «joomam, noy dum laatortoo bir-nitanoodaa men, tawee a wirtanaaka duuniyaaru?» ²³ Yeesu toonti mo: «To goddo e yidi am, o golliran haala am, Baaba am yidān mo. Min e Baaba men garda to makko, men joododo e makko. ²⁴ Neddo fu mo yidāa am, gollirtaa haala am. Haala ka nanoton ka, ka am bane, haala Baaba lildō am nun.»

²⁵ Mi batii on dum diga mii wondi e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, balloowo on, mo Baaba liloyta e inne am, kanko anninta on kujje fu. O suwtoran on ko batunoomi on fu.

²⁷ Mii accana on jam, mii hokka on jam am. No duuniyaaru hokkirta bane kokkiranni on. To berde moodon biisoo, to on kulee. ²⁸ On nanii ko bi'umi on: "Mi yahan, mi wartan to mon." To oon jiduno am, berde mon welanno ko jahanni to Baaba, gam kanko 6urimmi manju. ²⁹ Mii bata on jooni, diga dum waray taw, gam to dum warii, goondinon. ³⁰ Mi baddataa kade e moodon ko duudi, gam laamiido duuniyaaru nuu e wara. Baa godfum o waawataa e am, ³¹ amma sey duuniyaaru anna mii yifi Baaba, nu annan mi wadan bo ko Baaba wannunoo am. Ummee, jawten diga do.»

15

Yeesu nun woni innabohi goonjahi

¹ «Min woni innabohi goonjahi, Baaba am woni jom gesa innabooje. ² Liccal takkijal e am fu, to rimataa, o saltoto dum, liccal dimoowal fu, o saabanoo dum gam njal seyda rimugo. ³ Onon, jooni on laabuñe gam waaju mo baajiumi on. ⁴ Tabbitee e am, min bo mi tabbitoo e moodon! No liccal caltaanjal waawataa ko rimi e hoore mum, haani e njal tiggii e innabohi, hande nun onon bo on baawataa ko rimi to on tiggaaki e am.»

⁵ Min woni innabohi, onon woni licce. Tiggido e am ko mii tiggii e mum, o ri-maan faa diuuda. Gam on baawataa ko wadi godfum to dum yiway e am. ⁶ To goddo tiggaaki e am, o woppete nun yaasi hande liccal caltaanjal, o yoora. Licce joorde den hawritinte, faddee der yiite, de jaāa. ⁷ To on pifontirii e am, waaju am bo e fibontirii e mon, ko yamoton fu, on keēan. ⁸ To on dimii faa diuudi, den kan on latooke aahiiñe am. Nunnun tedduñal Baaba am wurtortoo. ⁹ Hande no Baaba yidirimmi, nun jidirmi on. Tabbitee der yidde am. ¹⁰ To on tokkii ooda am, on tabbitinto der yidde am, hande

no tokkirmi oodaaji Baaba am go mii tabbii der yidde makko.»

¹¹ «Mi batu on nun kaa don gam beldum ferne am wona der moodon. Den beldum ferne moodon bo hebba. ¹² Ooda am nani: jidontiree hande no jidirmi on. ¹³ Yidde euroore yidde nee do manju walaa, kokkitiroore yonki mum gam weldiibe mum. ¹⁴ To on gadii ko resanmi on on laati nun weldiibe am. ¹⁵ Mi noddattaa on kade maccube gam maccudo annaa ko joomum gollata. Mi noddan on weldiibe gam ko nanumi diga Baaba am fu, mi anninii on dum. ¹⁶ Onon bane subimmi, min subi on go desumi on jahon, dimoon 6iibēe, 6iibēe moodon taboo, den Baaba hokkan on huune fu ko eelirton e inne am. ¹⁷ Ko resanmi on woni, jidontiree.»

Duuniyaaru wanyii Yeesu e himbe mum

¹⁸ «To duuniyaaru nuu wanyii on, annee, min nu arti nu wanyi. ¹⁹ To oon laatinoo 6e duuniyaaru, duuniyaaru yidanno ko mum. Amma onon 6e duuniyaaru bane. Min seenni on e duuniyaaru, no cuñumi on. Gam majjum nu wanyi on. ²⁰ Ciwtoree ko bi'unoo mi on: "Maccudo burataa joomum." To 6e toorii am, 6e tooran on onon bo. To 6e gollirii haala am, 6e golliran haala moodon. ²¹ Amma 6e gadanan on dum dum fu gam am, gam 6e annaa liludo am. ²² To mi warayno, to mi baddayno e maññe, 6e goodataano hakke, amma jooni, 6e galaa accitaneego hakkeeji maññe. ²³ Banyudo am fu, wanyii Baaba am bo. ²⁴ To mi wadayno golleeji dīi hakkune maññe, dīi goddo meeday wañugo, 6e goodataano hakke. Amma jooni 6e ji'i di, 6e banyii am, e min, e Baaba. ²⁵ Dum wañu nun gam dum goondina ko winnaa der Dewtere tawreeta maññe: "Be banyirii am baanjii".

²⁶ To balloovo mo lildan mi on warii, kanko woni Ruuhu goonja yiwoowo to Baaba, kanko e hoore makko seedantoo am. ²⁷ Onon bo, on ceedanto am gam oon goondi e am diga fuddoode.»

16

¹ «Mi batii on dum gam to on majjee. ² Be burtinan on diga baajorse. Wakkati waran, bardo on fu mijian Alla saafata. ³ Be gadan dum nun gam 6e annaa Baaba, 6e annaa am, min bo. ⁴ Mi batii on dum, gam to wakkati on waroy, ciwtoron, mi batiiño on dum.»

Gollal Ruuhu Ceniido

Mi batay on dum diga arande gam mii wondunoo e moodon. ⁵ Jooni mi na'on hoota to lildō am, amma baa gooto moodon yamay am: "Toy jahataa?" ⁶ Berde moodon biisike gam mi batii on ka. ⁷ Mii bata on e goonja, yaadu am 6uran nafugo on. To mi yahay, balloovo on warataa to moodon.

Amma, to mi yahii, mi lildan on mo. ⁸ To o warii, o anninan himbe duuniyaaru boofi mum dow hakke, dow foonaataare, e dow kiita. ⁹ Dow hakke, bee boofa gam be goondinay am. ¹⁰ Dow foonaataare, bee boofa gam mii hoota to Baaba am, on ji'ataa am kade. ¹¹ Dow kiita, bee boofa gam laamido duuniyaaru hiiataama ko.

¹² Mii woodi kade kujje duudde de batanmi on, amma on baawataa ko faami de jooni. ¹³ To Ruuhu goonja warii, o anninan on goonja lalley, gam o batantaa hoore makko, amma o batan on ko o nani, o batan on bo ko warata. ¹⁴ O teddinam gam o jaaban ko woni e am, o yottina on dum. ¹⁵ Ko Baaba am jey fu, min jey, gam majjum bi'umi o yottinan on ko o hebi e am.»

Biiisere berne laatopto seyo

¹⁶ «To booyii sedda, on ji'ataa am, to booyii sedda kade, ji'on am.» ¹⁷ Wobbe e aahiibee makko yamontiri, wi'i: «Ume woni maana haala makko ka o wi'i: "To booyi sedda, on ji'ataa am e to booyi sedda, ji'on am kade", gam mii yaha to Baaba?» ¹⁸ Be bi'i: «To booyii sedda, ume dum hollata? Men paa-may ko o wi'i.»

¹⁹ No Yeesu annunoo be jidi yamugo dum, wi'i be: «Oon yamontira maana haala am ka: "To booyii sedda on ji'ataa am, to booyii sedda kade, ji'on am."» ²⁰ Mii bata on e goonja: on bullan bullitodon, amma duuniyaaru nuu welweltan. Berde mon biiisoto, amma biiisere berne mon waylitinto welwelo. ²¹ To debbo badike rimugo, o tooroto gam jaataware gillan mo. Amma to o rimii, o yeggitan naawella, berne makko e weli gam o rimii neddo e duuniyaaru. ²² Onon bo hande nun gerde mon e biiisi jooni, amma en jiidaan kade. Berde mon welan, goddo waawataa ko ikkini beldum gerde moodon.

²³ Nyalaane nee don, on yamataa am gokka dow godsum. Mii bata on e goonja, huune fu ko eeludon Baaba, e inne am o hokkan on dum. ²⁴ Faa jooni, walaa fu ko eeludon e inne am. Eele, on keban gam beldum berne mon hebba.»

Yeesu woni jaaliido duuniyaaru

²⁵ «Ko batumi on jooni laati nun ballaaji. Wakkati waran de mi batirtaa on e ballaaji, amma mi batan on haala batanoowa Baaba faa laasa. ²⁶ Nyalaane nee don on eelan Baaba e inne am. Mi wi'ay mi eelanan on Baaba, ²⁷ gam Baaba e hoore muufum e yidi on. Oo yidi on gam oon jidimmi, on goondinii bo to Alla yiimi. ²⁸ Mi yiwi to Baaba, mi warii e duuniyaaru, jooni mi accan duuniyaaru, mi hoota to Baaba.»

²⁹ Aahiibee makko wi'i mo: «Jooni kan, a batii faa laabi, a accii haalango men e ballaaji. ³⁰ Jooni kan, emen anni aa anni huune fu, a walaa bo haajju yamee

gokka, gam majjum men goondini a yiwudo to Alla.»

³¹ Yeesu toontii be: «Jooni kan, on goondinii na? ³² Wakkati e wara, wakkati on yottike du, on fu on cankitinto, moy fu yaha feere mum, accon am mi tan. Amma min tan bane, gam Baaba e wondi e am. ³³ Mi batii on dum, gam kebon jam der kawtal moodon e am. Oon gonii e sillaare der duuniyaaru. Amma tinnee, gam mi jaalike duuniyaaru.»

17

Yeesu e du'ano aahiibee muudum

¹ Baawo haalaaji din, Yeesu tiggitiin dow, wi'i: «Baaba, wakkati warii, teddin Biya, gam Biya bo teddinee. ² A hokki mo baawde dow himbe fu, gam o hokka be kalfindaa mo fu yonki tabitiiki. ³ Annugo an woni Alla gooto, goonjaajo, e lilaado makko Yeesu Almasiihu, kan woni yonki tabitiiki. ⁴ Mi teddinii maa e duuniyaaru, mi hebbinii golle de kokkudaa am mi golla. ⁵ Jooni kan, Baaba, teddinam teeddujal jaal goodunoo mi to maa diga duuniyaaru tagaaka.

⁶ Mi anniniiinne maa himbe duuniyaaru be kalfindaa am. An be gonannoo, a halfnii am be. Be jaasi haala maa. ⁷ Jooni kan, bee annii ko kokkudaa am fu, to maada dum yiwi. ⁸ Gam mi yottinii be haala ka kaalandaa am. Be jaabii ka. Bee anni lalley to maada yiymi, be goondinii an lilimmi.

⁹ Gam sabbu maabbe nun du'otomi. Mi du'ataako gam duuniyaaru. Amma mii du'oo gam be kalfindaa am, gam an jey be.

¹⁰ Huune fu ko jeyumi, an jey, huune fu ko jeydaa, min jey. Mi teddinaama e maabbe.

¹¹ Mi wonataa der duuniyaaru kade, mii wara to maada. Amma kambe be na'on der duuniyaaru. An Baaba Ceniiido, reenir be inne maada ne kokkudaa am, gam be laato gootum hande no laatoriden gootum. ¹² No gondunoo mi e maabbe der duuniyaaru, mi reenirii be inne maa ne kokkudaa am. Mi hakkilani be, baa gooto e maabbe majjay to hanaa 6ii halkere, gam ko batanaa e Dewte goondinee. ¹³ Jooni kan mii foonni to maa. Mi batii haalaaji dii diga mi na'on e duuniyaaru gam beldum berne am hebba be.

¹⁴ Mi janjinii be haala maa, go duuniyaaru wanyibe, gam be duuniyaaru bane, hande no mi laatoraaki mo duuniyaaru. ¹⁵ Mi eelaiy burtinnaa be e duuniyaaru, amma deenaa be e Kalludo. ¹⁶ Be duuniyaaru bane, hande no mi laatoraaki mo duuniyaaru.

¹⁷ Senu be e goonja maa. Haala maa woni goonja. ¹⁸ Hande no liliraa am e duuniyaaru, nunnun, liliranmi be min bo e duuniyaaru. ¹⁹ Mii sena hoore am gam maabbe gam kambe bo be laatoo senaa be der goonja.

²⁰ Hinaa gam maăbe tan du'otoomi. Amma mii du'oo bo gam goondinanbe am e haala maăbe. ²¹ Mii eela gam 6e laatoo gootum. Baaba, 6e kawta e meeden hande no kawtirdaa e am, no min bo kawtirmi e maa. Be fu 6e laatoo gootum, heba duuniyaaru hooloo an nun lilimmi. ²² Min, mi hokkii 6e teddujal jal kokkudaa am, gam 6e laatoo gootum, hande no laatoriden gootum. ²³ Mi na'on hawti e maăbe, a na'on hawti e am, nunnun 6e laatortoo gootum mam mam, heba duuniyaaru anna an lilimmi. Aa yidi 6e bo hande no jidirdaa am.

²⁴ Baaba, mii yidi 6e kalfindaa am 6ee, tawdee e am nokkuure to tawaami, gam 6e ji'a teddujal jal kokkudaa am, gam a yidi am diga duuniyaaru diidaaka. ²⁵ Baaba poonniitido, duuniyaaru nuu annay maa, min kan mii annu maa, 6ee do bo annii an nun lilimmi. ²⁶ Mi anninii 6e inne maa. Mi anninian 6e ne kade gam yidde ne jiduardaa am tawee e maăbe, min bo mi hawta e maăbe.»

18

Nanjoore Yeesu

¹ Baawo haalaaji di, Yeesu yawtidi e aahiiße mum fonjo maayel bi'eteenjel Kedoron. Ledde e duufunoo ton, o naatidi ton e aahiiße makko. ² Yahuuda jammotoodo mo e anni nokkuure nen, gam Yeesu e aahiiße mum e hawritannoo ton de duuđum. ³ Yahuuda ardiil ililingal soogeeji, e reenoobé 6e Limaamiiße e Farisaabe lili. Be jottii don, 6ee jogii jolli, e fitillaaji e konirsum. ⁴ Tawii Yeesu e anni ko fonnoy hebugo dum, taăbitii 6e, wi'i: «Moy daartoton?» ⁵ Be toontii mo: «Yeesu mo Nasaratu.» O wi'be: «Mi nani!»

Yahuuda jammotoodo mo e darodii e maăbe. ⁶ No Yeesu wi'unoo «Mi nani!» Be tartartiri 6awbawre 6e janii. ⁷ Yeesu yami 6e kade: «Moy daartoton?» Be toontii: «Yeesu mo Nasaratu!» ⁸ Yeesu toontii 6e: «Mi wi'ii on, min nun. To min nun daartoton, joofee aahiiße am 6en 6e dilla.»

⁹ O batu nun kaa don gam ka o batuno goonda: «Mi majjinay baa gooto e 6e kalfindaa am.» ¹⁰ Den Simon Piyer e woodunoo tabugaahi, saabii ki, feyyii maccudo hooreejo Limaamiiße, setti nowru mum nyaamooru. Maccudo on e wi'ee Malkus. ¹¹ Yeesu wi'i Piyer: «Wattita tabugaahi maa kii e kuunjal mum. Aa muiji mi yarirtaa jardugel bone nel Baaba hokkimmi na?»

Yeesuyaaraama yeeso Annas

¹² Ililingal soogeeji e mawdö maăbe, e maccube hooreebe Yahuduue nanni Yeesu,

haăbi mo. ¹³ Be artii yaarugo mo to Annas. Annas esiraawo Kayafas nun. Der duuđol njol don, kanko nun woni hooreejo Limaamiiße. ¹⁴ Kayafas batunoo hooreebe Yahuduue ko 6uri woodugo, kan woni neddo gooto maayana leydi fu.

*Piyer yeddi, wi'i laataaki aahiijo Yeesu
(Matiye 26.69-70; Marku 14.66-68; Luka 22.55-57)*

¹⁵ Simon Piyer e aahiijo godđo tokki Yeesu. Aahiijo oo ñon e annirnoo e hooreejo yottinoobe sadaka, o naatidi e Yeesu fageere hooreejo Limaamiiße on. ¹⁶ Go Piyer e darii yaasi ley dammugal. Aahiijo annirđo e hooreejo Limaamiiße on, wurti baddi e debbo deenoowo dammugal, naanni Piyer. ¹⁷ Debbo deenoowo dammugal on wi'i mo: «An bo a laataaki gooto e aahiiße gorko oo na?» Piyer toontii mo: «Aawo, mi laataaki aahiijo makko.»

¹⁸ Maccube e reenoobé huăbiino yiite e aytinoo, gam jaanjol na'on. Piyer bo e darodii e maăbe e aytinii.

*Hooreejo Limaamiiße e yama Yeesu yande
(Matiye 26.59-66; Marku 14.55-64; Luka 22.66-71)*

¹⁹ Hooreejo Limaamiiße on yami Yeesu haala aahiiße mum, yami ko o janjinta. ²⁰ Yeesu toontii mo: «Mi laabinanii duuniyaaru haala am. Nyalaane fu mi janjinii der baajorde, der suudu Alla to Yahuduue hawritinta nyalaane fu. Walaa fu ko batumi e cuucukka. ²¹ Gam ume yamantaa am? Ko batumi, yamu hettinaniibe am. Bee anni no ko woocđi batumi.»

²² Der haala ka, gooto e reenoobé fiyi Yeesu meenyo, wi'i: «Nun nun toontortodaa hooreejo Limaamiiße na?» ²³ Yeesu toontii mo: «To ko boni nun batumi, haala kay nun boni e makka. To tawii ko woocđi nun batumi, gam ume piyandaa am?»

²⁴ Annas lildi mo to Kayafas hooreejo Limaamiiße, oo haăbbaa.

*Piyer yedditake wi'i laataaki aahiijo Yeesu
(Matiye 26.71-75; Marku 14.69-72; Luka 22.58-62)*

²⁵ Simon Piyer e aytininoo don. Be bi'i mo: «An bo, a laataaki gooto e aahiiße makko na?» Piyer yeddi, wi'i: «Mi laataaki!»

²⁶ Gooto e maccube hooreejo Limaamiiße, gettol mo Piyer settunoo nowru muudum, wi'i mo: «Mi y'iidayno maa e makko der gesa to na?»

²⁷ Piyer yeddi kade, wakkati den nun, jakaraari joggi.

Yeesu yeeso Pilaatu

²⁸ Be burtini Yeesu diga to Kayafas, diga subaka kecco, 6e jaari mo laamorde Roma. Yaaruue mo 6ee naatay 6aade, gam to

6 e sobu, faa 6e keba nyaamugo nyaamdu juulde Paska.²⁹ Pilaatu yahi tawoy 6e yaasi ton, wi'i: «Ume beeforidon gorko oo?»³⁰ Be toonti mo: «To o wadataano ko boni, men gaddataano mo to maa.»³¹ Den Pilaatu wi'i 6e: «Ettee mo, kiitodon mo e ooda moodon.» Yahuduube wi'i mo: «Men goodaa laawol warugo goddo.»

³² Nunnun haala ka laatorii gam goondingo ka Yeesu batuno dow no o maayirta. ³³ Pilaatu naati der laamorde mum, noddi Yeesu, wi'i dum: «A laamiido Yahuduube nun na?»³⁴ Yeesu toontii mo: «An wi'i dum e hoore maa, naa to wobbe nanudaa ka?»³⁵ Pilaatu toontii mo: «Mi Yahuduube, min? Himbe lenyol maa e hooreebe Limaamii6e waddu maa to am. Ko gadufaa?»³⁶ Yeesu toontii: «Laamaare am, laamaare duuniyaaru bane. To ne laamaare duuniyaaru nun, maccu6e am habanno gam to mi naatu juude Yahuduube. Amma jooni Laamaare am ne do bane.»³⁷ Den Pilaatu wi'i mo: «To nunnun a laamiido nun?» Yeesu wi'i mo: «Hande no bi'udaa, mi laamiido nun. Mi rimaama, mi warii bo e duuniyaaru gam mi seedanoo goona. Jiddo goona fu, nanan haala am.»³⁸ Pilaatu yami mo: «Goonja, ume nun don?»

Yeesu hiitaamaa waree

(Matiye 27.15-31; Marku 15.15.6-20; Luka 23.13-25)

Baawo o batii ka, o wurti kade, o tawoy Yahuduube yaasi, o wi'i 6e: «Mi hefay gacce baa goote de nanniranmi gorko oo.»³⁹ Oon boowi juulde Paska fu mi yoofana on neddo gooto. Oon jidi mi yoofitana on laamiido Yahuduube na?»⁴⁰ Be toonti dow dow: «Kanko bane, sey Barabbas.» Nani Barabbas laati nun pasotoodo.

19

¹ Den Pilaatu wi'i 6e nannja Yeesu 6e piya mo looci. ² Soogeiji din sanyi gi'e, 6e kuuunini mo, go 6e bornini mo toggowa bodeya. ³ Be 6attii mo, bee bi'a: «Foofo, laamiido Yahuduube!» Bee piya mo meeye.

⁴ Pilaatu wurtii kade, wi'i Yahuduube: «Mi wurtinanan on mo, heba annon mi hefay fu gacce nanniran moo mi.»⁵ Yeesu wurti e huunii huunere gi'e, e bornii toggowa bodeya. Pilaatu wi'i 6e: «Nani neddo on.»⁶ No hooreebe Limaamii6e e reenoobe yi'i mo, 6e batii dow 6e bi'i: «Tiggu mo! Tiggu mo!» Pilaatu wi'i 6e: «Nanjee mo onon bo, tiggon mo, gam min kan, mi hefay gacce e makko.»⁷ Yahuduube toontii mo: «Emen goodi ooda, ooda kan nun hokki laawol o waree gam o wadii hoore makko o Bii Alla.»

⁸ No Pilaatu nanunoo haala kan, kulol makko beydii. ⁹ O naati der laamorde, o wi'i Yeesu: «An, toy yiwudaa?» Amma

Yeesu toontaaki baa goota. ¹⁰ Den Pilaatu wi'i mo: «A toontataako na? A annaa mii woodi baawde yoofugo maa, mii woodi bo baawde tiggugo maa na?»¹¹ Yeesu toontii mo: «Walaa fu ko baawdaa e am, to hinaa Alla hokku maa baawde mum. Gam majjum gattudo am e junjo maa, e b6ru maa hakke.»

¹² Diga wakkati on Pilaatu e daarta yoofitingo mo. Amma Yahuduube e bata dow, e wi'a: «To ni a yoofitii mo, a laataaki beldijio laamiido Roma. Gam neddo gadufdo hoore mum laamiido, laati nun ganyo laamiido Roma mawdo.»

¹³ No Pilaatu nani haalaaji dii, o wurtini Yeesu o joonni mo dow kittaal kiita, nokkuure bi'eteene to kaaye yowyowtiri e ne wi'e e Iburaninkeeere: «Gabbata.»¹⁴ Nyalaane caryaade Paska nun, caka nyaalooma. Pilaatu wi'i Yahuduube: «Nani laamiido moodon!»¹⁵ Bee boola: «Waru mo! Waru mo! Tiggu mo!» Pilaatu toontii: «Mi tigga laamiido moodon na?» Hooreebe Limaamii6e wi'i: «Min galaa laamiido to hinaa laamiido Roma.»¹⁶ Den o hokki 6e Yeesu, 6e tiggaa.

Yeesu tiggaama e palaanjal

Be kocci Yeesu. ¹⁷ O wurtii oo roonii palaanjal makko faa o yottii nokkuure nodeteene «Le'al hoore» e ne wi'e e Iburaninkeeere: «Golgota.»¹⁸ Don 6e tiggidi mo e wobbe dido: oo do nano, oo d6 nyaamo, Yeesu e tummii caka.

¹⁹ Pilaatu wadi alluwal winnaa hande ni: «YEESU MO NASARATU, LAAMIIDO YAHUDUUBE,» wi'i qjal takkee e palaanjal qjal. ²⁰ Duuggal e Yahuduube janjii binni nin gam to Yeesu tigga woofcidaa e siire. Alluwal qjal winniraama e Iburaninkeeere e Romanikoore e Yunaninkeeere. ²¹ Hooreebe Limaamii6e batii Pilaatu: «Taa winnu "Laamiido Yahuduube", amma winnu: "Kanko wi'i o laamiido Yahuduube".»²² Pilaatu toontii: «Ko binnumi, winnike.»

²³ No soogeiji din tiggidinno Yeesu, 6e kocci gineeqi makko 6e ceenni ukke naay. Moy fu etti to mum. Horii gulunfaare ne lefol gootol, cannyaane diga dow faa ley, ne walaa nyogol. ²⁴ Soogeiji din baddi: «To en cerktee ne, en pidanee ne tete, daaren kebando ne,» gam ko bataa e dewte goonda: «Be ceennii gineeqi am hakkune maabbe, 6e pidani gulunfaare am tete.» Nun bo soogeiji din wadi.

²⁵ Inna Yeesu, e miiraawo mum, e Mariyama debbo Kolopas, e Mariyama mo Magadala e darii takkol leggal qjal Yeesu tigga e mum. ²⁶ Yeesu yi'i inna muudum e aahijio mum mo 6uri yifugo e darodii, wi'i inna muudum: «Inna, biya nani!»²⁷ Baawo mum, o wi'i aahijio on: «Inna maa nani.»

Diga nyalaane nee don, aahijio on hoori Mariyama wuro muudum.

Maayde Yeesu

²⁸ Baawo Yeesu anni walaa fu ko horii, gam ko winnaa e Dewte goonda, o wi'i: «Donka e woodimmi.» ²⁹ Yoogirgal kebbunjal innabojam lammudam e wonunoo don. Be cuuwi soosuji e innabojam dam, 6e kaabii e loocol, 6e battini e hunnuko makko. ³⁰ No Yeesu biccininoo innabojam dam, o wi'i: «Dum fu dum hebbii!» O jimminii, o maayi.

Soogeeri yuwii wuttudu Yeesu

³¹ Nyalaane ciryaki juulde nun. Hooreebe Yahuduube yami Pilaatu gam koyde tiggaabe heltee, 6e biltsee. Be jidaa galli tiggaabe tawee e ledde nyalaane siwteteene, gam nyalaane siwteteene nen laati nun nyalaane mawne. ³² Soogeeji din wari, helti koyde arandeejo e didaao, tiggidaabe e Yeesu sen. ³³ Amma no 6e jottino to Yeesu, 6e tawi o maayii. Gam majjum, 6e keltay koyde makko. ³⁴ Amma gooto e soogeeji din yuwi wuttudu Yeesu e labbo. Don yiyyam e diyam facci. ³⁵ Ji'udo e seedoo, seedaaku makko bo goonja nun. Oo anni o batii goonja gam onon bo, goondinon. ³⁶ Dum fu dum wadii gam ko bataa e Dewte goonda: «Baa yiyal makko gootal heltataake.» ³⁷ Aayaare wonne der Dewtere bo wi'i: «Be daaran mo 6e juwi.»

Yeesu uwama

³⁸ Baawo mum, Yusufu mo Arimatiya, eeli Pilaatu hokka dum bannu Yeesu. Yusufu on e laatino aahijio Yeesu e cuuccukka gam oo hulannoo Yahuduube. Pilaatu nootii, Yusufu wari etti bannu kol. ³⁹ Nikodemus, jahunoodo to Yeesu der jemmaare gom, kannaun bo warii, waddi urdiji bi'eteedi, miir e alo'es jillontiraadi, ko wadata kilooji laso e sappo. ⁴⁰ Be etti bannu Yeesu kol, 6e piili njol leppi baanjaadi wardi hande no Yahuduube woowi wadugo to bee uwa maaydo. ⁴¹ To Yeesu tiggano, gesa e wonunoo don. Der gesa njan e woodunoo saabeere heyre ne baa goddo uwakano e muudum. ⁴² Don ee gatti Yeesu gam sabbu ciryaki juulde Yahuduube, saabeere nen bo e 6adii don.

20

Saabeere baanji tawaa

¹ Nyaanne alal, Mariyama mo Magadala huji, yahi e saabeere Yeesu. O tawi hayre maabiranoone saabeere nen tallitaama. ² O doggi, o yahi to Simon Piyer e aahijio mo Yeesu buruno yifugo. O wi'i be: «Moodibbo ikkinaama e saabeere, mi annaa to o watataa.»

³ Piyer e aahijio oo ton wurtii, 6e jahi e saabeere ton. ⁴ Be fu dido bee dogga. Aahijio oo ton dadii Piyer, arti mo yottaago saabeere. ⁵ O yuurnii, o yi'i leppi e joowi,

amma o naatay. ⁶ Simon Piyer yottii, naati, tawi leppi e joowi. ⁷ Lefol pilanoojol e hoore makko njol hawritayno e leppi dii ton, njol tawa nun e njol resii feere maggol. ⁸ Den aahijio artudo yottaago on, kanun bo naati, yi'i dum, goondini. ⁹ Be paamayno taw Dewte batiiño Yeesu fintan. ¹⁰ Baawo mum aahiiße 6en hooti.

Yeesu wirnitanike Mariyama mo Magadala

(*Matiye 28.9-10; Marku 16.9-11*)

¹¹ Mariyama darii yaasi ley to saabeere, e wulla: O jimmintii, oo yuurnoo der saabeere nen. ¹² O yi'i malaykaabe dido borniibe ginneeji daneeji e joodii to Yeesu fukkinanoo: Gooto e joodii to hoore wonnood, gooto far to koyde. ¹³ Malaykaabe 6en yami mo: «Debbo, ume bullantaa?» O toontii be: «Moodibbo am ikkinaama, mi annaa to o wattaa.»

¹⁴ No o batunoo haala ka, o yeeyitii, o yi'i Yeesu e darii, amma o annitay dum. ¹⁵ Yeesu wi'i mo: «Debbo, ume bullantaa? Moy daartataa?» Amma kanko, oo miiji jom gesa nun baddata e makko, o wi'i dum: «To an etti mo, batan to gattudaa mo, faa mi ettitoo mo.» ¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Mariyama.» Mariyama wonyiti, wi'i mo e Iburaninkeere: «Rabbuni,» waato moodibbo.

¹⁷ Yeesu wi'i mo: «Taa meemam, gam mi eencay to Baaba am taw, amma yahu to banniraabe am, bi'aal be: «Mi wonu tu mii eneca to Baaba am, laatiido bo Baaba moodon, to Alla am, laatiido bo Alla moodon».»

¹⁸ Mariyama mo Magadala batoy aahiiße: «Mi yi'i Joomiraawo.» O holli 6e ko Yeesu batii mo.

Yeesu wirnitanike aahiiße muudum

¹⁹ Alal kiikiide, aahiiße Yeesu fu hawriti der suudu, kullii dammugal gam kulol hooreebe Yahuduube, Yeesu suppiti hakkune maabbe. O wi'i be: «Jam wonana on!»

²⁰ Baawo haala ka, o holli 6e newe juude makko e wuttudu makko. Berde aahiiße 6en weli no 6e ji'i Joomiraawo. ²¹ Den Yeesu wi'i be kade: «Jam wonana on. Hande no Baaba ilirimmi nunnun, liliranmi on.»

²² No o batunoo haalaaji dii, o fuufi dow maabbe, o wi'i: «Jabee Ruuhu Ceniido. ²³ Mo jaafanidon hakkeejii mum, yaafaama, mo on jaafanaaki, yaafataake.»

Yeesu wirnitanike Toma

²⁴ Toma bi'eteedo Ciwto, gooto e aahiiße sappo e dido, walaano don no Yeesu warunoo. ²⁵ Aahiiße 6en wi'i mo: «Men ji'i Joomiraawo!» O toontii be: «To mi yi'ay battarde newe makko, to mi wattay honnu am e julande majje, mi watta junjo am e wuttudu makko, mi goondintaa.»

²⁶ No balde jeetati wadi, aahiiße hawritii der suudu kade, Toma e wondi e maăße. Dammude fu e kullii, Yeesu suppiti hakkune maăße, wi'i 6e: «Jam wonana on!» ²⁷ O wi'i Toma: «Waddu honnu maa, daaru newe am; waddu junjo maa bo, wattu e wut-tudu am. Taa laata mo hoolaaki, goondin tan.» ²⁸ Toma toontii mo: «Joomam, Alla am.» ²⁹ Yeesu wi'i mo: «Gam a yi'ii am, a goondinii: Barke wonana 6e ji'ay go goondini.»

Daliila Dewtere nee do

³⁰ Yeesu wadii kaayeefiji kaayniid duuddi goddi yeeso aahiiße mum di winnaaka e dewtere nee. ³¹ Dii do winnaama gam goondinon Yeesu laati nun Cuubaado, Bii Alla, gam to on goondinii mo, kebon yonki sabbu makko.

21

¹ Baawo majjum, Yeesu wirnitanike aahiiße mum kade fonjo maayo Tiberiya. Nani no wirnitorii e maăße: ² Simon Piyer, e Toma bi'eteedo Ciwto, e Natanayel mo Kana, leydi Galili, e biăße Jebede worße, e aahiiße makko dido woăße, bee tawdaa dōn. ³ Simon Piyer wi'i 6e: «Mi yahan cuubaaki liyyi.» Be bi'i: «Menen bo, men jahidan e maa.»

Be jahi, 6e naatoy laana, der jemmaare nee don, 6e keb  y baa godđum. ⁴ No beeg-gol ummoy, Yeesu wari e fonjo non, amma aahiiße annitay naa kanko nun. ⁵ Yeesu wi'i 6e: «Suka  be, on keb  i liyyi na?» Be toontii mo: «Men keb  y!» ⁶ O wi'i 6e: «Paddee taaru-wol nol wecco laana nyaamo, on keban.» Be paddir nol. Be keb  i liyyi faa 6e tampi wat-tugo nol der laana sabbu no liyyi duudiri. ⁷ Aahiijo Yeesu mo o buri yidugo wi'i Simon Piyer: «Joomiraawo nun!»

No Simon Piyer nanunoo: «Joomiraawo nun», o etti ginewol makko, o bornii gam funtu o wonunoo, o yanti e diyam. ⁸ Aahiiße woă  e wardi e laana kan, e daasa taaru-wol kebbunjal liyyi. Be bodsoraaki fonjo ko burata kuule keme didi. ⁹ No 6e njabbunoo, 6e ji'iyulbe yiite, liyyi e peen e yowii dow mum. ¹⁰ Yeesu wi'i 6e: «Gaddee liyyi di nanjuufon din.»

¹¹ Simon Piyer naatilaana, foodi taaru-wol kebbunjal liyyi mawdi, hewre e lasoy didi e sappo e tati. Baa no di duudiri nunnun fu taaru-wol nol serkitaaki. ¹² Yeesu wi'i 6e: «Garee nyaameel!» Baa gooto e aahiiße 6en suusay yamugo «An moy nun?»

Gam bee anni Joomiraawo nun. ¹³ Den Yeesu wari, etti peen e liyyi, hokki 6e.

¹⁴ Tatawre nun don ko Yeesu wirnitanii aahiiße mum baawo no o finti.

Yeesu e yama Piyer haala

¹⁵ No 6e nyaamdi, Yeesu yami Simon Piyer: «Simon bii Yuhaana, aa buri 6ee do

yidugo am?» O toontii: «Eel Joomam, aa anni mii yisu maa.» Den Yeesu wi'i mo: «Duru baali am!» ¹⁶ Yeesu wi'i mo kade: «Simon, bii Yuhaana, aa yidimmi?» O toontii: «Eel Joomam aa anni mii yidu maa!» Den Yeesu wi'i mo: «Duru baali am!» ¹⁷ O wi'i mo kade: «Simon, bii Yuhaana, aa yidimmi na?» Piyer berne mum biisii, gam o wi'i dum de tataware: «Aa yidimmi na?» Piyer wi'i mo: «Joomiraawo aa anni huune fu, aa anni bo mii yidu maa.» Yeesu wi'i mo: «Duru baali am dii.» ¹⁸ Mii batee e goona, e sukaanaaku maa, aa habfonoo selbelol, jahaano to jidu  aa, to a naywii, a bantan juude maa, ka  banedaa selbelol, jaaredaa to a yidaa. ¹⁹ Batuuji din hollan nun no Piyer maayirta, e no o tedinirinta Alla. Baawo majjum, o wi'i mo: «Tokkam.»

Yeesu e aahiijo mum mo o buri yidugo

²⁰ Piyer yeeyitii, yi'i aahiijo Yeesu mo o buri yidugo e tokki 6e. Kanko woni bahi-noodo ley gabaare makko, wakkati 6e kir-totoo, bi'unoodo: «Moodibbo, moy woni jam-motoodo maa?» ²¹ No Piyer yi'unoo mo, yami Yeesu: «Joomam, noy oo d   heennyitarta?» ²² Yeesu toontii mo: «To mii yidii o wuura faa mi warta, ko faali maa? An ni tokkam.»

²³ Haala kan sankitii caka goondin  e Yeesu ike aahiijo on maayataa. Amma Yeesu wi'ay: «O maayataa». O wi'u nun: «To mii yidii o wuura faa mi warta, ko faali maa?»

²⁴ Aahiijo oo don nun seedii kujje den, winni de, emen anni bo seedaaku makko laati nun goona.

Heennyitode

²⁵ Yeesu wadii kujje god  e duud  e kade: To de binnaanoma gootel, gootel, mii mii duuniyaaru nuu waawataano ja  idingo dewte binnoytenoode.

Derevwol nol Pol winnani 6e Roma

Fuddoode haala

Derevwol Pol nol do e jogii ekkitinoje feere. Gam majjum enjol woodi jayri mawni der waajaago linjiila e der habaru eklesiya. Jooni Pol heennyii hawritingo ceede de 6e lenyi janani hawriti gam wallugo goondin6e Urusaliima. Pol winnii derevwol nol der jahaanjal mum tatabal. O wadii lebbi tati der Korintu, diga ton bo o winni derevwol nol, hakkune duu6i 57-58.

Debbo bi'eteedo Fiibi, gollotoodo der eklesiya Kenkereya nun yaari derevwol nol Roma. Kenkereya bo woddidaa e Roma.

Pol meeday go yahi Roma, de o yidi yahugo fu laawol maabitaako mo. Amma e non fu, oo anni goondin6e duu6be der Roma 6e o fottunoo nokkun, kambe o sanni der hoore 16, go o yaha Roma, o winnani 6e derevwol. Der maggol o janjinii 6e haala kisidam e tokkontirki. O wadii dum gam eklesiya kan daroo der goondinki semmidinki, gam to ekkitinoje Yahuduub6e 6e goondinay dimma ka, heba ka mawna der potal hunnuko. Baawo mum no Pol heennyi faamingo ko wi'eteet linjiila der hoore 1, waato baawde Alla kisinoje goondindo fu, o laabiniit dum der haalaajii makko di yeeso.

O fuddi faamingo no hakke woodiri baawde dow himbe fu. Himbe 6e lenyi janani woodaa accitanego yeeso Alla. Non, Yahuduub6e bo woodaa accitanego hakkku yeeso Alla. Himbe fu wadii hakke, 6e fu bo, 6e baawan daareego foonnitiibe gam sabbu goondinki.

Hande non dum laatii e Iburahiima. Be kiita doyyi gam hakke Aadamu, der Almasihu tan 6e kebata laatineego foonnitiibe.

Der hoore 6 e 7, Pol e toontoo yande wanyube linjiila. Amma Ruuhu e laatina en biib6e Alla, oo walla en bo.

Hoore 9 faa 11 e batana Isira'iila e laawol no Alla su6irta himbe. Diga hoore 12 faa 15, Pol e bata haalaaji feere feere dow gondal hakkune goondin6e der eklesiya e 6e walaa der eklesiya. Hoore 16 Pol heenneyitiri e cannooje.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala pufdinirka, 1.1-17
2. Himbe fu e haajaa hisineego, 1.18-3.20
3. No Alla hisinirta himbe, 3.21-4.25
4. Goonki kesi e Yeesu Almasihu, 5.1-8.39
5. Ko Alla miilani Isira'iilaabe, 9.1-11.36
6. No haani goondindo yahira, 12.1-15.13
7. Haala kennytirka e cannooje, 15.14-16-27.

Sannoore

¹ Derevwol nol yiwii e am min Pol maccudo Yeesu Almasihu. Mi noddaama gam mi laatoo lilaado, mi su6ama gam mi waajoo linjiila Alla.

² Linjiila kan, Alla ha66iino alkawal mum diga dum fooyi diga e annabiibe mum, der Dewte ceniide. ³ Eka batana Biido makko, Joomiraawo meeden, yiwudo e lenyol Dawda diga e 6annu. ⁴ O hollitaama e baawde, diga e Ruuhu Ceniido, o laati nun Biido Alla de o fintini mo e maaybe. Kanko woni Almasihu, Joomiraawo men. ⁵ Diga e makko kebumi moyyere laataago lilaado, gam mi wada himbe caka lenyi fu goondina mo, dwtanoo mo, 6e teddina inne makko. ⁶ Onon bo, on na'on caka maabbe, onon 6e Yeesu Almasihu noddi.

⁷ Mii sanna on on fu, onon won6e Roma, yidaabe Alla, seniibe 6e o noddi. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasihu, hokka on moyyere e jam.

Pole yidi yi'a 6e Roma

⁸ Taw, mii yetta Alla am diga e Yeesu Almasihu gam moodon on fu. Gam goondinki moodon e bataneer der duuniyaaru fu. ⁹ Alla mo jaggantoomi e berne woore, emi waa-joro linjiila Biido mum, e anni goonja nun batanmi. De du'otoomi fu, mii siwtora moy moodon fu. ¹⁰ Mii eela Alla hokkammi laawol mi wara to moodon to oo yidi. ¹¹ Mii yidi yi'ugo on sanne, heba mi seennira e moodon dokkal Ruuhu gam dum semmidina on. ¹² Naa bo mi wi'a, to mi warii to moodon, deyyitinontireen en fu sabbu goondinki kawtuki en, min e mon.

¹³ Banniraabe, mii yidi annon, no de duuddum mi daartii mi wara to moodon, amma faa jooni mi heboray taw. Mii yidi golle am rima bikkol caka mon, hande no dum laatorii to 6e lenyi janani. ¹⁴ Doole nun mi yaha to himbe fu, fettube gite e 6e fettay, janju6e e 6e janjay. ¹⁵ Kanjum acci mii suunaa waajaago on linjiila, onon wonu6e Roma.

Baawde linjiila

¹⁶ Mi sentirtaa linjiila, gam der makka baawde Alla kisinoje goondindo fu woni, aran Yahuduub6e, baawo mum 6e lenyi janani. ¹⁷ Gam der linjiila nun foonnaare Alla hollitii. Foonnitaare nen, e goondinki tan ne hebortoo, diga fuddoode faa heenneyitirde. E winnii der dewtere: «Poonnitii6e wuuran e goondinki.»

Himbe fu laati nun hakkeebe

¹⁸ Alla e hollita mone mum diga kammu dow himbe 6e hulataa mo fu, e dow wadoobe ko halli e suufira goonja der hallande mum. ¹⁹ Ko haani neddo anna dow Alla e laabani 6e, gam Alla e hoore mum

hollitii 6e dum. ²⁰Diga Alla tagi duuniyaaru, ko yi'ataake e makkko, hande jon baawde makko tabitiide, e Allaaku makkko, e faamee diga ko o tagi. Gam majjum, yeddube woodaa laawol dadirde. ²¹Bee anni Alla, amma 6e teddinay mo hande no haani Alla teddiniree, 6e jettag mo bo. Miilooji maabbe majjini 6e. Berde maabbe de galaa faamu niibbi. ²²Bee gada hande woodubee faamu, amma 6e laatake haanjaabe. ²³Be battontiri teddunjal Alla mo maayataa e tooruuje nandinaade e himbe maayoobe, e pooli, e bisajji di koyde naayi, e daasotoodum.

²⁴Gam majjum, Alla yoofi 6e be gada soobudum, hande no suuno berde maabbe yidi. Nonnon 6e cozinirta galli maabbe, kambe e ko'e maabbe. ²⁵Be battontirii goonja Alla e fewre. Be teddinii ko tagaa, 6e caafi dum, 6e acci Tagudo, mo yettoore wonani faa abada. Aami!

²⁶Gam majjum, Alla yoofi 6e be tokkoo suunooji maabbe centiniidi. Rewbe maabbe wattontiri baaldal hande no tawiraa, 6ee gada ko luudontirii e ko tawaa. ²⁷Hande non worbe bo acci waaldugo e rewbe, witti e waalontira hakkune mum. Bee gadontira ko sentinii hakkune maabbe. Hande non, 6e keban riiba majjere maabbe.

²⁸No 6e calii annitingo Alla, kan wadi ko o yoofi 6e der majjere maabbe, 6e gadi ko haanay waafeego. ²⁹Be kebbi hallande iri ney fu, e deedibondi, e suunooji, e ganyaani. Bee kebbi kaajal e warugo himbe e kabbe e nyaamugo himbe amaana. Bee yoyi dow dabareej bondi e munaaftaaje. Bee nyo'a himbe. ³⁰Bee jaanca himbe, 6ee banyi Alla, 6ee jara hennu. Bee goodi manju hoore, 6ee juro, 6ee goodi yoyre dow dabareej bondi. Be dowtantaako saareej maabbe. ³¹Be galaa hakkillo, 6e kebbintaa ka 6e batii. Be galaa endam, 6e galaa yurmeene. ³²Bee anni, sariya ka Alla resi dow wadoobe iri majjum, maayde nun, 6e daroraaki waadugo dum tan, amma bee teddina wadanbe dum bo.

2

Kiita Alla poortiika

¹To non, an kiitotoodo wo6be, baa to moy laatidaa, a woodaa laawol accitaneeego hakku. To aa hiiuto wo6be, hoore maa nun kiitotoodaa, gam ko kiitantoodaa 6e, kanjum gadataa. ²Een anni Alla hiiuto wadoobe huune dum e goorjaaku. ³An kiitotoodo wo6be ko aa wada hande ko 6e gadata, aa miili a dadan kiita Alla na? ⁴Naa a wonu nun aa yawoo manju neddaaku Alla e sawraare mum e munyal mum? A annitay no Alla hollii maa neddaaku mum gam tuubaan na? ⁵A yoorinii berne maa, a yidaa tuubugo. Gam majjum, a foodanan hoore maa mone Alla mawne, nyaanne o hollitinta mone makkko. Nyaanne mum, o hiiuto e tawreeta makko

poonnitiika. ⁶O yoban moy fu jaka gadu muudum. ⁷Tinniibe e wada ko woodi e daartira teddunjal e manju e ko tabootoo, Alla hokkan 6e yonki tabitiiki. ⁸Amma yidube jeddi, e saliibe goonja, e tokki ko halli, mone e tikker Alla yanan dow maabbe. ⁹Billaare e jibayeere duudan gadoovo ko halli fu, aran, Yahuduube, den 6e lenyi janani. ¹⁰Manju e teddunjal e jam laantato wadoobe ko woodi fu, aran, Yahuduube, den 6e lenyi janani. ¹¹Gam Alla suttontirtaa himbe.

¹²Wadube hakke dow dullere annal tawreeta fu, halkan hinaa e tawreeta. Amma wadube hakke e anniri tawreeta, hiitorte e tawreeta. ¹³Hettintoobe tawreeta bane laatii foonnitiibe yeeso Alla. Golliroobe ko tawreeta batii tan, laatintee foonnitiibe. ¹⁴Be lenyi janani, woodaa tawreeta, amma bee gada ko tawreeta wi'i e sago maabbe. Be goodaa tawreeta, amma bee laatanii ko'e maabbe tawreeta. ¹⁵Be kollitii golle de tawreeta yami e winnii e berde maabbe. Cuudiidum berde maabbe e seedanoo 6e dum. Tife miilooji berde maabbe e gaccoo 6e, tife bo, dii caloroo 6e. ¹⁶Dum hollitinto nyaanne Alla hiiuto miilooji himbe cuudidi. O waadan dum diga e Yeesu Almasiihu, hande no linjiila ka baajotoomi batii.

Yahuduube e tawreeta

¹⁷Aa noddha hoore maa Yahudujo, aa darii dow tawreeta, aa juroro Alla. ¹⁸Aa anni ko Alla yidi, aa anni suttontirgo ko woodi gam a janjinaama tawreeta. ¹⁹Aa miili a fotii ardanaago wumuube, kollaan wonube der niwre jaynjol. ²⁰Aa ekkitina 6e galaa annal, aa janjina sukaafe. AA woodi annal e goonja diga e tawreeta. ²¹An janjninoowo wo6be, a janjninta hoore maa na? AA waajoo wo6be to 6e buuju, go an aa wujja! ²²Aa wi'a: «to on jeenee», go an aa jeena? AA wanyi tooruuje, go aa wujja ko woni der cuudi majje! ²³Aa mawnitoroo tawreeta, go aa yawna Alla e yaartaago ka.

²⁴Dewtere wi'i: «Gam daliila moodon acci be lenyi janani e yenna inne Alla.»

²⁵E goonja juulnol e nafa to a dowtanike tawreeta, amma to a yaartake tawreeta, a laatake hande a juulnaaki. ²⁶To mo juulnaaki wadii ko sariya yamata, mo juulnaaki on fotay daareego hande juulniido na? ²⁷Mo juulnaaki, go e dowtanii ko tawreeta batii, o hiilete an goodudo tawreeta e juulnol, go a dowtanaaki ka. ²⁸Hinaa ko yi'eteeyaa yasiis bannu laatinta neddo Yahudujo, hinaa bo ko wadeteet dow bannu laatii juulnol. ²⁹Yahudujo e goonja, woni laatiido dum diga der. Juulnol goonjakuwl bo woni jol Ruuhu wadata der berne, hinaa jol

tawreeta wadata. Iri Yahuduujon on, Alla nun manata dum, himbe bane.

3

¹ Den to non, ume nun Yahuduujon 6urdiri 6e lenyi janani? Ume woni nafuwe juulnol? ² Nafuwe majjum e mawni dow laabi fu. Aran, Yahuduujon nun Alla arti yowani haala mum. ³ To non, to wo66e ma66e laataaki hoolaabe, dum hadan Alla laataago koolaado na? ⁴ Wadataako! Dum annitinte no Alla laati nun goonjaajo, himbe fu bo e laatii fesoofe. Gam e winnii:

«A annitinte aa laatii poonniitido diga e haala maa,
to a hiitaama, a jaaloto.»

⁵ Amma to dullere goonaaku meeden e holliita foonnaataare Alla, den ume bi'eten? Alla laataaki poonniitido to mone makko ummake dow meeden na? Mii bata do hande no himbe batirta. ⁶ Aawo nun nun bane, Gam to non non nun, noy Alla hiiortoo duuniyaaru?

⁷ Gam to fewre am e 6eyda hollugo goona Alla, e teddina mo, ume kiianteemi hande mi laati nun hakkeejo? ⁸ Wo66e e hallina men e wi'a, menen nun wi'ata: «En gadee ko halli gam ko woodi wurtoo diga e majjum.» Kambe, 6e kiiite no haaniri.

Poonniitido walaa

⁹ To non, enen Yahuduujon een 6uri horiise na? Aawo, baa sedda! Gam mi hollii no Yahuduujon e mo laataaki Yahuduujon fu na'on e baawde hakke. ¹⁰ Dewtere wi'ii:
«Poonniitido walaa, baa gooto,
11 mo faamu baa gooto walaa,
daartoowo Alla walaa, baa gooto.
12 Himbe fu majjii, 6e fu 6e biisake,
gadioovo ko woodi walaa,
baa gooto.

13 Konoli ma66e e nandi e caabeeje ma66itiide,
6ee jammoo himbe e delle ma66e.
Tondi kunnude ma66e e hebbi tooke, hande bolle pure.
14 Kunnude ma66e e hebbi jaa'ooje e boliide naawude.

15 Koyde ma66e e yawdanoo reyyitingo yiyyam himbe.
16 Halkere e bone e woni to 6e jahi fu.
17 Be annaa laawol jam.

18 Kulol Alla walaa e 6erde ma66e baa sedda.»

¹⁹ Een anni ko tawreeta wi'ii fu, ka wi'anay dum maa wonbe e makka. Den kunnude fu mu66oto, gacce himbe fu annitee yeeso Alla. ²⁰ Gam majjum, walaa laatinteedo poonniitido yeeso Alla e tokkugo tawreeta. Gam tawreeta hollan nun himbe hakkeeji mum.

No Alla laatinirta himbe foonniitibe

²¹ Jooni, Alla hollitii laawol no o laatinirta himbe foonniitibe, hinaa e tokkugo tawreeta. Nun dewte tawreeta, e annabii6e seedinoo der binni. ²² Alla laatinan himbe foonniitibe gam 6e goondinii Yeesu Almasihu. Dum laatanto goondindo fu, gam Alla 6uronrtaa himbe. ²³ Himbe fu wadii hakke, 6e tampi yottaago teedunjal jal Alla hokkata. ²⁴ Amma Alla wadanii 6e moyyere, laatini 6e foonniitibe gam Yeesu Almasihu, cooditido 6e. ²⁵ Kanko nun Alla laatini sadaka moytoojum hakkeeji goondin6e yiyyam makko. Hande non Alla hollitiri foonnaataare mum e munyal mum dow hakkeeji gadanoodi hitaaka. ²⁶ O wadii dum gam o hollita foonnaataare makko der wakkati ki gonden jooni. Dum hokkii mo laawol laataago poonniitido e laatingo goondindo Yeesu fu poonniitido.

²⁷ Ume nun horii ko jurortee kade? Godfum walaa! E sariya kaye? E dwtanaago tawreeta na? Gam Alla daarataa dwtanaago tawreeta, goondinki tan o daarata. ²⁸ Gam emen mili e goondinki nun neddo laatinirtee poonniitido, hinaa gam tokkugo tawreeta. ²⁹ Naa Alla laati nun Alla mo Yahuduujon tan na? O laataaki Alla 6e lenyi janani na? Seko walaa, o laati nun Alla 6e lenyi janani bo. ³⁰ Alla gooto nun woni. Kanko laatinta juulnii6e foonniitibe sabbu goondinki ma66e. Kanko bo laatinta 6e juulnaaki foonniitibe sabbu goondinki ma66e. ³¹ Den fu, en moytan nun tawreeta gam en goondinii na? Abada! En moytataa ka, amma een tabbitina ka!

4

Goondinki Iburahima

¹ Ume bi'eten dow Iburahima maama lenyol meeden? Ume o hebi? ² To Iburahima laatinaama poonniitido gam gadu mum, den o waawan ko mawnitii, amma yeeso Alla bane. ³ Gam Dewtere wi'ii: «Iburahima goondinii Alla, go Alla daari mo poonniitido sabbu goondinki makko.» ⁴ To goddo gollake, sey joomum yobee joddi mum, moyyere bane o wadanaa, ko haanani mo nun. ⁵ Hande jon bi'en goddo waday golle, amma o goondinii Alla laatioowo hakkeeji foonniitibe. Alla daaran mo poonniitido gam goondinki makko. ⁶ Hande nun Dawda batirani barke de neddo hebata to Alla, baa to o waday gaafu geetu. O wi'ii:

⁷ «Barke laatanii 6e boofi mum yaafaa, e 6e hakke mum moytaa.

⁸ Barke laatanii neddo mo Joomiraawo li may hakkeeji mum.»

⁹ Barke den juulnii6e tan nun resanaa de na? de laatanaaki 6e juulnaaki na? Gam en bi'ii: «Alla daarii Iburahima poonniitido gam goondinki mum.» ¹⁰ Wakkati dey

nun dum laatanii Iburahiima? De o juulnii na? Naa, de o juulnaaki? De o juulnii bane, amma diga o juulnaakino nun.¹¹ Alla hokkii mo juulnol, njal laatii alaama foonnaare ne o hebi. E goondinki o hebi dum diga o juulnaakino. Hande non, o laatorii maama goondinbe fu, be juulnaaki, gam kambe bo be daaree foonniitiibe.¹² O laatake bo baaba juulniibe. Be daroraaki juulnol tan nun batananmi, amma tokkube laawol goondinki maama meeden Iburahiima, diga o juulnaaki.

Alkawal Alla

¹³ Iburahiima e lenyol mum haabanaama alkawal rona duuniyaaru nu. Hinaa gam oo tokkii tawreeta. O haabanaama alkawal njal gam foonnaare makko ne o hebi goondinki.¹⁴ Gam majjum, to tokkugo tawreeta nun hokkata donju, den mum goondinki laatake baanji, alkawal bo moytaama.¹⁵ Tawreeta waddan nun mone Alla. To tawreeta walaa, yaartaago ka bo walaa.

¹⁶ Gam majjum, alkawal Alla dow goondinki nun darii, gam njal laatoo e moyyere dow lenyol Iburahiima fu. Hinaa tokkube tawreeta tan njal laatanii, amma goondinbe hande no Iburahiima laatiido maama meeden en fu goondiniri.¹⁷ Dewtere wiili: «Mi wadii maa baaba himbe lenyi duuddi.» (Iburahiima woni maama meeden en fu), yeeso Alla mo o goondini. Alla pintinoowo maaybe, laatinoo wo ko walaano laatoo.¹⁸ Iburahiima hoolake, wakkati daliila hoolaago walaa. O hoolake, o goondini, nun nun o laatorii baaba himbe lenyi duuddi, hande no Alla wi'unoo mo: «Nii lenyol maada laatoyo.»¹⁹ Goondinki Iburahiima tampay, baa no duubi makko wadan hewre. Oo anni bannu makko faanake maayugo, Saratu debbo makko bo rimataa kade.²⁰ O waday seko dow alkawal Alla, o saloo goondingo. Amma goondinki makko semmidinii mo, o teddini Alla.²¹ O tabbitini no Alla e woodi baawde hebbinga alkawal mum.²² Gam majjum, Alla daari mo poonniido.²³ Amma hinaa gam makko tan dum winnaa: «O daaraama poonniido.»²⁴ Gam meeden nun, enen bo, Alla daaran goondinki men. En goondinii Alla pintindo Joomiraawo meeden Yeesu diga maaybe.²⁵ Yeesu on maayi gam boofi meeden, o fintinaama gam laatineden foonniitiibe.

5

Almasiihu waddii jam hakkune men e Alla

¹ En laatinaama foonniitiibe gam en goondinii. Jooni jam wadii hakkune meeden e Alla, sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.² Kanko yottini en

moyyere Alla ne gonuden e muudum jooni. Dum laatake gam goondinki meeden. Een juroro hoolaare hefugo gefu der tedduujal Alla.³ Hinaa kanjum tan, een juroro bo tooraaji meeden, gam een anni tooraaji riman munyal.⁴ Munyal e rima hoolaare semmidin. Hoolaare semmidinne e wadda hedaaago ko warata yeeso.⁵ Hoolaago ko warata yeeso majjintaa en, gam Alla wattii yidde mum der berde meeden, diga e Ruuhu Ceniido mo o hokki en.

⁶ Gam wakkati de en galaano semme, den nun Almasiihu maayani en, enen hakkeebe no wakkati ki o subi yottii.⁷ E sadii neddo nootoo maaya gam poonniido. Wafoto neddo nooto maaya gam neddo geeto.⁸ Amma Alla hollitii en yidde mum. Gam Almasiihu maayani en wakkati laatinoden hakkeebe.⁹ To en laatinama foonniitiibe gam yiyyam Almasiihu, den kan, een anni en dadan mone Alla sabbu makko.¹⁰ Wakkati laatinoden waybe Alla, o weldinii en e hoore makko diga e maayde Biyikko. Jooni en beldii e makko, to non non en keban hisineego gam yonki Biyikko.¹¹ Kanjum tan bane, een juroro Alla sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, beldindo en e makko jooni.

Aadamu e Almasiihu

¹² Diga e neddo gooto nun hakke naatiri duuniyaaru. Diga hakke bo maayde wari, go ne sankitii dow himbe fu, gam be fu be gadii hakke.¹³ Diga tawreeta waray, hakke na'onso der duuniyaaru, amma de limaakano, gam tawreeta walaano.¹⁴ E non fu maayde nun laamii diga Adamu faa yottii Muusa. Ne laamake baa dow bee do waday hakke hande de Adamu waduno.

Adamu on woni misaalu garoowo.¹⁵ Dokkal Alla foonnaataake e hakke Adamu. E goona, himbe duubbe maayii gam hakke neddo gooto. Amma endam Alla, e moyyere ne o wadani duubbe diga e neddo gooto, waato Yeesu Almasiihu, e buri nun mawnugo.¹⁶ Kade bo dokkal Alla, e hakke neddo gooto, gootum bane. Gam kiita warii diga e hakke neddo gooto. Baawo boofol gooto, Alla doyyii himbe fu kiita. Amma baawo boofi duuddi, dokkal moyyere Alla wari, laatini duubbe foonniitiibe.¹⁷ Diga e hakke neddo gooto, maayde laamii dow himbe fu gam neddo gooto on. Amma ko neddo gooto wadi, e buri mawnugo. O hokkorii be moyyereeji makko, o laatini be foonniitiibe. Be keban yonki, be laamodoo e makko.

¹⁸ Boofol neddo gooto accii himbe fu doyyaa kiita. Hande non bo gadu geetu iju neddo gooto wadi acci himbe fu hebi foonnaare, hokkaa yonki.¹⁹ Dullere dowtaare

neddo gooto accii himþe duuþþe laatii hakkeeb. Hande non bo dowtaare neddo gooto accirta himþe duuþþe laatoo foonnitiib.

²⁰ Tawreeta Muusa warii gam hakke býeydoo. Amma to hakke býeydii, don nun moyyere Alla furi býeydaago. ²¹ Hakke acci maayde laamii. Hande non bo foonnitaare acciri moyyere Alla laamii gam keen yonki tabitiiki ki Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hokkata.

6

Maayidingo e fintidingo e Almasiihu

¹ Den mum, ume bi'eten? En tabitinto nun waðugo hakke gam moyyere Alla býeydoo na? ² Wadataako! Gam dow wecco hakke, en maayii. Noy kade buurirten der maje? ³ E goonja on annaa enen wadanaabe batisi e inne Yeesu Almasiihu, en kawtii e maayde makko na? ⁴ Diga e batisi, en maayii, uwidaden e makko. Almasiihu fintii e maaybe sabbu baawde Baaba tedduðe, hande non enen bo, buurirten gonki kesi.

⁵ To en kawtii e makko dow maayde nadune e ne makko, en pintan bo hande no o fintiri. ⁶ Een anni jikku meeden kiinju tiggidaama e makko dow leggal palaanjal. Dum wadaama, heþa þannu meeden hakke-wol halka, gam to en laatoo kade maccube hakke. ⁷ Gam to goddo maayii, hakke woodaa baawde dow makko. ⁸ To en maayii e Almasiihu, een koolii no en buuridan e makko bo. ⁹ Een anni Almasiihu pintudo diga maaybe, maayataa kade. Maayde woodaa baawde dow makko. ¹⁰ Almasiihu maayii, de woore gam hakke, dum heyii faa abada. Jooni oo wuuri, gam Alla bo o wuuri. ¹¹ Hande non, onon bo, daaree ko'e mon hande maayue dow wecco hakke, den buuranon Alla sabbu Yeesu Almasiihu.

¹² Gam majjum, to on accee hakke laamanoo galli moodon maayooji, to on dowtanee suunooji majji. ¹³ To on kokkee hakke jokkule galli moodon de gadira ko foonnitaaki. Amma kokkee Alla ko'e moodon. On maayiino, jooni oon buuri. To non kokkee mo jokkule moodon, de laatoo gadirdum ko foonnitii. ¹⁴ To on accee hakke laamanoo on, gam der tawreeta bane gonudon, amma der moyyere Alla.

Gollantooþe foonnitaare

¹⁵ Ume kade? En tokkoto nun waðugo hakke gam der moyyere nun gonuden hinaa der tawreeta na? Dum wadataako! ¹⁶ On annaa na? Mo gadufon ko'e mon maccube mum, gam dowtanodon dum, kanko dowtantodon. Waðoto hakke nun, jaaroje der maayde, dum bo dowtaare jaaroore der foonnitaare. ¹⁷ Yettoore laatanoo Alla! On laatikeno maccube hakke, amma jooni on dowtanake e berde moodon fu janninol ñol

janninadon. ¹⁸ On dindinaama diga e hakke, on laatake gollantooþe foonnitaare. ¹⁹ Mii bata do hande no himþe woowi batirgo, gam tampere moodon. On kokkiino galli moodon, gadufon ko tuuni e ko wuuri, oon gada ko halli. Hande non jooni bo, kokke galli moodon laatodon gollantooþe ko foonnitii gam laatodon seniib.

²⁰ Wakkati laatinodon maccube hakke, foonnitaare woodaano baawde dow moodon. ²¹ Ume keþunodon no gadunodon ko centirton jooni? Heennyitirde majjum laati nun maayde. ²² Amma jooni, on dindinaama e hakke. On laatike maccube Alla, riiba majjum laatii laabineego. Heennyitirde majjum laati yonki tabitiiki. ²³ Riiba hakke, maayde nun. Amma kokkal Alla laati nun yonki tabitiiki der kawtal men e Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden.

7

Goondindo firtake e tawreeta

¹ Banniraabe, mii badda on hande annuþe tawreeta. Oon anni tawreeta dawrantaa maa neddo to emo wuuri. ² Hande non debbo ɓanjaado, tawreeta haþþii dum e gorum wakkati guurnam goriiko. Amma to goriiko maayii, o firtake e tawreeta kaþþunooka mo e goriiko. ³ Amma to o laatike debbo goddo diga goriiko e wuuri, o noddete jeenoowo. Amma to goriiko maayii, o firtake e tawreeta, o noddataake bo jeenoowo baa to gorko goddo hoowii mo. ⁴ Hande non dum laatii e moodon onon bo, banniraabe am. Sabbu maayde Almasiihu on pirtaama e tawreeta. On laatake jeyde Almasiihu mo Alla fintini diga maaybe gam gaden ko fottanta Alla. ⁵ Wakkati gadetenno ko suunooji galli men yidi, en tokkiino gidaadi hakke yiwude e tawreeta. Tawreeta kan golloton der men e yaara en e maayde. ⁶ Amma jooni, en pirtaama e tawreeta, en maayii dow wecco makka. Gam majjum en caafirtaa Alla e laawol kiinnol ñol tawreeta binnaaka. Amma een caafa mo e laawol kesol ñol Ruuhu makko.

Tawreeta moytataa hakke

⁷ Den, ume bi'eten kade? Tawreeta laati nun hakke na? Abada! Amma, diga e tawreeta nun annirmi ko woni hakke. Gam mi annataano ko woni suuno to tawreeta wi'ayno: «Taa suuna.» ⁸ Hakke heþii laawol diga e umuroore, de gattimmi suunooji iri diye fu. Gam to tawreeta walaa, hakke bo waatii. ⁹ Naane, ko mi annaano tawreeta, emi wuurnuno. Amma no umuroore wari, hakke heþii baawde, ¹⁰ den min, maayumi. Umroore kaanunoone hokkammi yonki, waddanii am maayde. ¹¹ Gam hakke

he6ii laawol diga e umuroore, yoyrimmi, yaarimmi der maayde.

¹² Hande non, tawreeta e laatii ceniika. Umroore bo e laatii seniine, foornitiine, woodiune. ¹³ Jooni, ko woodi laatanike am maayde na? Abada! Amma gam hakke hollitoo no de laati nun hakke e goonja, de gollirii ko woodi, go de barimmi. Hande non, diga e umuroore, hakke he6i hollitiri hallande mum fu.

Ha6idingo e hakke

¹⁴ Een anni tawreeta yiwi diga Ruuhu. Amma min, mii laatii neddo tampudo, mii laatii maccudo hakke. ¹⁵ E goonja, mi faamataa ko gadanmi. Ko jidumi, mi wadataa dum, amma ko banyumi, gadanmi. ¹⁶ To mii wada ko mi yidaa, edum hollita no mi nootake tawreeta e woodi. ¹⁷ Jooni, min bane wadata ko gadanmi, hakke gonude der am wadata dum. ¹⁸ Gam mii anni, ko woodi walaa der am, waato der bannu am. Mii yidi waafugo ko woodi, amma mi waawataa ko wadi dum. ¹⁹ Mii yidi waafugo ko woodi, amma mi wadataa dum. Kalludum ko mi yidaa gadanmi. ²⁰ To mii wada ko mi yidaa, min bane wadata dum, amma hakke gonude der am wadata dum.

²¹ Daa ko ji'umi e wadoo der am: mii yidi waafugo ko woodi, amma go kalludum e takkii am. ²² Der luggudum 6erne am, mii seyoriit tawreeta Alla. ²³ Amma mii yi'a tawreeta gokka der am, ka6idoowa e tawreeta ka hakkillo am ja6i. Ka laatinimmi maccudo tawreeta hakke gonude der am. ²⁴ Kayto! Mii laatii neddo jurminniido! Moy rindintammi e bannu maayoowol nol? ²⁵ Yettoore laatanoo Alla, diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu!

Min, der hakkillo am, mi laati nun maccudo tawreeta Alla, amma der am, mii maccudo tawreeta hakke.

8

Goonki mo Ruuhu Alla durata (Galaatiya 3.13-14, 5.16-25)

¹ Gam majjum, jooni, hawtu6e e Yeesu Almasiihu doyyataake kiita. ² Gam tawreeta Ruuhu e hokka yonki to goddo hawtii e Yeesu Almasiihu. Kanka rindinimmi diga tawreeta hakke, e maayde. ³ Tawreeta Muusa waawayno ko wadi dum gam tampere 6annu. Amma Alla wadii dum. O liloy Biyiiko tii etti 6annu nandunjol e 6annu hakkee6e gam o firta 6e diga hakke. Hande non o hitorii hakke gollotoode der galli meeden. ⁴ O wadii dum gam foornitaare ne tawreeta yami, hebba dow meeden. Hande non, en jahataa kade no 6annu yi6iri, amma no Ruuhu yi6iri. ⁵ Tokkii6e jidaadi 6annu, ko 6annu yidi 6e mijantoo. Amma tokkii6e Ruuhu, dum Ruuhu 6e mijantoo. ⁶ Tokkugo

jidaadi 6annu, maayde nun. Amma tokkugo ko Ruuhu yidi, yonki e jam nun. ⁷ Tokkudo jidaadi 6annu laati nun ganyo Alla. O d6wtantaako tawreeta Alla, o waawataa du ko d6wtanii ka. ⁸ Wado6e ko galli mum yidi waawataa ko fottani Alla.

⁹ Onon kan, on tokkaaki jidaadi moodon, amma Ruuhu Alla, to Ruuhu on e woni e moodon kan. Mo walaa Ruuhu Almasiihu, laataaki mo makko. ¹⁰ To Almasiihu na'on der moodon, e non fu galli moodon maayan gam hakke, amma ruuhu moodon wuuran gam on laatinaama foornitiibe. ¹¹ Alla fintinii Yeesu diga maaybe. To Ruuhu makko na'on der moodon, den kan pintind Yeesu Almasiihu diga maaybe, hokkan galli moodon maayooji yonki, diga e Ruuhu makko gonudo der moodon.

¹² To non non, banniraabe, een jogii nya-maane. Amma hinaa nyamaane suunoogi galli jogiden gam gonoden no di jidiri. ¹³ To oon tokki jidaadi 6annu, on maayan. Amma to on barii di diga e Ruuhu Alla, on buurun. ¹⁴ Gam 6e Ruuhu Alla d6wata fu, kambe nun laatii 6i66e Alla. ¹⁵ Ruuhu mo Alla hokki on laatinay on maccube, hakko gonodon kade der kulol. Amma o laatinii on 6i66e Alla. Ruuhu acci een nodda Alla «Abba» waato Baaba. ¹⁶ Ruuhu Ceniido e hoore mum, e seedanoo ruuhu meeden, en laati nun 6i66e Alla. ¹⁷ To een laatii 6i66e Alla, en donan ko Alla resani himbe mum. En donidan dum e Almasiihu. To en toorodike e makko, en donidan bo teddunjal e makko.

Teddunjal garoowal

¹⁸ Mii anni tooraaji meeden di jooni, foonaataako e teddunjal garoowal, nol Alla sup-pitinanoya en. ¹⁹ Ko tagaa fu e haa6i yi'a wakkatiire ne o hollitinta teddunjal 6i66e makko. ²⁰ Gam ko tagaa fu naatinaama der jeyaanaaku, dum laatinaa baanji, hinaa e yidde majjum, amma sabbu naatindo dum e maggu. Amma e non, hoolaare na'on. ²¹ Ko Alla tagi fu firtete e jeyaanaaku halkere. Den dum he6a rindineego e teddunjal nol 6i66e Alla he6ata. ²² Gam een anni, faa jooni, tagaadum fu e uuma e tooro hande debbo dimoowo. ²³ Tagaadum tan bane tooroto. Baa enen 6e Alla hokki Ruuhu mum hande kokkal artunjal, een uuma. Enen bo, een ka6i Alla rindina galli meeden, laatina en 6i66e mum. ²⁴ En kisinaama, amma een kedii taw. To een ji'a huune ko tammihiiden hebugo, dum laataaki kade tammuwe. Moy nun tammihiinto ko yi'i? ²⁵ Amma to een tammihiik ko en ji'ataa yottoto, en kettinto dum e munyal.

²⁶ Hande non bo Ruuhu e wara wallugo en der tampe meeden. En annaa du'aago hande no haani. Amma Ruuhu e hoore mum e du'anoo en e uumaali di neddo

waawataa ko bati. ²⁷ Alla annudo ko woni der berde himbe e anni ko Ruuhu yidi. No Alla yidiri bo, nun nun Ruuhu du'orantoo himbe makko.

²⁸ Een anni bo, ko Alla wadata fu, oo wada dum gam boodsum yidube mo, kambe ee o subi hande no o resiri. ²⁹ Himbe ee Alla anni diga aran, o subii ee diga fuddoode ee nanda e Biyiko. Den Biyiko laatoo afo caka banniraabe duubbe. ³⁰ Be o subi diga fuddan, o noddii dum. Be o noddi bo, o laatinii dum foonnitiibe. Be o laatinii foonnitiibe, o teddinii dum.

Walaa ko seennata en e yidde Alla

³¹ Ume bi'eten kade dow haala kan? To Alla e wondi e meeden, moy waawata ko haabidi en? ³² Kanko, mo saloraaki Biyiko, amma o hokkitirii mo gam meeden en fu. Noy woni o hokkirtaa en ko o woodi fu e moyyere, diga e Biyiko? ³³ Moy nun gaccoto ee Alla subi? Walaa! Gam Alla nun laatinta ee foonnitiibe! ³⁴ Moy waawata ko doyyi ee kiita? Walaa! Yeesu Almasiihu maayii gam maabbe. Ko buri fu, o fintii, o na'on joodii nyaamo Alla, oo du'anoo en. ³⁵ To non non, moy nun waawata ko seenni en e yidde Almasiihu? Billaare na, jibayeere na, tooreego na, rafo na, talakaaku na, kaliire na, naa kaafahi? ³⁶ Hande no Dewtere wi'i: «Gam maada acci emen gonii nyalaane fu der kallije maayde, emen daaraa hande baali kiiiseteedi*»

³⁷ Amma der huune dum fu, en kebii jaalorgal sabbu jidufo en. ³⁸ Gam mii anni, walaa ko seennata en e yidde makko. Baa maayde, baa guurnam, baa malaykaabe, baa baawdeej, baa ko warata jooni, dum bo ko waroya yeeso, dum bo semme gom, ³⁹ baa baawdeej gonudi dow, dum bo baawdeej gonudi ley, to dum bo tagaadum gom, walaa e majjum ko seennata en e yidde Alla nee do hawti en e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

9

Pol e wullana himbe lenyol mum (Galaatiya 4.22-31)

¹ Ka batanmi do goonja nun. E inne Almasiihu, mi fewataa. Cuudiifum berne am bo e seedanoo am diga e Ruuhu Cenii do no goonja nun batanmi. ² Berne am e biisii puy, mii woodi toora ka heennyataa, der berne am. ³ Mi wanyay laataago jaa'aado, mi seenniree e Almasiihu to dum nafanno banniraabe e baabiraabe am, ee lenyol am. ⁴ Kambe woni Isira'iilaabe, ee Alla laatinii siibbe mum, holli ee teddujal mum. Be kebii alkawalji e tawreeta. O hollii ee no ee caafirta mo, o batii ee o wadanan ee huune diuudsum. ⁵ Kambe laatii yiwiube diga

e kaakiraabe amen. Almasiihu bo yiwi e lenyol njol. Kanko woni Alla jintufo huune fu, yettoore laatanoo mo faa abada. Aami!

⁶ To non non haala Alla tampu nun na? Gam yiwiube e lenyol Isira'iila fu bane woni Isira'iilaabe. ⁷ Yiwiube e lenyol Iburahima fu bane woni siibbe makko. Gam Alla wi'i Iburahima: «Diga e Isiyaaku kefataa lenyol initirteejol inne maa». ⁸ Ko dum yidi wi'ugo woni: rimaabe e bannu bane laatii siibbe Alla, sey rimaabe dow alkawal Alla. Kambe nun limetee der lenyol makko. ⁹ Gam Alla haabani mo alkawal wi'i: «Mi wittaan mawuuri hande nii, mi tawan Saratu rimii biiddo gorko.»

¹⁰ Don tan bane. Rebeka bo hebbi reedu siwtube. Baaba maabbe nun Isiyaaku, maama meeden. ¹¹ Sukaabe ben rimaakano taw, ee gaday ko woodi, dum bo ko halli. E nun fu, ko Alla resi nun wadata. Cubol makko daraaki dow gadu, amma dow no o resiri, kanko cuboowo. ¹² Alla wi'i Rebeka: «Mawniraawo jagganto miraawo.» ¹³ Hande ko winnaa: «Yaakuubu jidumi, Isuwa banyumi*»

¹⁴ Den, ume bi'eten? Ko Alla wadata foortaaki na? Abada! ¹⁵ Nani ko o wi'i Muusa: «Mi endoto mo endotoomi, mi yurimoto mo jurmotoomi.» ¹⁶ Hande non, cubol Alla daraaki dow sago neddo, dum bo dow anniya mum, amma diga e Alla endotoodo dum yiwi. ¹⁷ Gam Dewtere batii dow Fiirawna, wi'i: «Mi subii maa e sago am gam mi hollita baawde am dow maa, kade bo gam innen am sankitoo e duuniyaaru fu*.» ¹⁸ Den, Alla endoto mo yidi, yoorian hanne berne mo yidi.

¹⁹ A yaman am bi'aa: «Ume acci ko Alla e gaccuu himbe? Moy waawata ko salii sago makko?» ²⁰ Amma an, moy laatidaa faa jedontiraa e Alla? Fayande waawan ko yami mahudo dum: «Gam ume ko mahirdaa am ninni na?» ²¹ Mahoowo payande woodaa hoore mum wada ko yidi e loope goote den na? E loope goote den, o waawan ko mahi payande godde de teddujal, o maha godde bo de walaa teddujal.

²² Alla yidii hollitingo mone mum e baawde mum. Amma o munyanii himbe puy, kambe haanannoobee mone makko, resanoobe gam halkere. ²³ O wadii dum gam hollitingo teddujal makko manjal dow ee o endii. O siriyake dum gam ee o yidi teddingo. ²⁴ Himbe ben woni enen ee o noddii, hinaa caka Yahuduube tan, amma e caka ee laataaki Yahuduube bo. ²⁵ Kanka nun Alla bati e dewtere annabi Hose'a o wi'i: «Lenyol njol laataakino lenyol am, mi noddan njol lenyol am,

lenyol njol yidaakano,
mi noddan njol lenyol am jidaanjol.
²⁶Kade bo, to 6e bi'etenoo, 6e laataaki himbe
am,
ton 6e noddetee 6ib6e Alla mo yonki¹⁵.»
²⁷Annabi Esaaya bo batii haala Isira'iilaabe,
wi'i: «Baa to 6ib6e Isira'iila duudii hande
jaaneeri maayo, wob6e maab6e tan hisintee.
²⁸Gam Joomiraawo hebbinan law haala ka
o bati fu, deydey, dow leydi do.²⁹Kade bo
non Esaaya wi'unoo diga fooyodum:
«To Joomiraawo hooreejo konunkee6e ac-
canayno en lenyol baa sedda,
en laatotono hande Sodoma,
en nandanno e Gomora.»

Isira'iilaabe dowlanaaki Alla

³⁰Den, ume bi'eten? Himbe 6e lenyi
janani dartyino laatoo foonnitiibe yeeso
Alla, amma be kebii dum diga e goondinki.
³¹Amma Isira'iilaabe dartyo foonnitaare
diga e tokkugo tawreeta, waaway ko hebi
dum. ³²Gam ume nun? Gam 6e dartiray
dum e goondinki. E anniya maab6e nun 6e
dartyo dum, go 6e pergi dow hayre doyyoore
6e. ³³Dewtere wi'i:
«Mi yowii dow Siyoona hayre fergeteene,
tepaare doyyoore himbe.
Amma goondindo ne fu sentintaake abada!»

10

¹Banniraabe, mii yidi e 6erne am fu,
Isira'iilaabe hisa. Kanjum eelanmi Alla.
²Mii seedanoo 6e no bee goodi tinnaare
gam Alla, amma be galaa annal. ³Be anna
laawol njol Alla laatinirta himbe foon-
nitiibe. Den 6e dartani ko'e maab6e no 6e
laatortoo foonnitiibe. Be jiday dowlanaago
Alla e laawol njol o laatinirta himbe foon-
nitiibe. ⁴Almasiihu yottinii tawreeta, gam
goondindo mo fu laatinee poonniitido.

Goondindo Almasiihu fu hisan

⁵Muusa winnii dow haala foonnitaare
yiwune e tawreeta, wi'i: «Neddo fu tokkuudo
tawreeta, wuuran diga e makka.» ⁶Amma
foonnitaare yiwune e goondinki wi'i: Taa
wi'u der 6erne maa «Moy eencataa dow
kammu?» Jippingo Almasiihu nun don.
⁷Taa wi'u der 6erne maa bo: «Moy mu-
tata der leydi?» Wurtingo Almasiihu diga
hakkune maaybe nun don. ⁸Den, ume
haala kan batii? «Haala Alla e fadii maa, ka
na'on der hunnuko maa, e der 6erne maa.»
Haala kan woni habaru goondinki ki men
baajotoo. ⁹To a batii e hunnuko maa Yeesu
nun laatii Joomiraawo, go goondindaa der
6erne maa Alla fintinii mo diga maaybe,
den a hisan. ¹⁰Gam goondindo e 6erne
mum fu, Alla laatinan dum poonniitido.

Batudo e hunnuko mum bo, Alla hisinan
dum. ¹¹Dewtere wi'i: «Goondindo fu sentin-
taake.» ¹²Walaa ko suttontiri Yahudujo e
mo laataaki Yahudujo. Be fu Joomiraawo
gooto 6e goodi. Kanko nun hokkata nod-
danbe mo fu jawdi makko. ¹³Gam «noddudo
inne Joomiraawo fu, hisan.»

¹⁴Amma noy 6e noddirta inne mo 6e
goondinay? Noy 6e goondinirta mo 6e
nanay habaru muudum? Noy 6e namirta
habaru makko to baajotoodo walaa?¹⁵Noy
himbe waajortoo to 6e lilaaka? Dewtere
wi'i: «Ume woodi hande koyde fiinoobe
habaruujji beldi.» ¹⁶Amma himbe fu bane
dowtanii linjiila kan. Hande no Esaaya
wi'i: «Joomiraawo, moy nun goondini waaji
amen?» ¹⁷Hande non, goondinki e yiwa diga
e nanugo, ko nanetee bo e yiwa diga e haala
Almasiihu.

¹⁸Amma mii yama kaa do: Isira'iilaabe
nanay woni na? E goona 6e nanii! Gam
dewtere wi'i:
«Daade maab6e nanaama der duuniyaaru fu,
Haala maab6e yottike kaddi leydi.»

¹⁹Mii yama kade: Isira'iilaabe faamay woni
na? Muusa artii wi'i:
«Mi wadan nawniraagu moodon ummoo
dow lenyol njol on gattiray,
Mi accan mone moodon ummoo dow lenyol
njol walaa annal.»

²⁰Baawo mum Esaaya hulay wi'ugo:
«Himbe 6e dartayno am yiitii am,
mi hollitanike himbe 6e yamanay am.»

²¹Amma dow Isira'iilaabe, o wi'i: «Nylaane
fu mii weedi juude am gam ja6ugo himbe
nanaruub6e e yeddoobe.»

11

Alla woppay Isira'iilaabe

¹Mii wi'a: Alla woppu nun himbe
muudum na? O woppay 6e! Gam min
bo mi laati nun Isira'iilaajo, taaniraawo
Iburahiima, mi yiwi e lenyol Benyamin.

²Alla woppay himbe muudum 6e o subi
diga fuddoode. Oon anni ko Dewtere batii
wakkati annabi Eliya wullani Alla gam
Isira'iilaabe, e wi'a: ³«Joomiraawo, 6e barii
annabiibe maa, 6e pusii kiisirde maa. Min
tan horii, go bee darta min bo 6e barammi.»

⁴Ume Alla toontii mo? O wi'i: «Mii horanii
hoore am worbe ujune jeedido be jiccanaaki
tooruure wi'eteene Ba'al.» ⁵Hande non bo
dum laatii jooni. E woodi himbe horiibe 6e
Alla subi e moyyere mum. ⁶To e moyyere
nun o subiri 6e, den fu gam gadu maab6e
bane. To hinaa non, moyyere laatataako
moyyere*. ⁷Ume nun kade? Ko Isira'iilaabe
dar-tanoo, 6e kebay dum. Be Alla subi caka

* ^{9:26} Esaaya 1.9; Laatanooji 19.24-25 * ^{11:6} Dewte godife beydii kaa do: To e gadu maab6e nun 6e cubiraa, den fu
moyyere bane, to hinaa nun gadu laataaki gadu.

maāēe heōi dūm. Horiīē, 6erde muudum yoorinaama,⁸ hande no winnaa:
 «Alla maāēii hakkilooji maāēe,
 Bee goodi gite, amma 6e ji'ataa, 6ee goodi
 noppī amma 6e nanataa.

Non dum laatii faa hanne.»

⁹ Dawda bo wi'i:

«Nyamduuji juulde maāēe laatanoo 6e pittol
 e to 6e pergooto,
 dum laatanoo 6e doyyere, e riiba golle
 maāēe.

¹⁰ Gite maāēe wuminee, dulla yi'ugo,
 6e laatinee jeyaa6e e baadey¹¹!»

¹¹ Den, mii yama: Yahuduū6e fergi nun
 gam 6e jana e baadey na? Aawo! Amma
 sabbu fergaago maāēe, 6e lenyi janani heōii
 kisidam gam nawniraagu Yahuduū6e um-
 minree. ¹² Fergaago Yahuduū6e laatanike
 him6e duuniyaaru jawdi, seekaago maāēe
 bo waddanii 6e lenyi janani jawdi. Den noy
 dum laatoton to Yahuduū6e fu tuubiino?

Kisdam lenyi janani

¹³ Jooni, onon 6e lenyi janani nun
 baddanmi. Mii laatii lilaado caka 6e
 lenyi janani, mii teddina golle am. ¹⁴ Mii
 yidi to wadto, mi ummina nawniraagu
 him6e lenyol am, mi hisina wo66e maāēe.
¹⁵ Takkego maāēe sera weldini him6e
 duuniyaaru e Alla. Noy dum laatoton to
 6e bittinaama? Dum nandan hande yiwugo
 diga maayde naata e yonki. ¹⁶ To peen
 artjuna sakkaama Alla, den koriiko fu e
 laatanii mo. To dadī leggal e laatanii Alla,
 licce maggall bo e laatanii mo. ¹⁷ Hande
 non dum laatii e him6e Isira'iila, 6ee laatii
 hande leggal jaytuhi. Licce jaytuhi wuro
 godde wudditaama, go an jaytuhi laddehi
 takkadaa dow jayri jaytuhi wuro, go aa
 heōia nyamduu maa diga e makki. ¹⁸ Gam
 majjum, taa yawa licce budditaade. A
 woodaa laawol mawnitaago. Amma to aa
 mawnito, annit in no an bane roonii dadī,
 dadī nun roonii maa.

¹⁹ Wadoto bi'aa: «Licce wuddita nun gam
 mi takkee to de gonunoo.» ²⁰ Goona nun! De
 budditaama gam dullere goondinki majje,
 go an takkadaa gam goondinki maa. To non
 non, taa mawnita, amma hulu Alla. ²¹ Gam
 to Alla accay licce wuro, o accataa maa an
 bo. ²² En daaree geetaaku Alla e sadella
 makko. Sadella makko dow yanube, den
 geetaaku makko bo dow maa, to aa tabitii
 der geetaaku makko. To hinaa non, an bo
 a wuddinti. ²³ To Isira'iila6e bo tabitaaki
 der dullere goondinki mum, Alla takkan6e
 kade. Gam Alla e woodi baawde takkugo 6e
 kade. ²⁴ An jaytuhi laddehi, a wudditaama
 takkadaa to jaytuhi ki wuro. Dum don haan-
 danayno maa. To non, edum sadi takkugo
 licce jaytuhi ki wuro to de gonunoo na?

Alla e woodi yurmeene him6e fu
²⁵ Banniraab6e, mii yidi faamingo on
 asiiri dūm do, gam to on daaree ko'e
 moodon hande woodu6e hakkillo. Wo66e
 der Isira'iilaab6e, 6erde mum yoorinaama.
 Amma dūm daroto to limgal 6e lenyi
 janani hisintee6e hebbii. ²⁶ Hande non,
 Isira'iilaab6e fu hisan. Non Dewtere wi'i:
 «Kisinoowo waran diga Siyoona,
 o moytan dullere kulol Alla caka him6e
 lenyol Yaakuubu.

²⁷ Kanjum woni alkawal am e maāēe
 to mi moytii hakkeejii maāēe.»

²⁸ Dow wecco linjiila Yahuduū6e laatake
 6e Alla wanyi, gam moodon. Amma dow
 wecco cubol Alla, 6e laati nun yidaab6e
 gam kaakiraa6e maāēe. ²⁹ To Alla hokkii
 neddo o hokku nun, to o noddi neddo bo
 o noddu nun. ³⁰ Naane, on dōwtanaakino
 Alla. Amma joonii on ke6ii endam Alla gam
 dullere dōwttaare Yahuduū6e. ³¹ Non bo
 jooni, fe dōwtanaaki Alla gam ke6on endam
 makko. Jooni, kam6e bo 6e keban endam
 makko, hande no onon bo ke6irdon. ³² Gam
 Alla maāēii him6e fu der dullere dōwttaare,
 gam o endoo 6e, 6e fu.

³³ Hey! E goona Alla e mawni! Hakillo
 makko e annal makko e luggi! Walaa ba-
 woovo ko faami no o hiorttoo, laabi makko
 faamataako! ³⁴ Gam e winnaa:
 «Moy anni millooji Joomiraawo?
 Moy woni kokkoowo mo saawari?
³⁵ Moy arti hokki mo, hakko o yo6a dūm?»
³⁶ Gam huune fu e makko yiwi, gam makko
 dūm woni, kanko bo woodi dūm. Teddunjal
 laatanoo mo faa abada! Aami!

12

No haani goonda6e Yeesu uuirira

¹ Banniraab6e, mii eela on sabbu endam
 Alla. Kokkee mo ko'e moodon hande sadaka
 yonkinteha, ceniika, pottananka Alla. Kan-
 jum woni sujida goonjaha, kaanuka caafiron
 Alla. ² To on nandee e him6e duuniyaaru
 nu. Amma accee Alla waylita on. Hakkill-
 ooji moodon laatoo kesi. Den on baawan
 suttontirgo ko Alla yidi, e ko woodi, e ko
 weli, e ko hebbi.

³ Alla wadanii am moyyere mum. Gam
 majjum mii wi'a moy moodon fu to daaru
 hoore muufum 6ura ko laati. Amma moy
 fu daara hoore mum jaka no foti, e jaka
 goondinki ki Alla hokki dūm. ⁴ Moy meened
 fu e woodi jokkule duudse der fanru gootol.
 Jokkule den fu golle goote bane wadata.
⁵ Hande non, enen bo, no duudirfen fu, en
 laati nun 6annu gootol, gam kawtal meeden
 e Almasiihu. En fu, een jeyontiri. ⁶ Alla
 hokkii en dokke feere feereeje e moyyere
 mum. Kokkaado gadol annabaaku, wada

dum no fottiri e goondinki. ⁷ To wallugo woōbe nun, o wada dum e hakkillo makko fu. Janjinoowo bo, hiinnoo janjinol mum. ⁸ Kokkaado dokkal semmidingo himbe, o semmidina 6e. Kokkaado dokkal wallugo woōbe, walla e berne woore. Ardiido, ardoe e tinnaare. Endotoodo himbe, wada dum e seyo.

⁹ Yidde mon laatoo ne walaa munaafitaare. Banyee ko halli, takkee ko woodi e semme. ¹⁰ Jidontiree e yidde banniraagu. Moy moodon fu teddina banniraawo mum, burina hoore mum. ¹¹ Laatee timniibe, to on laatee ciwankeebe. Accee hakkillo mon e fini. Gollanee Joomiraawo e berse mon fu. ¹² Ceyoree ko koolidon on kefān, munyanee tooraaji, tinnee e waafugo du'aaje. ¹³ Ballitee himbe Alla e haajeeji mum, laatee weer-noobe hoōbe.

¹⁴ Barkidinee tooranbe on, barkidinee, to on jaa'ee. ¹⁵ Ceyodee e seyotoobe, bullidee e wulloobe. ¹⁶ Goodee miilooji gooti hakkune mon. To on darteet ko mawni, amma nootee bo waafugo ko leesi. To on daaree ko'e moodon hande wooduve hakkillo.

¹⁷ To goddo wadanii on ko halli, to on battee mo. Dartee waafugo ko woodi yeeso himbe fu. ¹⁸ To wadoto, gadee no baawuodon fu, gomidon e himbe fu e jam. ¹⁹ Banniraabe am yidaabe, to on battanee ko'e moodon, amma accee mone Alla wada dum. Gam Joomiraawo wi'i der Dewtere: «Min nun wattaga wonani, mi yogan moy fu ko wadi.» ²⁰ E winnaa kade: «To ganyo maa e rafaa, hokku mo o nyaama, to emo dondaa, hokku mo o yara. To a wadii dum, yulbe yiite nun jowandaa mo don dow hoore makko.» ²¹ Taa accu hallande jaalee, amma jaalora ne ko woodi.

13

Downtanaago mawbe genni
(1 Piyer 2.13-17)

¹ Sey moy fu downtanoo laamiibe. Laamiido walaa to hinaa mo Alla subi, gam laamiibe fu, Alla nun laaminta dum. ² Gam majjum, caliido ko downtanii laamiido, salike ka Alla bat. Caliido ka Alla bat fu, foodanan hoore mum kiita. ³ Gadoowo ko woodi hulaataa mawbe genni, sey gadoowo ko halli. A yidaa aa huli laamiibe na? waafu ko woodi, den be manete. ⁴ Golle Alla nun laamiibe wadata gam nafuwe maa. Amma to a wadii ko halli, sey kulaa, gam baanji bane acci bee bakkii kaafahi. Be laati nun gollantooбе Alla gam 6e battoo, 6e kollita mone makko dow waafuobe ko halli. ⁵ To non non, edum haani downtanodon laamiife, hinaa gam oon kula hiiteego tan, amma gam miilooji berde moodon cuudiidi e holla on dum.

⁶ Gam majjum acci oon joba ceede faada. Alla 6e gollantoo, der golle den. ⁷ Kokkee moy fu ko haanani dum. Jobee ceede faada to haanube jobon de. Jobee ko tannyanaadon to haanube jobon. Kulee kaanudo huleego. Teddinee kaanudo teddineego.

Yidugo banniraawo

⁸ To on joganee goddo nyamaane, to hinnaa nyamaane yidontirgo hakkune mon. Gam jiduo banniraawo mum, hebbinii ko tawreeta yami. ⁹ Gam tawreeta wi'i: «Taa jeenu, taa waru neddo, taa wuju, taa suuna.» Tawreeta ka, e tawreetaaji koriidi fu, hawtii dow haala goota kaa do: «Yidu banniraawo maa hande no jidiraa hoore maa.» ¹⁰ Yidde wadanta banniraawo ko halli. To non yidde laati nun hebbingo tawreeta.

Hedaago wittoysi Yesu

¹¹ Gadee dum, gam oon anni der iri wakkati kiye nun gonuden. Wakkati kaanuki pinen diga e doynol nun. Gamjooni kisidam men e badii buri de goondinnoden.

¹² Jemma jenjii, nokkuuje faanake weetugo. Gam majjum, en accee waafugo golle niwre, en bornee kabirdum dum jaynjol. ¹³ En gonee hande no haani wonufé der nyalooma wonira. En accee deereraaku e jarde, accen bo jeenu e suunooji baanji baanji, accen kabe e nawniraagu. ¹⁴ Bornee jikku Joomiraawo meeden Yeesu Almasihu hande no bornortodon kolte. To on kiinitanee bannu gam deyyitingo suunooji maggol.

14

Gondal semmidinbe e be goondinki mum semmidaa

¹ Jahee mo goondinki mum semmidaa, to on jeddontiree dow miilooji makko.

² Hande jon, goddo, goondinki mum hokkan dum semme nyaamugo huune fu. Mo goondinki tampuki bo nyaamataa goddfum, sey baafe tan. ³ Nyaamoowo huune fu, to yawoo mo nyaamataa. Mo nyaamataa huune fu bo, to hiitoo nyaamoowo ko yidi fu, gam Alla japii mo. ⁴ An, moy laatidaa faa kiiotdaa gollantoodo godfo? To oo daria, dum bo to o yanii, ka joomiraawo makko nun. O daroto bo, gam Joomiraawo e woodi baawfe darnugo mo.

⁵ Goddo e daari hande nyalaane nee do e buri nee to teddugo, oo to bo e daari no nyalaade fu fotan nun. Sey moy fu anna to daria der hakkillo mum. ⁶ Burontiroovo nyalaade e wada dum gam Joomiraawo. Nyaamoowo ko yidi fu, e wada dum gam Joomiraawo, oo yetta Alla. Mo nyaamataa huune fu bo e waafu dum gam Joomiraawo, oo yetta Alla kanko bo. ⁷ Gam walaa e meeden buurudo gam hoore mum, nun nun bo walaa maayoowo gam hoore

mum. ⁸ To een buuri, Joomiraawo nun buuranden, to en maayii bo, Joomiraawo on nun maayanden. To een buuri dum bo to en maayii, Joomiraawo laataniden. ⁹ Gam Almasiihu maayii, o fintii bo gam o laatoo Joomiraawo wuuruube e maayuube fu.

¹⁰ Amma an, gam ume kiitotodaa banniraawo maa goondindo? An bo, ume jawantodaa banniraawo maa goondindo? En fu, en daroyto yeeso hiitorde Alla, ¹¹ gam e winnii:

Joomiraawo wi'i:

«Min, mii wuuri
moy fu jiccoto yeeso am,
delle fu teddinam am.»

¹² Den moy meeden fu toontanto hoore mum yeeso Alla.

Taa fergin banniraawo maa

¹³ Gam majjum, en accee gaccontirgo. Ko haani gaden woni accen resango banniraabe ko ferginta be, be jana. ¹⁴ Mii anni, mii tabbitini bo der kawtal men e Joomiraawo Yeesu, no nyaamdu walaa karmujol e hoore mum. Amma to goddo e mili e woodi huune ko harmi, dow makko dum harmi. ¹⁵ To gam sabbu nyaamdu, a accii berne banniraawo maa biisake, a tokkay laawol yidde. Taa accu gam nyaamdu maa, neddo mo Almasiihu maayi gam mum halka. ¹⁶ Gam majjum, to on accee himbe kalluka dow ko laatanii on boodusum. ¹⁷ Gam Laamaare Alla laataaki gam nyaamde e jarde, amma ne laati nun foonnaatare, e jam, e seyo dum Ruuhu Ceniido hokkata. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hande non, fottanan Alla, himbe bo yettan mo.

¹⁹ Gam majjum, en darteet ko waddata jam hakkune meeden, e ko mawninta goondinki moy meeden fu. ²⁰ Gam sabbu nyaamdu, taa biisu golle Alla. E goona, nyaamdu fu e laabi. Amma nyaamaa nyaamdu, den dum doyya goddo, dum woodaa. ²¹ E dum woodi, to neddo yakku tew, to o yaru bo innabojam, o acca wadugo huune ko ferginta banniraawo makko. ²² Ko koolidaa dow haala ka fu, joga dum gam maa yeeso Alla. Barke laatanto mo gaccataako hoore mum dow ko o subi o wada! ²³ Amma gadudo sekodow ko nyaamata, hiitaama, gam joomum nyaamiray dum e goondinki. Nani bo, huune fu ko wadaaka e goondinki, laati nun hakke.

15

¹ Enen 6e goondinki mum semmid, e haani balliten 6e goondinki mum semmidaa. Haanay daarten ko fottanta en tan. ² Sey moy meeden fu darta ko fottanta banniraawo mum gam nafuwe makko e gam mawningo goondinki makko. ³ Gam

Almasiihu dartay ko welata dum. Amma hande no winnaa: «Jennooe yennanbe maa yanii dow am.» ⁴ Ko artaa winnaa e dewte fu, winnaama gam janningo en. Kanjum hokkata en munyal, e berde deyyuude, een kedorii ko warata. ⁵ Munyal e deyyitinki berne, diga Alla nun yiwata. Alla on hokka on laatodon miilo wooto hakkune mon. Dum laatoo deydey no Yeesu Almasiihu ekkitiniri on. ⁶ Den on teddinan Alla, Baaba Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden e berde goote, e daane woore.

Lenyi janani nanii linjiila

⁷ Jaabontiree hakkune mon hande no Almasiihu jaaborii on, gam teddunjal Alla.

⁸ Mii bata on no Almasiihu laatike jaggiido caka Yahuduube. O wadii dum gam o hebbina alkawal jal Alla wadanno maamiraabe men gam o tabbitina Alla laati nun goonjajo.

⁹ Den 6e lenyi janani bo teddina Alla gam endam makko, hande no Dewtere wi'i:

«Mi maantete caka be lenyi janani,

mi yiman, mi teddina inne maa.»

¹⁰ Dewtere wi'i kade:

«Lenyi janani, belbeltee e himbe Joomiraawo.»

¹¹ Kade:

«Onon be lenyi janani fu,

Jettee Joomiraawo,

Himbe fu yetta mo.»

¹² Annabi Esaaya bo wi'i:

«Yiwudo e lenyol Yesa waraan,

O ummoto gam o laamanoo himbe lenyi janani,

Be jowan hoolaare ma66e dow makko.»

¹³ Alla mo tammuwe hebbina berde moodon seyo e jam gam goondinki mon. Tammuwe moodon beydoo der berde moodon diga e baawde Ruuhu Ceniido!

Pol e batana golle mum

¹⁴ Banniraafe am, min e hoore am, mii hoolii, oon goodi ko woodi, oon keewi annal, on baawan ko hokkontiri saawari hakkune moodon. ¹⁵ Amma der nokkuuje godde der derewol am njol, mi winnanii on e cuusal gam siwtorgo on ko annudon. Mi wadii dum sabbu moyyere ne Alla wadanimmii.

¹⁶ O wadii am gollantoodo Yeesu Almasiihu caka be lenyi janani. Mii golloo hande Limaamijo. Mii waajoo 6e lenyi janani linjiila gam be laatoo sadaka belanka Alla, ka Ruuhu Ceniido laabini. ¹⁷ Gam majjum, sabbu kawtal am e Yeesu Almasiihu, mi waawan ko jurorii golle am yeeso Alla. ¹⁸ Gam mi suusataa batango godfum, to hinaa ko Almasiihu wadi diga e am, gam waddugo be lenyi janani dwtanoo Alla. O wadii dum diga haala am, e gadu am, ¹⁹ non bo diga e baawde kaayeeffiji e haaynaareej, e baawde Ruuhu Alla. Hande non baa

joriimi linjiila Almasiihu diga Urusaliima

e nokkuuje piiltiide dūm, faa yottii leydi Illiriya. ²⁰ Mi tinnake gam to mi waajoo linjiila to inne Almasiihu meedi noddeego. Mi wadii dūm, gam mi yidaa mahugo dow dadda goddo. ²¹ Hande no Dewtere wi'i:
«Be bataakano haala makko, yi'aan,
be nanayno oo batanee, faamaan.»

Miiloogi Pol

²²Golle am den nun hadimmi de duuđdum warugo to moodon. ²³ Amma jooni mi woodaa to gollotoomi, golle am heennyii der leyde dee, kade bo diga duuđi duuđi nun jidumi warugo to moodon. ²⁴ Mii yidi yaalugo on to mii yaha Espaniya. Mi joododoto e moodon sedđa, ballon am der jahaanjal am 6aawo de ji'umi on go hakkillo am fukki. ²⁵ Amma jooni mi yahan Urusaliima walloygo himbe Alla wonbe ton. ²⁶ Goondinbe Maseduuwaan e 6e Akaya hawritii ceede, gam 6e balla goondinbe talakaabe wonbe Urusaliima. ²⁷ Be gadii dūm e sago mađbe, e haani bo 6e gadana 6e dūm. Gam to 6e lenyi janani heđii kujje ruuhunkeeje diga e Yahuduube, den e haani bo 6e balla 6e e jawdi mađbe. ²⁸To mi yottinii golle den, kokkumi ko hawritaa to haanuuđe dūm yottoo, den mi yahan Espaniya, mi yaalan bo to moodon. ²⁹ Mii anni to mii wara to moodon, mi waridan e barke Almasiihu fu.

³⁰ Banniraabe, mii eela on gam sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e gam yidde ne Ruuhu hokkata: Balle am hawre, oon eelanammi Alla. ³¹ Du'ee gam mi dada e juude himbe Yahudiya 6e goondinay. Du'ee bo gam himbe Alla wonbe Urusaliima jađa ballal njal jaaranam. ³² Hande non, to Alla e yidi, mi yottoto to moodon e welwelo, den mi siwtoo sedđa hakkune moodon. ³³ Alla kokkoowo jam wonda e moodon, on fu. Aami!

16

Cannoje

¹ Mii yowana on sakiike meeden Fiibi junjo, o laati nun gollotoodo der Eklesiya Kenkereya. ² Jađee mo e inne Joomiraawo hande no haani himbe Alla wada. Balle am mo dow huune ko o haajaa e mon fu, gam kanko bo, o wallii duuđbe, min e hoore am bo o wallii am.

³ Mi sannii Pirisilla e Akilas, gollidoobe e am golle Yeesu Almasiihu. ⁴ Be kokkii ko'e mađbe gam 6e kisina yonki am. Min tan bane seedantoođe dum, eklesiyaaji 6e lenyi janani fu e seedanoo 6e dūm. ⁵ Cannanee am goondinbe hawritintoobe wuro mađbe. Mii sanna Epaynetus, gido am. Kanko arti goondini Almasiihu der leydi Asiya. ⁶ Mii sanna Mariyama, kokkudo hoore muuđdum sanne gam moodon. ⁷ Mii sanna Andoronikus e Yuniyas, himbe lenyol am. Min

e mađbe nun mađbidanoo der kasu. Bee laatii lilaabe teddinaabe, 6e arti am bo goondingo Almasiihu.

⁸ Mii sanna bo Ampiliyatus jidaado am sabbu kawtal amen e Joomiraawo. ⁹ Mi sannii Urbanus, gollidoowo e meeden der golle Almasiihu, kanko e Estakis, gido am. ¹⁰ Mii sanna Apelles goondindo Almasiihu e goonaaku. Mi sannii bo himbe wuro Aristobil. ¹¹ Mii sanna Herodiyon, mo lenyol am. Mii sanna bo himbe wuro Narsisi hawtuđe e Joomiraawo. ¹² Mii sanna Tirifen e Tirifos, rewbe gollantoobe Joomiraawo puy. Mii sanna bo Persis, debbo jidaado, kokkudo hoore mum sanne gam golle Joomiraawo. ¹³ Mi sannii Rufus mo Joomiraawo subi, e inna mum, laatiido inna am min bo. ¹⁴ Mii sanna Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorobas e Hermas e goondinbe Yeesu wondubee e mađbe fu. ¹⁵ Mii sanna Filologus e Yuliya. Mii sanna bo Nere e sakiike mum, mii sanna Olimpas e himbe Alla wondubee e mađbe fu.

¹⁶ Moy moodon fu sanna banniraawo mum e mammilontirgo, e yidde. Kawtal Eklesiyaaji Almasiihu fu e sanna on.

Haalaaji keennyitirdi

¹⁷ Banniraabe, nani do ko eelanmi on: kakkilanee waddoođe ceennirgu caka mon. Kambe bee darta selingo on diga ekkitol nol kebūđon. Bodđodee 6e! ¹⁸ Gam himbe 6en, Almasiihu Joomiraawo meeden bane 6e gollantoo, amma deedi mađbe. E haalaaji beldi, eytooji 6e jarbortoo himbe 6e walaa hakkillo. ¹⁹ Amma onon, himbe fu e anni habaru dowtaare moodon. Gam majjum mii seyori on. Amma mii yidi laatodon hakkilbe dow wadugo ko woodi, laatodon bo laađubee dow wadugo ko halli. ²⁰ Alla kokkoowo jam muunyitan Seydan yeeso sedđa ley koyde moodon. Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon!

²¹ Timote gollidoowo am sannii on. Lusiyus e Yason e Sosipater himbe lenyol am bo e sanna on.

²² Min Tertiyus binnudo derewol nol mi sannii on der kawtal meeden e Joomiraawo.

²³ Gayus, beero am, e beero goondinbe sannii on. Erastus cuudoowo ceede siire sannii on, e Kartus banniraawo meeden.

[²⁴ Moyyere Joomiraawo men Yeesu Almasihu wonono e mon on fu. Aami!]

Yettoore

²⁵ Yettoore laatanoo Alla! Oo woodi baawde semmidingo on der goondinki, hande no linjiila ka baajotoomi batiri. Linjiila kan laati nun habaru Yeesu Almasiihu, eka hollita laabi Alla cuudiidi diga dūm fooyi. ²⁶ Amma jooni dum hollitake. Dewte annabiiđe e seedoo ka.

Alla tabitiido batii ka anninee himbe lenyi
janani fu, gam be goondina, be dowtoo.

²⁷ Alla tan woodi faamu. Teddunjal
laatanoo mo diga e Yeesu Almasiihu, faa
abada. Aami!

Derewol aranol n̄ol Pol winnani 6e Korintu

Haala Puddirka

Pol lilaado nun winnani 6e Korintu derewol mum aranol n̄ol do hakkune duu6i 54 e 55, 6aawo de o wadi duu6i tati der wannjarde Efesu, Golle Lilaabe. 20.31. Wakkati mum Korintu laati nun wannjarde mawne der leydi Akaya. Derewol Golle lilaabe 18.1-18 e batana en no Pol yahiri Korintu e no o tiggiri eklesiya der siire nen.

Be Korintu winnaniino Pol, yami yande dow teegal, e dow yakkugo tew caafiranaadum tooruuje. Pol winnanii 6e derewol n̄ol do gam o toontoo yandé ma6be. Berne makko biisakeno e habaruujid i o nani dow ceenniigu naatunju caka 6e Korintu, e jeddi tawaadi hakkune ma6be, e kade tooraaji goddi gonudi caka ma6be. O nanii bo haala jeenu kalluju tawaanju caka ma6be, go 6ee jeedi, 6e baaway ko moyyini ka.

Ko jogii Pol dow 6e Korintu woni moyyingo goonki ma6be dow ko yaadataa e ko Alla yidi. Haalaaji di o batani der derewol makko e diu6i, amma di fu huune gootum nun di cappii. Kan woni, haala joonne goondindo fottune.

Tokkontirki haalaaji

1. Toonti Pol dow ka o nani 1-6
Haala puddirka 1.1-9
Ceenniigu der eklesiya 1.10-4.21
Toora dow joonne goondin6e 5.1-6.20
2. Toonti dow tooraaji feere feere 7-16
Banjugo e joodaago banjay 7
Woodugo hoore mum e kirtaari ceniini 8.1-11.1
Jikku kaanunu goondindo e woodi der eklesiya 11.2-34
- Dokke Ruuhu, e no de gollirte 12-14
Haala pintol 15
Haalaaji cakitiidi e cannooje 16

Sannoore

¹ Min Pol e banniraawo men Sosteni winnani on derewol n̄ol. Min Pol noddadaao gam laatoa lilaado Yeesu Almasiihu e muunyo Alla. ² Emen canna eklesiya Alla gonuka Korintu. Alla laa6inii on gam on kawtii e Yeesu Almasiihu, onon noddaafe gam laatodon seniibe, noddoobe inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu to gonufon fu. Yeesu on lati Joomiraawo ma6be, e Joomiraawo meeden. ³ Alla Baaba e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wadana on moyyere, hokka on jam!

Pol e yetta Alla gam 6e Korintu

⁴ Wakkati fu mii yetta Alla gam moodon sabbu moyyere makko ne o holliti on. O hollitii on ne gam on kawtii e Yeesu Almasiihu. ⁵ Der kawtal e makko, on kebii huune fu, ko 6uri du, der haala, e der annal fu, ⁶ edum hollita no on ja6ii seedaago amen haala Almasiihu no woodi. ⁷ Kanjam acci on dullay dokkal Alla baa gootal, oon kedori Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wittaa. ⁸ Kanko semmidinta on faa heennyitirde, gam laatodon 6e walaa gacce der nyalaane wittoogo makko. ⁹ Gam Alla laati nun koolaado, kanko noddudo on kawton e Biyiiko Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden.

Hawre caka goondin6e

¹⁰ Banniraabe, mii eela on e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, batee haala goota, to on ceenniree, gadee hakkillo wooto e miilo wooto. ¹¹ Banniraabe am, mi nanii diga e getti wuro Kolowe, ka6e tawaade caka moodon. ¹² Ko jidum wi'ugo woni mi nanii moy moodon e wi'a min, mo Pol nun, goddo bo e wi'a: «Min, mo Apollos nun,» goddo feere kade e wi'a: «Min, mo Piyer nun,» faa hanne goddo e wi'a: «Min, mo Almasiihu nun.» ¹³ Almasiihu seennu nun na? Pol nun maayi gam mon dow leggal palaanjal na, naa e inne Pol nun gadira6on batisi?

¹⁴ Mi yetti Alla gam mi waday baa gooto moodon batisti, to hinaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Non non, goddo moodon waawataa ko wi'i wadaama batisti e inne am. ¹⁶ Ee, goonja, mi wadii getti wuro Estefanas batisti. Baka don, mi annaa naa mi wadii goddo kade batisti. ¹⁷ Almasiihu du lilay am gam mi wada batisti. Ko o lilanimmi woni, mi waajoo linjiila. To emi waajoo ka bo, mi wadirtaa dum e baawal haala, gam to maayde Almasiihu dow leggal palaanjalaatoo baanji.

Baawde Alla e annal mum

¹⁸ Haala maayde Yeesu dow leggal palaanjal laati nun haanjaare dow gite halkoo6e, amma dow meeden enen hisinaabe, ka laati nun baawde Alla. ¹⁹ Edum winnana der diewtere:

«Mi halkan faamu faamu6e,
mi jirgitan annal annu6e»

²⁰ Den, toy woodube faamu woni? Toy moodi6be tawreeta woni? Toy waawu6e jeddi der jamaanuuru nuu do woni? Alla bane wayliti annal himbe duuniyaaru nuu wadi jal haanjaare na?

²¹ Himbe duuniyaaru nuu e faamu mum fu, annitay Alla no o holliti faamu makko. Dum laatake nun nun gam Alla e yidi hisingo goondin6e dum fu diga e waajji amen di wobbe daari haanjaare. ²² Goonja nun, Yahuduub6e e yama haaynaareej, Yunninkee6e bo e darta annal. ²³ Amma

enen, habaru tiggol Almasiihu dow leggal palaanjal baajotoden. Yahuduubē e daari dum ko ferginta 6e, Yunaninkeeēe bo e daari dum haanjaare.²⁴ Amma 6e Alla noddi, baa 6ee Yahuduubē, dum bo 6ee Yunaninkeeēe, 6ee anni no Almasiihu laati nun baawde e annal Alla.²⁵ Gam haanjaare Alla e buri annal nedđo, kade bo, tampere Alla e buri semme nedđo.

²⁶ Onon banniraabē, daaree no Alla noddiri on onon e ko'e moodon, caka moodon, woodube annal dow gite himbe, dum bo semmenteeēe, maa bo 6e lenyi laamiibē, diudaa.

²⁷ Amma Alla suđii kaanjal duuniyaaru gam o sentina woodube annal, o suđii tampube gam o sentina woodube semme.²⁸ O suđii ko walaa teddujal e jawniandum, e ko wattiraaka der duuniyaaru nuu, gam o yawna ko teddi,²⁹ gam to godđo heđu juraago yeeso Alla.³⁰ Kanko hawti en e Yeesu Almasiihu, go Yeesu laatanii en annal Alla, der makko kebuden goonjaaku e laabineego e rindineego diga hakke.³¹ To non «jurotoodo fu, juro gam kawtal mum e Joomiraawo», hande no winniraa.

2

No Pol waajorii 6e Korintu

¹ Banniraabē, no garunoomi waajaago on haala Alla cuudiika, mi waajoraaki on e annal, dum bo e baawal batu.² Mi yidayno waajaago on godđum feere to hinaa Yeesu Almasiihu e no o tiggiraa dow leggal palaanjal.³ Mi wonakeno to moodon e tampere, e kulol, mii diwna puy.⁴ Haala am e waaji am daraaki dow baawal haala e annal himbe. Edum darii dow ko Ruuhu Ceniido hollitinta e baawde,⁵ gam to goondinki moodon daroo dow annal himbe, amma dow baawde Alla.

⁶ E nun fu, emen baajoo annal lugujal yeeso 6e goondinki mum semmici. Amma annal himbe duuniyaaru nuu do bane men baajotoo, dum bo annal himbe halkoođe woodube baawde.⁷ Annal Alla kaayniijal, cuudaniijal himbe men baajotoo, jal o siriyanii en diga duuniyaaru tagaaka, gam teddujal men.⁸ Baa gooto der semmenteeēe duuniyaaru nuu annaano jal, gam to 6ee annunoo jal, 6e tiggataano Joomiraawo mo teddujal dow palaanjal.⁹ Amma hande no winnai:

«Ko itere meeday ko yi'i, noppibō meeday ko nani,

ko hakkillo godđo yahay dow mum abada, kanjum Alla siriyanii yidubē dum.»¹⁰

¹⁰ Amma enen, Alla hollitii en dum diga e Ruuhu mum. Ruuhu on e widitoo huune fu, faa e luggudum Alla.¹¹ Moy waawata ko anni nedđo to hinaa yonki gonuki der joomum? Hande nun Alla bo,

walaa annudo mo to hinaa Ruuhu gondo der makko.¹² Enen kan, ruuhu duuniyaaru bane kebuden, Ruuhu Alla nun, gam annen ko Alla wadani en e moyyere nun.¹³ Men batirtaa dum bo e bolide de himbe duuniyaaru janjinta, amma e bolide de Ruuhu janjinta. Hande non men paaminirta heđube Ruuhu, kuje ruuhunkeeje.

¹⁴ Mo heđay Ruuhu Alla waawataa ko jađi kuje Ruuhu, gam de laatani mo nun haanjaare. O waawataa ko anni de, gam e ballal Ruuhu tan de annitirtee.¹⁵ Goodudo Ruuhu Alla e suttontira huune fu, amma kanko e hoore makko, walaa cuttontiroowo haala makko.¹⁶ Edum winnai der Dewtere: «Moy anni miilooji Joomiraawo? Moy tintinta mo gokka?» Amma enen, Ruuhu Almasiihu na'on der meeden.

3

Gollantoođe Alla

¹ Banniraabē, mi waaway ko baddi on hande heđube Ruuhu Ceniido, doole mi badda on hande himbe duuniyaaru, e hande sukahon petton der goondinki Almasiihu.² Gam majjum baajiiimi on hande yarođe kosam, hinaa nyaamdu tekkuñol kokkumi on, gam on potanay ñol taw. Faa jooni bo, on potanay ñol,³ gam jikku duuniyaaru nun jogii on taw. To nawniraagu e kabē e woni hakkune moodon, dum hollitinta no jikku duuniyaaru nun jogii on na? Dum hollitinta no balli moodon nun jaallii on na?⁴ To oon ceenniri hakkune moodon faa moy moodon fu e wi'a: «Min mo Pol nun,» oya bo e wi'a: «Min mo Apollos nun,» dum hollataa no onon e 6e duuniyaaru fu on gootum nun na?

⁵ Moy nun Apollos laatii? Moy nun Pol laatii? Men laati nun gollantoođe Alla, 6e diga e muudum goondindon, jaka no Joomiraawo hokkiri moy mađđe fu.⁶ Min, mi aawi, go Apollos misi diyam, amma Alla mawnini.⁷ Hande non, aawudo e misudo diyam fu laataaki godđum, Alla mawnindo lat laatii godđum.⁸ Aawudo e misudo diyam fu laati nun gootum, moy mađđe fu heđan riiba jaka golle mum.⁹ Gam minon men gollidođe e Alla, onon laatii deme makko, e suudu makko maheteenjol.

¹⁰ Dow moyyere ne Alla wadanimmi, daddumi dadda suudu, hande mahoovo ananaado. Jooni godđo feere e maha dow makka. Amma sey moy fu wada hakkillo dow no mahirta.¹¹ Gam godđo waawataa ko dadđi dadđa gokka to hinaa arana, kanka woni Yeesu Almasiihu.¹² Wođđe e maha dow dadđa kan e kannjeeri, wođđe e cardi, wođđe bo e kaaye dime, wođđe bo e mahira

ledde e fudo e yomme.¹³ Nyalaane darrjal, Almasiihu sumpitán golle moy fu, gam moy fu yiite foonnán golle mum, gam yiite hollan no golle moy fu wa'i.¹⁴ Mo golle mum jaabay yiite dow daadda, joomum hebán riiba golle mum.¹⁵ Amma mo golle mum yiite nyaami, dullan riiba mum, kanko o hisan, amma o nandan hande cuttaado e yiite.

¹⁶ Faa jooni on annitay onon nun laatii suudu Alla na? On annaa Ruuhu Alla na'on der moodon na?¹⁷ To goddo halkii suudu Alla, Alla halkan joomum. Gam suudu Alla laati nun seniinu, onon nun bo laatii suudu makko.

¹⁸ To goddo jammoo hoore mum. Miiludo e moodon e woodi faamu der jaamanuu nuu do, sey olaatoo taw kaanjaado, gam o heba faamu goonjau. ¹⁹ Gam annal duuniyaaru nuu laati nun haanjaare yeeso Alla. E winnii der dewtere: «Alla nanjiran annube e dabareeji maabé.» ²⁰ E winnii kade: «Joomiraawo e anni miilooji annube, di laati nun baanji.» ²¹ Gam majjum, to goddo juroro himbe, gam huune fu onon woodi. ²² Pol e Appollos e Piyer, ko woni der duuniyaaru, yonki e maayde, hanne jaano fu, onon woodi. ²³ Onon, Almasiihu jey on, Almasiihu bo, Alla woodi dum.

4

Lilaabe Almasiihu

¹ Min Pol e Appolos, daaree men hande gollantooбе Almasiihu, yowanaabe haala Alla cuudiika. ² Ko yidaa yi'eet dow yowaanaabe golle woni be gada golle de be jowanaa e hoolaare. ³ Mi faalaaka baa to on kiitake am, dum bo to wobée hiitake am. Min e hoore am bo, mi hiitataako hoore am. ⁴ Baa to ferne am gaccaaki am, dum yiday wi'ugo mii poonnitiiido. Joomiraawo woni kiitotoodo am. ⁵ Gam majjum, to on kiitee goddo ko wakkati yottoo, kedee faa Joomiraawo wara. Kanko wurtinta ko suudii der niwre, o Hollita ko woni der ferde himbe. Nyalaane majjum, moy fu hebán yettoore kaananne mo to Alla.

⁶ Banniraabe, haalaajii di batumi dow am e Apollos fu, gam moodon batumi di. Men jidu nun tokkitodon koyde amen, golliron haala bi'uka to neddo yartoo ko winnaa. To on mawnitorree jannjinoowo oo do, jawodon oo to. ⁷ Den moy furnu maa dow wobé? Ume goodudaa ko a hokka dum bane? To laatake a hokka dum nun, ume wadi go aa mawnitoroo dum hande a hokka dum bane?

⁸ On kaarii ko, on kebii ko jawdi, on puccii laamaago, men laamodaaki e mon! Kay, emen jidi laamodon, gam men laamodoo e moodon minon bo! ⁹ Gam edum nandi

hande minon lilaabe, Alla laatinii men sakitiibe. O nandinii men hande hiitaabe warree, ko duuniyaaru e malaykaabe e himbe e daara men. ¹⁰ Minon men kaanjaama gam Almasiihu, amma onon oon goodi annual gam kawtal mon e Almasiihu. Minon men galaa semme, amma onon oon cemmidii. On teddinaabe, amma minon men jawaabe. ¹¹ Faa e jooni, minon men dafaabe e dondaabe, funtu men goni, emen piyee, emen jiiloo toy fu. ¹² Emen golloo e ko'e amen hande maayoofe gam nyaan-nugo ko'e amen. To men jennaama, men barkidina, emen tooree emen munyi,¹³ to men batanaama kalluka, men toonto geeta. Men laatake buuri duuniyaaru, e tuuni ni himbe fu woppata.

¹⁴ Mi winnanay on gam mi sentina on, amma gam mi waggina on, hande sukaabe am yidaabe. ¹⁵ E nun fu, baa to oon goodi ekkitinoobe ujune sappo der goondinki mon Almasiihu, on goodaa baabiraabe duubé kan. Gam der kawtal moodon e Almasiihu, min on laatii baaba moodon diga e waaji linjila. ¹⁶ Gam majjum mii eela on, yemminnee am. ¹⁷ Kan wadi lilumi Timote biyam jidaado to moodon, kooalaado der kawtal mum e Joomiraawo. O siwtoran on no tokkirmi Almasiihu, e ko baajotoomi nokku fu der eklesiyaaji.

¹⁸ E woodi mawnitiibe caka moodon, bee miji mi warataa kade to moodon. ¹⁹ Amma booyataa ko mi wara to moodon, to Joomiraawo e yidi. To mi warii, mi yidaa nanugo haala mawnitiibe ben tan, amma baawde maabé. ²⁰ Gam Laamaare Alla, hollitintaako e haala tan, amma e baawde. ²¹ Ume burudon yidugó? Mi warida to moodon e sawru na? Naa e yidde e diggere?

5

Ko sentinii caka goondinbe Korintu

¹ Men nanii huune centiniidum wadii caka moodon. Iri majjum meeday ko wadii baa caka heeferbe. Men nanii gooto moodon e yidi debbo baaba mum! ² Go oon juroro dum! Ko haanuno ferde moodon biisoo, burtinon gadudo iri baadi bonni nii caka moodon.

³ Min, mii woddodii on e bannu, amma miilooji am e wondi e mon. Mi hiitake gadudo baadi ni hande mi na'on to moodon.

⁴ De kawritidon fu, hakkillo am e wondi e moodon, gadee dum do e baawde Joomiraawo meeden Yeesu: ⁵ gattee neddo on der juude Seydan, gam suunooji bannu makko halka, amma yonki makko hisa der nyalaane garki Joomiraawo.

⁶ E goonja, on goodaa laawol juraago! On annaa no yuufinirdum sedda yuufinan conni peen laawaani fu na? ⁷ Laabinee

ko'e moodon, ikkinee yuufinirdum kiiddum hakkune moodon, heba laatodon conni laawaani keyri, on galaa yuufinirdum. Oon laabi ko, gam Almasiihu jawgiiri Paska meeden hiisaama.⁸ Gam majjum, en nyaamee juulde Paska hinaa e yuufinirdum kiiddum dum hallande e ganyaani. Amma nyaamen de e conni peen ni walaa yuufinirdum, laatiini alaama laabalee goonja.

⁹ Mi winnaniino on der deroewol am bi'umi, to on kawtee e wadoobe jeenu.¹⁰ Himbe duuniyaaru jeenoobe bane batananmi, to dum bo suunaabe, maa bo wuybe, to dum bo saafoobe tooruuje, gam to kambe nun batananmi, doole sey burtodon duuniyaaru.¹¹ Ko binnumi woni, to on kawtee e goddo noddeteedo goondindo, go emolaatii jeenoowo, to dum cuunaado, maa bo caafoowo tooruuje, maa bo nyoo'owo himbe, dum bo jaroowo bagi, to dum bo gujjo, baa nyaamde to on kawtee e iri makko.

¹² Ume faalii am e hiitaago himbe be goondinay? Onon yowanaa hiitaago wonbe caka moodon.¹³ Himbe be goondinay, Alla nun hiiototoo dum. Gam e winnaa: «Burtinee neddo kalludo caka moodon.»

6

Gaccontirgo hakkune goondaanbe

¹ To goddo mon e woodi haala gom e banniraawo mum, o suusan o yaara ka to hiitotoobe be duuniyaaru, be goondinay, o acca himbe Alla na?² E goonja on annaa no seniibe nun hiityoottu himbe duuniyaaru na? Den, to onon nun hiityoottu himbe duuniyaaru, noy tampirdon ko hiiti haalaaji petti?³ On annaa enen nun hiityoottu malaykaabe na? Gam ume tampeten ko hiiti haalaaji goonki ki jooni?⁴ Den, to haala gom wadii caka moodon, himbe be eklesiya daaray goddum cuboton be kiitooka!⁵ Mii bata ka gam centon! E goonja on goodaa mo hakkillo baa gooto caka moodon, baawoovo ko hiiti haala caka banniraabe na?⁶ Goondindo e yaara goondindo bannu kiita to be goondinay!

⁷ Maa to oon gaccontira, edum hollita no on tampii. Ume wadi on jaasataa gadanedon ko woodaa? Ume wadi on munyantaa nyaameego amaana?⁸ Amma onon, oon parkana woobee, oon nyaama be amaana, banniraabe moodon bo gadanton dum.

⁹ On annaa be fonnitaaki naatataa der Laamaare Alla na? To on jammee ko'e moodon: Sobube, e saafoobe tooruuje e jeenoofe e luudiibe,¹⁰ e wuybe e suunaabe e yaroobe bagi, e nyoo'obe, e pasotoobe, be fu be naatataa Laamaare Alla.¹¹ Woobee moodon laatakeno hande non, amma jooni

on lootaama, cenadon, on laatinaama fooniitiise e baawde inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e Ruuhu Alla meeden.

Teddiniree Alla galli moodon

¹² Oon bi'a, oon goodi laawol wadugo huune fu. Goona nun, amma huune fu bane nafata on. Mii woodi laawol wadugo huune fu, amma mi nootataako mi laatoo jeyaado majjum.¹³ Oon bi'a, nyaamdu wadaaka maa gam reedu, reedu bo gam nyaamdu. Goona nun, amma Alla halkan dum dum fu didum. Bannu bii aadama tagaaka gam wadugo jeenu, njol laatani nun Joomiraawo, Joomiraawo bo gam maggol.¹⁴ Hande nun, Alla pintindo Joomiraawo meeden e maayde, fintinan en enen bo e baawde mum.

¹⁵ E goonja, on annaa galli moodon laati nun jokkulal gootal der bannu Almasiihu na? Den, e haani mi etta jokkulal Almasiihu mi laatina jokkulal jeenoowo na? Wadataako!¹⁶ E goonja on annaa kawtudo e debbo jeenoowo fu, laatake bannu gootol e makko na? E winnaa: «Be fu fidio, be laatato bannu gootol.»¹⁷ Amma kawtudo e Joomiraawo laatoto ruuhu gootu e makko.

¹⁸ Boddodee haala jeenu fu. Hakke de neddo wadata fu, meemataa bannu mum, amma gadudo jeenu, wadii hakke der bannu mum.¹⁹ On annaa galli moodon laati nun suudu Ruuhu Ceniido gondo der moodon, mo Alla hokki on na? On jeyaa ko'e moodon,²⁰ gam Alla soodirii on e huune teddudum. Gam majjum, teddinee mo e galli moodon.

7

Toontiyande dow teegal

¹ Jooni kan mii yidi toontaago on yande de binnandon am. E goonja, e dum woodi to gorko meemay debbo.² Amma, gam to on gonee der jeenu, e haani gorko fu e woodi debbo mum, debbo moy fu bo, e woodi gorko mum.³ Gorko huntana debbo haaje mum, debbo bo hande nun.⁴ Debbo jeyaa bannu mum, gorum jey njol. Gorko bo hande non, jeyaa bannu mum, debbo mum jey njol.⁵ To on calontiree dow kawtal galli moodon, sey to on nannantiri dow majjum der wakkati sedda gam du'aago. Baawo majjum, kawtee kade gam to Seydan jarboo on dow tampere jogaago ko'e mon.

⁶ Ka batumi on do, doole bane, saawari nun.⁷ Mii yidi himbe fu laatoo hande am, amma moy fu bane Alla hokki dum. Moy fu e dokkal muudum non, oo do hande nii, oya bo hande nun.

⁸ Mii yidi wi'ugo be banjay e be banjaaka, e gowniibe, edum woodi be joodoo hande am.

⁹ Amma to be baawataa ko jogii ko'e maabbe, be banjontira. Banjontirgo e furi wonaago der suunooji.

¹⁰ Baajontirfe, mii hokka 6e dooka, to am bane ka yiwi, amma to Joomiraawo: debbo haanay saloo gorum. ¹¹ To o salake bo, sey o joodoo nun nun, maa bo o naara e goriiko. Nunnun gorko bo, haanay seera debbo mum.

¹² Amma dow horii6e, min nun batata kaa do, Joomiraawo bane. To goondindo e woodi debbo mo goondinay, go debbo on nootii wondugo e makko, to o seeru mo. ¹³ Non non nun bo, to debbo goondindo e woodi gorko mo goondinay, to gorko on nootake wondugo e makko, to o saloo mo. ¹⁴ Gam gorko mo goondinay senaama gam debbo mum, nun bo debbo mo goondinay senaama gam gorko mum. To hinaa nun, 6i66e ma66e laatataako seniife, nani bo bee ceniife. ¹⁵ Amma mo goondinay, to e yidi seerugo goondindo, o seera. Den fu goondindo, debbo, to dum bo gorko, doolaaka joodoo der teegal mum, Alla noddii en nun gam gonoden der jam. ¹⁶ Debbo, aa anni naa a hisinan gorko maa na, nun bo gorko, aa anni naa a hisinan debbo maa na?

Moy fu wonoo hande no Joomiraawo noddiri dum

¹⁷ To non, moy fu wonoo hande no Joomiraawo hokkiri dum, moy fu wonoo der goonki ki wonuno go Alla noddii dum. Kanjum umuranmi der eklesiyaaji fu.

¹⁸ Juulniido go Alla noddii dum, wonoroop nun nun, mo juulnaakino bo go Alla noddii dum, wonoroop nun nun. ¹⁹ Juulnaago e dullere juulnaago fu, laataaki godfum, sey tokkugo umurooje Alla. ²⁰ Moy fu wonoro hande no laatinoo go Alla noddii dum. ²¹ To jeyaado nun laatinodaa go Alla noddii maa, taa accu dum 6illee. Amma to a he6ii laawol no dimdirtaa, taa yeeba dum. ²² Gam jeyaado mo Joomiraawo noddii, laatake dimo gam Joomiraawo. Dimo mo Alla noddii bo, laatake jeyaado Almasiihu. ²³ On coodiraama e huune ko teddi. Gam majjum, to on laatinnee ko'e mon jeyaabe himbe. ²⁴ Banniraabe, moy fu wonoro yeeso Alla, hande no laatinoo go o noddee.

Baajugo dum bo joodaago nun nun

²⁵ Dow himbe 6e meeday baajugo, dum bo baajego, mi woodaa umuroore gom yiwnie to Joomiraawo, amma mi batan ko milumi, min mo Joomiraawo yurmii, wadimmi koolaado. ²⁶ Mii miila to neddo wonake non, dum buran woodugo, sabbu tooraaji di jooni. ²⁷ Banjudo, to seeru, mo baanjay bo to daartu baajugo. ²⁸ Amma banjudo waday gacce, gatol bo to baajaama, waday gacce. Amma anneel no baanjube e woodi 6illaaje der goonki mum. Kanji bo woni mi yidanaa on. ²⁹ Banniraabe, ko jidum batugo on nani: Wakkati juutaa, gam majjum,

baanjube laatoo hande 6e baanjay, ³⁰ wulloofe laatoo hande 6e bullataa, seyotoobe wada hande 6e ceyataako, soodoobe bo wada hande 6e goodaa godfum, ³¹ seyortoobe jawdi duuniyaaru, wonoo hande 6e ceyataako, gam duuniyaaru nuu do faanake heeniyugo.

³² Ko jidumi woni, burtodon e sugul-laaji. Mo baanjay e hiinnitano golle Joomiraawo, ko fottanta Joomiraawo tan o darta. ³³ Amma banjudo, hakkillo mum, to kujje duuniyaaru wonoto, ko welata debbo makko o darta, ³⁴ hakkillo joomum seen-nake. Hande non bo, mo baanjaaka, hakkillo mum to kujje Joomiraawo wonoto, gam 6annu e yonki makko fu laatoo ko senaa. Amma banjudo, hakkillo mum to kujje duuniyaaru wonoto, ko welata goriiko o darta.

³⁵ Mi batay ka, gam mi fergina on, amma gam wallugo on batanmi ka. Mii yidi gonodon der goonki kaanuki, tokkodon bo Joomiraawo e ferde goote.

³⁶ To goddo e woodi daabberemum, go o yidaa sentingo mo diga o baanjay mo, o wada ko o yidi. O baanja mo, o farkay to o baanjii mo. ³⁷ Amma to gorko wadii niiya der berne mum, hinaa e doole, laatoo bo o waawan ko jogii hoore makko, o baanjay, o wadii ko woodi. ³⁸ Banjudo daabberemum wadii ko woodi, amma mo baanjay mo, wadii ko buri woodugo.

³⁹ Debbo baanjaado laati nun kaabbaado to goriiko e wuuri. Amma to goriiko wuuraa, o rindi, o waawan ko etti mo o yidi fu, amma tawee der laawol Joomiraawo nun. ⁴⁰ Dow miilo am, to debbo joodafe baanjaaka, o buran he6ugo seyo. Milooji am nun batanmi don, mii miila bo mii woodi Ruuhu Alla.

8

Toonti yande dow tew caafiranaadum tooruuje

¹ Jooni faa mi toontoo yande moodon dow tew caafiranaadum tooruuje. Goonja nun, en fu, een goodi annal. Annal e wadda manju hoore, amma yidde woni ko yaarata eklesiya yeeso. ² Neddo mijjudo e anni, joomum annaa taw no haani anniree. ³ Amma neddo fu jidudo Alla, Alla e anni dum.

⁴ Dow yakkugo tew caafiranaadum tooruuje, een anni tooruure laataaki godfum der duuniyaaru, Alla gooto tan woni. ⁵ Himbe e saafa tooruuje de dow e de ley. E goonja, saafetehee duubbe e wi'eteebe joomiraafé duubbe na'on. ⁶ Amma e nun fu, enen kan, Alla gooto tan woni, Baaba tagudo huune fu, mo gam mum buuruden. Kade bo Joomiraawo gooto tan woni, Yeesu Almasiihu mo huune fu laatorii e mum, e mo gam mum kebuden yonki.

⁷ Amma himþe fu bane anni goonja kaa don. Woþþe woowunoþe tooruuje, e yakka tew caafiranaadum tooruuje, go miilooji ferðe maþþe tampudi e hiitoo 6e. ⁸ Nyaamdu feydantaa en godðum to Alla. To en nyaamii, dum nafataa en godðum, to en nyaamay bo, dum þuytataa en godðum.

⁹ Amma kakkilee to dimaaku moodon doyya be goondinki mum semmidaa. ¹⁰ An goodudo annal, to godðo yi'ii maa aa nyaama to tooruure saafetee, hakkillo makko tampaþo hokkan mo o nyaama kanko bo. Den fu, der cuudisum ferne makko, nafa caafiranaaka tooruure bane o nyaami na? ¹¹ Den banniraawo tampudo halkan gam annal maa, kanko mo Almasiihu maayi gam muudum halka gam annal maa. ¹² To oon gada hakke dow banniraabe moodon 6e goondinki mum semmiday hande nun, oon nawna miilooji ferðe maþþe, hakke nun gadoton don dow Almasiihu. ¹³ Gam majjum to nyaamdu nun doyyataa banniraawo am, mi yakkataa kade tew abada, gam to mi doyyu mo.

9

Ko haanani lilaado

¹ Mi jeyaa hoore am na? Mi laataaki lilaado na? Mi yi'ay Joomiraawo meeden Yeesu na? Diga golle de gollaniimi Joomiraawo bane goondinirdon na? ² Baa to woþþe daaþay am hande lilaado, to moodon kan, mi lilaado nun, gam onon laati ko hollitinta no Joomiraawo nun lilimmi.

³ Daa ko bi'anmi yiduþe gaccaago am: ⁴ Men kaanaa nyaamugo e yarugo der golle amen na? ⁵ Men kaanaa woositaago e rewþe goondinþe hande no lilaabé woþþe, e miiraabe Joomiraawo, e Kefas wadata na? ⁶ Min e Barnabbas tan nun haani golloo gam nyaannugo ko'e amen na? ⁷ Soogeeru nuye habata konu e nyaanna hoore mum bo? Demoowo moy woni mo nyaamataa 6iþþe gesa mum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam darne mum?

⁸ Ka batanmi do, dow miilooji himþe bane dum yiwi, tawreeta bo batii dum. ⁹ E winnaa der tawreeta: «Taa habþu hunnuko gaari gollotoori der nafa.» Ga'i demooji nun Alla batani ka na? ¹⁰ E goonja enen bane batanaa ka na? Enen nun batanaa haala ka, gam demoowo e duggoowo fu wada golle muudum e miiliri heþugo gedu mum. ¹¹ Men aawii der moodon kujje ruuhunkejee. To men duggii jawdi ni gooduson, ko mawni nun na? ¹² To woþþe e woodi lawol dow moodon, minon, men buraa 6e woodugo nol na?

Amma minon, men naftoraaki baawde amen. Men munyanii huune fu gam to men paddoo linjiila Almasiihu yahugo

yeeso. ¹³ E goonja, on annaa gollotoobé der suudu Alla e heþa nyaamdu mum der ko sakketeen na? On annaa bo no gollo-toobé der wruudirde sadakaaji, der don nun heþata gedu mum na? ¹⁴ Hande non bo, Joomiraawo batii waajotoobé linjiila, heþa nyaamdu mum diga waaji linjiila.

¹⁵ Amma min, mi naftoraaki kujje dee fu, to mi winnii ka bo, gam mi heþa de bane. Gomma mi maaya, mi nootataako godðo hadanmi juraago dow majjum. ¹⁶ Gam waajaago linjiila laataanaaki am juro, doole nun mi waajoo ka. Bone woodanimmi to mi waajaaki ka! ¹⁷ To e anniya ferne am nun gadiranmi golle den, mi heþan riiba am. Amma min bane suþi, mi yowana de nun. ¹⁸ Den fu, ume woni riiba am? Riiba am woni waajaago linjiila hinaa gam joddi. Mi dartay naftoraago ko haani mi heþa gam gollal ñjal.

¹⁹ Mii dimo dow himþe fu, amma mi laatinii hoore am jaggantooðo himþe fu, gam mi heþana Almasiihu duuþþe maþþe. ²⁰ To mi na'on caka Yahuduue, mi wada hoore am hande Yahuduuo, gam mi heþa 6e. To mi yahii to tokkuþe tawreeta, mii wada hoore am hande tokkudo tawreeta, gam mi heþa 6e, baa to mi tokkay tawreeta. ²¹ Hande nun bo to mi yahii to 6e annaa tawreeta, mii wada hoore am hande mo annaa tawreeta, gam mi heþa 6e, dum yiday wi'ugo mi tokkay tawreeta Alla, gam der umuroore Almasiihu gonumi. ²² To mi yahii to goondinþe tampaþe, mii wada hoore am hande tampudo, gam mi heþa 6e. Walaa fu no mi laatinay hoore am dow himþe fu gam mi hisinira woþþe maþþe, baa no wadi fu. ²³ Dum fu, mi wadii dum gam linjiila, gam mi heþa gedu am der barke makka.

²⁴ E goonja, on annaa himþe fu nun doggata der jayri, to wadoþe dadontiro doggata na? Amma e non fu, gooto maþþe tan nun heþata ko resaa on. Gam majjum, doggee gam kebal. ²⁵ Jiddo dadugo der doggudu fu, sey elta 6aannu mum der huune fu. Kamþe, bee gada dum gam heþugo kebal meetalol dayloowol, amma enen, een tammi heþugo meetalol ñol daylataa. ²⁶ Gam majjum to emi dogga, gam baanji bane dogganmi, to emi lukka bo, dow hennu bane lukkanmi. ²⁷ Amma mii gollina 6aannu am e naawdum faa mi jaaloo ñol, gam mii hula mi dulla heþugo yetteego 6aawo baajiimi woþþe linjiila.

10

To on caafee tooruuje

¹ Banniraabe, mii yidi paamon dum do: 6aawo no kaakiraabe meeden wurtii Misira, der wakkati Muusa, 6e fu 6e gonake ley duulere ardanii ne 6e, 6e fu

bo, 6e jolii maayo. ² Be fu 6e gadanaama batisi der duulere e der maaayo sabbu kawtal ma66e e Muusa. ³ Kade bo, 6e fu 6e nyaamii nyaamdu ruuhunkewol gootol, ⁴ 6e fu 6e jarii jaram ruuhunkejam gootam, burtiidad e teapaare ruuhunkeere, jaadannoore e ma66e. Tepaare nen woni Almasiihu. ⁵ Amma e non fu, duub66e ma66e Alla yerdaaki dum. Be baraama der ladde.

⁶ Huune dum fu, laatanake en misaalu gam to en tokkee jidaadi yonki meeden, hande no ma66e. ⁷ To on laatee saafoo6e tooruue hande no wobbe mabbe wadi, hande no winnaa: «Himbe joodii nyaami yari, den be ummii gam 6e pija fijo jaayno.» ⁸ To on naatee jeenu hande no wobbe ma66e wadi. Faa himbe ujune laso e tato maayi nyalaane woore. ⁹ To on jarbee Joomiraawo hande no wobbe ma66e wadi, ko bolle halki 6e. ¹⁰ To on dumbitee hande no wobbe ma66e wadi, go malaykaajo maayde halki 6e.

¹¹ Huune dum fu, tawii 6e gam ke6en misaalu. Dum winnaama bo gam ke6en hakkillo, enen wonu6e der wakkatiji caktiidi. ¹² Gam majjum, miiludo e darii fu, wada hakkillo to yanu. ¹³ Jarbeeji walaa di ke6uon, di wobbe he6ayno. Alla e laatii koolaado, o accataa jarbedon 6ura semme mon. To di garii bo, o hokkan on laawol no munyirton, e no burtortodon e majji.

¹⁴ Gam majjum, banniraabe am yidaabe, boddodee caafol tooruue. ¹⁵ Mii badda on hande woodu6e hakkillo, onon e ko'e moodon biditee ko batumi. ¹⁶ Jarirgel hiraane semiine neljettetaan Alla gam mum, nel hollitintaa en kawtii e yiyyam Almasiihu na? Peen ceennetan een nyaama, nya hollitintaa en kawtii e 6annu Almasiihu na? ¹⁷ Peen nya laati nun goota, nun nun enen bo, no duudirden fu, en laati nun 6annu gooton, gam en fu, een keba gedu meeden e peen goota nya.

¹⁸ Daaree Isira'iilaabe: himbe ma66e nyaamo6e sadakaaji cakkanaadi Alla, 6e goodaa kawtal e Alla cakkanteedo sadakaaji din na? ¹⁹ Ko jidum wi'ugo woni: Tooruure e tew ko ne saafiranaa e laatii godrum? Aawol! ²⁰ Amma, ko heefer6e saafirta, ginnaaji 6e caafanta dum, Alla bane. Nani bo mi yidaao oon goodi kawtal e ginnaaji. ²¹ On baawatako yariri jarirgel Joomiraawo, jariron bo nel ginnaaji, on baawataa ko nyaamidi e Joomiraawo, nyaamidon e ginnaaji bo. ²² Naa en jidu nun ummingo nawniraagu Joomiraawo? Een furi mo semme na?

Teddinee Alla der huune fu

²³ Goonja nun: «Huune fu e dagii». Amma huune fu bane nafata. «Huune fu e dagii», amma huune fu bane yaarata eklesiya

yeeso. ²⁴ To goddo moodon daartu ko nafata dum kan tan, amma ko nafata wobbe bo.

²⁵ Ko sippetee der luumo fu, on baawan ko nyaami dum, to on daartee annugo to dum yiwi, gam berde mon e gacoo on. ²⁶ Gam: «Leydi e ko woni e mayri fu, Joomiraawo jey.»

²⁷ To mo goondinay noddinii on nyaamde, go nootidon noddore makko, nyaamee ko o resani on fu e jam, to on biditee dum gam berde moodon e gacoo on. ²⁸ Amma to goddo wi'ii on: «Tew dum do caafiranaadum tooruure nun,» den kan, to on nyaamee gam sabbu ceedindo on, e gam sabbu cuudiidum berne. ²⁹ Mi batantaa do miilooji berde mon, amma di oya. E goonja, gam ume miilooji berne goddo hiitotoo dimaaku am? ³⁰ To mi yetti Alla dow nyaamdu am, gam ume gacceteemi dow nyaamdu nu jettumi Alla gam mum?

³¹ Gam majjum, on nyaaman nun, on jaran nun, ko gadoton fu de, gadee dum gam teddinon Alla. ³² To on laatanee Yahuduue e Yunaninkee6e e eklesiya Alla fergere. ³³ Laatee hande am, gam dow huune fu, mii darta fottango himbe fu, mi dartataa ko nafatammi min tan, ko nafata himbe fu dartanmi, gam 6e kisa.

11

¹ Yemminee am hande no min e hoore am yemminiranmi Almasiihu.

Ekkkitinol dow filaago

² Mii yetta on gam oon ciwtorammi wakktati fu, e kade bo gam oon joggii ekkitinooje hande no ekkitinirmi on.

³ Mii yidi bo paamon no Almasiihu nun woni hooreejo dow gorko fu, gorko bo woni hooreejo dow debbo, Alla bo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ To gorko e du'oo, dum bo e wada annabaaku, go e suddii hoore mum, o teddinay hooreejo makko.

⁵ Amma to debbo kan e du'oo, dum bo e wada annabaaku, go filaaki, o teddinay hooreejo makko, oo nandi e pemmiido laabune. ⁶ Gam to debbo filaaki, sey o hesa gaasa makko. Amma to hesugo gaasa, dum bo femmug ka e sentino mo, den fu, o filloo. ⁷ Gorko haanay sudda hoore mum gam o laati nun nandi Alla e teddujal mum. Amma debbo, laati nun teddujal gorko. ⁸ Gam gorko bane yiwi e debbo, debbo nun yiwi e gorko, ⁹ gorko bane tagaa gam debbo, debbo nun tagaa gam gorko.

¹⁰ Gam daliila malaykaabe, debbo filloo gam Hollita baawde mum. ¹¹ Hande no Joomiraawo resiri, debbo wonataako to gorko walaa, gorko bo wonataako to debbo walaa. ¹² Gam hande no debbo yiwi e gorko, non non nun gorko bo rimiraa e debbo. Amma dum fu, to Alla dum yiwi.

¹³ Miilee onon e ko'e moodon: E woodi debbo e du'oo, o filaa ki na? ¹⁴ Tawaajal hollataa to gorko yoofitii gaasa mum, femmay ka, edum sentinii na? ¹⁵ Amma to debbo, tuddunjal muudum nun, gam o hokkaama gaasa juutuka hande filaa. ¹⁶ Jiddo yeddugo ka fu, baa minon, baa eklesiya Alla, en goodaa tawaajal jal don.

Hiraane Joomiraawo seniine

¹⁷ Woodi ko jisum batugo on kade dow haala no kawritirton. Dow majjum mi waawataa ko mani on, gam no kawritirton laataaki gam yaarugo on yeeso, amma gam wittingo on baawo. ¹⁸ Taw, mi nanii to on kawtii, hunnuko wooto walaa hakkune mon, mi hoolake bo haala kan gokka mum, goonja nun. ¹⁹ Haani du ceenniigu laatoo caka moodon, gam heba goonjaabe wurtuo e moodon. ²⁰ To on kawritii, hiraane Joomiraawo base nyaamoton. ²¹ Gam to on kawritii oon nyaama, moy moodon fu, e yawdanoo nyaamugo nafa mum, den tawaa woobbe e rafaa, woobbe bo bagi e doyyi dum. ²² E goonja on goodaa cuudi to haani nyaamon, jaron na? Naa on jawu nun eklesiya Alla? On jidu nun sentingo talakaabe na? Ume bi'anmi on? Mi yetta on na? Mi waawataa ko yetti on dow majjum.

²³ Min, diga Joomiraawo nun kebumi ko jottimmi on: Jemmaare ne der muudum Joomiraawo meeden Yeesu jammaa, o etti peen, ²⁴ o yetti Alla, o npappiti ja, o wi'i: Dum do woni bannu am kokkaanjol gam moodon. Gadee dum, oon ciwtorirammi. ²⁵ No 6e keennyi, o etti jarigel innabojam, o wi'i: Jarigel nel woni alkawal kesal tabbitini-raajal e yiyyam am. De jaroton dam fu, jaree dam, oon ciwtorirammi. ²⁶ De nyaamoton peen oon jara der jarigel nel fu, oon baa joo wa don haala maayde Joomiraawo faa de o witto.

²⁷ Gam majjum, neddo fu yakkudo peen, yariri jarigel Joomiraawo hande no haaniray, wadii hakke dow bannu Joomiraawo e yiyyam mum. ²⁸ Gam majjum, moy fu widito hoore mum go yakka peen, yara bo der jarigel nel. ²⁹ Gam neddo yakkudo peen, yari der jarigel nel, go suttontiray ko woni bannu Joomiraawo, o foodanan hoore makko kiita diga nyaamde e jarde makko. ³⁰ Gam majjum wadi ko duubbe moodon laatii nyawbe e moofidinbe, duubbe bo maayi. ³¹ To en biditake ko'e meeden, en kiitataake. ³² Amma Joomiraawo e hiitoo en gam o elta en, wara doyyideden kiita e himbe duuniyaaru.

³³ To non, banniraabe am, to on kawritii gam nyaammon hiraane Joomiraawo, kedontiree. ³⁴ To woodi e moodon mo rafo wadata, joomum nyaama diga wuro mum, gam to kawtal moodon waddana on kiita.

Dow ko horii fu, to mi warii, mi laabinanan on dum.

12

Dokke Ruuhu Ceniido

¹ Banniraabe, dow haala dokke Ruuhu Ceniido hokkata, mi yidaa dullon annal dow mum. ² Ciwtoree, den ko on goondinayno, on poodeno far to tooruuje muume. ³ Gam majjum wadi ko mii yidi paamon dum do. Walaa bi'oowo Yeesu laati nun naalaado to Ruuhu Alla o batirta ka, kade bo walaa bi'oowo Yeesu laati nun Joomiraawo to joomum woodaa Ruuhu Ceniido.

⁴ Dokke Ruuhu Ceniido feere feereeje nun woni, amma Ruuhu on gooto nun. ⁵ Golle feere feereeje nun woni, amma Joomiraawo majje laati nun gooto. ⁶ Baawal golle feere feereeje nun woni, amma Alla gooto on wadata huune fu der moy fu. ⁷ Moy fu hebii kokkal kollitoowal baawde Ruuhu, nafooval himbe fu. ⁸ Ruuhu hokkata oo do dokkal batugo e hakkillo, o hokka oo to dokkal batugo e annal. Ruuhu gooto on wadata dum. ⁹ Kanko on hokkata oo do goondinki, oo to nyawtugo nyawbe, ¹⁰ o hokka oo do baawde waafugo haaynaareej, oo to baawde waafugo annabaaku, oo do baawde anmitingo ko warata diga Ruuhu, oo to baawde batugo e delle Ruuhu, goddo bo o hokka dum baawde nantingo delle den. ¹¹ Ruuhu gooto on tan wadata dum don fu, o seennirana moy fu dokkal hande no o yidiri.

Jokkule diuudde der bannu gootol

¹² Hande no bannu laatorii gootol baa no jokkule diuudde njol woodi, nun bo, jokkule diuudde laatorii bannu gootol. Non Almasiihu bo wa'i. ¹³ Gam en fu, en kebii batisi diga e Ruuhu gooto gam laatoden bannu gootol, Yahuduube e Yunaninkeebe, maccube e rimbe, en fu en jarinaama Ruuhu gooto on.

¹⁴ Bannu neddo laataaki jokkulal gootal, amma jokkule diuudde. ¹⁵ To koynjal wi'i: «No mi junjo bane, mi jeyaaka e bannu,» e nun fu jal jeyaaka e bannu na? ¹⁶ Naa to nowru wi'i: «No mi laataaki itere, mi jeyaaka e bannu,» dum hadan ne jeyeego e bannu na? ¹⁷ To jokkule bannu fu laatake gite, noy neddo nanirta? Naa to de fu de laatake nowru, noy neddo luuttirta? ¹⁸ Amma, Alla resii jokkulal baanjale fu der bannu, hande no o yidiri. ¹⁹ To jokkule fulaatakeno gootal, noy bannu laatotonoo? ²⁰ E goonja, jokkule e duudi, amma de fu, de laati nun bannu gootol.

²¹ Itere waawataa ko wi'i junjo: «Mi woodaa haaje maa». Hoore bo waawataa ko wi'i koyde: «Mi woodaa haaje moodon». ²² Amma, jokkule bannu daaraade e buri tampugo, kanje bo dee nafa. ²³ Jokkule de

daareten walaa teddunjal, kanje buruden teddingo. Jokkule de centirten bo kanje buruden hakkilango. ²⁴ Jokkule meeden godde en kaajaaka hakkilango dum. Alla hawtii jokkule fu, hokki burude faandugo, teddunjal, ²⁵ gam to ceennirgu wadu der bannu, o acci jokkule fu e wallontira hakkune mum. ²⁶ To jokkulal gootal e naawee, de fu de nana naawdum e maggal. To jokkulal gootal teddinaama, de fu de maata welwelo e maggal.

²⁷ Onon, on laati nun bannu Almasiihu, moy moodon fu laati nun jokkulal bannu makko. ²⁸ Hande nun Alla resiri himbe der eklesiya mum. Aran, lilaabe, didawre annabiise, tatavre janninoobe, baawo majjum wafoobe haaynaareej, e nyawtoobe nyawbe, e faabotoobe, e ardiibe, e batooobe delle Ruuhu. ²⁹ Himbe 6en fu laati nun lilaabe na? Naa 6e fu bee annabiise nun? Naa 6e fu bee janninoobe nun? Himbe fu nun wadata haaynaareej ni? ³⁰ Himbe fu bane hokkaa baawde nyawtugo nyawbe, 6e fu bane hokkaa baawde batugo e delle Ruuhu, 6e fu bane bo hokkaa baawde nantingo delle den. ³¹ To non, tinnee daartee dokke burude nafugo. Jooni mi hollan on laawol burujol woodugo.

13

Yidde

¹ Baa to mii waawi batugo delle himbe e delle malaykaabe fu, to mi walaa yidde, mi laati nun hande lennjuru piyeteenu, dum bo hande rimmo baggu. ² To Alla hokkii am dokkal waadugo annabaaku, to mi hefii annal dow siiriji e dow huune fu, dum bo to mii woodi goondinki faa mi sottina baalle, amma mi woodaa yidde, milaataki godfum. ³ Baa to mi hokkii jawdi am fu talakaabe, mi sakka bannu am bo wuudee yiite, to mi woodaa yidde, dum nafataa am.

⁴ Goodudo yidde e woodi munyal, nee hebbi neddaaku. Yidde walaa nawniraagu, ne jurataako, ne woodaa manju hoore. ⁵ Goodudo yidde wadataa ko sentinii, o dattataa ko nafata mo tan, o monnortaako goddo, o jogataako hallande. ⁶ Goodudo yidde seyortaako ko halli, amma e seyoroogoonja. ⁷ Oo yaafuu huune fu, oo hoolu huune fu, oo hedoo Alla der ko waroyta, oo munyanu huune fu.

⁸ Yidde heennyataa faa abada. Annabaaku heennyany, batugo e delle feere feereeje heennyany, annal bo heennyany. ⁹ Annal meeden laabidaa, annabaaku meeden bo laabidaa. ¹⁰ Amma to huune fu laafinaama, ko laabaa fu majjitan.

¹¹ No latinoomi suka, mi batii hande suka, mi mijono hande suka, jiide am bo hande jiide suka. Amma no mawnumi,

mi accii golle sukaaku. ¹² Jooni en ji'ataa taw huune fu e laabal, dum nandi hande daanorgal ni6unjal nun daanortoden. Amma wakkati waraan, en ji'an e gite meeden deydey. Jooni taw annal am laabay, amma wakkati waraan de annanmi faa laa6a, hande no Alla annirimmi.

¹³ Den, huune tati woni ko tabitii, goondingo, e hedago moyyere Alla, e yidde. Amma yidde buri dum dum fu mawnugu.

14

Gollirgo dokke Ruuhu Ceniido

¹ To non, daartee yidde. Daartee bo dokke Ruuhu Ceniido, hakko du dokkal annabaaku. ² Batoowo e delle Ruuhu, Alla nun joomum baddata, himbe bane. Gam goddo faamataa ka o batata, Ruuhu nun hokkata mo haalaaji Alla cuudiisi. ³ Amma gadoowo annabaaku wallan nun wo6be mawnugo der goondinki, e tiifina 6e, e hokka 6e semme. ⁴ Batoowo e delle Ruuhu, semmidinan nun goondinki mum, gadoowo annabaaku bo e walla eklesiya yahugo yeeso.

⁵ Mii yidi on fu baton e delle Ruuhu, amma ko burumi yifugo woni, gadon annabaaku. Gadoowo annabaaku e buri batoowo e delle Ruuhu, gam batoowo e delle Ruuhu mawnintaa eklesiya to jottinoowo de walaa. ⁶ Banniraabe, hande jon bi'en, mi wara to moodon, mi yanta baddirgo on e delle Ruuhu tan, laatoo mi janninay on ko Alla holitimmii, mi waddanay on bo annal kesal, mi ekkitinay on bo, ume nafanmi on?

⁷ Daaree ji'en, baa huune jimirdum, hande jon fuuraanu dum bo moolooru.

To puuroowo fuuraanu, dum bo piyoowo mooloru fiyay hande no haaniri, moy tintooto ko fuuretee dum bo ko fiyetee?

⁸ Naa moy siriyanto konu to puuroowo walaldu konu fuuray hande no haani?

⁹ Hande non onon bo, to haala moodon laasay, moy faamata ko jidfon wi'ugo? On boppii haala moodon! ¹⁰ Delle duudde nun woni der duuniyaaru nu, de fu, dee goodi ko de bi'ata. ¹¹ Amma to goddo baddii am e denjal njal mi nanataa, mi laatake janano makko, kanko bo o laatake janano am. ¹² Hande non, onon bo, no oon tinnii daartugo dokke Ruuhu, daartee aran dokke puy, jaaroje eklesiya yeeso.

¹³ Gam majjum, batoowo e delle Ruuhu fu, eela Alla walla dum nantingo de. ¹⁴ Gam to mii du'oo e denjal Ruuhu, ruuhu am e du'oo, amma hakkillo am gollataako. ¹⁵ Den, noy gadanmi? Mi du'oto e ruuhu am, mi du'oto bo e hakkillo am. Mi yiman e ruuhu am, mi yiman bo e hakkillo am. ¹⁶ To hinaa nun, to aa yetta Alla e ruuhu, noy tawaado caka hettiniise, mo annaa

dum, waawirta ko wi'i «aami» to a yettidii? Gam joomum nanataa ko batataa. ¹⁷ Baa to yettoore maa e woodi hande noy, dum mawnintaa goondinki joomum.

¹⁸ Mii yetta Alla gam mii buri on, on fu batugo e delle Ruuhu. ¹⁹ Amma der eklesiya, mii buri yidugo mi bata haalaaji joy paameteedi gam ekkitingo woobé, buri batugo haalaaji ujune sappo e delle Ruuhu de faamataake.

²⁰ Banniraabe, to on laatee hande sukaabe der hakkillo moodon. Amma dow hallande laatee hande sukaabe, dow suttontirgo huune, laatee fe hakkillooji mum fenni hande mawbe. ²¹ E winnaa der tawreeta: Joomiraawo wi'i:

«Himbe bee, e delle Ruuhu, e kunnude hobbé nun

baajortoomi 6e.

Amma e nun fu, 6e kettinantaako am.»

²² Hande non, batugo e delle Ruuhu laati nun maane kiita dow 6e goondinay. Wadugo annabaaku laati nun gam goondinbe, hinaa gam 6e goondinay.

²³ Hande jon, to himbe eklesiya fu hawritii, den moy maabbe fu e bata delle Ruuhu feere feere, to himbe 6e jannjinaaka, dum bo 6e goondinay warii yi'ii dum, 6e bi'ataa ko'e mon sottake na? ²⁴ Naa bo, hande jon, mo goondinay, dum bo mo annaa dum, naati der juulirde moodon, go o tawi himbe fu e wada annabaaku, ka o nanata hiitoto mo, o faama no oo woodi hakke. ²⁵ Miilooji 6erne makko cuudidi wurtinte, den o jiccoo, o sujidana Alla, o wi'a: «E goona, Alla e wondi e moodon.»

No haani huune fu wadoroo der Eklesiya

²⁶ Banniraabe, noy haani gaden? To on kawritii, go oo do e woodi jimol, oo to e woodi jannjinol, goddo bo e woodi kollitol gom, goddo bo e bata e delle Ruuhu, goddo bo e nantina de, sey huune fu wadfee gam goondinbe mawna. ²⁷ To delle Ruuhu nun batete, sey himbe dido bata, to dum guru tato, moy fu e wakkati mum. Goddo moodon nantina de. ²⁸ Amma to nantinoowo walaa, goodudo dokkal batugo e delle Ruuhu jeedoo der eklesiya, bata der 6erne mum, badda e Alla. ²⁹ Dow wadoobe annabaaku, dido dum bo tato etta haala, horiibe widitoo haala maabbe. ³⁰ To goddo der joodiibe e woodi ka Alla holli dum bata, sey aranneejo batoowo jeedoo. ³¹ Hande nun, on baawan ko wadi annabaaku gooto gooto, gam moy moodon fu ekkitoo, semmidina goondinki mum. ³² Wadoobe annabaaku sey waawa ko jogii ko'e mum, ³³ gam Alla laataaki Alla mo jibayeere, amma Alla mo jam.

Hande no dum laatii toy fu der eklesiyaaji Alla, ³⁴ sey rewbe jeedoo der eklesiya, 6e

kokkaaka laawol 6e bata. Sey 6e baawa jogaago ko'e maabbe 6ee dowtii hande no winniraa der tawreeta. ³⁵ To woodi ko 6e jidi faamineego, 6e acca faa to 6e kooti wuro, 6e yama worbe maabbe. Gam to debbo batii haala der eklesiya, dum centiniifum.

³⁶ Naa oon miili to moodon nun haala Alla yiwi? Onon tan hebi ka na? ³⁷ To goddo e miili e laati annabijjo, dum bo e miili hebijj Ruuhu Ceniido, e haani joomum annita ko binnanmi on laati nun umuroore Joomiraawo. ³⁸ To goddo salake ko jaabi haala ka, edum hollita no kanko e hoore makko Alla jaabay mo.

³⁹ Gam majjum, banniraabe, tinnee daartee dokke annabaaku. To on calee bo himbe bata e delle Ruuhu, ⁴⁰ amma kakkilee, huune fu wadfoo e hakkillo, e no haaniri.

15

Pintol Almasiihu

¹ Banniraabe, mii yidi siwtorgo on linjiila ka baajiumi on, jaafusdon ko oon darii dow makka e semme. ² Diga e makka kisintedon to oon jogii ka hande no baajoriimi on. To hinaa non, goondinki moodon laatoto baanji.

³ Aran, mi yottinii on ko kebumi min e hoore am, kanjum woni. Almasiihu maayii gam hakkeeji meeden, hande no Dewtere wi'i. ⁴ O uwaama, o fintii nyalaane tataware, hande no Dewtere batiri. ⁵ O hollitanake Piyer, baawo majjum o hollitanii aahiiibe sappo e dido. ⁶ Baawo majjum o hollitanii banniraabe ko buri keme joyo de woore. Duubbe maabbe e wuuri faa jooni, amma woobbe mum maayi. ⁷ Baawo majjum, o hollitanake Yaakuuba, den go o hollitanii lilaabe fu.

⁸ Faa sakitiineere, o hollitanii am, min nandudo hande sukeel dimaaapel lebbi mum hebbay. ⁹ Gam min buri lilaabe fu faandugo, mi fotay du noddeego lilaado, gam mi tooriino eklesiya Alla. ¹⁰ Gam moyyere Alla laatoriimi ko laatiimi. Moyyere ne o wadanimmi bo laataaki baanji, gam mi golake ko buri lilaabe fu. Min bane wadata dum, amma moyyere Alla wonne der am wadata dum. ¹¹ To non, min nun, kambe nun, haala goota kan men piinata, kanka nun bo goondindon.

Pintol maaybe

¹² To emen baajoo no Almasiihu fintii e maayse, den noy woobbe moodon wi'irta maayse fintataa? ¹³ To pintol maaybe walaa, Almasiihu e hoore mum bo fintay, ¹⁴ to Almasiihu fintay bo, waajii amen laatake baanji, goondinki moodon bo laatake baanji. ¹⁵ Ko buri fu, to e goona maaybe fintataa, minon bo men laatake seedaniibe Alla fewre, gam emen ceedoo

o fintinii Almasiihu, nani bo goonja bane, to maaybe fintataa. ¹⁶ Gam to maaybe fintataa, Almasiihu e hoore mum fintay. ¹⁷ To Almasiihu fintay, goondinki moodon laatake baanji, der hakkeeji moodon bo gonudon faa jooni, ¹⁸ maayunoobe e goondinki Yeesu bo halkii. ¹⁹ To der duuniyaaru do tan miluden hebugo riiba gonuka der kawtal men e Almasiihu, enen burannoo himbe fu yurminaago.

²⁰ Amma e goonja, Almasiihu fintii, o laatake arano der maaybe fintoobe. ²¹ Hande no maayde naatiri der duuniyaaru diga neddo, hande non bo pintol wariri diga e neddo. ²² Hande no himbe fu maayirta gam kawtal mum e Aadamu, hande non himbe hebirta yonki gam kawtal mum e Almasiihu. ²³ Moy fu fintan e wakkati mum. Almasiihu laatii arano, faawo mum, goondinbe mo tokkina der nyalaane garki makko. ²⁴ Baawo majjum, timmoodie duuniyaaru waran. Almasiihu halkan hooreeb e woodube baawde e semmeeji kalludi fu, den o hokka Alla Baaba meeden laamaare. ²⁵ Gam doole Almasiihu laamoo faa to Alla wattii waybe makko ley telle makko. ²⁶ Ganyo cakitortedo halkeego woni maayde. ²⁷ E winnaa: «Alla wattii huune fu ley koyde makko». Amma to wi'aama, «huune fu» Alla gattudo huune fu ley koyde makko bane wondaa. ²⁸ To Almasiihu laatake hooreeo dow huune fu, kanko Biddo bo, o hokkan Alla hoore makko, den Alla laamoo dow huune fu, e dow moy fu.

²⁹ To non, riiba kaye wadeteefee batisi faa maayira woodi to maaybe fintataa? Ume wadi ko himbe e wadee batisi faa maayira? ³⁰ Enen e ko'e meeden bo, gam ume potteten wakkati fu kallije maayde? ³¹ Banniraabe, nyalaane fu der hunnuko maayde nun gonumi. Amma e nun fu mii juroro on gam daliila kawtal moodon e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ³² To e millooji hebugo godfum der duuniyaaru do nun gadirmi duuro der wanjarde Efesu, kaabumi e bisaaji ladde kalluci, ume dum nafatammi to maaybe fintataa? Dum laatotono hande no ballool jol do wi'i: «Nyaamen jaren, gam jaano en maayan.» ³³ To on jammee ko'e moodon: «Yaadugo e kalludo biisan jikkku boofunu.» ³⁴ Pukkinee hakkillooji moodon hande no haani, to on gadee hakke. Mi batii ka gam centon, gam woobbe moodon annaa Alla.

³⁵ Amma, wadoto goddo yama: «Noy maaybe fintirta? Bannu iri jole 6e bittiroyta?» ³⁶ Onon 6e galaa hakkillo! To a aawi awdi, doole ni waata go ni fuda. ³⁷ Awdi ni aawudaa fu, to gawri nun, dum bo awdi feereeri gom nun, gitel tan aawataa, pudol e haako mum bane. ³⁸ Baawo mum,

Alla nun hokkata awdi fu iri pudol mum no o yidiri, awdi fu bo e pudol muudum nun. ³⁹ Kujje yonkinteeje fu bane woodi bannu gootol. Himbe e woodi bannu mum, bisaaji e bannu mum, pooli e bannu mum, liyyi bo e bannu mum.

⁴⁰ E woodi bannu jol dow kammu, e bannu jol leydi. Bannu jol dow e nari mum, jol leydi bo e nari mum. ⁴¹ Naanje e jaynjol mum, lewru e jaynjol mum, koode bo e jaynjol mum, baa koode den jaynjol mum e suttontiri.

⁴² Hande non, pintol maaybe bo laatii. To bannu uwaama, jol nyola, to jol fintinaama, jol nyolataa. ⁴³ To jol uwaama jol woodaa teddunjal, jol fintinee, ejol woodi teddunjal. To jol uwaama, jol tampunjol, jol fintinee ejol woodi semme. ⁴⁴ To jol uwaama bannu leydinkewol, jol fintinee ejol laatii bannu ruuhunkewol. To bannu leydinkewol na'on, bannu ruuhunkewol bo na'on. ⁴⁵ E winnaa: «Aadamu neddo aranneeo laatake yonkinteejo». Aadamu cakitiido laatake Ruuhu kokkoowo yonki. ⁴⁶ Ruuhunkejum bane ardi, dum bannu nun ardi. Baawo mum ko dum Ruuhu tokkii. ⁴⁷ Aadamu neddo arandeejo e sollaare leydi nun tagiraa, e leydi o yiwi, neddo didaado bo, dow kammu yiwi. ⁴⁸ No tagiraado e sollaare leydi wa'i, hande non woodube bannu leydinkewol bo wa'i. No yiwiwo dow kammu wa'i, hande non 6e dow kammu bo wadoya. ⁴⁹ Hande no nandiren e neddo tagiraado sollaare leydi, hande non bo nandiroyen e neddo yiwiwo dow kammu.

⁵⁰ Banniraabe, ko jidum wi'ugo on nani: Bannu e yiyyam waawataa ko roni Laamaare Alla, kade bo, nyoloojum waawataa ko roni ko nyolataa.

⁵¹ Nani mi hollan on asiiri gom: en fu bane maayata, amma en fu en baylitinte, ⁵² der wakkati gooti, der mayyande itere, to rimmo walaldu sakitiinewol nanaama. To jol fuuraama, maaybe artan finta e bannu jol nyolataa, enen horiibe en baylitinte.

⁵³ Den fu, bannu nyoloowol bornoto ko nyolataa, bannu maayoowol bo bornoo ko maayataa. ⁵⁴ To bannu nyoloowol borninaama ko nyolataa, maayoowol bo borninaama ko maayataa, den haala annabaaku binnaaka ka hebban:

«Maayde jaalaama, modaa.

⁵⁵ Maayde, toy jaalorgal maa woni? Maayde, toy tooke maa woni?»

⁵⁶ Hakke woni tooke maayde, baawde hakke bo woni tawreeta. ⁵⁷ Yettoore laatanoo Alla kokkoowo en jaalaago diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

⁵⁸ Gam majjum banniraabe am yidaabe, laatee tabitiife, 6e dimmataako. Wakkati fu kiinnee golle Joomiraawo, gam oon anni

ko gadufon sabbu kawtal moodon e Joomiraawo yanataa baanji.

16

Wallugo goondin  Urusaliima

¹ Joomi, wallirgo goondin  won  Urusaliima e ceede nun batananmi. Onon bo gafee hande no batumi eklesiyaaji leydi Galaatiya. ² Alal fu, moy moodon fu resa wecco dow ko o he i. To on keftee mi wara go kawriton de. ³ To mi warii, mi lilan  e cuboton  e jaara ballal moodon faa Urusaliima, e dereeji paaminooji haala ballal moodon. ⁴ To fotii mi yaha min e hoore am,  e jaadan e am.

Pol e miili witta to  e Korintu

⁵ Mi waran to moodon, amma mi yiwan e leydi Maseduwaan, gam ton tokkiranmi. ⁶ Wadoto to mi warii mi joodoo to moodon balde sed a, dum bo mi dabba ton. Den ballon am der jahaanjal am mi yahira to jahanmi fu. ⁷ Gam e laawol nol do, mi yidaa yaalugo on to mii yawta, to Joomiraawo e yidi mi joodoto to moodon balde sed a.

⁸ Amma mi joodoto taw Efesu faa juulde Pantekosta yottoo, ⁹ gam laawol manjol ma  tanake am mi wa a golle am, baa no way e bo e duudi.

¹⁰ To Timote warii to moodon, ja  ee mo, jogodon mo faa wooda, gam golle Joomiraawo nun o wadata hande am. ¹¹ Gam majjum, to goddo yawoo mo. Ballitee mo dow jahaanjal makko. O yaha e jam, o warta to amen. Min e bannira  e emen kedii mo.

¹² Banniraawo meeden Apollos, mi tiidinii dum de duuddum o yaada e bannira  e to moodon, amma faa hanne o nootaaki. Amma o waran to o he ori.

Baynaade

¹³ Kakkilee, daree e semme der goondinki, kollitee cuusal mon, goodee semme. ¹⁴ Ko gadofon fu, gadree dum e yidde.

¹⁵ Bannira  e, ko eelanmi on woni, oon anni Estefanas e him e wuro mum, kam e nun arti goondini der leydi Akaya fu. Be tinnake gollanaago him e Alla. ¹⁶ Dowtanee him e iri ma  e, tinni  e e gollodoo e ma  e.

¹⁷ Berne am weli e garki Estefanas e Fortunatus kan e Akaykus. Be gadanii am ko on baaway ko wadanimmi gam oon boddi. ¹⁸ Be pukkinii berne am e berde moodon. Gam majjum teddinee him e hande ma  e.

¹⁹ Him e eklesiyaaji leydi Asiya fu sannii on. Akilas e Pirisikiila, e goondin  Yeesu hawritinto  e der wuro ma  e fu e sanna on sanne andinne Joomiraawo. ²⁰ Bannira  e fu e sanna on.

Moy moodon fu sanna banniraawo mum e yidde mawne.

²¹ Min Pol mi sannii on e binni junjo am.

²² Neddo fu mo yidaa Joomiraawo, o naalaado! Maranata, yaa Joomiraawo Yeesu, war!

²³ Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon!

²⁴ Mii yidi on on fu, gam kawtal meeden e Yeesu Almasihu.

Derewol nol Pol winnani 6e Galaatiya

Haala Puddärka

Derewol Galaatiya laati nun nol Pol winnani eklesiyaaji di o titi wakkati o wadi jahaale makko de Golle Lilaabe batani. Woööbe e miili, eklesiyaaji din tawa nun weccore Asiya pettel, waato to wi'ete Turkiya jooni. No Pol yawti, Yahuduübe waajotoobe woööbe yahii ton e bata kalluka dow golle waajii de o wadata. Bee bi'a: haanu nun himbe dawtanoo tawreeta. Muusa e juuldeejii Yahuduübe, e juulnol. Baawo mum, woööbe der goondinbe wi'i e woodi hoore mum, go 6e etti dimaaku maööbe bee gadira ko haanay. Pol fuddi toontaago dow ka 6e gaccortoo dum dow golle waajii de o wadata. Bee bata ka gam 6e gatta sekod der tedduñal linjiila ka o waajoto. Yeesu Almasiihu pintudo e hoore mum nun holitanii Pol, kanko nun bo hokki Pol linjiila ka waajoto. Lilaabe Yeesu woööbe bo e darii faawo Pol. Pol wooltanii Piyer der siire Antakiya gam munafitaare makko. O hafidii bo yidüübe e jogii tawaajal Yahuduübe. Pol hollii 6e no goondindfu laatinamaa poonniido diga e goondinki mum, hande no Iburahiima haäbiranaa alkawal mum. Baawo mum, Pol hollii ko laatii golle tawreeta. Goondingo Yeesu Almasiihu e waylita gonki men, laatina en rimbe, hinaa maccube. Wittitaago der dawtanaago golle tawreeta, kajum laatinta neddo maccudo. Baawo mum, Pol heennyitiri e hollugo goonki mo Ruuhu Alla ardanii.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirk, 1.1-10
2. Alla e hoore mum nun laatini Pol lilaado, 1.11-2.21
3. Haala moyyere Alla, 3.1-4-31
4. Dimaaku goondinbe e ko 6e jowanaa, 5.1-6.10
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 6.11-18.

Sannoore

¹Derewol nol do yiwi e am, min Pol, lilaado. Himbe bane lillimmi. Lilal am yiway diga e neddo. Amma Yeesu Almasiihu e Alla Baaba pintindo mo diga maayde nun lillimmi. ² Min e banniraabe wondube e am fu, emen binnana on derewol nol, onon himbe eklesiyaaji leydi Galaatiya. ³ Baaba meeden Alla, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, wadana on moyyere, hokka on jam. ⁴ Almasiihu hokki hoore mum gam hakkeejii meeden. O wurtinii en diga e jamaanuuru hallunu nu. Hande non Alla Baaba meeden yidiri. ⁵ Tedduñal laatanoo mo faa abada. Aami.

Linjiila feereha gom walaa

⁶ Dum haaynake am no baylitoridon law, tokkudon linjiila gokka, accudon Alla, noddudo on e moyyere Almasiihu. ⁷ Linjiila gokka walaa. Amma himbe nun laawata on e yidi waylitingo linjiila Almasiihu. ⁸ To goddo waajike on linjiila feereha ka yaaday e ka men baajii on, baa to menen nun, dum bo malaykaajo yiwudo dow kammu nun, naaloore Alla wonoo dow jooomum. ⁹ Men batiino on ka, jooni bo mii batitoo on ka: To goddo waajike on linjiila feereha, cuttontirkira e ka men baajii on, naaloore Alla wonoo dow jooomum.

¹⁰ Den kan, fottango himbe nun daartanmi, naa fottango Alla? Mi daartan nun mi fottana himbe na? To mii daartanno fottango himbe, mi laataataakono maccudo Almasiihu.

No Pol laatorii lilaado

¹¹ Banniraabe, mii yidi paamon no linjiila ka baajotoomi yiway e neddo. ¹² Neddo bane hokkimmika, neddo bane janjinimmika bo, amma Yeesu Almasiihu holitanii am, hokkimmika.

¹³ On nanii no latinoomi arande, der diina Yahuduübe. Mi toorii eklesiya Alla e cattal, mi tinnakeno halkugo ka. ¹⁴ Mii burunoo igoööbe am duuööbe der laawol diina Yahuduübe. Mii wooduno tinnaare mawne dow saloraago tawaajal kaakiraabe am.

¹⁵ Amma Alla suüii am diga mii woni der reedu inna am, noddimmi sabbu moyyere mum. ¹⁶ O hollitiam Biyikko gam mi waajoo heeferse habaru makko. Wakkati mum, mi seedinay goddo. ¹⁷ Mi yahay Urusaliima to artue am laataago lilaabe, amma mi yahii leydi Arabiya, bittoymi Damas. ¹⁸ Duubi tati baawo mum jahumi Urusaliima, gam mi annita Piyer, gondumi e makko balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'ay lilaado baa gooto, to hinaa Yaakuuba, miiraawo Joomiraawo.

²⁰ Ko binnananmi on do, Alla woni seedeijo am, mi fewataa.

²¹ Baawo majjum, jahumi leydi Siriya, e leydi Silisiya. ²² Wakkati majjum, goondinbe 6e eklesiyaaji leydi Yahudiya meeday yi'ugo am e gite mum. ²³ Benananno nun tan e wi'ee, neddo tooranoodo en, jooni na'on waajoo haala goondinki ki yiduno halkugo. ²⁴ Den 6e teddinii Alla sabbu am.

2

No lilaabe jaibir Pol.

¹Duuöi sappo e naay baawo mum, kittumi Urusaliima min e Barnabbas. Titus bo e wondi e am. ² Mi yahii ton gam ko Alla hollitimmi. Mi hawtii min tan e ardiibe, kollumi 6e linjiila ka baajotoomi caka 6e lenyi janani. Gam mi yidaa golle am de

gadumi, e de gadanmi laatoo baanji.³ Titus gondudo e am, laati nun Yunaninkeejo, o doolaaka bo julnaago.⁴ E non fu, banniraabe fewrekuuþe naatuþe caka men e yoyre, e yiðunoo dum. Be daartii liinyugo di-maaku keþudan der kawtal meeden e Yeesu Almasiihu, gam 6e bittina en der maccun-naaku.⁵ Amma men kokkay 6e laawol baa sedda, heþa goona linjiila tabitoo caka moodon.

⁶ Daaraaþe mawþe 6en, baa to ume 6e laatiino, walaa ko faalii am, gam Alla furontirtaa himþe. Mawþe 6en yowanay am godsum.⁷ Amma 6e paamii Alla nun yowanimmi linjiila mi waaþoo 6e lenyi janani, hande no o yowirani Piyer waajoo Yahuduue. ⁸ Alla laatindo Piyer lilaado caka Yahuduue, kanko laatinimmi min bo lilaado caka 6e lenyi janani.⁹ Yaakuuba e Piyer e Yuhaana, laatiib6e darjanal goondinþe annitii moyyere ne Alla wadanimmi. Be kokkii men juude min e Barnabbas gam hollitingo naaral amen. Hande non menen, men jaha men baajoo 6e lenyi janani, kamþe bo 6e baajoo Yahuduue.¹⁰ Ko 6e eeli men tan woni, men ciwtora talakaabe. Mi tinnike bo wadugo dum.

Pol wooltanii Piyer der siire Antiyokiya

¹¹ Amma no Piyer wari Antiyokiya, mi wooltanii mo yeeso himþe gam o woofii.¹² Gam ko lilaabe Yaakuuba wara, Piyer e nyaamdannoo e 6e lenyi janani. Amma no 6e jottii, o takkitii 6e, o acci nyaamdugo e maþþe, gam oo hula Yahuduue.¹³ Yahuduue gooncinf6e Yeesu w6þbe hawtii e makko, faa 6e naanni Barnabbas bo der munaafitaare maþþe.¹⁴ No ji'umi 6e jahataa der goona linjiila, bi'umi Piyer yeeso himþe fu: «An Yahuduuo, aa wada hande no 6e lenyi janani wadata, hinaa hande no Yahuduue, noy doolirta 6e lenyi janani 6e gada hande Yahuduue?»

Goondingo Yeesu Almasiihu tan hisinta

¹⁵ Menen, men dimaaka maa der lenyol Yahuduue, men laataaki hakkeeþe 6e lenyi janani.¹⁶ Emen anni neddo laatintaake poonniido e tokkugo tawreeta. E goondinki Yeesu Almasiihu tan neddo laatinirtee poonniido. Menen bo men goondinii Yeesu Almasiihu, gam men laatinee foonniitiiþe diga e goondinki, hinaa gam tokkugo tawreeta. Gam walaa baa gooto laatinteedo poonniido e tokkugo tawreeta.¹⁷ Emen daarta laatineego foonniitiiþe der kawtal amen e Almasiihu. Der majjum, to tawaama men hakkeeþe nun, den Almasiihu laati nun gollantoodo hakke na? Abada!¹⁸ Gam to mii mahitoo ko pusumi, min e hoore am mii tabbitina no

mi boofudo.¹⁹ Amma min, mi maayi dow wecco tawreeta, tawreeta kan warimmi, heþa mi wuura gam Alla. Mi tiggidaama e Almasiihu dow leggal palaajal.²⁰ Min bane wuurata, Almasiihu nun wuuri der am. Guurnam 6annu buuranmi jooni, e goondinki Biddo Alla nun buuranmi, kanko jidðo am faa hokkitiri hoore mum gam am.²¹ Mi woppataa moyyere Alla. Gam to e tokkugo tawreeta nun nedðo laatinirtee poonniido, den fu Almasiihu maayii gam baanji.

3

Tokkugo tawreeta dum bo goondingo Yeesu

(Roma. 4; 8.14-17)

¹ Onon 6e Galaatiya, on galaa hakkillo! Moy jammim on? On laaþinanaamaa haala Yeesu Almasiihu, tiggaado dow leggal palaajal.² Toontee am yande dee do: Gam tokkudon tawreeta acci keþudon Ruuhu Ceniido na, naa gam on nanii linjiila go goondindon Yeesu Almasiihu?³ Non hakkillo moodon faandiri? On puddirii e Ruuhu Alla, ko oon jidi heennyitirgo e semme moodon?⁴ Huune ko heþi on dum fu laatike baanji na? Wadataako dum laatoo baanji.⁵ Kokkudo on Ruuhu mum, go e wada haaynaareej i hakkune mon, gam tokkudon tawreeta o wadata nun na, naa gam on nanii linjiila ko goondindon?

⁶ Dewtere wi'i: «Iburahiima goondinii, go Alla daari mo poonniido.»⁷ Gam majjum, paamee kaa do: Goondinþe Alla nun laatii 6iðþe Iburahiima.⁸ Dewtere batino, no Alla wadan 6e lenyi janani foonniitiiþe gam goondinki maþþe. Kan acci ne batunoo Iburahiima linjiila diga law, ne wi'i: «Lenyi fu barkidinte diga e maa.»⁹ Iburahiima goondinii go o barkisinaa. Hande non goondinþe heþan barkidineego e makko.

¹⁰ Amma hooliib6e tawreeta fu naaloore na'on dow maþþe. Gam e winnii der Dewtere: «Naaloore laatanoo mo tokkay baadey e gollira ko winnaa der tawreeta.»¹¹ Dum laaþii no baa gooto laatintaake poonniido yeeso Alla e tokkugo tawreeta. Gam dewtere wi'i: «Poonniido wuuran sabbu goondinki mum.»¹² Nani tawreeta yiway e goondinki, gam e winnii: «Golliroovo ko tawreeta bati fu wuuran e majjum.»

¹³ Almasiihu sooditake en diga naaloore tawreeta. O laatake naalaado gam men, gam e winnii: «Bilaado dow leggal fu laati nun naalaado.»¹⁴ Yeesu wadii dum gam barke Iburahiima laatanoo 6e lenyi janani. Goondindo Yeesu Almasiihu heþan Ruuhu mo Alla haþbani dum alkawal.

Tawreeta e alkawal

¹⁵ Banniraabé, mii bata do hande no himbé batirta. To neddo haabbi alkawal tabbitini jal, walaa piirtando jal, walaa beydoowo jal bo. ¹⁶ Alla haabbanii Iburahima e taaniraawo mum alkawal. Dewtere wi'ay: «Taaniraabe», hande 6e duubbe nun, amma gooto ne batani, ne wi'i: «taaniraawo maa», kanko woni Almasiihu. ¹⁷ Ko jidumi wi'ugo woni: Alla haabbi alkawal faa woodi. Den tawreeta garuka baawo duubi keme naay e laso e sappo, waawataa ko fiirti jal, laatina jal baanjí. ¹⁸ To donju hefsirte nun e tawreeta, den fu e alkawal bane njú hefsirtee. Nani bo e alkawal nun Alla hokkiri Iburahima moyyere.

¹⁹ Den ume sariya wari wadugo? Ka hokkaamaa gam hollitingo boofi, faa ko taaniraawo Iburahima wara, kanko nun Alla haabbanii alkawal. Diga e malaykaabé bo tawreeta hokkaa, der junjo hakkunneejo. ²⁰ Amma to neddo gooto nun, haaje hakkunneejo walaa. Nani bo Alla kan laati nun gooto.

²¹ Den, tawreeta luudontiran nun e alkawal Alla na? Aawo! To tawreeta waawanno ko hokki yonki, den fu e goonja neddo latinteno poonnitiiido diga e tawreeta. ²² Dewtere wi'i, hakke jaalake himbé fu. To non goondinbé Yeesu Almasiihu hefan ko ke baabanaa alkawal gam goondinki maabé.

²³ Diga goondinki waray, tawreeta e haabunoo en hande der kasu. Ekaa haabbi en hakkó goondinki suppítintoo. ²⁴ Hande non tawreeta laatorii deenoowo en faa wakkati Almasiihu wari gam laatineden foonnitiióe diga e goondinki. ²⁵ Jooni no goondinki warai, en burtake e junjo deenoowo on.

²⁶ On fu, on laatake 6ibbe Alla gam on goondini Yeesu Almasiihu. ²⁷ On fu, on kawtii e Almasiihu, gadanadon batisi e inne makko, nandudon mo. ²⁸ Cuttonirol walaa hakkune Yahuduuo e Yunaninkeejo, dimo naa bo maccudo, gorko naa bo debbo, gam on fu on laatike gootum der kawtal moodon e Yeesu Almasiihu. ²⁹ To on laatike himbé Almasiihu, den on laatike 6e lenyol Iburahima, on donan ko Alla haabbanoo mo alkawal.

4

¹ Ko jidum wi'ugo woni, to donoovo e laatii sukeel, walaa ko suttontirta mo e maccudo, baa no kanko nun woodi huune fu. ² O dowtanto reenoofe mo e dawranoofe jawdi makko faa wakkati ki baabiiko resi yottoo. ³ Enen bo, no laatinoden sukaabé, en laatikeno maccube baaawfeeji duuniyaaru. ⁴ Amma no wakkati ki Alla resi hebbi, o lilii Biddo makko. Biddo on rimaama e debbo, o umminaama ley baawde tawreeta, ⁵ gam o

rindina wonbé der makka, o laatina en 6ibbe Alla.

⁶ Gam een laatii 6ibbe Alla, o lilii Ruuhu Biyiko der berde meeden. Kanjum acci Ruuhu on e wi'a: «Abba», waato Baaba. ⁷ To non, a laataaki kade maccudo, biddo nun laatidaa. No aa laatii biddo, a ronan ko Alla resani 6ibbe mum.

Ko jogii Pol dow 6e Galaatiya

⁸ Den ko on annaano Alla, on jagganakeno safeteebé 6e laataaki Alla e goonja. ⁹ Amma jooni no annitindon Alla, dum bo mi wi'a no Alla anniti on, noy dum wadi ko oon bitta to ruuhuuji dí walaa baawde e teddujal? Ko jey sabbu ko oon jidi laataago maccube majji kade? ¹⁰ Oon kakkilana nyalaade godde, e lebbi goddi, e wakkatiji goddi, e duubi goddi. ¹¹ Mii hula to golle gadumi gam moodon laato baanjí.

¹² Banniraabé, mii eela on, laatee hande am, gam min bo mii laatii hande moodon. On gaday am fu gacce gom. ¹³ Oon anni gam sabbu nyaw nun acci ko baajiumi on linjiila aran. ¹⁴ Nyaw am toorii on, amma on jawaaki am, on elay am bo. On jaabii am hande malaykaajo Alla, e hande Yeesu Almasiihu. ¹⁵ To non, toy seyo moodon goodunodon woni? Gam mii seedanoo on dum, to on baawiino, on doofanno gite moodon kokkon am. ¹⁶ Mi laatike ganyo moodon gam mii bata on goonja na?

¹⁷ Tinnaare himbé 6en woodi dow moodon woodaa, gam 6e jidu nun seennugo on e am, gam tokkodon 6e e tinnaare.

¹⁸ Wadugo ko nafata e tinnaare baadey e woodi, amma hinaa to mii woni e moodon tan. ¹⁹ Sukaabé am, mii tooro kade gam moodon hande no debbo nanirta nataware. Dum laato faa jikkü Almasiihu wonoo der moodon. ²⁰ Mii yidunoon wonaago to moodon jooni, gam mi hefa no baddirmi e moodon. Jooni mi annaa noy gadanmi e haala moodon.

Alkawalji dídi: Jeyaanaaku e dimaaku

²¹ Batee am onon yidube dowtanaago tawreeta. On nanay ko tawreeta kan wi'i na? ²² E winnii no Iburahima e woodi 6ibbe worbe dido, gooto 6ii kordo, gooto bo 6ii dimo. ²³ Bii kordo rimaama hande no himbé fu rimirtee, 6ii dimo bo rimiraa e alkawal Alla. ²⁴ E woodi ko soomii der haala ka. Rewbe dido 6en laati nun alkawalji Alla didi. Gootal, waato Hajara, yiwií dow waanne Sinayı, kanjal rimi maccube. ²⁵ Hajara laati nun hande waanne Sinayı, tawaane leydi Arabiya. Oo nandi e Urusaliima ni jooni. Gam Urusaliima e sukaabé mum, e jeyaanaaku woni. ²⁶ Amma Urusaliima ni dow kammu laati nun dimuri, kayri laatii inna meeden. ²⁷ Gam e winnii: «Welweltu, an dimaro!

Huuþu kuuþaali seyo! an mo meeday ko
nani ðataware.
Gam sukaaþe debbo accaado ðuudan
þura 6e debbo banjaado.»

²⁸ Onon banniraabe, on laati nun 6iþþe alkawal Alla hande Isiyaaku. ²⁹ Amma, hande no dimaado e þannu tooriri dimaado e Ruuhu Alla, hande nun bo dum laatii faa hanne. ³⁰ Amma ume nun Dewtere wi? Ne wi: «Riiwu kordo e ðiyum, gam 6ii kordo ronidintaa e 6ii dimo». ³¹ Hande non banniraabe, en laataaki 6iþþe kordo, amma een 6iþþe dimo.

5

Goondinþe rindinaama

¹ Almasiihu firtii en gam laatoden rimþe e gooja. Gam majjum, daree e semme, to on accee bittinedon der baawde jeyaanaaku. ² Min Pol, mii wi'a on: To on nootike juulnaðon, Almasiihu nafataa on godðum. ³ Mii batitoo ka kade, neddo fu nootido juulnaago, sey joomum dowtanoo tawreeta fu. ⁴ Onon dartoobe laataago foonnitiibë diga e tawreeta, on ceedi e Almasiihu, on bodfodike e moyyere Alla. ⁵ Menen, e men kedi Alla laatina men foonnitiibë diga e goondinki. Kanjum men kedi e baawde Ruuhu Ceniido. ⁶ To godðo hawtii e Yeesu Almasiihu, juulnol e dullere juulnol fu laataki godðum. Ko nafata woni, goondinki gollotooki e yidde.

⁷ On puððii doggudu moodon no woodiri. Moy haggi on, hadi on dowtanaago goona? ⁸ Ko wayliti miiloji moodon yiway to Alla, noddudo on. ⁹ E wi'ee: Yuufinirdum sedda yuufinan conni laawaani fu. ¹⁰ Min kan, mii hoolii on gam Joomiraawo, mii anni miilo moodon wittay nokkun feere. Amma laawoowo on on, baa to moy nun, o doyyete kiita.

¹¹ Banniraabe, to haala juulnol nun baajotoomi, gam ume tooreteemi? To kanka baajotoomi, den fu maayde Almasiihu dow leggal palaanjal laatantaakono godðo fergere. ¹² Laawoobe on bee, yaha wuddita dum fu.

¹³ Banniraabe, on noddaama gam laatodon rimþe. To on ettee dimaaku moodon gadiron jidaadi yonki. Amma, moy fu jaggano bannun e yidde. ¹⁴ Gam tawreeta fu hawtii der haala goota kaa do: «Yidu banniraawo maa hande no jidiraa hoore maa». ¹⁵ Amma to oon yakkontira, oon nyaamontira hande dawaadi, kakkilee to on kalkontiree.

Ruuhu Ceniido e jidaadi yonki

¹⁶ Gam majjum, mii bata on: Accee Ruuhu Ceniido dura gonki mon, den on tokkataa jidaadi yonki moodon. ¹⁷ Gam jidaade yonki e luudontiri e Ruuhu, ko Ruuhu yidi bo e

luudontiri e jidaadi yonki. Edum luudontiri hakkune majjum, kan acci on baawataa waðugo ko jidudon. ¹⁸ Amma to Ruuhu durata on, tawreeta woodaa baawde dow mon.

¹⁹ Ko jidaadi yonki waddata e laaþi. Kanjum woni, jeenu, ko soþi, kaaruwaaku, ²⁰ caafol tooruuje, doboboboje, gaynu, hawre, nawniraagu, mone, jeddi cattudi, ludontirgo, ceennirgu, ²¹ suuno, jarde bagi, deereraaku e ko nandi e majjum. Mii seedina on hande no ceedinirnoomi on bi'umi, wadoobe iri baadi nin fu naatataa der Laamaare Alla.

²² Amma ko Ruuhu Ceniido rimata woni: yidde, seyo, jam, munyal, neddaaku, yurmeene, goondinki, ²³ diggere e jugaago hoore mum. Tawreeta walaa gaccotooka iri kujje dee. ²⁴ Laatiife 6e Yeesu Almasiihu tiggii 6alli mum e jidaadi yonki, e suuno mum fu dow leggal palaanjal. ²⁵ To e Ruuhu nun buurirden, accee jahiren no Ruuhu yidri. ²⁶ To en mawnitee, to en corkontiree, to en gadontiree nawniraagu.

6

Ballontiree hakkune moodon

¹ Banniraabe, to on nannji godðo e wada boofol, onon woodube Ruuhu, bittinee joomum e diggere. Amma, onon bo kakkilee gam to on naatee der jarbeeji. ² Ballontiree roonaago doolle moodon, hande non kebbinirton ko Almasiihu resan on. ³ To godðo e miili e latii godðum, nani bo o laataaki godðum, o jammike hoore makko. ⁴ Moy fu daara golle muudum. To de potii ko o juroro, o juro gam hoore makko, amma to o jura down golle godðo. ⁵ Gam moy fu roonoto e hoore mum doongal mum.

⁶ Janjinntedo haala Alla, e haani seennira ko woodi e janjinwoo dum.

⁷ To on majjinee ko'e moodon, Alla nootataako godðo yawoo dum. Ko moy fu aawi, kanjum ruggata. ⁸ Aawudo ko suuno mum yidi, ruggan ko suuno rimata, waato maayde. Aawudo ko Ruuhu Ceniido yidi, ruggan ko Ruuhu rimata, waato yonki tabitiiki. ⁹ To en comee waðugo geetum. Gam to en tampay, en duggan to wakkati mum warii. ¹⁰ To non, de gooduden wakkati, en gadanee himþe fu geetum, accu dun banniraabe meeden goondinþe.

Haalaaji cakitiidi e baynaade

¹¹ Daaree binniji mawdi di binnanmi on e junjo am. ¹² Dartooþe hollitingo hoore mum yeeso himþe, kamþe doolata on juulnaago. Bee gafa dum gam 6e jidaa tooreego sabbu leggal Almasiihu palaanjal. ¹³ Baa kamþe juulnaabe, 6e tokkaaki tawreeta. Be jidu nun juulnodon gam 6e keþa juroraago on. ¹⁴ Min kan, mi jurortaako godðum

to hinaa leggal Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu palaanjäl. Diga e maggal duuniyaaru tiggaa gam am, min bo tiggaami gam mayru. ¹⁵ Gam juulnaago e dullere juulnaago fu laataaki godđum, sey laataago nedđo keso, tagitaado. ¹⁶ Tokkuþe laawol þol fu, Alla hokku ðum jam e endam, kamþe e Isira'iilaabé þe Alla.

¹⁷ Diga jooni, to godđo tooranmi kade, gam bannu am e woodi maane 6attarde Yeesu.

¹⁸ Banniraabé, moyyere Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wonda e moodon! Aami.

Derewol nol Pol winnani bē Efesu

Haala Puddirkā

Derewol Pol nol do, eklesiya Efesu tan bane o winnani nol, amma eklesiyaaji 6aadeere leydi Asiya fu o winnani nol, don nun wi'eteet jooni Turkiya. Der binniji aran-deeji, inne Efesu walaano der derewol nol. Pol e anni eklesiya Efesu, gam o wadiino ton hande duuubi tati. Golle Lilaabe 19 e 20. Dum nandi hande derewol Efesu nol nun Koloosi 4.16 batani.

Roma nun Pol woni o winniri derewol nol hakkune duufol 62, ko Tikikus yaari nol. Diga fuddoode maggol, Pol hollii laawol nol Alla tokki o hisinira himbē diga e Yeesu Almasiihu. Alla e hoore mum resiino ko yiduno wadugo diga duuniyaaru tagaaka. Kanjum Pol noddi asiiri. O hollitti asiiri ko o resunoo wadugo diga e Yeesu Almasiihu, den o subi Pol laatoo gollantoodo asiiri on.

Baawo haalaaji dī, Pol batanii goonki goondinbē hebbuše Ruuhu Ceniido. O luditontirii ki e goonki bē goondinay, bē annaa Alla.

Hande non, bē Pol winnanta hebirta semme jaalaago ekkitinoobē fewrekuubē, dartoobē seekina eklesiyaaji gonudi 6aadeere Koloosi.

Haala mawka der derewol nol woni no himbē fu laatorii gootum diga e Almasiihu baa no bee laatii lenyi e himbē feere feere.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirkā, 1.1-2
2. Almasiihu e eklesiya mum, 1.3-1-23
3. Yahuduubē e bē lenyi janani laatake gootum baa no bee laatii lenyi feere feere (2.1-3.20)
4. Eklesiya e laatii goota, amma moy fu e dokkal mum der eklesiya ka wuro (4.1-16).
5. Himbē fu e laatii gootum baa no joonne maabē e suttontirii (5.21-6.9)
6. Kaabirdum goondindo e cannooje, 6.10-24.

Sannoore

¹Derewol nol do yiwi e am min Pol, lilaado Yeesu Almasiihu e yidde Alla. Mii winnana himbē Alla wonbe Efesu, goondinbē Yeesu Almasiihu. ²Alla Baaba meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, wadana on moyyere, hokka on jam.

Barke Alla wadanta himbē diga Almasiihu

³ Yettoore laatano Alla, laatiido Baaba Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden. Gam kawtal meeden e Almasiihu, o barkidinii

en e hokkugo en barke ruuhunkeeje feere feereeje, yiwude dow kammu. ⁴Diga duuniyaaru tagaaka, Alla subii en sabbu Almasiihu, gam laatoden seniibē, bē walaa gacce yeeso makko. ⁵O subii en diga aran, gam laatoden 6iibē makko diga e Yeesu Almasiihu. Non non o yidiri dum sabbu geetaaku makko. Non dum fottiran mo bo. ⁶Gam majjum, en maantee, teddinen Alla gam moyyere makko ne o wadani en, diga hokkugo en Biyiko jidaado.

⁷ Moyyere Alla e mawni: Diga e kawtal men e Almasiihu, en pirtaama, jaafaden, sabbu yiiyam makko deyyitiidam. ⁸O duudinianii en moyyere makko, o hokki en hakkillo e faamu kebunju. ⁹Geetaaku makko acci o annini en asiiri sago makko, ko o resuno wadugo diga fuddoode diga e Almasiihu. ¹⁰To wakkati warii, Alla hebbinan ko resuno wadugo, o hawritan ko woni dow kammu e dow leydi fu, o wada Almasiihu laatoo hooreeo majjum.

¹¹Der kawtal men e Almasiihu, Alla hokkii en gedu nju o habbannoo en alkawal mum, e subugo en diga law, hande no o resirno. O wadii dum, gam non o subirno e sago makko, ¹²gam maanten Alla, teddinen mo, enen artaabē subaa, watti hoolaare mun dow Almasiihu.

¹³Onon bo, no kawtuon e Almasiihu, on nanii haala goona, kanka woni linjiila kaa dō hisinta on. No goondindon, Alla maanake on. Maane nen woni Ruuhu Ceniido mo o habbuno alkawal mum o hokkan. ¹⁴Ruuhu Ceniido on nun laatii hande torma barke de desanaden. En keban de to nyalaane kisidam men hebbidii. To non en maantee Alla, teddinen mo.

Pole du'anoo goondinbē Efesu

¹⁵Gam majjum, min bo, no nanumi habaru no goondinirdon Yeesu Joomiraawo, e no jidirdon banniraabe goondinbē, ¹⁶mi accay yettugo Alla gam moodon. De du'otoomi fu, emi siwtora on. ¹⁷Mii eela Alla Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, Baaba mo teddujal, hokka on Ruuhu mum kokkoowo hakkillo. Ruuhu on hollita on Alla hande no o laati. ¹⁸Mii eela Alla yaynina berde moodon, heba paamon ko hedii on der noddore ne o noddi on, paamon bo no barke de desanadon onon e himbē makko teddiri. ¹⁹On paaman bo baawde mawde, semmenteeje, de o holliti dow meeden, enen goondinbē. E baawde den, e semme makko, ²⁰o fintiniri Almasiihu diga e maayde. O joodini mo wecco junno makko nyaamo, dow kammu. ²¹Hande non Almasiihu laatorii 6uruudo laamuujii e baawfeeji e semmeeji e mawbe fu. Kanko nun laatii hooreeo dow ko woodi inne fu, hinaa der duuniyaaru nuu dō tan,

amma e der duuniyaaru nu yeeso bo.²² Alla wattii huune fu ley koyde Almasiihu. O wadii mo Joomiraawo dow huune fu, o laatini mo hooreejo Eklesiya. ²³ Eklesiya kan woni 6annu Almasiihu. E makka Almasiihu hebbi, kanko mo Alla hebbi der mum.

2

Almasiihu woni Kisinoowo

¹ Onon, on maayiino gam boofi moodon e hakkeeji moodon. ² Kanji tokkunoden, hande no duuniyaaru yahirta, dwtanidon hooreejo ruuhuji kalludi, tawaadi hakkune dow e ley. Ruuhuji din nun golloto faa e hanne caka himbe yedduue Alla. ³ En fu, hande no maabbe laatinoden. Suunooji meeden tokkunoden. Ko milooji meeden kalludi, e jikku meeden yidi gadetenno. Gam sabbu jikku meeden nyu, mone Alla nun haandannoo en hande no maabbe.

⁴ Amma endam Alla walaa kaddi, o yisii en e yidde mawne. ⁵ Gam majjum, enen maayunoobe sabbu boofi men, o fintidinii en e Almasiihu. E goona, gam moyyere Alla kisudon. ⁶ No een kawti e Yeesu Almasiihu, Alla fintidinii en e makko, joodidini en e makko dow kammu. ⁷ O wadii dum gam o hollita en geetaaku makko. Jaamanuji garooji fu yi'an manju moyyere makko ne foonnirtaake godfum. O wadani en ne gam een kawti e Yeesu Almasiihu. ⁸ Gam sabbu moyyere Alla kisudon, e gam on goondinii Almasiihu. Kisidam moodon laati nun dokkal Alla, golle moodon bane. ⁹ Kisidam mon yiway diga e mon, gam to goddo hebu juraago. ¹⁰ Alla nun wadi en, kanko tagi en diga e kawtal men e Yeesu Almasiihu, gam golle boodde. Golle boodde den, Alla siriyake de diga aran gam gafen de.

Almasiihu latinii en gootum

¹¹ Yahuduube e woodunoo maane juunnol e balli mum, bee jidi bo noddeego «juulniibe.» Onon 6e laataaki Yahuduube, on goodaa hande maane nen e balli mon, go bee noddha on «heefere.» To non ciwtoree ko laatinoden. ¹² Wakkati mum, on goodaan Almasiihu, on kawtaano e Isira'iilaabe, on galaano der alkawalji di Alla haabuno. On kedaakino godfum yeeso, on goodaan bo Alla der duuniyaaru. ¹³ Amma jooni, no kawtudon e Yeesu Almasiihu, onon wodfinoobe, on fattinaama diga e yiyyam makko deyyitiidam. ¹⁴ Gam Almasiihu nun laatii jam meeden. O wadii laatii Yahuduube e 6e lenyi janani laatii gootum, diga e hokkugo yonki makko dow leggal palaanjal. Hande non o pusiri bombooru gaynu nyuu do seennunoo 6e. ¹⁵ Almasiihu

moytii Sariya e umurooje mum, e kakki-lanol mum fu. Non non o wadiri Yahuduube e 6e lenyi janani fu laatii lenyol kesol, gam bee kawti e makko. Hande non o joonniri jam hakkune maabbe. ¹⁶ Diga e maayde makko dow legal palaanjal o weldiniri 6e e Alla. O hawtii 6e 6e laatii 6annu gootol diga e maayde makko. Diga e palaanjal jal, o sottiniri gaynu tawanooru hakkune maabbe. ¹⁷ Almasiihu warii fiinii habaru jam caka moodon, onon 6e lenyi janani wodfinoobe, e onon Yahuduube sadinoobe. ¹⁸ Gam sabbu Almasiihu, en fu, en kebii laawol yottaago to Baaba, e ballal Ruuhu gooto.

¹⁹ Hande non, on laataaki kade hoobbe, dum bo jananbe. On laatodake 6e genni goori e himbe Alla, oon himbe wuro Alla.

²⁰ On mahaama dow suudu njol dadda mum laatii lilaabe e annabiibe. Yeesu Almasiihu e hoore mum woni hayre jogiine maadi. ²¹ Kanku nun jogii maadi nin fu, eni mawnira, faa ni towa, ni laatoo suudu Alla Joomiraawo ceniijol. ²² No kawtudon e makko, on laatake mahirdum to Alla wonoto diga e Ruuhu mum.

3

Pol, lilaado caka 6e lenyi janani

¹ Min Pol, mii maabbaado der kasu gam golle Yeesu Almasiihu caka moodon, onon 6e lenyi janani. ² Seko walaa, on nanii habaru golle de Alla yowanimmi e moyyere mum, mi wada gam mon. ³ O hollitanake am, o faaminimmi asiiri ko o resi o wada.

Kanjuun nun binnanmi on e haala sedda. ⁴ To on janjii derewol am, on annan no paamirmi asiiri dow Almasiihu. ⁵ Asiiri on, himbe hollaakano dum der jaamanuji jawtuudi. Amma jooni, diga e Ruuhu Ceniido, Alla hollitii dum lilaabe e annabiibe 6e o subi 6e gollanoo mo. ⁶ Nani do no asiiri on laatori: Diga e linjiila, 6e lenyi janani hebi gedu mum der moyyereeji desaad, hande no Yahuduube hebiri. Be laatake jokkule 6annu gootol, bee goodi alkawal gootal gam 6e kawtii e Yeesu Almasiihu.

⁷ Linjiila kan nun laatiimi gollotoodo mum, sabbu moyyere ne Alla wadanimmi e golle baawde mum. ⁸ Min buri goondinbe fu faandugo. E non, mi hebii moyyere waajaago 6e lenyi janani habaru jawdi gonuni der Almasiihu, ni faamataako. ⁹ Mi hebii bo dokkal faamingo no Alla tagudo huune fu hebbinira ko o resuno o wada, cuudinoofum diga den. ¹⁰ Hande non Eklesiya anninira wooduube baawde e semme dow kammu, no faamu Alla cuudiri. ¹¹ Non o resunoo o wada diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ¹² En kawtii e Almasiihu, en goondinii mo, to non, en baawan ko 6attii

Alla e hoolaare. ¹³ Kanjum wadi mii eela on, to on accee berde moodon biisoo sabbu tooraaji di kegammi gam moodon. Tooraaji din laati nun teddujal moodon.

Yidde Almasiihu yidi en

¹⁴ Gam sabbu dum don fu, mii jiccanoo Baaba. ¹⁵ Diga e makko lenyi gonudi dow kammu e leydi fu hebiinne mum. ¹⁶ Mii eela Alla mo teddujal manjal semmidinaa berde mon e baawde Ruuhu mum Ceniido. ¹⁷ Mii eela Almasiihu wonoo der berde moodon, diga e goondingo mo. Mii eela mo kade, cemmidiee der yidde, gafee dadi der mayre. ¹⁸ Hande non paamirton, onon e himbe Alla fu, no yidde Almasiihu foti yaajugo e juutugo e luggugo e towugo. ¹⁹ Mii eela Alla annina on yidde Almasiihu furune faamu fu, gam laatoon hebbube, Alla bo hebba der moodon.

²⁰ Alla gollotoodo der meeden e baawde mum, wadana en bura ko eeleteen, e ko miileten fu. ²¹ Teddujal laatanoo mo der Eklesiya, diga e Yeesu Almasiihu, der jaamanuuji fu, faa abada abadin! Aami.

4

Laataago gootum der goondinki

¹ Mii eela on, min maabaaado der kasu gam Joomiraawo, goniree no fottiri hande no Alla noddiri on. ² Buytee ko'e mon, laatee diggube e munuyube. Munyanee himbe e yidde. ³ Tinnee oon laatii gootum hakkune mon, diga e jam mo Ruuhu Ceniido hokkata on. ⁴ Bannu gootol nun woni, e Ruuhu gooto, non bo gootum woni ko tammihidon yeeso, dum Alla noddani on. ⁵ Joomiraawo gooto nun woni, e goondinki gooti, e batisi gooti. ⁶ Alla gooto nun woni, laatiido Baaba himbe fu, laamaniido himbe fu, gollotoodo diga e himbe fu, gonudo der himbe fu.

⁷ Moy meeden fu hebii dokkal moyyere, jaka no Almasiihu yidirani dum. ⁸ Dewtere wi'ii:

«O eencii dow, o yaarii nannjaabe, o hokkii himbe dokke[◊].»

⁹ Ume nun «o eencii dow» yidi fillitaago? Ko dum fillitii woni, o artii o jippii der nokkuure to buri luggugo der leydi. ¹⁰ Jippido on woni, «seencudo» faa dow kammu, gam o hebba duuniaaru fu. ¹¹ Kanko nun hokki woobbe ee laatoo lilaabe, woobbe annabiibe, woobbe waajotoobe, woobbe bo durugo himbe, e janjingo be. ¹² O wadi dum gam o siriyoo himbe Alla gam golle, ee mawninira bannu Almasiihu. ¹³ Hande non tinnortoden keegen goondinki gooti, e annal Biddo Alla gootal, laatoden mawbe, jottoden to Almasiihu woni laatoden hande no o wa'i. ¹⁴ Den, en laatataako kade sukaabe wifitinteebe nokku fu, hande laanayel

diyam nel galmaaji diyam yaarata to yidi. Den bo, janjinoobe pewe majjintaa en e yoyre mum. ¹⁵ Amma to een bata goona e yidde, en mawnan der huune fu, een poonnori Almasiihu laatiido hooreejo. ¹⁶ Diga e makko nun jokkule bannu fu jogontirii. To jokkulal fu e wada golle mum, den bannu mawnan, yaha yeeso der yidde.

Almasiihu laatinii en heybe

¹⁷ Mii bata on, mii batitoo e inne Joomiraawo, to on nyaamee goonki mon hande heeferbe, ee millooji mum majjinta dum. ¹⁸ Hakkillo maabbe niibii, bee boddodii yonki ki Alla hokkata. Be galaa annal, ko berde maabbe e yoori. ¹⁹ Be annaa suttontirgo ko woodi e ko halli, bee nyaama goonki maabbe no ee pakkiri fu, bee gada ko berde maabbe yidi.

²⁰ Amma onon, kanjum bane janjinadon e Almasiihu. ²¹ On nanii habaru makko, on janninaama goonja gonuka e makko. ²² To non, bortee jikku moodon nu gonunodon e muudum. Kanjum woni suunooji bannu kalkooji yonkiji moodon. ²³ Accee Ruuhu Alla laatina yonki moodon e hakkillo moodon kesum. ²⁴ Bornee jikku kesu nu Alla tagi dow nandi mum heba gonodon no foonoritii e no laabiri, yiwidum diga e goonja.

²⁵ Ton non, accee batugo fewre, moy mon fu bata bannun goonja, gam en fu, en laati nun jokkule bannu gootol. ²⁶ To mone wadii on, to on gafee hakke. To on accee mone wada on faa naanje yana. ²⁷ To on kokkee Seydan laawol der moodon baa sedda. ²⁸ Buijannoodo acca guyka mum, wada golle geete e semme bannu mum, gam heba ko wallirta woodube haaje. ²⁹ Haanay haalaaji bondi e wurtuo diga e kunnude moodon. Ko haani gadon woni, baton haalaaji nafooji, cemmidinooji goondinki woobbe, gam kettinaniibe on nana ko nafata dum. ³⁰ To on mettinee berne Ruuhu Ceniido mo Alla maanorii on, gam o rindina on nyalaane darjal. ³¹ Ikkinee ko haadi e gaynu, e mone, e palmooje, e jennooje e huune ko halli fu caka moodon. ³² Gadontiree ko woodi hakkune mon. Jurmontiree, moy fu yaafanoo bannun, hande no Alla yaaforanii on, sabbu kawtal mon e Yeesu Almasiihu.

5

Wonaago der jayyol

¹ Jooni on laatike biibbe Alla yidaabe, gam majjum, yemminee mo. ² Yidde ardanoo goonki mon, hande no dum laatii e Almasiihu. O yidi en, faa o hokki yonki makko gam meeden. O laatake sadaka e kiisaadum pottandum Alla.

³ On laatike himbe Alla. Gam majjum haanay jeenu, e cobufum fu, e suuno,

batanee caka mon. ⁴ Hande non bo, haanay haalaaji centiniisi, di walaa hoore, e haalaaji baanji baanji, nanee caka moodon. Ko haani wurtoo e kunnude moodon woni, jetton Alla. ⁵ E haani paamon faa wooda: Jeenoobe e sobiie e suunaabe, gam suuno laati nun saafugo toorure, bee don fu walaa gedu der Laamaare Almasiihu e Alla.

⁶ To on accee goddo majjina on e haalaaji baanji baanji, gam iri majjum nun wadata mone Alla dow saliibé dowlanaago mo. ⁷ Sabbu majjum, to on kawtee e himbe iri maabé. ⁸ Aran, der niwre gonunodon, amma jooni, gam kawtal moodon e Joomiraawo, on naati e jaynjol. To non, buuree hande biibé jaynjol. ⁹ Gam ko jaynjol rimata woni: geetaaku e foornitaare e goona fu. ¹⁰ Liinyee ko fottanta Joomiraawo. ¹¹ To on gattee juude mon e golle gadeteede der niwre, de walaa nafuwe, amma cumpitee de. ¹² Ko himbe ben wadata e suude, baa batugo dum e sentinii. ¹³ Amma to huune sumpitaama, jaynjol hollitan no dum laatii. ¹⁴ Huune ko wurtii fu, laatoto jaynjol. Gam majjum acci e wi'ee:

«Finu e doynjol maa, an daaniido!
Umma hakkune maayibe,
Almasiihu yaynante jaynjol mum.»

¹⁵ Gam majjum, kakkilanee yaadu mon dow no gonirton, to on laatee hande be galaa hakkillo, amma laatee hakkilbe. ¹⁶ To on majjinee wakkati, gam nyalaade de gonuden e mum jooni e halli. ¹⁷ Gam majjum, to on laatee be walaa hakkillo, amma paamee ko Joomiraawo yidi. ¹⁸ To on accee bagi doyya on, gam edam watta himbe der hallumaru, amma, kebbee Ruuhu Cenido. ¹⁹ Cemmidinontiree e jimi jabuuraaji e jettoje, e jimi ruuhunkeeki. Jimanee Joomiraawo, maantee mo e ferde mon fu. ²⁰ Jettee Alla Baaba wakkati fu e gam huune fu, e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ²¹ Moy moodon fu dowlano banniraawo mum gam teddingo Almasiihu.

Joonne bayontirbe

²² Onon rewbe, dowlanee worbe moodon hande no dowlorantodon Joomiraawo. ²³ Gam gorko nun laatii hooreejo dow debbo muudum, hande no Almasiihu laatorii hooreejo dow Eklesia. Kanko woni kisinoowo Eklesia, laatiika bannu makko. ²⁴ Hande no Eklesia dowlorantoo Almasiihu, hande non debbo fu, haani dowlorano gorko mum, dow huune fu.

²⁵ Onon worbe bo, jidee rewbe moodon hande no Almasiihu yidiri eklesia. O yidii ka, faa o hokki yonki makko gam makka, ²⁶ gam o loota ka e diyam, o laafina ka e haala makko. ²⁷ O wadii dum, heba o

darina ka yeeso makko e teddunjal, ka laato ceniika, ka walaa abybe, dum bo tunni, maa bo boofol gom, e huune ko nandi e mum fu. ²⁸ Hande non, haani worbe yidira rewbe mum, hande no be jidiri balli maabé. Jidudo debbo mum, yidii hooree mum. ²⁹ Dadey, goddo meday ko wanyi bannu mum. Amma oo nyaanna jol, oo hinnoo jol, hande no Almasiihu wadanta Eklesia, ³⁰ gam enen nun laatii jokkule bannu makko. ³¹ Kan wadi dewtere wi'i: «Gorko accan baaba mum e inna mum, takkontira e debbo mum, be fu fidio, be laatoo bannu gootol». ³² Asiiri mawdo nun don. Amma, Almasiihu e Eklesia mum nun batananmi. ³³ Amma onon ko yaali on woni, gorko fu yida debbo mum, hande no yidiri hooree mum. Debbo bo teddina gorum.

6

Sukaabe e saareeji mum

¹ Onon sukaafe, dowlanee saareeji moodon, gam sabbu Joomiraawo, kanjum laatii ko fotti. ² «Teddin baaba maa e inna maa.» Kanka woni umuroore arandeere, goodune alkawal. ³ Den: «heban barke, balde maa juuta der duuniyaaru,» kan woni alkawal *jhal*».

⁴ Onon saareeji, to on mettinee berde sukaafe moodon, amma, eltee be, oon ekkitina be laawol Joomiraawo hande no haani.

Maccube e joomiraabe mum

⁵ Onon maccube, dowlanee joomiraabe moodon be duuniyaaru do, e kulol e diwnugo, e berde laabude, hande no dowlorantodon Almasiihu. ⁶ Dowlanee be, hinaa yeeso maabé tan, gam fottango be. Amma dowlanee be gam on maccube Almasiihu, wadoofe ko Alla yidi e berde goote. ⁷ Jagganee be e seyo, hande Joomiraawo nun jaggantodon, himbe bane. ⁸ Gam oon anni neddo fu gadudo ko woodi, heban riiba majjum to Joomiraawo, baa to oo dimo, dum bo maccudo.

⁹ Onon joomiraabe bo, jogoree non maccube moodon. Accee nyaasitaago be. Annitee, onon e maabé fu, Joomiraawo gooto goodudon dow kammu, o burontirtaa bo himbe.

Kabirdum goondindo

¹⁰ Ko horii wi'ugo on woni: Accee baawde Joomiraawo mawde semmidina on. ¹¹ Ettee kabirdum dum Alla hokki on fu, gam baawon daraago yeeso dabareeji Seydan. ¹² Gam e himbe bane kabidinten, amma e ruuhuji kalludi, tawaaci dow kammu, goodudi baawde e semme, e laamanii duuniyaaru nu niwre. ¹³ Gam majjum, ettee

kaširdum dum Alla fu, gam baawon ko darii to nyalaade kallude warii, kešon semme 6aawo to hawre heennyii.

¹⁴ To non, ummee daree. Kašbee goonja hande 6elgelol e punjuli moodon. Bornee foonnitaare hande toggoore janni ne konu. ¹⁵ Tinnaare waajaago linjiila ka jam laatoo pade moodon. ¹⁶ Wakatti fu, jogee goondinki hande tašbordum kure. E makki nyifirton kure Ibiliisa de yiite. ¹⁷ Kuunee kisidam hande huuneere janni, jogee haala Alla hande kaafahi ki Ruuhu Ceniido hokkata. ¹⁸ Wakatti fu gadée du'aaje feere feere. Eelee ballal Alla hande no Ruuhu Ceniido hollitirta on. Deenee e tinnaare! To on accee du'anaago himbe Alla. ¹⁹ Du'anee am min bo, gam Alla hokkammi boliide pottude, mi anninira e cuusal, goonja cuudiika der linjiila. ²⁰ Kanka nun laatiimi lilaado mum, mii hašširaa callalluuji. Du'anee am, gam mi waawa ko waajii ka e cuusal, hande no haaniri.

Baynaade

²¹ Mii yidi onon bo, annon no gonirmi e ko gadanmi. Gam majjum, Tikikus banniraawo meeden jidaado, gollantoodo Joomiraawo e hoolaare, humpiton on habaru am fu. ²² Mii lila mo e moodon, gam annon no men goniri, o fukkina hakkillo moodon.

²³ Banniraabe, Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on jam e yidde, o hokka on goondinki bo. ²⁴ Yidubé Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu fu, e yidde ne heennyataa, moyyere Alla laatanoo dum.

Derewol **ŋol** Pol winnani 6e Filippi

Haala Puddärka

Filippi tawaaka maa der leydi Eropa, weccore Maseduwaan to Romankeebe laamanii. Der jahaanjal didabäl **ŋol** Pol wadi kanko e Silaasi gam waajaago linjiila, der maggal nun o waaji himbe Filippi, go eklesiya fuddi, Golle Lilaabe 16.12-40. Eklesiya arandeya nun don **ŋol** Pol tiggi der leydi Eropa. Sabbu tooraaji ummuidi nun Pol nanjaa maabaa der kasu. Diga kasu don nun o winnani himbe Filippi derewol **ŋol** do.

Wobbe e miila Efesu nun Pol woni der kasu go o winniri derewol **ŋol**. Wobbe bo e miila Kaysariya nun, amma to nandi goonja furi woni Roma. Amma e nun fu Pol e miili yoofitinte, o yaha to himbe Filippi gam o walla be, goondinki maabbe beydoo, berde maabbe wela.

Pol yetti himbe filippi gam ballal **ŋol** be balliti mo dow dokkal **ŋol** be lildani mo diga e junjo Epaforoditus. Baawo mum, o batii be no o wonorii, e ko wadata to o woni. O semmidinii be be daroo der goonja linjiila no haaniri, o tiidinii be be gonoor der joonne seese hakkkune maabbe, ko dum laatoo bo, sey moy maabbe fu buyta hoore mum.

Wobbe innii derewol **ŋol**, «derewol seyo» gam boliide ceyee, belbeltee kebbude der maggol.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirkka e cannooje 1.1-12
2. Habaruujii dow Pol 1.13-26
3. Wonaago der nannantiral e guytugo hoore mum 1.27-2.18
4. Habaruujii dow Timote e Epaforoditus 2.19-30
5. Hakkilango waajotoobe fewoobe, e kuppe kallude 3.1-4.9
6. Jettooje e cannooje 4.10-23

Sannoore

1 Min Pol e Timote, maccube Yeesu Almasiihu, winnani seniibe hawtube e Yeesu Almasiihu wonbe Filippi derewol **ŋol**, e onon ardiibe e gollotoobe der eklesiya.

2 Alla Baaba e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hokka on moyyere e jam!

Pole du'anoo be Filippi

3 Mii yetta Alla am de ciwtormi on fu. 4 Wakatti du'antoomi on on fu, e berne welne du'ortoomi, ⁵ diga nyalaane arandeere faa jooni, on darorake am, on balpii am waajaago linjiila. ⁶ Mii tabbitini, Alla puududo golle muudum boodude der moodon hebbinan de, der nyalaane Yeesu Almasiihu. ⁷ E fotti, mii woodi miilooji

dii dow mon on fu, gam mii watti on der berne am. Gam baa no kaabaaami callalluuji gam mi seedanake linjiila tabbitinmi ka, on darorake am, on kawtii e am der moyyere ne. ⁸ Alla woni seedeejo am, mii yidi on on fu e yidde Yeesu Almasiihu.

9 Ko eelananni on Alla woni, beydodon yeeso yeeso, dow yidde, e dow annal, e suttontirgo goonja e fewre, ¹⁰ gam baawon annitingo ko furi nafugo, laatodon laabube, be galaa gacce der nyalaane Almasiihu wittoyta. ¹¹ On kebbinaama biibbe foonnitaare yiwiude diga e Yeesu Almasiihu, gam inne Alla teddinee, yettee.

Almasiihu woni yonki

12 Banniraabe, mii yidi, annon dum do: ko hebimmi walli linjiila yahugo yeeso. ¹³ Himbe huitorde wuro laamiido, e wobbe, e nokku fu e anni no gam Almasiihu nun maabaaami der kasu. ¹⁴ Maabhol am accii banniraabe duubbe beydii hoolaga Joomiraawo, be accii hulugo, be beydi cuusal dow waajaago haala Alla.

¹⁵ E goonja, woodi waajotoobe habaru Almasiihu gam nawniraagu e jeddi, amma e woodi waajortoobe e miilooji boodudi. ¹⁶ Bee do e wada dum gam bee jidi Almasiihu, bee anni mi yowanaama haabango linjiila. ¹⁷ Amma bee to, e waajo habaru Almasiihu gam nawniraagu, miilooji maabbe bo laabaa, kade bo, bee daarta beydugo toora callalluui am der kasu.

¹⁸ No be baajori fu, dum gillataa am! to yidi anniyaaji maabbe laatoo bondi maa bo boodudi, anni inne Almasiihu waajee tan, mii seyii, mi seyoto bo kade. ¹⁹ Gam mii anni heennyitirde toora kan laatoto kisidam am, gam sabbu du'aaje moodon, e ballal Ruuhu Yeesu Almasiihu. ²⁰ Mii hedii sanne, mii woodi bo tammuwe, mi hebataa senteene godduum. Amma hande no baadye, nun jooni bo, mii anni mi tedinan Almasiihu e tinnaare, der gurnam am, baa to mii wuuri, baa to mi maayi.

²¹ Min kan, Almasiihu woni gurnam am, maayde laatani am nun riiba, ²² amma, to wonaago am e duuniyaaru waddanan am wadugo golle nafooje, den mi annaa du ume nun cubanmi. ²³ Mii wada berde didi: ko jidumi woni, mi yaha mi wonda e Almasiihu, kanjum buranimmi woodugo. ²⁴ Amma gonki am e duuniyaaru buran nafugo on. ²⁵ Mii hoolii, mii anni mi wonoto e duuniyaaru taw, mi wonda e moodon on fu, gam beydodon yeeso, berde moodon wela gam goondinki, ²⁶ hande nun, to mi wittoy to moodon, daliila juroraago kawtal mon e Yeesu Almasiihu beydoto.

²⁷ Amma, sey no gonirdon fotta e linjiila Almasiihu, gam to mi warii daarugo on, naa bo to mi waray, mi nana oon

tabitii der hakkillo wooto, oon kabā gam goondinki linjiila e 6erde goote,²⁸ to on accee waybe huunna on baa sedda, kanjum hollitinta seedaaku halkere maabbe, amma onon, kisidam moodon, dum fu diga to Alla dum yiwi.²⁹ On kokkaama moyyere goondingo Almasiihu, kanjum tan bane, on kokkaama bo moyyere tooranaago mo,³⁰ e daranaago hawre woore ne ji'udon mii haaba, e ne nanoton kade mii haaba faa jooni.

2

No Almasiihu leesiniri hoore mum, e no Alla mawniniri mo

¹ Almasiihu deyyitinii 6erde moodon, semmidini on der yidde, oon kawti e Ruuhu, oon goodi yurmeene e endam, naa noy?² To non kan, kebbinee seyo am e laataago gootum hakkune moodon: yidde moodon, e 6erde moodon, e miilo moodon laatoo gootum.³ To on gadee goddum e miilooji 6urontero, naa bo e manju hoore; amma leesinnee ko'e mon, moy mon fu daara wobbe hande 6uruue dum.⁴ To goddo moodon daarta ko nafata dum tan, amma daarta ko nafata wobbe bo.⁵ Goodee hakkune mon, miilo jo Yeesu Almasiihu woodunoo.

⁶ Kanko potidindo e Alla diga fudsode, e non fu, o daaray fotugo makko e Alla hande huune ko o joginti,⁷ amma o 6uyti hoore makko, o etti jayri maccudo, o nandi e himbe, o tawaama oo laatiif nedfō deydey.⁸ O leesinii hoore makko, o dowtanii Alla faa o maayi, o maayi dow leggal palaajal.

⁹ Gam majjum, Alla etti mo faa dow, hokki mo inne 6urne inde fu manju,¹⁰ gam to inne Yeesu noddaama, doole himbe fu jiccoo dow kammu e dow leydi, e der leydi fu,¹¹ kade bo himbe fu batan wi'a, Yeesu Almasiihu woni Joomiraawo, gam inne Alla Baaba teddinee.

Jayneer der duuniyaaru

¹² Gam majjum, banniraabe am yidaabe, hande no dowtoridon wakkati fu, hande nun, gadee kolliton kisidam moodon e kulol e diwnugo, hinaa to mii wondi e moodon tan, amma baa no mii bodfodii on bo.¹³ Gam Alla e hoore mum nun gollata der moodon, faa jidon ko weli mo, gadon dum bo.

¹⁴ Ko gadoton fu, to on dumbitee, to on kabee bo,¹⁵ gam laatodon 6e walaa gacce, laabube, 6ibbe Alla 6e walaa ko elee, wonbe der jaamanuuру biisiinu, oonyiu, laatodon yaynoobe der duuniyaaru hande fitillaaji.¹⁶ Oon baajoo 6e haala ka yonki

gam mi juro der nyalaane wittoyo Almasiihu, mi anna doggudu am e comuri am waday baanji.

¹⁷ Golle moodon laatake hande dokkal goondinki mon. Baa to yiyyam am reyyitake dow dokkal moodon, mii seyoriidum, mii seyoriidum on bo on fu.¹⁸ Hande non onon bo, ceyee, ceyodee e am.

Timote e Epaforoditus

¹⁹ To Joomiraawo Yeesu jaabii, 6ooytaa mi lilan Timote to moodon, gam min bo, mi hefa habaruui moodon di o waddanoytammi, di cemmidinammi,²⁰ gam mi walaa goddo jidudo on hande am, paaliido on e goona, to hinaa kanko,²¹ horiibe fu haaje mum tan müijantoo, hinaa dum Yeesu Almasiihu.²² Oon anni Timote holiliti oo laatii koolaado, o gollodake e am gam waaji linjiila hande no 6iddo gollarantoo baaba mum.²³ Kanko miilumi lilugo to moodon law, to mi annii no haala am laatortoo.²⁴ Mii hooli Joomiraawo, do e yeeso sedda, min e hoore am mi waran to moodon.

²⁵ Amma mi tawi e haani mi lila banniraawo am Epaforoditus, gollodiido am, e wallitammi hawre, kanko lilunodon to am gam o wallammi huuntugo haaje am.

²⁶ Emo humpaa on boofum on fu, kade bo o toorakeno sanne no nanudon emo nyawi.²⁷ E goonja, o nyawiino sanne faa o 6adii maayugo, amma Alla yurmake mo, kanko tan bane Alla yurmii, baa min Alla yurmake am, gam to mi hebu biisere 6erne dow biisere 6erne.²⁸ Kan wadi, jidum lilugo mo law to moodon, gam 6erde moodon wela e yi'ugo mo, min bo, biisere 6erne am 6uytoo.²⁹ Cilminee mo e inne Joomiraawo e seyo manjo. Teddinee himbe hande makko,³⁰ gam der golle Almasiihu o 6adino maayugo, o hokkii yonki makko der kaliire gam o hebbita ko on baaway wallugo am wadugo.

3

Goonjaaku, sey der Almasiihu

¹ Banniraabe am, ko horii wi'ugo on woni: Ceyoree Joomiraawo. Mi somataa maytiaaggo goota kan der binni am, gam kanjum tabbitinta faamu moodon.² Kakkilanee himbe nandube e dawaadi, e gollotoobe hallube, jeeyanbe on juulnaago!³ Gam enen woni julniibe e goonja, enen saafiroobe Alla e Ruuhu, jurtoobe Yeesu Almasiihu, 6e koolaaki ko'e mum.⁴ Min e hoore am, mi waawanno yowugo hoolaare am dow gadu bannu. Wobbe e miili waawan hoolaago hoore mum, hakko min.⁵ Mii julnaado nyianne jeetatawre, mii Isira'iilaajo yiwyudo e lenyol Benyamin, mii Iburaninkeejo 6ii Iburaninkeejo. Dow wecco tawreeta, mii Farisaajo,⁶ ko yaalani tinnaare, mi tooriino

eklesiya, dow wecco foonnaatare ko tawaa der sariya, mi walaa gacce. ⁷ Dum don fu daarunoomi hande riiba, amma jooni mi daarii dum baanji gam Almasiihu. ⁸ Egoona, mi daarii huune fu baanji, gam mi heëii ko 6uri dum teddugo, kan woni annugo Yeesu Almasiihu Joomiraawo am. Gam makko, mi majjinii huune fu, daarumi dum hande buuri, gam mi heëa mo, ⁹ mi tawee e makko, hinaa e foonnaatare yiwune diga döwtanaago tawreeta, amma e foonnaatare yiwune diga goondingo Almasiihu, ne Alla hokkata goondinbe. ¹⁰ Min kan, sago am woni annugo Almasiihu e baawde pintol mum, mi heëa gedü am der toora makko faa mi nanda mo der maayde makko, ¹¹ gam no dum wadi fu, min bo, mi heëa yottaago nyalaane pintol maaybe.

Doggango far to riiba

¹² Mi wi'ay mi heëii ko kefal am, naa bo mii kebbudo, amma emi jokki doggudu am gam mi happa ñal law. Min e hoore am Yeesu Almasiihu happii am. ¹³ Banniraabe am, min e hoore am, mi wi'ay mi happii ñal ko, amma ko gadanmi nun: Emi yeg-gita ko yawti, mii foonnani ko woni yeeso, ¹⁴ mii doggana heennyitirde gam mi heëa riiba, noddoore ne Alla noddi en diga dow kammu gam kawtal men e Yeesu Almasiihu.

¹⁵ To non en fu, enen bennube der goondinki, sey gooden iri miilo ñoo, amma dow gokka, to on goodi miilo wonjo no paamirton, Alla hollan on ko haani. ¹⁶ Amma to jottidén do, sey tokken laawol jol jahter e mum jooni.

¹⁷ Banniraabe, on fu, yemminee am, daa-re wa'uëe hande no ji'udon emen laatii. ¹⁸ Gam duubbe e yaha hande wayëe leggal Almasiihu palaanj, mi batitoo on ka de duuddum, jöoni bo, mii batitoo on ka e bojj, ¹⁹ heennyitirde maabbe laatot halkere, deedi maabbe laatii tooruue maabbe, bee juroro ko waddanta be senteene, huune duuniyaaru tan 6e mijiato. ²⁰ Amma enen, dow kammu jeyaden, diga ton kedidén Kisinoowo men, Joomiraawo Yeesu Almasiihu wara. ²¹ Kanko o waylitan galli meeden centiidi, o nandina di e bannu makko ted-dunjol, o wadan dum diga e baawde kokkuue mo laamanaago huune fu.

4

Ceyoree kawtal mon e Joomiraawo

¹ Gam majjum, banniraabe am yidaabe, mii woodi kumpa yi'ugo on sanne, onon laatii seyo am, e tuutawal am, tabitee hande nun der kawtal mon e Joomiraawo, onon yidaabe am.

² Mii wi'a Ewodi e Sintis 6e gonda der hakkillo wooto gam Joomiraawo. ³ An gol-lidoowo e am koolaado, mii eelee ballaa rewbe ñen, be gollidii e am gam waaju linjiila, kambe e Kelema e gollodiibe e am woëbe, inde maabbe winnaama der dewtere yonki.

⁴ Wakkati fu, ceyee der kawtal moodon e Joomiraawo, mii batitoo ka kade, ceyee! ⁵ Accee himbe fu annita neddaaku moodon. Joomiraawo badake warugo. ⁶ To on accee berde moodon biisoo gam goddum, amma huune fu kollee dum Alla. Du'ee, eelee, eel-itee, jettee Alla. ⁷ Jam Alla burudum faamu fu, reena berde moodon e miilooji moodon der kawtal mon e Yeesu Almasiihu.

⁸ Banniraabe am, ko horii wi'ugo on woni, miilanee ko laatii goonja, ko foti teddineego, e poonniitudum, e laabudum, e kaanudum yideego, e ko haani maanteego. ⁹ Ko janjinmi on jaëudson, nanufon, ji'udon e am, golloree dum, Alla mo jam wonda e moodon.

Pole yetta gam ballal

¹⁰ Mii seyorii Joomiraawo sanne, gam on pudditake miilango am. E goonja oon goodunoo miilooji dii dow am, amma on kebayno laawol hollitingo dum. ¹¹ Hinaa gam dullere acci ko mii bata ka, gam mi ekkitake seyoraago no gonirmi fu. ¹² Mii waawi wonaago der dullere, mi waawan bo ko woni der kefal. Der wakkatiji fu e no dum laatii fu, mi ekkitake wonaago der haarande e rafø, der goonnan e dullere. ¹³ Mi waawan ko wadi huune fu, gam sabbu cemmidinoowo am. ¹⁴ Amma e nun, on gadii ko woodi, no balludon am der toora am.

¹⁵ Onon 6e Filippi, oon anni no yiwumi Maseduwaan, der wakkati puddumi waa-jaago linjiila, eklesiya gom hawtay e am dow hokkugo e jaëugo, to hinaa onon, ¹⁶ onon tan wallimmi, gam no jahumi Tesalonika, on lildii am ballal de didi mi huntira haaje am. ¹⁷ Dum wi'ay no ballal nun daartamni, ko daartamni woni, 6ikkon goondinki moodon ñeydoo faa duuda. ¹⁸ Mi heëi ballal moodon ñal lildufon am fu e junjo Epaforoditus, ñal heyii am faa 6uri haaje am. Ñal laatake hande wardi beldo, hande sadaka, dum Alla jaëi. ¹⁹ Alla am huunta haajeeji moodon fu, jaka goon-nan mum teddunjal, dum wadoo der kawtal moodon e Yeesu Almasiihu. ²⁰ Teddunjal wanano Alla Baaba meeden faa abada, Aami!

Cannoje

²¹ Cannee seniibe hawtube e Yeesu Almasiihu. Banniraabe wondube e am sannii on. ²² Goondinbe wonbe do fu sannii on, wonbe der wuro Kaysara bo sannii on puy.

²³ Moyyere Joomiraawo men Yeesu Almasiihu wonda e moodon!

Derevwol njoł Pol winnani 6e Koloosi

Haala Puddirkä

Der wakkati gooti nun Pol winni derevwol Koloosi, e njoł Efesu. Wanjarde Koloosi tawaaka maa der Turkiya ni jooni. Pol bane titi eklesiya kan, amma gollodintoobe mo gooto mum nun. Epafaras nun waajii 6e linjiila. Wađoto Epafaras nun maatini Pol tooraaji di goondinbe Koloosi woodi, gam wođbe yahii ton e janjina haalaaji di yaaday e linjiila. Kanjum laatti ko wođbe daari annal luggujal. Ekkitinoje den yiwi diga e Yunaninkeebe, go dum hawrontiri e tawaanjal Yahuduube, e gadu mađbe, hande jon saafugo malaykaabe, e haala juulnol. Boofi janjintee di din e wittina himbe der dwtanaago tawreeta Muusa. Baawo no Pol sanni 6e hande no o woowi wađugo. O batanii Almasiihu e golle mum. Baawo mum o batanii 6e hawre ne o wadata gam linjiila yaha yeeso der siire Koloosi e Lawdikiya. Den o wittooy oo batana golle Almasiihu.

Tokkotirki haalaaji

1. Haala puddirkä e cannooje, 1.1-11
2. Manju Almasiihu e golle mum, 1.12-2.19
3. Goonki goondindo laatti nun goonki to neddo jey hoore mum 2.20-3.5
4. No goonki kin hollitorto, 3.6-4.6
5. Cannooje, 4.7-23.

Sannoore

¹ Min Pol, mii laatti lilaado Yeesu Almasiihu e sago Alla. Min e banniraawo meeden Timote, ² men cannion onon himbe Alla wonube Koloosi, banniraafe men hoolaabe der kawtal mum e Almasiihu. Alla Baaba meeden wadana on moyyere, hokka on jam!

Pole yetta Alla gam 6e Koloosi

³ Wakkati fu, emen du'anoo on, emen jetta Alla, Baaba Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ⁴ Men nanii habaru goondinki moodon dow Yeesu Almasiihu e batane, e yidde ne goodudon dow himbe Alla fu. ⁵ Oon goodi dum gam oon kedii ko Alla resani on dow kammu. Oon kedii ko Alla resani on gam on nanii haala goonjakuwa, yiwuka e linjiila. ⁶ Linjiila kan yottake on, e rima biikkon, e sankitoo, e laya der duuniyaaru fu. Hande non dum laatti to moodon onon bo, diga nyaanne nanudon, ko paamudon moyyere Alla e goona. ⁷ Epafaras banniraawo amen jidaado, gollodintoedo e amen, waajike on haala moyyere nen. Oo laatti koolaajo, gallantoodo Almasiihu caka moodon. ⁸ O batii men bo yidde ne Ruuhu Ceniido wattii der gerde moodon.

⁹ Gam majcum, menen bo, diga men nani ka, men accay du'anaago on. Emen eela Alla hokka on hakkillo fu e faamu yiwuju diga e Ruuhu mum. Den on kebban annal sago makko faa wooda. ¹⁰ Hande non, on buuran der goonki pottananki Joomiraawo der huune fu. On tabitinto wađugo ko woodi feere feere, on bęydoto annugo Alla. ¹¹ Emen eela Alla hokka on semme, e baawde mum tedduđe, gam baawon tinnaago, e mun-yango huune fu. ¹² Jettee Alla Baaba e seyo, gam o wadii on fotuđe heđugo gedü der moyyereejii di o resani himbe makko, gonudi der jaynjol. ¹³ Kanko teeti en e baawde niwre, naanni en der Laamaare Biyiko jidaado. ¹⁴ O sooditake en, o yaafii hakkeeji meeden.

Teddunjal Almasiihu

¹⁵ Bidde on nun laatti nandi Alla moyi'ataake. Kanko woni afo, 6urudo huune ko tagaa fu. ¹⁶ E makko Alla tagiri huune fu, ko woni dow kammu, e ko woni e leydi, ko yi'etee, e ko yi'ataake fu, laamuji, e baawdeeji, e semmeeji, e hoorejum fu, diga e makko dum fu dum tagaa, e gam makko bo. ¹⁷ Almasiihu na'on diga huune fu tagaaka, huune ko woni fu, diga e makko dum woni. ¹⁸ Kanko woni hooreejo Eklesiya laatiika 6annu makko. Kanko woni fuddoode, oo laatti arano dow fintoobe diga maayde, gam o laatoo arano dow huune fu. ¹⁹ Gam dum fottanii Alla ko woni der mum fu wonoo der Almasiihu. ²⁰ E Almasiihu nun o weldiniri huune fu e makko, ko woni dow kammu, e ko woni der leydi fu. O waddii jam, sabbu yiyyam Almasiihu deyyitiidam dow leggal palaanjal.

²¹ Naane, oon boddodinoo e Alla, oon laatinoo waybe makko, gam miilooji moodon kalludi, e golle moodon bonde. ²² Amma jooni, Alla weldinii on e muudum diga e maayde Biyiko laatiido neddo, gam darodon yeeso makko oon laatti seniibe, laabube, be walaa gacce. ²³ Amma, sey tiidun, darodon e semme der goondinki, laatodon 6e dimmataako. To on boddodee e linjiila, laatiika tammuwe meeden. Linjiila ka nanudon, waajaama der duuniyaaru do. Min Pol, kanka nun laatiimi gollotoodo mum.

Golle Pol caka goondinbe Yeesu

²⁴ Jooni, berne am e weli gam tooraaji di kebhammi gam moodon. Hande non, kebbiniranmi ko horii der tooraaji Almasiihu gam 6annu mum, laatiipol eklesiya makko. ²⁵ Eklesiya kan nun laatiimi gollotoodo mum. Alla yowanii am golle waajago on haala mum deydey no ka wa'i. ²⁶ Kanjum woni asiiri cuudaninoodo himbe diga den, der jaamanuiji duudfi, amma jooni, Alla hollitii dum himbe mum. ²⁷ Gam

Alla e yidi anningo himbe 6e lenyi janani manju asiiri mum teddudo. Asiiri on woni, Almasiihu na'on der moodon. Kanko hokki on tammuwe hebugo gedu der teddunjal Alla. ²⁸ Almasiihu on nun men piinata haala mum. Emen baajoo himbe fu, emen janjina 6e e hakkillo fu, gam men jottina moy fu yeeso Alla e hebbi der kawtal mum e Almasiihu. ²⁹ Kanjum acci mii golloo, mii haba diga e baawde Almasiihu gollotoode e semme der am.

2

¹ Mii yidi anningo on hawre mawne ne kabammi gam moodon, e gam banniraabe meeden wonube Lawdikiya, e wobbe 6e meeday yi'ugo am e gite muudum fu. ² Mii wada dum, gam be keba cuusal, be kawta der yidde, be keewa hakkillo hebburjo, be paama asiiri Alla cuudiido, kan woni Almasiihu. ³ Der makko nun jawdi ni faamu e annal fu suudii.

⁴ Mi batii ka, gam to goddo majjin on e haalaaji beldi. ⁵ Bannu am e woddodii on, amma hakkillo am e wondi e moodon. Berne am e weli gam foonnitaare tawaane caka moodon, kade bo oon darii dow goondingo Almasiihu e semme.

Wonaago goonki kesi e Almasiihu

⁶ Jooni, no on jaabii Yeesu Almasiihu laatoo Joomiraawo moodon, tokkee mo. ⁷ Gadee dadi der makko, mahee goonki mon bo dow makko. Cemmilee der gooncinki hande no janjiniradon, jettee Alla puy.

⁸ Kakkilee gam to goddo yoyer on e anal luggujal. Kakkilanee bo haalaaji majjinooji, yiwuci e tawaanjal himbe, naa bo e semmeeji duuniyaaru. E Almasiihu bane dum yiwi. ⁹ Gam ko woni der Alla fu e yi'oo der bannu Almasiihu. ¹⁰ Onon bo, on kebii huune fu der kawtal moodon e makko, kanko laatii hooreeo laamuui, e baawdeejii fu.

¹¹ Der kawtal moodon e Almasiihu, on kebii juulneego. Amma juulnol nol himbe wadata bane. Juulnol yiwrjol e Almasiihu nun. Nol laati nun hande moytugo baawde hakke jaaliide galli moodon. ¹² Diga e batisti, on uwidaama e Almasiihu, on pintidinaama bo e makko, gam on goondinii baawde Alla pintinde mo e maayde. ¹³ Onon, on maayiino gam boofi moodon, e gam on juulnaaki. Amma Alla wuurdinii on e Almasiihu, yaafi boofi meeden fu. ¹⁴ O moytii derewol nyamaane men, gaccotonoo nol en. O ikkini nol, o tiggi dow leggal palaanjal. ¹⁵ O gortii laamuui, e baawdeejii fu, o sentinii di yeeso himbe fu. Non Alla jaalorii di e maayde Almasiihu.

¹⁶ Gam majjum, to on nootee goddo gac-coo on dow ko nyaamoton e ko jaroton, dum bo dow hakkilang nyalaade juulde, e lebbi,

maa bo dow nyalaade ciwteteede. ¹⁷ Dum fu, kollitoojum ko waroyta nun, goonja majjum fu der Almasiihu nun woni. ¹⁸ To on accee wadoobe hande e b tuyti ko'e mum, ko bee caafa malaykaabe majjina on. Koydaali maabbe 6e tokkii, bee mawnito dow baanji, gam miilooji maabbe 6e tokkii. ¹⁹ Be kawtay e Almasiihu laatiido hoore. Kanko nun hokkata bannu fu ko haajaa, kanko acci jokkule e dadi fu e hawti. Kanko bo acci bannu e mawna no Alla yidiri.

Maayidingo e uuuringo e Almasiihu

²⁰ On maayidii e Almasiihu, burtidon e baawdeejii duuniyaaru. Den, ume wadi ko oon nyaama goonki mon hande wonuubi der baawdeejii duuniyaaru? Ume wadi ko oon nooto dwtanaago bodaaji himbe resanta on: ²¹ «Taa ettu dum do, taa mettu dum to, taa meemu dum do?» ²² Bodaaji dii fu laati nun nyolooji, janninol himbe tan nun. Alla tagii kujje fu gam nafitoroden de. ²³ Goonja nun, sujidango baawdeejii, e b tuytogo hoore mum, e toorugo bannu mum puy, e nandi ko woodi. Amma, dum don fu nafataa godfum, suuno bannu tan dum deyyitinta.

3

¹ Onon, on pintidinaama e Almasiihu. Gam majjum, daartee kujje gonude dow kammu to Almasiihu joodii nyaamo Alla. ² Milanee kujje gonude dow kammu, to on kakkilanee kujje de leydi. ³ Gam on maayi, yonki moodon na'on suudi e Almasiihu to Alla. ⁴ To Almasiihu laatiido yonki moodon suppitoyle, on cuppitinto e makko onon bo e teddunjal.

Goonki kesi e kiikki

⁵ Gam majjum, baree suunooji duuniyaaru gonudi der moodon, hande jon, baadi jayni, e cobudum, e yidde baanjaare, e suunooji kalluci, e suuno woodugo huune fu. Dum don fu, laati nun caafol tooruuji. ⁶ Kanjum waddata mone Alla dow saliibe ko dwtanii mo. ⁷ Onon bo, hande non nyaamirnodon goonki mon naane, de gonunodon der hakkeejii mon.

⁸ Amma jooni, boppée kujje dee do: mone, e bernugo, e haadugo reedu, e jennooje, e batugo kalluka. ⁹ To on pewontiree hakkune moodon, gam on boppii jikkii mon kiinju, e golle mum fu. ¹⁰ On laatike himbe heybe. Alla tagudo huune kesum der moodon, accataa waylitingo dum, faa dum nanda e makko, gam kebon annal kebbunjal. ¹¹ To non, walaa ko suttontiri Yahuduuo e mo laataaki Yahuduuo, juulniido e mo juulnaaki, janjuido e mo janjay, maccudo e dimo, gam Almasiihu nun laatii huune fu, e der moy fu.

¹² Alla suubii on laatini on himbe mum yidaabe. Gam majjum, goodee yurmeene

mawne, e neddaaku, e 6uytugo hoore, e diggere, e munyal.¹³ Munyontiree hakkune mon. To goddo woofanii bannun, jaafontiree hande no Joomiraawo yaaforanii on.¹⁴ Ko 6uri dum fu, accee 6erde moodon hebbra yidde, gam yidde e hawta himbe no woodi.¹⁵ Accee jam Almasiihu laamanoo millooji moodon, kanjum Alla noddani on, gam laatodon bannu gootol. To non, jettee mo.¹⁶ Accee haala Almasiihu hebbra e moodon faa wooda. Janjinontiree, tiidinontiron e hakkillo. Jimanee Alla e 6erde moodon fu, jettee mo e jimi jabuuraaji, e maantooje, e jimi di Ruuhu Ceniido hokkata on.¹⁷ Ko batoton e ko gadofon fu, gadee dum e inne Yeesu Joomiraawo. Jettee Alla Baaba meeden diga e makko.

No haani goondin6e Almasiihu wonoro

¹⁸ Onon rew6e, downtanee wor6e moodon, hande no haani rew6e tokku6e Joomiraawo wonira.

¹⁹ Onon wor6e, jidee rew6e moodon, to on monnanee 6e.

²⁰ Onon sukaab6e, downtanee saareeji moodon dow huune fu, gam kanjum fottanta Joomiraawo.

²¹ Onon saareeji bo, to on monninee sukaab6e moodon, gam to 6erde maab6e bisoo.

²² Onon maccu6e, downtanee joomiraab6e moodon 6e duuniyaaru do, dow huune fu, hinaa yeeso maab6e tan, gam himbe yetta on. Ko haani nun, jagganodon 6e e 6erde laabu6e, der kulol Joomiraawo.²³ Ko gadoton fu, gadee dum e 6erde goote, gam Joomiraawo nun jaggantodon, himbe bane.

²⁴ Annitee Joomiraawo hokkan on riiba ka o resani himbe makko. Gam Joomiraawo mo jaggantodon woni Almasiihu.²⁵ Gadoowo ko halli fu, heban riiba golle mum kallude, gam Alla 6urontirtaa himbe.

4

¹ Onon joomiraab6e, gadanee maccu6e moodon ko woodi, ko foonnitii. Annee onon bo oon goodii joomiraawo dow kammu.

Haalaaji cakitiidi

² Tinnee der du'aare, deenee, oon jette Alla.³ Du'anee men menen bo, gam Alla maab6itana men laawol fiinugo haala mum, gam mi waawa ko waajii asiiri Almasiihu. Sabbu majjum nun acci jooni, mii maab6aa der kasu.⁴ Eelee Alla gam mi waaajoo asiiri on hande no haaniri.

⁵ Kakkilanee gondal mon e himbe 6e goondinay. De kebudoon wakkati fu, nafitoree ki.⁶ Sey wakkati fu haala moodon e latiit belka, nafoowa. Annee bo no toon-tortodon moy fu.

Baynaade

⁷ Tikikus, banniraawo meeden jidaado, humpitan on no gonirmi fu. O laati nun koolaado, gollodintoodo men der golle Joomiraawo.⁸ Mi lilii mo to mon gam majjum, heba annon no men goniri, hakkillo moodon fukkoo.⁹ Mi lilidii mo e banniraawo meeden Onesimu jidaado, koolaado, neddo leydi moodon. Be batan on ko wadotoo do fu.

¹⁰ Aristarkus mo maab6idaami e sanna on, e Marku dendiraawo Barnabbas mo bi'umi to warii to moodon, jaab6odon dum no woodi.

¹¹ Yeesu noddeteed6 Yustus bo e sanna on. Kambe tan latiit Yahuduubi6e gollodii6e e am der Laamaare Alla. Be cemmidinii am sanne.

¹² Epafaras, neddo leydi moodon, gollantoodo Yeesu Almasiihu, e sanna on. Wakkati fu, o accay haab6ugo gam moodon der du'aaje makko. O eela heba cemmidon der goondinki, kebbinon sago Alla.¹³ Mii seedanoo mo dum, oo hiinnanii on sanne, onon e 6e Lawdikiya, e 6e Hiyerapolis fu.¹⁴ Luka lokotoroojo men jidaado, e Demas sannii on.

¹⁵ Emen canna banniraab6e meeden wonufe Lawdikiya. Emen canna bo Nimfa, e goondin6e hawritintoobe wuro makko fu.¹⁶ To on janjii derewol 6ol, gafee no gadoton fu, faa himbe eklesiya Lawdikiya po janja 6ol. Onon bo, janjee derewol 6ol 6e lildanoya on diga Lawdikiya.¹⁷ Batee Arkippus tinnoo wada golle de Joomiraawo yowani dum no woodi.

¹⁸ Min Pol, mi winnanii on sannoore ne e junno am. To on jeggitee e callalluuji nun gonumi.

Moyyere Alla wonoo e moodon!

Derewol didabiol njol Pol winnani 6e Tesalonika

Haala Puddirkä

Pol, e Silaasi, e Timote nun hawti winnani 6e Tesalonika derewol njol. Siire Korintu 6e goni, diga ton nun 6e binni njol. Pol yetti goondinbe Tesalonika puy, sabbu goondinki maabbe e no 6e tinnorii baa der tooraaji maabbe. O moyyiniib boofol dow no 6e kedoriit wittoyo Joomiraawo.

Sabbu tooraaji di 6e tooretee, 6e Tesalonika e miili nyalaane darjal nun yottii. Pol batii 6e no nyalaane nen warataa to neddo kalludo artay wari. To o warii, o habidan ko wi'etee Alla fu, e ko teddintee dow laawol diina fu.

Der hoore 3, baawo no Pol eeli 6e du'anoo dum, o eelii 6e bodfodoo e himbe 6e yidaa gollaago, gam fee miila no der wakkati cakitiiki nun 6e gonii. O batii 6e o wi'i: «Mo gollaaki haanay nyaama».

Tokkontirki haalaajä

1. Haala puddirkä, 1.1-2
2. Pol manii himbe Tesalonika, du' anii 6e, 1.3-12
3. Ekkitinol dow wittoyki Almasiihu, 2.1-17
4. No haani goondinbe yahira, 3.1-15
5. Haalaajä cakitiidi e cannooje, 3.16-18.

Sannoore

¹ Derewol njol yiwi diga e Pol, e Silaasi, e Timote. Emen canna ekleesiya Tesalonika, kawtuka e Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

² Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on moyyere e jam!

Goondinki 6e Tesalonika

³ Banniraabe, e haani men jetta Alla wakkati fu gam moodon. Edum fotti, gam goondinki moodon e beydoo yeeso yeeso, kade bo yidde ne goodontiroon hakkune moodon e beydoo der moy moodon. ⁴ Kanjum acci emen juroro on der ekleesiajaalli Alla. Emen juroro munyal moodon, e goondinki moodon, der tooraaji di tooretedon, e sillaaaje de munyanton.

⁵ Tooraaji din laati nun ko hollitinta kiita Alla poonnitiika, gam laatodon fotube naatugo der Laamaare Alla, ne gam mum tooretedon. ⁶ Gam edum foonniti yeeso Alla, o yoba tooranje on, toora. ⁷ Onon toorootooobe, o hokkan on siwtare e amen. Dum laatoto to Joomiraawo meeden Yeesu gonudo dow kammu suppitoke e malaykaabe mum 6e baawde. ⁸ Nyalaane majjum, o suppítinto der denjal yiite,

gam o fooda noppo 6e annaa Alla, e 6e döwtanaaki linjila Joomiraawo men Yeesu. ⁹ Poodol maabbe noppo e foonniti, halkere tabitiine nun, 6e boddodinto e Joomiraawo e teddujal baawde mum. ¹⁰ Dum laatoto der nyalaane ne o wittoytä. Den himbe makko tiddinan mo, goondinbe mu fu haaynee gam makko. Onon bo, on gonoto caka maabbe, gam on goondinii waaji men baajii on.

¹¹ Gam majjum emen du'anoo on wakkati fu. Emen eela Alla meeden laatina on fotube noddore ne o noddi on. Baawde makko hokka on semme hebbingo golle boodude de jieudon wadugo fu, gam on goondinii mo. ¹² Handenun inne Joomiraawo meeden Yeesu tiddinirtee der moodon, onon bo, tiddinedon gam makko. Dum fu, gam moyyere Alla meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo.

2

Nyalaane Joomiraawo

¹ Banniraabe, dow garki Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e no kawriterteden e makko, nani do ko men eelata on: ² To on accee hakkillo moodon jiboo law. To on accee bo goddo huunna on der annabaaku mum, dum bo der haala mum, dum bo goddo wi'a, men binni ka der derewol amen no nyalaane Joomiraawo warii ko. ³ To on accee goddo yoyra on baa dow laawol njole. Gam nyalaane nen warataa to hinaa himbe duu6be yeddi Alla, neddo kalludo, laatiido 6ii halkere suppito. ⁴ Ganyo on mawnitinto dow huune fu ko saafetee e noddee Alla, o yahan faa o jooodoo der suudu Alla, o wi'a hoore makko, kanko woni Alla.

⁵ Mi batino on ka wakkati gonnoomi to moodon, on ciwtoray na? ⁶ Jooni kan oon anni ko faddii mo warugo. Amma o hollitinto to wakkati makko wadii. ⁷ Gam baawde hakke cuudiide e golloo ko diga joorni. Amma paddiido de na'on taw. To o yawtii, den ⁸ neddo kalludo on suppítinto. Amma Yeesu Joomiraawo waran mo e foofaanjo hunnuko mum, halka mo e jaynjol garki mum. ⁹ Neddo kalludo on waridan e baawde Seydan, o wadan kaayeefiji, e maaneeji, e kaayeefiji fewrekuuji. ¹⁰ O eytan halkooe e hakkeejii diye fu. Be majjan, gam 6e jiday goona kaa do hisinta 6e. ¹¹ Gam majjum Alla lildanoja 6e baawde majjinoanje, heba 6e goondina fewre. ¹² O wadan dum gam o hiitoo 6e goondinay goonja, go 6ee ceyoroo ko foonnaaki.

Semmidingo der goondinki

¹³ Banniraabe, yidaabe Joomiraawo, menen, doole men jetta Alla wakkati fu gam moodon. Alla suubi on diga fuddoode,

gam kison diga e Ruuhu Ceniido laafindo on, gam on goondinii goona. ¹⁴ Kanjum Alla noddani on diga e linjiila ka men baajii on, gam kebon teddunjal Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ¹⁵ Gam majcum banniraabe, tabitee wakkati fu, jogee ko men ekkitini on e haala, dum bo e dereeji amen.

¹⁶ Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu e hoore mum, e Alla Baaba meeden, jidudo en, hokkii en moyyere mum e jam tabitiido, e tammuve woodfune. ¹⁷ Be deyyitina 6erde moodon, 6e tiidina on wadugo, e batugo ko woodi.

3

Du'anee men

¹ Banniraabe, ko horii woni, du'anodon men gam haala Joomiraawo sankitoo law, ka teddinee bo hande to moodon. ² Du'ee gam men dada himbe 6e walaa ko'e, bon6e. Gam himbe fu banne goondini.

³ Amma Joomiraawo e latiit koolaado, o semmidinan on, o reena on e ganyo.

⁴ Gam daliila Joomiraawo, emen koolii on, oon tokki umurooje de men umuri on, on tokkoto de bo yaago.

⁵ Joomiraawo acca 6erde moodon yida Alla, munyon hande no Almasiihu munyiri!

Moy fu golloo

⁶ Banniraabe, emen eela on e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, boddodee banniraabe 6e walaa gadaanjal, 6e tokkay ko men ekkitini on. ⁷ Onon e ko'e moodon, oon anni no haani yemminiron men, gam men gonday e moodon der dullere gadaanjal.

⁸ Walaa mo men nyaami nafa mum baanji. Jemma e nyalooma fu, men gollike e comuri, gam to men laatanoo goddo mon doongal. ⁹ Men baawanno ko eeli on nyaamdu, amma men gaday dum. Men gollike e ko'e amen gam men laatanoo on misaalu, gam yemmenen men. ¹⁰ Gam wakkati men gounoo to moodon, men batino on, men bi'i: «Mo yidaa gollaago fu, to nyaamu bo.»

¹¹ Gam men nani wob6e caka mon yidaa gadaanjal, sey naatugo haalaaji di yaalay dum. ¹² Emen eela iri himbe 6en, emen bata 6e e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, 6e golloo e jam, gam 6e nyaanna ko'e ma66e.

¹³ Amma onon banniraabe, to on comee wadugo ko woodi. ¹⁴ To goddo salike ko dowtanii ko men binni der derewol nol, maanee joomum, boddodon mo, gam o senta. ¹⁵ Amma, to on daaree mo hande ganyo, bagginee mo hande banniraawo.

Cannoje

¹⁶ Joomiraawo mo jam e hoore mum hokka on jam wakkati fu, e der noy fu. Joomiraawo wonda e moodon, on fu.

¹⁷ Min Pol winni e junjo am sannoore ne, hande non boowirmi wattirgo dereeji am fu junjo.

¹⁸ Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wonda e moodon, on fu!

Derewol aranol nol Pol winnani Timote

Haala Puddärka

Pol nanniānoma, mäbbaa der Roma, Golle Lilaabé 28. Der dereeji makko goddi, o batii ko nandi hande o yoofitinteno, Filippi 1.25; 2.24; Filemon 22. No o yoofitaa bo, o fuddii golle boosaade makko. Diga Maseduwaan o winnani Timote jidaado makko, mo o gollodintoo. O batii mo o joodoo Efesu gam o semmidina goondinbe, o jannjina be bo. Haani o jannjina puy, gam waaجوهه fewrekuubé na'on e waajoo haalaaji di walaa hoore e luudontirdi e goondinki. E woodi o jannjina, gam ekkitinol goonjawol nun accata eklesiya daroo to laabi.

Derewol Timote aranol nol e holla ko haani accen e ko haani gaden der joonine men. Enjol holla bo no haani laawol foonnitaare tokkiree der eklesiya. Enjol jannjina en bo ko woodi.

Derewol nol e batana bo du'aare e no haani worée e rewée wonira der eklesiya. Pol e holla no haani ardiibé eklesiya e wallooobé dum e latii. Baawo mum, oo bata Timote takkoo Alla e gollal jannjinol.

Der wecco didaabo, Pol e hokka himbe gebe feere feere wonbe der eklesiya saawari, hande jon: gawniibe, e ardiibé, e joomiraabe, e maccube, e jom jawdiiibe.

Derewol nol e walla en annugo no eklesiya resirinno laabi dow ardanjal. Ardiibé duuubée nun woni der eklesiya. No haani be cuübree batanaamaa, golle maabée bo batanaamaa. Gawniibe wobbe, go be daaree gawniibe e goonja, sey be jottoo jaka duubi gom. Haala jannjinol semmidinaama, gam haani goonja jannjinne faa laaba, gam habidingo boofiseydotoodi duufugo.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirkä 1.1-2
2. Ekkitinol dow eklesiya e durooobé makka, 1.3-3-16
3. No haani Timote gollira, 3.17-6.19
4. Haalaaji caktiidi e cannooje, 6.20-21.

Sannoore

¹ Derewol nol yiwi e am min Pol lilaado Yeesu Almasiihu. Alla Kisinoowo en e Yeesu Almasiihu laatiido tammuwe men, yowanimmidi dum junjo.

² Emi sannee Timote, biyam goonjaajo, mo dimumi dow laawol goondinki. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu endee, hokkee moyyere e jam.

Ekkitinol fewrekuwol

³ Wakkati jahannoomi Maseduwaan, mi batiino maa joododaa Efesu. Himbe wobbe

na'on don e jannjina ekkitinol feerewol. Hadu be dum. ⁴ Batu be be acca hakkilango taalaaji e inde kaakiraabe de walaa kaddi. Jiddi tan dum waddata, dum nafataa laawol nol Alla hisinirta himbe e goondinki. ⁵ Ka batanmi do laati nun gam mawningo yidde yiwine diga berne laabune, e miilooji laabundi, e goondinki ki walaa munafaataare. ⁶ Wobbe seekake e majjum, be majjii der haalaaji baanji baanji. ⁷ Bee jidi laataago moodiibbe tawreeta, amma be paamataa ka be batata, e ka be tabbitinta.

⁸ Een anni tawreeta e woodi, to kaa golliree hande no haani. ⁹ Een anni no tawreeta wadaaka gam foonnitiibe. Amma ka wadaama gam hallube, e nanaruubé, e be hulataa Alla, e hakkeebe, e be teddintaa ko senii, e yawiibé Alla, e warooobe baabiraabe e inniraabe mum, e reyyitoobe yiyiam himbe. ¹⁰ Ka wadaama bo gam jeenoobe, e wadoobe jeenu gorko e gorko, non bo debbo e debbo, e sippooibe maccuube, e fewooobe, e hunortooobe fewre, e huune duuđđum, luudontirđum e ekkitinol goonjawol. ¹¹ Ekkitinol nol e yaada e linjiila ka jowanaami. Eka hollita teddujal Alla maanteteedo.

Yettoore gam endam Joomiraawo

¹² Mii yetta Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, kokkudo am semme. Mii yetta mo gam o daarii am koolaado, o yowanimmidi golle makko. ¹³ Mii latatino batootoo kalluka dow makko. Mii toorannoo himbe makko, mi holliino mo gite bodejee. Amma Joomiraawo meeden endike am. Mi annaano ko gadannoomi, gam mi goondinayno. ¹⁴ Moyyere Joomiraawo duudanii am puy. O hokkii am goondinki e yidde yiwine diga e Yeesu Almasiihu. ¹⁵ Haala kooliniika nani, kaanuka himbe fu jaşa: Yeesu Almasiihu warii e duuniyaaru gam hisingi hakkeebe. Mii latatii arano caka maabé. ¹⁶ Amma Alla endake am gam Yeesu Almasiihu hollita munyal mum dow am, min laatiido arano caka hakkeebe. Yeesu on wadii dum gam mi laatanoo goondinoobe mo, heboobe yonki tabitiiki fu misaalu. ¹⁷ Alla gooto woni, laamiido tabitiido, mo maayataa, mo yi'ataake bo. Daraja e teddujal woodani mo faa abada abadin. Aami!

¹⁸ Biyam Timote, saawari kokku maa mi nun don, jaadooki e annabaakuuji gadanoodi dow maa. Accu di laataanee gineiji gadiraa konu geetu. ¹⁹ Joga goondinki e cuudiidum berne geetut. Wobbe hakkilanay dum, go goondinki maabé halki. ²⁰ Himeneyus e Aleksandire na'on caka maabé. Mi wattii be e junjo Seydan gam be annita no haanay be bata kalluka dow Alla.

2*Du'anaago himbe fu*

¹ Ka batanmi on aran nani: Eelee, eel-itee. Du'ee, jettee Alla gam himbe fu. ² Du'anee laamiihe, e mawbe leydi fu. Du'ee gam gonoden e jam, e deyyere der kulul Alla, heba himbe dowtanoon neddaaku men. ³ Kanjum woodi, edum fottani Alla kisinoowo en. ⁴ Oo yidi himbe fu hisa, heba be jottoo annal goonja. ⁵ Alla gooto nun woni. Tawaado hakkune makko e himbe bo gooto nun, kanko woni Yeesu Almasiihu, laatiido neddo. ⁶ O hokkitirii hoore makko gam sooditaago himbe fu. Non Alla hollitiri laawol njol o subi no wakkati mum wadi. ⁷ Gam mi batana dum, Alla wadimmi baajotoodo e lilaado. O yowanii am mi jannjina himbe be lenyi janani haala goondinki e goonja. Goonja batammi, mi fewataaa.

⁸ Gam majcum, mii yidi worbe du'oo nokku fu, be banta juude maabbe. Be gada dum e berde laabudé, hinaa e tikkere, hinaa e jeddi.

⁹ Rewbe kan bornoo gineejii pottudi. Be gooda neddaaku e senteene. To be mooroo moordi di gidi e kanjee, e bannaaje de cardi. To be borna gineejii di ceede puy. ¹⁰ Amma njari maabbe laatoo waadu gadu geetu. Hande nun haaniran i rewbe batoobe no e tiddini Alla. ¹¹ To e jannjinee, sey rewbe jeedoo, e hettinii e dowtaare. ¹² Mi hokkay laawol, debbo jannjina, dum bo laatoo hooreejo dow gorko. Ko haani nun o jeedoo. ¹³ Gam Aadamu nun artaa tagaa, ko Hawwa tokki. ¹⁴ Kade bo Aadamu bane Seydan jarbii, debbo nun jarbaa, go o yaartii sariya Alla. ¹⁵ Amma debbo hisinti diga e seyju mum, to emo tabbitii e goondinki e yidde, e laaabal, e jogaago hoore mum.

3*Hooreebe Eklesiya*

¹ Haala kooliniika nani: Jiddo laataago hooreejo eklesiya fu, yidii golle boodude. ² Den, sey ardiido eklesiya fu laatoo mo walaa gacce. O laatoo goodudo debbo gooto, nantiido, mo hakkillo, goodudo neddaaku, cilminoowo hobbe, baawudo ekkitingo. ³ Taa o laatoo jaroowo bagi, dum bo kabaaado. Amma o laatoo munyudo, daartoowo jam, mo suunaaka ceede. ⁴ O laatoo ardaniido saare makko no woodiri. O elta bibbe makko faa be dowtanoon mo, be tiddina mo. ⁵ Gam to goddo waaway ko ardanii saare mum, noy o waawirta ko hiinnii eklesiya Alla? ⁶ Haanay hooreejo eklesiya e laatii goondindo keso. To oo laatii keso, o mawnitinto, o doyyee kiita hande no Ibiliisa doyyiraa kiita. ⁷ E haani joomum e batanee geeta yeeso himbe be goondinay.

Den be jawataako mo, o yantataa bo der pitti Ibiliisa.

Wallooibe der golle Eklesiya

⁸ Wallooibe der golle eklesiya bo, e haani laatoo fotube teddineego. Be galaa muunaafitaare, be jarataa bagi jiilojam. To be laatoo daartoobe ceede e laabi kalluci. ⁹ Sey be jogoo goonja goondinki ka Alla hollit. Be jogoo ka e cuudiidum berne laabudum. ¹⁰ Sey be poonnee taw. To be galaa gacce, be pudda golle maabbe. ¹¹ Hande non rewbe bo, sey be laatoo fotube tiddineego. Haanay be laatoo nyoo'oofe himbe, amma be laatoo nantiib, hooliniib der huune fu. ¹² Laatiido balloovo eklesiya fu, sey jooomum e woodi debbo gooto. O waawa bo dawrango bibbe makko, e wuro makko hande no haani. ¹³ To wallooibe der eklesiya wadii golle mum no woodiri, be keban joonne tiddune. Be keban bo semme der goondinki maabbe Yeesu Almasiihu.

Asiiri kollitaaki

¹⁴ Mi winnanii maa derewol njol do, amma mii miila warugo to maada, yeeso sedda. ¹⁵ Amma to fooyii mi waray, derewol njol do anninte no haani goniraa der saare Alla, laatiido eklesiya Alla yonkinteejo. Eklesiya kan laatii darnanal, e to goonja darii. ¹⁶ Seko fu walaa, asiiri diina meeden e mawni: Alla hollitake e bannu neddo, Ruuhu seedanike goonjaaku makko, malaykaabe yi'ii mo, lenyi fu waajaama haala makko, o goondinaama der lenyi janani, o hebii tiddunal dow kammu.

4*Ekkitinoobe pewe*

¹ Ruuhu Ceniiido batii e laabudum wi'i: Der jaamanuuji cakitiisi, wobbe woppaan goondinki. Be dowtanto ruuhuji majjinooji, e ekkitinoobe ginnaaji. ² Be acan ekkitinoobe munaafitiib e fewoobe majjina fe. Cuudiidum berde ekkitinoobe pewe den maanaama e fewre, nandi hande cumaadum e janni bodeeri. ³ Bee kada himbe baqontirgo, e nyaamugo nyaamduuji goddi. Amma Alla tagi nyaamduuji din. Goondinbe, annuue goonja fu, waawan ko yetti Alla, nyaamaa di. ⁴ Ko Alla tagi fu e woodi. Walaa ko woppetee e majcum, to en jaabii dum e yettoore. ⁵ Gam haala Alla, e du'aare, e laabina huune fu.

Gollantoodo Yeesu geeto

⁶ Ekkitin banniraabe huune dum. Den a laatoot gollantoodo Yeesu Almasiihu geeto. A nyaannan hoore maa e haala goondinki, e ekkitinol poonniitiinjol njol tokkudaa e tinaare. ⁷ Haalaaji di walaa hoore, e taalaaji di himbe tafi, di jaadataa e goondinki, sala

di. Amma an, eltu hoore maa aa takkii Alla.⁸ Eltugo 6annu e nafa sedda dow kujje godde. Amma takkaago Alla e nafa dow huune fu. Edum woodi alkawal der goonki duuniyaaru do, e der goonki garoo wi yeeso.⁹ Kanka woni haala kooliniika, kaanuka himbe fu jaşa! ¹⁰ Gam sabbu dum don fu, emen golloo emen duura, gam men jowii hoolaare amen fu dow Alla yonkinteejo. Kanko laatii Kisinoowo himbe fu, accu du goondinbe mo.

¹¹ Kanjum haami bataa himbe, ekkitinaa be dum. ¹² Taa accu goddo yawee gam aa laatii gojankeejo. Amma laatana goondinbe misaal diga e haala maa, e gadu maa, e yidde maa e goondinki maa, e laabaa maa. ¹³ Go mi wara, tinna aa janjana goondinbe dewte ceniide, aa tiidina 6e, aa ekkitina 6e. ¹⁴ Taa yeba dokkal moyyere 6jal kebuadaa. A hebbi 6jal diga e annabaaku, wakkati dottiibe eklesiya yowi juude mum dow maa. ¹⁵ Tinna e golle sen, kokkaa hoore maa e majje, gam himbe fu yi'a no beydortoodaa yeeso yeeso. ¹⁶ Hakkilan hoore maa. Reenu bo janjinol maa, tinna dow majjum. To a wadfi dum, den aa hoolii a hisan, an e hettinaniibe maa fu.

5

Pol e hokka Timote saawari

¹ Taa falmu dottiijo e semme, amma tiidin mo hande baaba maa. Gojankeebe bo, baddu 6e hande mawniraabe maa, e miiraabe maa. ² Rewbe manjusuube, baddu dum hande inniraabe maa, saajoobe bo, hande sakiriraabe maa. Wadu dum e milooji laabudi.

³ Teddin rewbe gouniibe, 6e woodaa wal-lan6e dum. ⁴ Amma to debbo gouniijo e woodi sukaabe, dum bo taaniraabe, e haani 6e ekkito taw golloraago kulol Alla der saareejii maabbe. Be joba saareejii maabbe barjaari booduni. Kanjum fottani Alla. ⁵ Debbo gouniijo, mo walaa kiinnotoodo dum, go e woni kan tan, yowii hoolaare mum dow Alla. Jemma e nyalooma, oo tinnii, oo eela ballal Alla. ⁶ Amma gouniijo daartoo woelwelo, laati nun maaydo baa to emo foofa. ⁷ Kanjum haani bataa 6e, gam 6e laatoo 6e walaa gacce. ⁸ Mo hiin-naaki getti wuro mum, accu du himbe saare mum, joomum yeddii goondinki, oo 6uri mo goondinay jaasugo.

⁹ Ko inne gouniijo winnee e derewol, sey oo woodi jaka duu6i lasoy tati, tawee o laatanakeno goriiko koolaado. ¹⁰ O laatoo anniraado waafug ko woodi, hande jon: ummingo sukaabe mum hande no haani, oo laatii bernudo ho66e, e lootudo koyde

goondinbe, e balludo toorotoobe. Laatoo bo o wadii gaafuji geeti duuddsi.

¹¹ Amma taa winnu inde rewbe saajoobe, laatiibe gouniibe. Gam to suunooji maabbe ummake, 6e jidän hooweego kade, 6e acca gollanaago Almasihu. ¹² Be kefan gacce, gam be accii alkawal gollanaago Alla 6jal be kaabuno. ¹³ Ko 6uri dum, no 6e galaa gadaajal, 6e ettan wakkati maabbe, 6ee boositoo wuro e wuro. Dullere gadaajal tan bane, amma 6ee ny'o'a himbe. Bee naata haalaaji di yaalay 6e, 6ee una batu. ¹⁴ Sabbu majjum, mii yidi saajoobe, laatiibe gouniibe, hoowitee. Be dima sukaabe, be kiinno wuro maabbe. Den 6e kokkataa waybe men laawol no biisiri inde meeden. ¹⁵ Wo66e maabbe selii ko laawol, tokkii Seydan. ¹⁶ Debbo goondindo, mo rewbe gouniibe woni e wuro mum, o walla 6e, gam to 6e laatana eklesiya doongal. Eklesiya kan, hiinno rewbe gouniibe, 6e goodaa goddo kiinnotoodo dum.

¹⁷ Dottiibe ardaniibe Eklesiya deydey, e haani heba joddi golle mum de didi. Accu du tinniibe e waaji e janjinol. ¹⁸ Gam Dewtere wi'i: «Taa habbu hunnuko gaari corboori gawri.» Ne wi'i kade bo: «Gollotoodo fu e haani joddi mum.» ¹⁹ To goddo waddanii maa gacce dow dottiijo eklesiya, taa ja6u, to hinaa 6e gadii seedeebe dido, dum bo tato. ²⁰ Wadoobe hakke, felu dum yeeso himbe fu, gam heba horiibe hula.

²¹ Mi eelii maa yeeso Alla, e Yeesu Almasihu, e malaykaabe subaabé, dowlana haalaaji dii, tawee a suttontiray himbe, a burontiray 6e bo. ²² Taa yawda jowaa juude maa dow hoore goddo. Taa naannu hoore maada der hakkeji wo66e. Reenu hoore maa aa laabi.

²³ Taa yaru diyam 6alam tan. Yaru innabojam sedda gam reedu maa, e gam aa nyawi de duuddum.

²⁴ Hakkeji wo66e wurtitinto diga 6e kitaaka, di wo66e bo wurtitoo 6aawo ni. ²⁵ Hande nun bo golle boodde hollitortoo, de holittaaki bo, tabitintaako e suudi.

6

¹ Maccube laatiibe goondinbe, daara joomiraabe mum hande fotube teddineego. Den mum, goddo hebataa laawol bata kalluka dow inne Alla, e ekkitol men. ² Maccube woodube joomiraabe goondinbe, to wi'u gam 6ee laatii banniraabe, 6e teddintaa 6e. Amma, 6e jagganoo 6e 6ura, gam goondinbe yidaabe nun 6e jaggantoo.

Waajotoobe fewoobe e suuno jawdi

Kanjum haani janjinaa, baajodaa. ³ Wo66e e ekkitina ekkitol feerewol. Be tokkay haala Joomiraawo meeden Yeesu

Almasiihu laabuka, e ekkitinol jaadoowol e kulol Alla. ⁴ Himbeen laati nun mawnitiibe, be annaa goddum. Bee nyawi jeddi e biditiri haalaaji. Diga e majjum nawniraagu, e kabé, e jennooje, e biisugo bannun yiata. ⁵ Edum wadda jeddi di walaa kaddi, hakkune himbe be hakkillo mum wuurii. Be jooffi goonja, bee miili goondinki laati nun laawol kebal.

⁶ E goonja, goondinki laati nun laawol kebal manjal, to neddo e seyori ko woodi. ⁷ En gadday goddum der duuniyaaru. En baawataa bo ko hoori goddum. ⁸ Gam majjum to een goodi nyaamdu e kolte, dum heyii en. ⁹ Amma suunaaše jawdi, jarbeeji waranen 6e. Be jantan pitti Seydan e sunooji di nafataa, jaarooji der majjere e halkere. ¹⁰ Gam suuno ceede woni dadol kalludum. Woobbe suunake de, go 6e ceeki diga goondinki, den 6e gaddani ko'e maabbe tooraaji duuddi.

Joga ko batadaa

¹¹ Amma, an neddo Alla, woddoda kujje den. Daartu foonnitaare e takkaago Alla, e goondinki, e yidde, e tinnaare, e diggere. ¹² Habu hawre goondinki woodune, jaabaa yonki tabitiiki. Gam sabbu yonki kin Alla noddu maa, gadudaa seedaaku maada boodunu yeeso seedeebe duubbe. ¹³ Mii batee kaa do yeeso Alla buurinoowo huune fu. Mii batee ka bo yeeso Yeesu Almasiihu gadudo seedaaku boodunu yeeso Ponsu Pi-laatu. ¹⁴ Joga ko batadaa faa wooda. Laata mo walaa tuuni dum bo gacce faa nyalaane Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu suppitooyo. ¹⁵ Garki makko laatoto wakkatiire ne Alla resi, Alla maanteteedo. Kanko tan woodi baawde, Laamiido laamiiibe, Joomiraawo joomiraabe. ¹⁶ Kanko tan woni mo maayataa, joodiido der jaynol ijol goddo waawataa ko fattii. Walaa mo meedi yi'ugo mo, walaa baawoowo ko yi'i mo bo. Ted-dunjal e baawde tabitiide woodani mo faa abada abadin. Aami.

Haalaaji cakitiidi

¹⁷ Batu woodube jawdi der duuniyaaru do, to 6e mawnito. To 6e kooloo jawdi ni tabitintaako, amma 6e kooloo Alla. Kanko nun hokkata en huune fu, faa heya, gam ceyoroden dum. ¹⁸ Batu 6e 6e gada ko woodi. Wadugo geetum laatoo jawdi maabbe. Be laatoo hokkitiroobe, siriyiibe wallugo woobbe e jawdi maabbe. ¹⁹ Hande nun 6e cuudiranta ko'e maabbe jawdi booduni, tabitintooni, gam nyalaade garooje, 6e keba bo yonki goonjahi.

²⁰ Timote, hakkilan ko kalfinadaa, woddoda haalaaji baanji baanji di yaadataa e goondinki. Hakkilan bo jeddi dow ko woobbe wi'ata annal luggunjal.

²¹ Woobbe mawnitorake annal ijal, go 6e acci goondinki.
Moyyere Alla wonda e moodon.

Derewol didabiol yol Pol winnani Timote

Haala Puddirkä

Pol wittoy kade Roma, oo laatii nanjaado. Amma oo woodi toora jooni buri de o nannjanoo der siire nen. Himbe wobbe accii mo, Luka tan nun wondi e makko. E nandi hande Pol winnii derewol yol hakkune duubi 66 e 68.

Pol yamii Timote wara law go dabbune wada. To oo wara bo, o wadda gulunfaare Pol e dereejji guri mum. O hoolaaki naa 66 jidian, gam oo anni no wakkati dillugo makko yottake. Gam majjum derewol yol do laatii binnaanjol dalaa, hakko o maayata. Der derewol yol, Pol yeeyitake faawo dow ko wadunoo, oo batana bo ko waadooto jooni de o winnata yol, waato kiita makko e ko wadootyo yeeso sedda, waato maayde makko ne woddaa kade.

Der derewol yol, Pol hoolii Timote ko haani wadaa o laatoroo koolaado der ekkitinoanje de o hebi. Wakkati mum goondinbe e tooreno, faa dum wadi Pol maabaa der kasu, ekkitinoje leliide bo e toora eklesiayaaji. Gam majjum o semmidinta Timote, o munanya tooraaji, o daroo faawo goona. O acca jeddi di nafataa, o woddodoo janjinoobe ko lelii, o takkoo ko o ekkitinaa, o waajoo haala Alla, «gam Binni Ceniini fu yiwi diga e kollitinki Alla, nii nafa gam janjingo goona, e foortugo neddo, e hollugo boofi, e moyyingo di, e ekkitingo wonaago no Alla yidiri».

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirkä, 1.1-2
2. Yettoore e tiidinki, 1.3-2.13
3. Pol e bata Timote hakkilana hoore mum, 2.14-4.5
4. Heennyitoode goonki Pol, 4.6-18
5. Cannooje, 4.19-22.

Sannoore

¹ Derewol yol yiwi diga e am, min Pol, lilaado Yeesu Almasiihu e sago Alla. Mi lilaama gam mi fiina haala dow yonki ki Alla habbani en alkawal, sabbu kawtal men e Yeesu Almasiihu. ² Mi sannii maa, an Timote biyam jidaado. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu endee, hokkee moyyere e jam!

Pol e semmidinta Timote

³ Mii yetta Alla mo cujidanammi e cuudidum berne laabudum, hande no kaakiraabe am wadunoo. Emi siwtoree jembaa e nyalooma fu der du'aaje am. ⁴ Mii siwtora gondi maa. Mii woodi kumpa yi'itaago maa puy, gam mi seyoo puy.

⁵ Mii siwtora goondinki maa ki walaa munaaftitaare. Maama maa Loyis e inna maa Enis e artu maa woodugo ki. Mii hoolii an bo aa woodi ki. ⁶ Gam majjum mii hattinee, accu dokkal yol Alla hokku maa no jowumi juude am dow maa seyadoo. ⁷ Gam Ruuhu yu Alla hokki en, laatintaa en huloobe. Amma Ruuhu kokkoowo en semme, e yidde, e nantaare o hokki en.

⁸ Gam majjum taa sentu seedanaago Joomiraawo meeden. Taa sentu bo seedanaago am, min maabaaado der kasu gam makko. Hawtu e am der tooraaji gam linjiila, jaka baawde de Alla hokku maa. ⁹ Kanko hisini en, noddii en gam laatanoden mo. Hinaa gam gadu meeden o hisiniri en, amma gam nun nun o yidiri dum e moyyere makko. Moyyere nen o wadani en diga e Yeesu Almasiihu, diga hanne bane. ¹⁰ Jooni, moyyere nen hollitake e garki kisinoowo meeden Yeesu Almasiihu. Kanko halki baawde mayde. Diga e linjiila o holliti yonki tabitintooki.

¹¹ Gam sabbu linjiila kan, Alla wadimmi baajotoodo, lilaado e janjinoowo. ¹² Sabbu majjum tooreteemi tooraaji dii do, amma mi sentiray dum. Gam mii anni mo goondinmi. Mii hoolii bo o waawan ko reeni ko o halfinimmii faa nyalaane darnjal yottoo. ¹³ Joga haala goonjaha ka nanudaa diga e am. Gollir ka e goondinki, e yidde ne kebuden gam een kawti e Yeesu Almasiihu, ka laatanee misaalu. ¹⁴ Joga geetum dum kalfinadaa e ballal Ruuhu Ceniido gonudo der meeden.

¹⁵ Aa anni, himbe leydi Asiya fu accii am, Figelus e Hermogenes na'on der maabaa. ¹⁶ Joomiraawo endoo himbe saare Onesifor, gam o deyyitini am. O sentiray bo nanjoode am der kasu, ¹⁷ accu du no o wari Roma, o dartii am e tinnaare mawne faa o yiitimmii. ¹⁸ Alla Joomiraawo hokka mo endam nyaanne darnjal. An e hoore maa aa anni no woodi, golle de o wadanimmi der siire Efesu.

2

Gollantoodo Yeesu kooliniido

¹ Gam majjum biyam, accu moyyere ne kebuden sabbu kawtal men e Yeesu Almasiihu semmidinee. ² Ko nanudaa diga e am yeeso seedeete duubbe, halfin dum himbe hooliniibe, waawoobe ko janjini wobbe.

³ Jabi gedu toora maa hande soogeero Yeesu Almasiihu yeeru. ⁴ To soogeero jahooru konu e yidi fottango mawdo mum, hakkilantaa haajuji duuniyaaru. ⁵ Nun nun bo, to gadoovo doggudu yawtontire dowlantaaki sariyaa ji doggudu, hebataa metalal. ⁶ Demoowo gollido puy, kan nun haani arta nyaama 6ibbe deme mum. ⁷ Mijja ka batu maa mi faa wooda, Joomiraawo faaminte huune fu.

3*Jaamanuuru sakitiineeru*

¹ Annu der jaamanuuri cakitiidi, wakkatiiji cadudi waran. ² Himbe laatoto yidube ko'e mum tan, suunaabe ceede, be laatoto jurootoobe e mawnitintooobe, be jennan haala Alla. Be dwtantaako saareeji maabbe, be annaa gadu, be feddintaa ko senii. ³ Be laatoto be gerde mum yoori, be cawrantaako goddo, nyo'oobe himbe, be galaa nantaare, be yonki bonki, be banyan ko woodi. ⁴ Be laatoto jammotoobe, dullube hakkillo, be jidam welwelo duuniyaaru gura Alla. ⁵ Be handinam ko'e maabbe hande hulooobe Alla, amma bee jedda baawde mum. Woddoda iri himbe ben. ⁶ Woobbe maabbe e naata e wurooji, bee yoyra rewbe be galaa hakkillo, be hakkeeji nyoyyi, go suunooji feere feere e wifita dum. ⁷ Rewbe ben e ekkitoo wakkati fu, amma abada be baawataa ko yottii annual goona. ⁸ Hande no Yannes e Yamberes habidiri Muusa, nunnun himbe ben habidira e goona. Hakkillo maabbe wuurake, goondinki maabbe walaa nafuwe. ⁹ Amma be kebataa saa'a, gam haanjaare maabbe laabanen himbe fu, hande no dum laatii e Yannes e Yamberes.

Haalaaji cakitiidi

¹⁰ Amma an Timote, a yi'i no janninirmi. A yi'i jikku am, e anniya am, e goondinki am, e munyal am, e yidde am, e tinnaare am. ¹¹ Aa anni tooraajii am, e boneeji am. A yi'i ko hefimmi Antiyokiya e Ikonoya, e Listira fu. A yi'i bo no munyirmi dow tooraajii di kebumi. Amma Joomiraawo wurtinii am e majji di fu. ¹² Hawtuube e Yeesu Almasiihu, go e yidi hulugo Alla, be toorete. ¹³ Amma hallube e hiiloobe, beydoto e halla. Be majjinan woobbe, gam kambe bo bee majji. ¹⁴ Amma an, joga ko ekkitidaa, e ko kooliidaa e semme. Aa anni moy ekkitin maa dum. ¹⁵ Diga suakaaku maa, aa anni Dewte ceniide. Kanje de baawan ko hokku maa faamu, juitaraa kisidam kebeteedam diga e goondingo Yeesu Almasiihu. ¹⁶ Binni ceniini fu yiwi diga e kollitinki Alla. Nafuwe majje woni, janningo goona, e Hollugoo boofi, e moyyindo di, e ekkitingo wonaago no fottiri. ¹⁷ Nunnun neddo Alla fu laatortoo kebbudo, ciriyido wadugo golle geete.

4*Tinna aa waajoo*

¹ Mii eelee yeeso Alla e yeeso Yeesu Almasiihu, kiitotoodo wuuruue e maayse. Mii eelee bo sabbu wittoogo makko e Laamaare makko; ² Waaja haala Alla, waajita ka wakkati fu, baa dum fottanii be, baa dum fottanay be. Felu be, semmidin be e munyal, aa jannina be. ³ Gam wakkati waran de himbe salotoo nanugo ekkitinol poortiijol.

⁸ Siwtor Yeesu Almasiihu mo lenyol Dawda. O fintii e maayde, hande no linjiila ka baajootomi bat. ⁹ Linjiila kan nun acci mii tooree faa kaabbaami e callalluuji, hande gadudo kalludum. Amma haala Alla haabbaaka. ¹⁰ Gam majjum munyanimi huune fu, sabbu suubaabe Alla heba kambe bo, Yeesu Almasiihu hisina be, be keba teddujal makko tabitiinal. ¹¹ Daa do haala kooliniika:

To en maaydii e makko, en buuridan e makko bo.

¹² To en munyanii tooraaji, en laamodoto e makko bo,

to en calike mo, kanko bo o saloto en.

¹³ To en laataaki hooliniibe, kanko o tabitinto oo kooliniido,

gam o waawataa ko yeddi hoore makko.

Gollotoodo mo Alla yerdii

¹⁴ Kanjum haani ciwtoraan goondinbe, eela be yeeso Alla be acca jeddi dow haala-hon. Jeddi iri dii don nafataa godduum, sey majjingo hettiniibe. ¹⁵ Tinna darodaa yeeso Alla aa koolaado. Laata gollotoodo mo sentintaake der golle mum. Laatodaa bo janninoowo haala goonjaha, hande no fotti. ¹⁶ Seedu e haalaaji baanji baanji, centiniidi. Batoobe di e beydoo woddodaago Alla. ¹⁷ Haala maabbe e nandi hande huure kokkollaare, layoore. Himeneyus e Filetus na'on caka maabbe. ¹⁸ Be celii laawol goonja. Be accii woobbe woppi goondinki mum e wi'ugo pintol maaybe wadii yawtti.

¹⁹ Amma Alla daddii dadda ka dimmataako. Nani do ko winnaa dow makka: «Joomiraawo e anni laataaniibe dum.» Nunnun bo: «Noddoowo inne Joomiraawo fu, woddoo wadugo ko halli.»

²⁰ Der suudu mannjol, keede gadiraade jande geete e kanjeeeri tan bane woni don. Keede gadiraade ledde e loope na'on don. Godde, golirrie golle de teddujal, godde bo golirree golle de walaa teddujal. ²¹ To goddo laabinii hoore mum e kujje dee fu, joomum laatoto hande heedo golirteeno golle teddude. O laatoto, cenaado, nafoowo joomum, ciriyido wadugo golle boode fu. ²² Doggu suunooji gojankaaka. Dartu foontaare e goondinki, e yidde, e jam, an e noddooibe inne Joomiraawo e gerde laabude fu. ²³ Amma an, woddoda haalaaji di walaa hoore, e jeddi baanji baanji. Aa anni di umminan nun kabé. ²⁴ Gollantoodo Joomiraawo haaniraa e hawre. Amma o laatto diggudo yeeso himbe fu, o laatto bo baawudo janningo, e munyudo. ²⁵ E haani o foorta yeddooibe mo e jam. Wadoto Alla walla be, be tuuba, be paama goonja.

²⁶ Den hakkilooji maabbe wittaan, be dada pitti Seydan nanjunoodo be, e wadina be sago mum.

Be tokkoto suunooji maăbe. Be dartanan ko'e maăbe janjinoobe duubbe, janjananbe 6e ko be jidi nanugo. ⁴ Be cukkan noppia maăbe gam to 6e nanu goonja, be baylitinto far to taalaaji. ⁵ Amma an, nantu hooore maa der huune fu. Munyan tooraaji, wadu golle baajotoodo linjiila, heennyititn golle maa faa wooda.

⁶ Amma min, mi 6adike laataago sadaka, hande kiriseteedi, wakkati yawtugo am 6adake. ⁷ Mi haăii hawre woodune, mi yottinii doggudu am, mii joggi goondinki. ⁸ Diga jooni, Joomiraawo kiitotoodo e goonjaaku, e resanimmi riiba kokketeeka poonniitido nyaanne darjal. Min tan bane hokketee ka. Amma, min e hettiniibe, yiduăe wittoyo makko fu, o hokkata ka.

Ka Pol batidow 6e o gollodii

⁹ Tinna garaa to am law. ¹⁰ Gam Demas accii am, sabbu yidde duuniyaaru, o yahii Tesalonika. Kereskes yahii Galaatiya, Titus bo yahii Dalmatiya. ¹¹ Luka tan nun wondi e am. Waddu Marku to aa wara, o nafan am sanne der golle am. ¹² Tikikus, mi lilii dum Efesu. ¹³ To aa wara, gaddanaa am gulunfaare am ne accumi Torowas, wuro Karpus. Gaddanaa am bo dewte am, ko jogii am 6uri woni, dewte am de guri.

¹⁴ Aleksandire bahillo wadanii am ko halli puy. Joomiraawo yo6an mo ko o wadi. ¹⁵ An bo, hakkilan mo, gam o salake waaji amen e semme.

¹⁶ Nyalaane arandeere ne darinaami yeeso kiitoowo gam mi toontano hooore am, baa gooto wallay am, 6e fu 6e accii am. To Alla liman be dum gacce! ¹⁷ Amma Joomiraawo wallii am, semmidinimmi. Kan acci keennyitimmi golle waaji am. Himbe lenyi janani fu nanii waaji din. Nunnun dadirmi diga e hunnuko jaggere. ¹⁸ Joomiraawo dadinan am ko halli fu, o yottinammi jam to Laamaare makko ne kammu. Tedduñal laatanoo mo faa abada. Aami!

Heennyitirde e cannooje

¹⁹ Mi sannii Pirissilla e Akilas, mi sannii getti wuro Onesifor. ²⁰ Erastus darake Korintu, Torofimus bo, mi accii dum Miletus oo nyawi. ²¹ Tinna garaa go dabbune wada. Ebulus e Pudes e Linus e Kalawdiya e sakikiraabe wonbe do fu, sannii maa.

²² Joomiraawo wonda e maa! Moyyere Alla wonda e moodon.

Derewol nol Pol winnani Titus

Haala Puddirkä

Wakkati Pol yoofitaa de o maabeano der Roma, den nun o waajii haala linjila der Kereta, siire burune manju der dunde girekiibe. Wakkati o yaareteno Roma to laamiido mawfo, laana diyam maabbe yaaliniino 6e Kereta.

Wakkati o yawtata diga don, o accii don mo o gollodintoo, tokkiido mo, mo laataaki Yahuduuyo, Galaatiya. 2.3. De duuddum Pol yowannoo mo o wada golle cadude, der Korintu du. O yowanii mo gollal moyyingo joonne eklesiya ka kanko Pol o titunoo.

Pol batii Titus 6e potta Nikopolis. E nandi hande diga Maseduwaan nun o winnoy derewol nol do, e nol Timote aranol. Haala majji e nandi.

Baawo Pol holli no haani ardiife e wa'i, o batanii bo boofi Yahuduube salotoobe ekkitinol goonjawol. O hollii bo ko haani gebe himbe feere feere wonbe der eklesiya wada. No o heennyitiri derewol makko nani, o batanii moyyo Alla accore neddo joodoo joonne teddinoore linjila.

Tokkotirkki haalaaji

1. Haala puudirkä, 1.1-4
2. Dottiibe eklesiya, 1.5-16
3. Golleeji gebe himbe feere feere der eklesiya, 2.1-15
4. Joonne goondinbe der duuniyaaru, 3.1-11
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 3.12-15.

Sannoore

¹ Derewol nol do yiwi e am, min Pol, maccudo Alla e lilaado Yeesu Almasiihu. Alla yowanii am mi wada subaabé makko goondina mo. O yowanii am anningo 6e goona jaadooha e goondinki men. ² Hande non 6e goodirta hoolahe hebugo yonki tabitiiki. Alla mo fewataa haabeanino en alkawal yonki kin diga huune fu tagaaka. ³ No wakkati wadi, o anninii haala makko diga e waaji di o yowanimmi hande no Alla Kisinoowo en umuri dum.

⁴ Titus, mi sannii maa, an, laatiido biyam e goona diga e goondinki men gooto. Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Kisinoowo en wadanee moyyere, hokkeei bo jam!

Golle Titus der Kereta

⁵ Mi accii maa Kereta gam moyyinaa ko horii moyyineego. Cuubanaa genni fu dotiibe Eklesiya hande no bi'uno maa mi. ⁶ Sey dottiijo cuubaado fu laatoo mo walaa gacce. O laatoo gorko mo debbo gooto, mo biibbe mum laatii goondinbe. Biibbe gen

laatoo 6e nyo'irtaake baadi baanjaari, dum bo dullere dowtaare. ⁷ Doole ardiido Eklesiya fu laatoo mo walaa gacce, gam o laati nun gollantoodo Alla. Haanay o laatoo mawnitiido, dum bo mo mone, maa bo jaroovo bagi, dum bo kaabaado, maa bo cuunaado riiba kalluka. ⁸ Amma sey joomum e laatti bernoowo ho6be, jidudo ko woodi, mo hakkillo, poonniitiido, laabudo, nantiido. ⁹ Sey joomum e jogii haala kooliniika hande no ka janjinira. Den o waawan ko semmidini wo6be e ekkitinol laa6unjol, o waawan bo ko jaalii yeddoobe.

¹⁰ E goona, duu6be e laatti nanaruu6e, accu du caka Yahuduube goondinbe. Bee laatti batoo6e haalaaji di walaa hoore, 6ee yoya himbe. ¹¹ Sukku kunnude maabbe, gam 6ee biisa saareejii duu6di. Bee ekkitina ko haanay, gam 6e keba riiba kalluka. ¹² Neddo maabbe, mo himbe daari hande annabijjo, batii du, wi'i: «Keretaabe laati nun fewoo6e wakkati fu, 6ee laatti bisaaji bondi, ciwankeebe, e deereruu6e.» ¹³ O batti goona. Gam majcum, felu 6e e semme, gam 6e keba goondinki geeti. ¹⁴ Be acca tokkugo taalaaji Yahuduube, e oodaaji himbe yoofube goona. ¹⁵ Huune fu e laabi to laa6ub6e. Amma walaa ko laabi, to sobube e 6e goondinay, gam hakkillo maabbe e cuudiidum 6erne maabbe fu sobii. ¹⁶ Bee bi'a 6ee anni Alla, amma golle maabbe e yedda no 6ee anni mo. Bee laatti nyiddub6e, e nanaruu6e. Be baawataa ko wadi geetum baa gootum.

2

Ekkitinol goonjawol

¹ Amma an, accu batu maada yaada e ekkitinol goonjawol. ² Wor6e nayee6e, batu 6e no haani 6e laatoo nantiibe, fotube teddineego, hakkilbe. Be laatoo 6e goondinki mum yandi, be gooda yidde e munyal. ³ Batu rew6e nayee6e bo, wonoo hande no haani rew6e goondinbe wonoroo. To 6e laatoo nyo'o6e himbe, dum bo hor6e bagi. Amma 6e laatoo ekkitino6e ko woodi. ⁴ Be ekkitina rew6e saanoo6e yidugo wor6e mum, e sukaabe mum. ⁵ Be laatoo hakkilbe, laa6ub6e. Be kiinnoo golle wuro maabbe, 6e laatoo yeeddu6e. Moy fu dowtanoo gorko muu6um, gam to haala Alla yennee.

⁶ Waaja gojankee6e, 6e laatoo hakkilbe der huune fu. ⁷ An e hoore maa, laatana 6e misaalu der golle boodde fu. Ekkitin 6e ekkitinol goonjawol, e pottujol. ⁸ Haala maa laatoo goonjaha, ka yeddataako, gam way6e meeden ji6oo, 6e dulla kalluka ka 6e batani en.

⁹ Maccub6e bo, waaja 6e, 6e nanana joomiraabe maabbe der huune fu. Be gada ko welataa 6e, to 6e jeddonitir e maabbe. ¹⁰ To 6e buuju 6e, amma wakkati fu, 6e kollita 6ee

laatii hoolaabe, hebbube. Be gada dum gam ekkitinol haala Alla kisinoowo en, teddinee der huune fu.

¹¹ E goona, moyyere Alla hollitake gam himbe fu hisa. ¹² Moyyere nen e ekkitina en accen wonaago der dullere kulol Alla, e suunooji duuniyaaru. Nee ekkitina en bo laatoden hakkiloe, e foonniitiibe, e huloobe Alla der duuniyaaru nuu do. ¹³ Hande non kedortoden nyalaane barkidinaane, ne tammihiden. Nyalaane nen, Yeesu Almasihu, Alla meeden mawdo, Kisinoowo en, hollitinto e tedduqal. ¹⁴ O hokkii hoore makko gam men, o sooditii en diga ko halli fu. O laatinii en himbe makko be o woodi, laafinaabe, tinniibe wadugo golle geete.

¹⁵ Kanjum haani bataa himbe, nun bo haani baajoodaa be, pelaa be e baawde maa fu. Taa accu goddo yawee.

3

No haani goondinbe Yeesu e laatti

¹ Siwtor goondinbe be nanana mawbe leydi, e woodube baawde. Be dwtanoo be, bee ciriyii wadugo golle boodde fu. ² To be batu kalluka dow godfo, be laatto deyyube, e sawriibe, e welube deedi dow himbe fu. ³ Gam enen bo, een laatinoo be walaa hakkillo, nanaruubee, e majjuube. Een latino maccu be jidaali, e suunooji diye fu. Een goodunoo ganyaani e nawniraagu, een banyontiri, en banya, een banyontiri. ⁴ Amma Alla Kisinoowo en hollitii himbe geetaaku mum e yidde mum. ⁵ O hisinii en, amma hinaa gam en gadii golle poonniitiide, e endam makko o rimiterii en, laatiden heybe diga e Ruuhu Ceniido laabindo en. ⁶ Alla hokkii en Ruuhu mum ceniido puy, diga e Yeesu Almasihu Kisinoowo en. ⁷ O wadii dum diga moyyere makko gam laatoden foonniitiibe, heba doneen yonki tabitiiki, ki tammisen hebugo. ⁸ Kanka woni haala kooliniika.

Mii yidi tasinaa ka, gam goondinbe Alla tinnoo wadugo golle boodde. Kanjum woni ko woodi, ko nafata himbe. ⁹ Amma woddoda haalaaji di walaa hoore, e jeddi dow habaruuj lenyi, e kabbe, e jeddi dow tawreeta. Haalaaji dii don fu nafataa goddum, baanje di latii. ¹⁰ Gaddoowo ceen-nol caka himbe, felu mo de woore, de didi, to o salake, takku mo sera. ¹¹ Annu gadoowo hande non laati nun majjudo e hakkeejo, o doyyii hoore makko kiita.

Cannoje e baynaade

¹² To mi lilii Artemas naa bo Tikikus to maa, yawda garaa law, tawaa am Nikopolis, gam ton jidumi dabbugo. ¹³ Tinna ballaa Jenas, moodibbo tawreeta, e Apollos, gam to goddum jaccu be der jahaanjal maabe. ¹⁴ E haani himbe meeden bo ekkitoo wadugo

golle boodde. Be balla haajaabe walleego gam to kambe wallooobe be gonoo baanje.

¹⁵ Wondube e am fu sannii maa. Emen canna goondinbe yidube men fu.

Moyyere Alla wonda e moodon, on fu.

Derewol nol Pol winnani Filemon

Haala Puddirkä

Derewol nol Pol winnani Filemon do, haala joonne hakkune himbe dido nun nol batanta. Pol winnii derewol nol gam o sawrinana Onesimu, maccudo doggunoodo joomiraawo mum Filemon. Filemon laati nun goondindo tawaado der wanjarde Koloosi. Onesimu tuubii, goondini Yeesu diga e waaji Pol. Kan waci Pol e eela Filemon jaab Onesimu hande banniraawo mum, o sawranoo mo bo.

Der duu6ol 62 nun Pol winni derewol nol der nannoore mum arandeere der Roma. Dum nandi hande Tikikus nun yaari derewol nol e nol Koloosi, Kol. 4.7-9.

Ko hollitii der derewol nol woni, tinnare ne Pol woodi dow moyyingo haala hakkune himbe dido, hande no o woowi wadugo hakkune himbe duu6e. Ko Almasiihu wadani en hakkune men e Baaba mum, kanjum nun Pol wadani Onesimu hakkune mum e Filemon.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirkä, 1-3
2. Yettoore Alla gam goondinki Filemon, 4-7
3. Pol e eelana Onesimu sawraare, 8-22
4. Cannooje, 23-25.

Sannoore

¹ Min Pol, e banniraawo meeden Timote nun winni derewol nol. Min Pol, mii laati maabbaado gam daliila Yeesu Almasiihu. Emen canna Filemon, jidaado amen, gollod-intoodo e amen. ² Emen canna bo Afiya, sakiike men debbo, e Arkippus kabidoowo e meeden gam linjila, e goondinbe hawritintoo6e der wuro maa. ³ Alla Baaba meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on moyyere e jam.

Yidde e goondinki Filemon

⁴ Filemon, mii yetta Alla wakkati fu, mi accay siwtorgo maa der du'aaje am. ⁵ E goonja, mi nanii yidde e goondinki maada dow Joomiraawo Yeesu e batanee, e no jidirdaa himbe Alla fu. ⁶ Emii eela Alla, gam goondinki kii do hawti en yi'oo der gadu. Den paaminaa geetum fu dum baaweten wadugo gam Almasiihu. ⁷ Banniraawo, berne am seyake puy, hakkillo am fukkake bo, gam yidde maa deyyitinii himbe Alla.

Pol e sawrinana Onesimu

⁸ Mii woodi laawol der kawtal men e Almasiihu mi eelee ko haani gadaa. ⁹ Amma, mii buri yidugo, mi eelee gam yidde, min Pol dottiijo, jooni bo mii maabbaado sabbu Yeesu

Almasiihu. ¹⁰ Mii eelee gam Onesimu 6iyam mo kebumi goondini der kasu. ¹¹ Naane, o nafayno maa, amma jooni, o nafan en, min e maa.

¹² Mii wittina mo to maada, jaabu mo hande min e hoore am. ¹³ Mii yiduno haggugo mo to am, gam o wallammi hande no haani balliraano am jooni no tawaami der kasu gam linjiila. ¹⁴ Amma mi yidaywadugo goddum to hinaa en baddii, gam mi yidaa wadingo maa boodcum e doole, amma dum laatoo e sago maa.

¹⁵ Wadoto Onesimu seenniriino e maa wakkati sedfa, gam o wonda e maa, e baadey. ¹⁶ O laataaki kade maccudo tan, oo furi maccudo, o latlike banniraawo men jidaado. Min, mii yidi mo sanne. Mii anni aa yidi mo buri, hinaa hande neddo tan, amma hande goondindo Joomiraawo.

¹⁷ To a daarii am hande igo maa, den kan, jaabu mo hande no jabirtaa am min e hoore am. ¹⁸ To o woofaniino maa, dum bo to o joganiino maa nyamaane, yowanam dum. ¹⁹ Min Pol, mii winna ka e junjo am, mi yobete dum. Amma mii siwtoree, an bo aa joganii am nyamaane, nyamaane nen bo, an e hoore maa nun. ²⁰ An banniraawo am, wadanam dum sabbu Joomiraawo, deyyitin berne am gam kawtal men e Almasiihu.

²¹ Mii winnanee gam mii hoolii a nananan am, gam mii anni a wadan buri ko eelu maa mi. ²² Sikan, ciryanodaa am suudu to beeranmi, gam mii miila, Alla jaaban du'aaje mon, o wittinanmi to moodon.

Cannoje

²³ Epafaras mo maabidaami gam Yeesu Almasiihu sanni maa. ²⁴ Marku bo, e Aristarkus, e Demas, e Luka gollidoobe e am sannii maa.

²⁵ Moyyere Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden wonda e moodon.

Derewol Iburaninkeeēe

Haala Puddirkā

Derewol Iburaninkeeēe e woodi nafuwe mawdō der Alkawal Kesal. Binnudo derewol nol batay inne mum, ko baaweten ko bati woni, o laati nun Yahuduuo goondindo Yeesu, woline maamiraabe men nun hollata dum. Oo anni Alkawal Kiinjal puy, accu du dow golle Leewinkeeēe. Diga seedeēe linjiila arandeeēe nun o nani linjiila.

Yahuduueēe goondinēe Yeesu hande makko nun o winnani, kambe o baddata. Bee laatii himbe tawaabe der eklesiya ka o anni, go oo yidi beraago be, dum booyataa. Liinyooēe dewte e miili eklesiya Roma, der leydi Italiya nun o winnani derewol nol. Gam Roma nun himbe arti nani haala derewol nol, diga e derewol nol Kelema mo Roma winni der duubol 95 yahugo 96 ūaawo Almasiihu rimaa.

Toora batanaaka der don e laatii toora ka Kolodu laamiido toori Yahuduueēe goondinēe Yeesu der duubol 49 ūaawo Almasiihu rimaa. O riiwi Yahuduueēe goondinēe jaka duubi sedda diga Roma.

Dum nandi hande derewol nol winnaama hakkune duubol 60 yahugo 64 ūaawo Almasiihu rimaa.

Binnudo derewol nol, winnii nol gam semmidingo be o winnani. Dum nandi bo hande be o winnani e tawaa der toora mawka. O winnani be, gam to be boppu goondinki.

Der derewol makko, o hollii be no Yeesu e 6uri malaykaabe, e Muusa, e Yosuwa, e Li-maamiaibe be Alkawal Kiinjal. Dum don fu, e hollita no be o winnani e yiduno wittugo der tawaanjal Yahuduueēe dow sujidango Alla. O hollii be, no sadaka Almasiihu wadi de woore, e yiyyam mum heyii faa e baadey.

O semmisinii be e hollugo be goondinki himbe arandeeēe. O batii be, be tigga Almasiihu gite, gam kanko nun laatii misaalu munyal.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puđirkā, 1.1-3
2. Almasiihu e 6uri malaykaabe mawnugo, 1.4-2.18
3. Almasiihu e 6uri Muusa e Yoosuwa mawnugo, 3.1-4.13
4. Limaamaaku Almasiihu e 6uri limaamaaku fu, 4.14-7.28
5. Alkawal Almasiihu e 6uri alkawalji fu, 8.1-9.28

6. Yiyyam Almasiihu e 6uri kiiseteedi fu nafuwe, 10.1-31
7. No goondinki 6uriri huune fu, 11.1-12.25
8. Haalaaji cakitiidi, 13.1-25.

Alla baddii himbe diga e Biddo mum

¹ Diga ko booyi, Alla baddiino kaakiraabe meeden de duuđum, e laabi feere feere. O baddii be diga e annabiibe. ² Amma der nyalaade cakittiidee do, o baddii en diga e Biyiko. E makko Alla tagiri duuniyaaru e kammu. Kankon bo Alla ūubi laatoo donoowo huune fu. ³ Kankon nun laattii jayjol jalboowol, kollitoowol tedduŋal Alla, e no Alla laatii e goona. Oo jogii huune fu diga e haala makko gooduka baawde. Baawo o laađini hakkeej hiimbe, o joodake dow kammu, to nyaamo Alla mawdō, mo tedduŋal.

Biddo e 6uri malaykaabe

⁴ Biddo e 6urii malaykaabe manju, kan wadi Alla hokki mo inne 6urune inde maabbe.

⁵ Malaykaajo moy nun Alla meedi ko wi'i:

«An laatii Biddo am,

hanne min nun laatii Baaba maa⁶?»

Moy o wi'i kade:

«Mi laatanto mo Baaba,

kanko bo, o laatanoo am Biddo⁷?»

⁶ Kade bo, no o lioyer Afu makko e duuniyaaru, o wi'i:

«Malaykaabe Alla fu sujidana mo⁸.»

⁷ Dow malaykaabe bo Alla wi'i:

«Oo gollira malaykaabe makko hande keni, o wadii be jagganoō mo hande delle yiite⁹.»

⁸ Amma dow Biddo, o wi'i:

«Laamu maa, an Alla, wonoo faa abada!

A laamoranto himbe maa e sawru foonnitaare.

⁹ Aa yidi foonnaitaare, aa wanyi ko halli, gam majjum, Alla maada ūubi ma, wuju maa nebbam seyo

6urunjo nō wondube e maada¹⁰.»

¹⁰ O wi'i kade:

«Joomiraawo, diga fuddoode, an tagi leydi, juude maa tagi kammu.

¹¹ Dum fu, dum halkan, amma an, a tabbit-into,

dum fu, dum hiidfan hande kolte,

¹² a taggan dum hande togoore, dum waylitinte, hande kolte.

Amma an, a waylitintaako.

Duuđi maa bo heennyataa¹³.»

¹³ Alla meeday ko wi'i malaykaajo gom:

«Jooda nyaamo am

gam mi wada wanyube maa laatoo jaabirdum koyde maa¹⁴.»

* 1:5 Jabuura 2.7 * 1:5 2 Samuyiila 7.14 * 1:6 Tokkitaaki Tawreeta 32.43 * 1:7 Jabuura 104.4 * 1:9
Jabuura 45.7-8 * 1:12 Jabuura 102.26-28 * 1:13 Jabuura 110.1

¹⁴ Malaykaabe fu laati nun ruuhuuji jaggantoodi Alla, oo lila ci gam ci gollanoo ronoobe kisidam.

2

To en jeebee kisidam

¹ Gam majjum, e haani kakkilanen puy ko nanuden, gam to en boddodee laawol. ² Haala ka Alla hokki diga e malaykaabe goondii. Woofuabe e saliibe downtanaago ka fu, heban kiita kaa do haanani 6e. ³ To non noy dadirten, to en jeebake kisidam mawdam hande dam do? Joomiraawo nun arti batango kisidam dam, den nanube tabbitinanii en dam. ⁴ Alla semmidimii seedaaku maabbe e wadugo maaneesi, e kaaydiniidum, e kaayefiji feere feere. Alla holittii dum bo e seennango be Ruuhu Ceniido hande no o yidiri.

Yeesu laatake neddo gam hisina himbe

⁵ Alla hokkay malaykaabe be laamano duuniaaru garooowu nu batanten. ⁶ Goddo battii nokkun der Dewtere, wi'i:
«Ume neddo latii faa ciwtoraat dum?
naa 6ii-aadama ko paaledaa dum?

⁷ A leesinii mo wakkati sedda ley malaykaabe,
a meelii mo teddujal e manju.

⁸ A yowii huune fu ley koyde makko^{*}.»

No Alla yowani mo huune fu, edum holla no godfum horaaki ko o yowanay mo junjo. Jooni en ji'ataa taw no o yowanii mo kujje fu junjo. ⁹ Amma een ji'a Yeesu leesinanoodo wakkati sedda ley malaykaabe, jooni o meelinaama teddujal e manju. Gam ume? Gam o toorake, o maayi. Hande non, sabbu moyyere Alla, o maayiranii himbe fu. ¹⁰ Dum fottanii Alla tagudo huune fu, e mo gam mum huune fu woni, yaara himbe duubbe be keba teddujal. Dum fottanii mo bo, o yottina Yeesu maabbiitindio laawol kisidam, o laato kebbudo diga e toorajai.

¹¹ Gam laabinoowe, e laabinteebe fu yiwiidiga e baaba gooto. Kan wadi o sentay noddugo be banniraabe. ¹² O wi'ii:

«Mi batan banniraabe am inne maa,
mi maantete caka jama'aare maa^{*}.»

¹³ O wi'ii kade:

«Mi yowan hoolaare am fu dow Alla.»

Kade bo, o wi'ii:

«Mi nani, min e 6iibbe be Alla hokkimm^{*}.»

¹⁴ Hande no 6iibbe woodiri 6annu e yiyyam, hande non Yeesu bo ettiri 6annu, laati hande maabbe. O wadii dum gam diga e maayde makko, o halka baawde laamaniido maayde, waato Seydan. ¹⁵ Diga e majjum o rindini laatiibe maccube der gonki mum fu, gam be kuliino maayde. ¹⁶ Gam een

anni, malaykaabe bane Yeesu wari wal-lugo, amma laatiibe lenyol Iburahiima nun.

¹⁷ Gam majjum, e haani o nanda e banniraabe makko der huune fu. Hande non o laatorii hooreejo Limaamiibe mo endam, koolaado der golle Alla, gam o moyta hakke-jeeli jama'aare. ¹⁸ Kanko e hoore makko o tooraama, o jarbaa. Gam majjum, o waawan wallugo jarbaabe.

3

Yeesu e buri Muusa

¹ Banniraabe goondinbe, onon be Alla noddii, gattee hakkillo mon dow Yeesu. Alla liloyi mo gam o laatoo hooreejo Limaamiibe dow goondinki meeden ki ceedotoden. ² O laatake koolaado yeeso Alla cuubudo mo, hande no Muusa laatorii koolaado der suudu Alla fu. ³ E goona, Yeesu e buri Muusa teddujal, hande no mahoowo buriri suudu jol o mahi teddujal. ⁴ Gam suudu fu e woodi mahudo dum, amma mahudo huune fu woni Alla. ⁵ Muusa laatike koolaado der suudu Alla fu, hande jaggiido, oo seedanoo ko batanoytee. ⁶ Amma Almasiihu laatike koolaado der suudu Alla hande 6iddo. Enen latii be suudu makko to en tinnake een koolii, een tabbitini ko jurortoden faa heennyitirde.

Naatugo der siwtaare Alla

⁷ Gam majjum, Ruuhu Ceniido wi'i:
«Hanne, to on nanii daane Alla,
⁸ to on joorinee berde moodon
hande no kaakiraabe moodon wadunoo,
no fe ummanii Alla^{*},
⁹ be jarbii mo der ladde haro.
Alla wi'i, ton be jarbii am, be poonnimmi,
baa no be ji'ii golle de gadumi jaka duubi
lasoy didi.

¹⁰ Gam majjum, mone am ummii dow himbe jaamanuru nu,
bi'umi: «Wakkati fu, berde maabbe e majji,
be annaa laabi am!»

¹¹ Gam majjum, mone am ummii, kuniimi,
bi'umi:
«Be naataataa der siwtaare am pay^{*}.»

¹² To non, banniraabe, kakkilee, gam to godfo moodon woodu berne hallune, nulla goondingo, wodddodo Alla mo yonki.

¹³ Amma baajontiree nyalaane fu, faa dum wi'ee «hanne» gam to hakke majjin godfo moodon, yoorina berne mum. ¹⁴ To en jogake hoolaare men arandeere e semme faa heennyitirde, den en laatike hawtuue e Almasiihu.

¹⁵ Hande no Dewtere wi'i:

«Hanne, to on nanii daane Alla,
to on joorinee berne mon

* 2:8 Jabuura 8.5-7 * 2:12 Jabuura 22.23 * 2:13 Esaya 8.17-18 * 3:8 Himbe Isira'iila ummaniihe Alla e annabi Muusa wi'i, wittan leydi Misira. * 3:11 Jabuura 95.7-11

hande no kaakiraabē moodon wadunoo,
6e ummanii Alla»

¹⁶ Bey nun nani daane Alla, go 6e ummanii mo? Kambe woni wurtiīe diga leydi Misira fu, 6e Muusa ardanii fu! ¹⁷ Bey nun mone Alla ummii dow muudum faa duu6i lasoy didi? Kambe woni wadu6e hakke, go maayi der ladde haro. ¹⁸ Bey nun o hunanii 6e naatataa der siwtaare makko? Kambe woni saliīe dowsanaago mo. ¹⁹ En ji'i, 6e baaway naatugo der siwtaare nen gam 6e goondinay.

4

¹ Alla ha6banii en alkawal naatugo der siwtaare mum. To non, sey kulen, gam to goddo moodon miliu sikitake, dullii naatugo der mayre. ² Gam enen bo, en baajaama linjiila hande kaakiraabē men. Amma, ka 6e nani nafay 6e, gam no 6e nani, 6e goondinay. ³ Amma enen goondinbe, en naatan der siwtaare ne Alla batani, hande no o wi'i:

«Mi hunake e mone bi'umi:

“Be naatataa der siwtaare am pay*!”»

Nani bo Alla heennyi wadugo golle mum diga o tagi duuniyaaru. ⁴ Bataama kade nokkun der Dewtere, dow nyalaane jeedidawre, wi'a: «Alla siwtake wadugo golle mum fu der nyalaane jeedidawre*.» ⁵ O wi'i kade der nokkuure wonne: «Be naatataa der siwtaare am pay*.”

⁶ Artu6e nani linjiila naatay der siwtaare nen, gam 6e dowsaaki. Amma wobbe waawan ko naati kade. ⁷ Gam majum, Alla resii nyalaane wonne kade, o noddi ne «hanne» o batanii ne 6aawo duu6i duuddi, diga e hunnuko Dawda, o wi'i:

«Hanne, to on nani daane Alla,
to on joorinee ferde moodon*.”

⁸ To Yosuwa hokkiino 6e siwtaare, Alla batantaano kade siwtaare wonne 6aawo nii. ⁹ To non, nyalaane siwtaare e horanii kade himbe Alla. ¹⁰ Gam naatudo der siwtaare Alla, siwtoto e golle mum kanun bo, hande no Alla siwtori e de mum. ¹¹ Gam majum, en tinnee naaten der siwtaare Alla. To goddo tokku misaalu dullere dowsaare himbe Isira'iila, yana.

¹² Haala Alla e woodi yonki, eka woodi semme. Kaa 6uri kaafahi kiye fu, belnaaki becce didi welugo. Kaa naata faa der, ka seenna yonki e ruuhu, jokkule e busam. Eka hii too maatirdum, e millooji 6erne. ¹³ Walaa fu ko tagaa, ko suudanii Alla, huune fu laa6i e gite makko. Kanko jottinoyten ko gaduden fu.

Yeesu e buri hooreeē Limaamiibē

* 4:3 Jabuura 95.11 * 4:4 Laatanooji 2.2 * 4:5 Jabuura 95.11 * 4:7 Jabuura 95.7-8 * 5:5 Jabuura 2.7
* 5:6 Iburaninkeeē 7.1-10

¹⁴ Een goodi hooreejo Limaamiibē mawdō jottiido to Alla dow kammu, kanko woni Yeesu, Biddo Alla. Gam majcum, sey jogoden e berde goote goondinki meeden ki ceedotoden. ¹⁵ Een goodii hooreejo Limaamiibē baawoovo endaago en der tampe meeden. Gam kanko e hoore makko o jaribaama der huune fu hande no meeden, amma o waday hakke. ¹⁶ Gam majcum, en 6attee kittaal Laamaare Alla njal moyyere e hoolaare, gam keben endam, e moyyere, de gooduden buakaata ballal fu.

5

Hooreejo Limaamiibē mo yurmeene

¹ Hooreejo Limaamiibē fu, subete nun caka himbe, o gollanoo Alla gam ma6be, o yaara dokke e kiiseteedi yeeso Alla gam ikkingo hakkeji. ² O waawan faamugo 6e walaa annal e majju6e, gam kanko e hoore makko oo laatii tampusdo der becce fu. ³ Gam sabbu tampere nen nun haani o wada kiiseteedi ikkinooji hakke, hinaa gam jama'aare tan, amma gam hoore makko bo. ⁴ Goddo waawataa ko hokki hoore mum teddunjal laataago hooreejo Limaamiibē. Amma Alla nun noddala joomum hande no o noddiri Haruuna.

⁵ Non bo dum laatii e Almasiihu, kanko bane hokki hoore makko teddunjal laataago hooreejo Limaamiibē. Alla nun hokki mo dum, de o wi'i:

«An laatii Biddo am,
hanne min nun laatii Baaba maa*.”

⁶ O wi'i nokku kade:

«A laatike Limaamijjo faa e baade
hande no Malkisadaka*.”

⁷ Wakkati Almasiihu wonunoo e duuniyaaru, o eelii Alla, o eelitii, e bojji mawdi, e gondi, gam Alla hisina mo diga maayde. Alla bo toontake mo, gam oo woodi kulol Alla. ⁸ Baa no oo laatii Biddo Alla, tooraaji makko ekkitinii mo dowsaago. ⁹ Alla laatinii mo kebbudo, gam majum o laatinii dowsanii6e mo fu dalila kisidam tabitiidam. ¹⁰ Alla subi mo, wadi mo hooreejo Limaamiibē hande no Malkisadaka.

En kakkilee to en boppee goondinki

¹¹ Dow haala kaa do, emen goodi haalaaji duuddi, e kujje ca6ude faamingo, gam on paamataa law. ¹² E haanunoon oon laatii janjinoo6e diga dum 6ooyi, amma faa jooni oon goodi buakaata janjinnee6o pufdiridum der haala Alla. Haanuno oon nyaama nyaamdu tekkujol, amma faa jooni, kosam nun musinton. ¹³ Musinoowo fu, waawataa suttontirgo haala foonnaare, gam o laati nun suka. ¹⁴ Amma, mawbe, woowinbe

hakkillo mum suttontirgo ko woodi e ko halli nun nyaamdu tekkunjol wonani.

6

¹ Gam majjum en accee ekkitaago ekkitinojol dow Almasiihu. En jahee yeeso e ko hebbi. To en daddee dadda kesa, hande jon: tuubugo golle jaayde, e goondingo Alla, ² e ekkitinojoe dow batisi, e yowugo himbe juude, e pintol maaybe, e kade kiita duumiika. ³ En jahee yeeso, kanjum en gadan dum, to Alla jaabii.

⁴ Daaree haala himbe wittufē der gonki mum kiiksi. Be keéino jaynjol Alla. Be mettii dokkal yiwanjal dow, go 6e keéi gedu e Ruuhu Cenijo. ⁵ Be mettii haala Alla geeta, e baawde jaamanuuru warooru, ⁶ e non fu, go 6e bitti baawo. Wadataako 6e bittinee 6e tuuba kade. Gam dum laatii hande kambe e ko'e maabbe, bee tigga kade Biddo Alla dow leggal palaanjal, bee jawna mo yeeso himbe fu.

⁷ To leydi e yara diyam toboojam de duuddum, nii fudinana aawudo awdi geeri, den ni hebuwa don barke Alla. ⁸ Amma to gi'e, e tuppe nun ni fudinta, sey ni woppee, booyataakaa ko ni yaa'ee, ko sakitoystoo fu, sey ni sunnyee yiite.

⁹ Onon, banniraabe am yidaaabe, baa to emen bata hande non, emen anni oon darii dow laawol boofunjal, njol kisidam. ¹⁰ Gam Alla laataaki mo fonnitaaki. O yeggitintaa gadu mon, e yidde ne kollitindon gam inne makko. On kollitii yidde nen e golle de gadufon, e de gadufon faa hanne gam himbe Alla. ¹¹ Amma emen jidi moy moodon fu hollita iri anniya kaa don faa heennyitirde, gam kebon ko kedidon. ¹² To on laatee ci-iwaakuube, amma yemminee goondinki e munyal himbe heboobe domnu nju Alla haabbi alkawal mum diga e goondinki.

¹³ No Alla haabanta Iburahima alkawal, e hoore makko o hunorii, gam o waawatako ko hunorii 6urudo mo manju. ¹⁴ O wi'i: «E goonja, mi barkidinte, mi duudinan lenyol maa*!» ¹⁵ Hande non Iburahima munyiri, o hebi ko Alla haabani mo alkawal. ¹⁶ To himbe e hunoo, bee kunoro inne burdo 6e manju. Hunayeere nen nun tabbitinta haala, ikkina jeddi fu. ¹⁷ Non bo, no Alla yidi hollogg ronoobe alkawal mum e 6urudum laabugo, no ka o resi waylitintaako pay, o wadii dum e hunayeere. ¹⁸ To non, kujje didi woni waylitintaako, de Alla waawatako fewi dow mum, kanje woni: hunay-eere e alkawal. Kanjum semmidinta serde men, enen accoybe huune fu, go kooliden ko bi'aflen. ¹⁹ Hoolaare nen e laatanii en hande tiggere laana diyam, tiggaane ne dimmataako gam yonkiji men. Ne yahii faa

faawo wudere wirnirde nokkuure 6urune fu senaago. ²⁰ Don nun Yeesu arti naatani en, o laatanii en hooreejo Limaamiihe faa e baadey, hande no Malkisadaka.

7

Limaamijjo bi'eteedo Malkisadaka

¹ Malkisadaka on laati nun laamiido siire wi'eteene Salaam. Oo laatii bo Limaamijjo Alla towudo. Wakkati Iburahima wartata diga konu nju o jaalii laamiibe, den Malkisadaka fotti e makko, barkidini mo*. ² Kanku nun Iburahima hokki jakka huune fu. Ko inne Malkisadaka fillitii woni: «Laamiido foonnaataare», kade bo, oo laatii laamiido Salaam, waato «laamiido jam.» ³ O woodaa Baaba, dum bo inna, o woodaa bo kaakiraabe. O woodaa fuddoode, o woodaa timmoode. O nandinaama e Biddo Alla, oo laatii Limaamijjo faa e baadey.

⁴ Daaree no teddunjal Malkisadaka foti mawnugo, faa Iburahima maama meeden hokki mo jakka ko hebi diga konu. ⁵ Limaamijjo yiwbē e lenyol Leewi, kambe nun tawreeta hokki laawol jaabugo jakka to Isira'iilaabe, banniraabe maabbe, baa no kambe bo 6e yiwi e Iburahima hande maabbe*. ⁶ Amma Malkisadaka mo jeyaaka der lenyol Leewi, jaabii jakka to Iburahima, o barkidini kebudo alkawalji Alla. ⁷ Nani bo, jeddi walaa, barkidindo e 6uri barkidinaado manju. ⁸ Dow wecco arano, Limaamijjo jaaboo6e jakka laati nun himbe maayoobee. Amma dow wecco dida6o, Malkisadaka ceedanaado e wuuri nun jaabi ka. ⁹ En baawan ko wi'i Leewi jaaboo6e jakka, hokkii ka diga e Iburahima. ¹⁰ Gam Leewi rimaaakano taw, go Malkisadaka fotti e maamiiko Iburahima.

¹¹ Der tawreeta ka Isira'iilaabe hokkaa, 6e lenyol Leewi nun haani subee laatoo Limaamijjo. To golle limaamaaku Leewinkeebe e hebbuno, Limaamijjo goddo hande Malkisadaka bukaakano wara, laato mo lenyol Haruuna bane. ¹² To golle limaamaaku waylitake, doole sariya bo waylitoo. ¹³ Mo haala kan wondanaa laati nun mo lenyol feerewol, mo himbe lenyol mum golaaokino dadey to hirsirde. ¹⁴ Himbe fu e anni no Joomiraawo meeden yiwi diga e lenyol Yahuuu. Lenyol njol, Muusa batanay njol gokka dow limaamaaku.

Limaamijjo goddo nandudo e Malkisadaka

¹⁵ Warugo Limaamijjo goddo, nandudo e Malkisadaka, 6eydii laabingo haala kan. ¹⁶ O laataaki Limaamijjo hande no himbe subirtee e sariyaaji mum. Amma, o laatike

Limaamijjo e baawde yonki ki heennyataa.

¹⁷ Gam Dewtere wi'i:

«A laatike Limaamijjo faa e baadey
hande no Malkisadaka.»

¹⁸ To non, sariya artuka woppamaa, gam ka
tampii, ka nafay. ¹⁹ Gam tawreeta Muusa
wadaf godfum kebbudum. Amma jooni,
en kebii tammuuwe ɓurune woodugo, ne
battortoden Alla.

²⁰ Dum don fu, e hunayeere nun laatorii.
Amma 6ee to, laataaki Limaamiiße e hunay-
eere. ²¹ Amma Yeesu kan laatike düm dow
hunayeere Alla, bi'udo:

«Min Joomiraawo mi hunike, mi wittataa
6aawo:

“A laatike Limaamijjo faa e baadey*.”»

²² Hande non Yeesu laatorii torma alkawal
6urujal woodugo.

²³ Gokka nani kade. Limaamiiße duubbe
nun wonuno, gam maayde e hadannoo 6e
tabitaago. ²⁴ Amma no Yeesu e latiit
duumiido, limaamaaku makko godfo wattir-
taa dum. ²⁵ Gam majjum, o waawan hisingo
no haaniri fattiife Alla diga e makko, gam
oo wuuri e baadey, oo eelana 6e Alla.

²⁶ Hooreejo Limaamiiße hande oo don
nun haanani en. Oo latiit ceniido, mo walaa
gacce, ko sofi fu walaa e makko. Oo seenniri
e hakkeebe, o bantaama faa dow to 6uri
kammu towugo. ²⁷ O nandaa e hooreebe
Limaamiiße. O bukaaka wafugo kiisetedi
nyalaane fu, aran, gam makko, 6aawo mum
gam hakke himbe. Kanko, o sakkii hoore
makko de woore tan, düm heyi faa e baadey.
²⁸ Tawreeta Muusa subiino hooreebe Li-
maamiiße latiibe himbe tampiib. Amma
hunayeere Alla warune 6aawo tawreeta,
joodinii Bidfo laatiido kebbudo faa abada.

8

Yeesu latiib hooreejo Limaamiiße

¹ Hoore haala ka men batanta nani: Een
goodi hooreejo Limaamiiße mawdö hande
oo do. Oo joodii nyaamo leeso Laamaare
Alla mawdö, mo teddujal, dow kammu.
² Kanko nun gollotoo der nokkuure ceni-
ine, der bukaaru goonjaaru nu Joomiraawo
darini, hinaa neddo.

³ Hooreejo Limaamiiße fu su6a nun gam
hokka Alla dokke e kiisetedi. E haani bo,
oo woodi ko o sakkata. ⁴ To e duuniyaaru
do nun o wonuno, o laatataakono du
Limaamijjo, gam Limaamiiße wadoo6e
sadaka hande no tawreeta Muusa batiri
na'on. ⁵ Golle limaamaaku de 6e gadata
e latiib misaalu, e nandi huune ko woni
e goona dow kammu. No Muusa yidunoo
darnugo bukaaru, Alla bati mo wi'i: «Tinna,
gadfaa huune fu, hande misaalu mo kolladaa
dow waanne*» ⁶ Jooni, Almasiihu hebii

golle ɓurude woodugo, gam o laatike
hakkunneejo alkawal 6urujal woodugo,
dariinal dow alkawalji 6urudi woodugo.

⁷ Gam e goona, to alkawal aranal
woodaano gacce, bukaata dartugo didaab
walaano. ⁸ Amma Alla felii himbe muudum
wi'i:

«Min Joomiraawo mii wi'a on, nyalaade
waraan,

mi habban alkawal kesal e himbe Isira'iila, e
6e Yahuuda.»

⁹ Nal nandataa e alkawal nal ka6unoomi e
kaakiraabe mabbe,
nyaanne ettumi 6e e junjo, burtinmi diga
leydi Misira.

No 6e jogaaki alkawal am
min bo, kokkumi 6e 6aawo.

¹⁰ O wi'i kade:

Daa no alkawal nal ka6unomi e himbe
Isira'iila laatooytoo 6aawo nii:

Mi wattan sariyaaji am der hakkillo mabbe,
mi winnan di der berde mabbe,
mi laatoto Alla mabbe,
6e laatoo himbe am.

¹¹ Goddo janjintaa gondaado mum,
naa bo banniraawo mum, wi'a,
Annu Joomiraawo,
gam himbe fu annan am,
diga pettel faa mawdö mabbe.

¹² Gam mi yaafoto boofi mabbe,
mi siwtortaa kade hakke mabbe*.

¹³ No Alla noddii alkawal nal do kesal, den
fu, o laatinii aranal kiinnjal. Ko hiidfi, e ko
nayyi bo, faanike majjitingo.

9

Sadakaaji gadeteedi wakkati Alkawal Ki- injal

(Wurtaago 25.26; 40.17-33)

¹ Alkawal aranal e wooduno sariyaaji
dow sujidango Alla e nokkuure ceniine,
nyisaane der duuniyaaru. ² Bukaaru
tiggaama, enu woodi gadaajji didi. Gada
arana e wi'e gada ceniika, don nun fitileel
resetee, e taaburu, e peen cakkanaako Alla.

³ Bawbawre wudere didawre wiirniraane,
don nun gada didaba bi'eteeka, gada
6uruka senaago fu woni. ⁴ Der makka, e
woodi urirde wardi gadiraane kanjeeri,
e keesuwal alkawal gadiraanjal kanjeeri.
Der keesuwal nal, loonje ladiiraanjel
kanjeeri na'on don. Maannu e woni der
loonje nal, e sawru Haruuna bilitinjal, e
kaaye alluwaaje didi to dookaaji winnaa.

⁵ Dowdowre keesuwal nal, e woodi foto
malaykaabe wi'eteefee kerubaabe, teddu6e.
Biyeede mabbe e suddi ommoode yaaforde
hakkeeji. Jooni en baawataa ko batani dum
gootel gootel.

⁶ Non non nun huune dum fu resiraa. Den, nyalaane fu, Limaamiiße naata gada bukaaru arana, 6e gada golle sujidango Alla. ⁷ Amma gada cīdāba, hooreejoo Limaamiiße tan nun naatataa dōn de woore der duubol. O naatataa bo, to o jogaaki yiyyam o wadirta sadaka gam yaafuye hakke makko e de himbē wadi hinaa e sago. ⁸ Diga e majjum Ruuhu Ceniido e hollita no laawol gada 6uruka senaago fu ma66itaaki taw, to wecco bukaaru aranu e woni. ⁹ Huune dum e hollita ko woni jooni. Ko dum yidi wi'ugo woni: dokke e sadakaaji cakketeedi waawataataa laabingo 6erne gadoowo dum. ¹⁰ Sariyaaji dīi dōn laati nun di bannu. Dii batana haala nyaamdu, e jaram, e lootuki feere feere. Sariyaaji dīi nafii faa wakkati de Alla wayliti dī.

Haala sadaka der Alkawal Kesal

¹¹ Amma, Almasiihu warii, laatii hooreejoo Limaamiiße dow kujje geete, garooje yeeso. O naatii der bukaaru 6urunu mawnugo, e 6urunu hebbugo, nu junjo neddo waday, nu jeyaaka bo e duuniyaaru do. ¹² O naatii de woore der nokkuuare 6urne senaago fu, dum heyi faa e baadey. O naatiday e yiyyam ginniji, e dam nyalbi, amma e yiyyam hoore makko. Non non o sooditorii en faa e baadey. ¹³ To yiyyam ginniji e ga'i, e dooni wiige miccaama dow cofudo, edam laabina mo dow laawol diina. ¹⁴ To non, noy yiyyam Almasiihu 6urirtaa laabingo cuudiidum 6erde meeden diga e golle mum baatude? Gam e baawde Ruuhu tabitiido o hokkiri hoore makko Alla, o laatii sadaka kaa do woodaa tuuni, heba gollanoden Alla mo yonki.

¹⁵ Kan acci Almasiihu laatii beldinoowo, kaab6udo alkawal kesal, gam noddaabe heba donju duumiijuu Alla habbani 6e alkawal. Dum wadoto, gam o maayii, heba o sooditoo himbē wadunoobe hakke der alkawal aranal.

¹⁶ To derewol donju e batanee,sey laatoo doneteedo maayii. ¹⁷ Derewol donju nafataa, to doneteedo e wuuri,sey doneteedo maaya go nol nafa. ¹⁸ Kan acci go alkawal aranal habb6ee,sey no yiyyam reyyitii. ¹⁹ Baawo Muusa janjanji himbē sariyaaji gonudi der tawreeta fu, o etti yiyyam nyalbi, e dam ginniji, o hawrontiri e diyam. Den o etti leefi bodeeji, e haako isop, o micci dow dewtere, e dow himbē fu, o wi'i: ²⁰ «Kanjum woni yiyyam tabbitinoojam alkawal jal Alla habbi wi'i, dowtanodon[◊].» ²¹ Hande non bo o micci yiyyam dow bukaaru, e dow ko 6e cujidiranta Alla fu. ²² Hande no tawreeta resiri, yiyyam nun laabinta huune duuddum! To yiyyam reyyitaaka bo, yaafuye hakkeejee walaa.

Sadaka Yeesu Almasiihu moytii hakke

²³ E haani kujje kollitojo ko woni dow kammu laabiniiree hande non. E haani bo de laabiniiree e sadakaaji 6urudi woodugo. ²⁴ Gam Almasiihu naatay der nokkuure ceniine ne junjo neddo nyi6i, nandune e goonjaare. Amma o naatii dow kammu e hoore makko, gam o daroo jooni yeeso Alla gam men. ²⁵ O naatay ton gam o sakka hoore makko de duuddum, hande no hooreejoo Limaamiiße naatirta duubol fu der nokkuure 6urune senaago e yiyyam mareefu. ²⁶ To hinaa non, Almasiihu toorotonu de duuddum diga fuddoode duuniyaaru. Amma jooni, o hollitake de woore tan, der heenneyitirde jaamanuuji, gam o ikkina hakkeejii diga e hokkugo yonki makko. ²⁷ Neddo fu maayan de woore hande no dum resirani dum, baawo mum Alla hiitoo mo. ²⁸ Hande non bo, Almasiihu sakkii hoore mum de woore tan gam o ikkina hakkeejii himbē duu6be. O suppitoyto de didawre, hinaa gam hakke, amma gam o hisina hettiniise mo.

10

¹ Tawreeta, hollitan nun tan doogi huune geetum, garoojum, ka hollitintaa huune dum e hoore mum. Kan acci ka waawataa ko laatini 6attotoobee Alla hebbube e laawol wadugo sadakaaji gooti din baadey fu, e der duubol fu. ² To tawreeta waawino laabingo 6e, maa be acciino wadugo sadakaaji, 6erde mabbe bo gaccataako 6e, gam 6e laabinaama de woore, go dum heyi faa e baadey. ³ Amma kiisetedi din e siwtora himbē hakkeejii mum duubol fu. ⁴ Gam wadataako yiyyam ga'i, e ginniji ikkina hakkeejii.

⁵ Gam majjum, no Almasiihu warata der duuniyaaru, o bat Alla o wi'i:

«A yidaa sadakaaji kiisetedi e dokke, amma a siriyanake am bannu.

⁶ A seyortaako

sadakaaji buudeteedi e sadakaaji ikkinooji hakke.

⁷ Den bi'umi:

“Mi nani, mii wara wadugo ko jidudaa, an Alla,

non non dum winnaa dow am der dewtere taggeteene[◊].»

⁸ Aran, o wi'i: «A yidaa sadakaaji kiisetedi e dokke, e sadakaaji buudeteedi, e sadakaaji ikkinooji hakke. Nani bo, huune dum fu, sakkete nun hande no tawreeta batiri. ⁹ Baawo mum, o wi'i: «Mi nani, mii wara gam mi wada ko jidudaa.» Non Alla mooytii sadakaaji arandeeji, go o joodini cīdāba. ¹⁰ En laabinaama e hakke, gam Yeesu Almasiihu wadii ko Alla yidi. O sakkii

6annu makko de woore, dum heyii faa e baadey.

¹¹ Limaamijjo fu e yaha gollirde mum nyalaane fu. Oo sakka sadakaaji gooti din de duuddum, amma di baawataa ko mooyti hakkeej pay. ¹² Amma oo do kan, wadii sadaka goota tan gam mooytugo hakkeiji, 6aawo mum o joodii ley nyaamo Alla faa e baadey. ¹³ Ton o hedii Alla wada wanyube mo laatoo jaafirdum koyde makko. ¹⁴ Gam e sadaka goota kan o laatiniri 6e o laa6ini hebbue, faa e baadey.

¹⁵ Kanjum bo Ruuhu Ceniido seedanii en, wi'i:

¹⁶ «Joomiraawo wi'i:

Alkawil jal ka66anmi e ma66e nani, 6aawo nyalaade dee, mi wattan sariyaaji am der 6erde ma66e, mi winnan di der hakkillo ma66e.»

¹⁷ O wi'i kade: «Mi siwtortaa hakkeiji ma66e kade, e boofi ma66e*.» ¹⁸ Nani bo to hakkeiji yaafaama, doole bane sadaka ikkinou-jum hakke wafee.

En battee Alla

¹⁹ Onon banniraabe, yiiyam Yeesu hokkii en laawol naatugo der nokkuure burne senaago. ²⁰ O ma66itanii en laawol kesol, jal yonki, gada wudere wirnirde, waato 6annu makko. ²¹ Een goodi hooreejo Li-maamiife ardinaado der suudu Alla. ²² Gam majjum, en battee Alla e 6erde goote, e goondinki kebbuki, laatoo 6erde mee6en laa6inaama e ko gaccoto en, galli men lootiraama e diyam ceniidam. ²³ En ceedee ko kooliden, to en tampee, gam ka6bando en alkawal e latuu koolaado. ²⁴ En ballontiree gam kolliten yidde hakkune men, gad6en bo golle boodude. ²⁵ To en accee hawtugo e goondinfe hande no wo66e wadata. Amma baajontiree, hakko du no oon ji'a nyalaane Joomiraawo e faanoo.

²⁶ Gam to en gadii hakke e sago men, 6aawo de annitinden goonja, sadaka gom kade walaa ikkinowa hakkeiji. ²⁷ Ko horii tan woni, kedoden e kulol kiita Alla, e yi-ite kalkoowe yedduue Alla. ²⁸ To neddo tayii tawreeta Muusa, sey o waree, o yur-mataake, to himbe dido naa bo tato seedake dum! ²⁹ To goddo yawike Biid6 Alla, go o daarii yiiyam alkawal dam Alla laa6iniri mo huune baanji, go o yenni Ruuhu kokkoowo en moyyere, e goonja, joomum heban kiita buruka hallugo. ³⁰ Gam een anni Alla bi'udo: «Min nun wattotoo, min nun yobata.» O wi'i kade: «Joomiraawo hiitoto himbe mum*.» ³¹ Yanugo e junjo Alla yonk-inteejo e hunnii puy!

³² Ciwtoree nyalaade arandeeje, 6aawo de Alla yaynani on, on jarii bone mawfe,

amma on darike e semme, kabudon.

³³ Wakkati mum, on jennaama yeeso himbe, tooradon, kawtudon e tooreteebe hande moodon. ³⁴ On jurmake ma66aa6e der kasu, nootidon e seyo ko goodudon teetaa, gam oon anni oon goodi kujje burude woodugo, tabitintodee. ³⁵ Gam majjum, to on boppee hoolaare moodon, gam ne waddanan on riiba mawka. ³⁶ E goonja, oon goodi bukaata munyal, gam kebon ko Alla ha66ani on alkawal, to on gadii ko o yidi. ³⁷ E winnii der Dewtere:

«Do e yeeso sedda, sedda tan horii kaanudo wara, waran, o booyataa.

³⁸ Neddo am poonniitiido wuuran e goondinki, amma to o wittii 6aawo, 6erne am seyortaako mo*.»

³⁹ Enen, en galaa caka wittoo6e 6aawo gam halka. Amma caka goondinbe, gam yonkijji men hisa.

11

Goondinki himbe arandeebe

¹ Goondinki laati nun hoolaago a he6ii huune ko kedidaa e wara, e tabbitingo kujje de a yi'ay. ² Sabbu goondinki nun himbe arandeebe he6iri seedaneego geeta yeeso Alla.

³ Diga e goondinki nun paamirde6 no duuniyaaru e kammu tagiraama e haala Alla. Ko yi'ete6 bo tagaama diga ko yi'ataake.

⁴ Diga e goondinki nun Habiila hokki Alla sadaka buruka ka Kayiinu go Alla daari mo poonniitiido. Alla bo ja6ii sadaka makko. Alla no Habiila maayi, goondinki makko e waajoo en faa hanne.

⁵ Diga e goondinki nun Anuhi eenciniraa dow kammu, o maayay. O yiitaaka, gam Alla eencinii mo dow. Ko o eencinee, dewte seedanike mo wi'i, oo fottani Alla. ⁶ Nani bo to hinuu e goondinki, walaa baawoo wo fottani Alla. Battotoodo Alla fu, sey goondina no Alla na'on, o warjoto dارتانبه mo.

⁷ Diga e goondinki nun Alla maatiniri Nu-uuhi dow huune ko yottaaki taw. O huli Alla, den o wadi laana diyam, o dadiniri getti makko. O doyyii duuniyaaru kiita, o roni fonnaatare hebetenee diga e goondinki.

⁸ Diga e goondinki nun Iburahimma dowltoranii noddoore Alla, o yahi leydi ni Alla wi'i o ronan, o yawti, o annaa toy o yahata. ⁹ Diga e goondinki o yahiri der leydi ni Alla ha66ani mo alkawal, o joodi der bukaaji hande janano, nun nun bo Isiyaaku e Yaakuubu ronido6e alkawal jal e makko wadi. ¹⁰ Iburahimma e hedino6 yo'i a wannjarde ne dadda semmenteha, ne Alla diidi, mahi.

¹¹ Diga e goondinki nun Saratu he6iri baawde rimugo suka, baa no o naywii puy,

gam o faamii, kaabbando mo alkawal e laati koolaado*. ¹² Gam majjum diga nedfo gooto naywudo, himbe duubbe rimaa. Be duudi hande koode tawaade dow kammu, e jaaneeri gonuni onde maayo, ni limataako.

¹³ Der goondinki be fu, be maayi. Be kebāy ko Alla habbani be alkawal. Amma be ji'i dum, fe ceyorii dum diga woddi. Den be batu no kambe be laati nun hoobbe e jananbe der duuniyaaru. ¹⁴ Batoobe hande nii e holla e laabudum, no e darta leydi halal mum. ¹⁵ To hakkillo maabe wittiino der leydi ni be burtinoo e mum, be baawanno ko witti ton. ¹⁶ Amma leydi buruni woodugo be jidi, leydi gonuni dow kammu. Gam majjum senteene wadaya Alla o noddee Alla maabe, gam oo siriyanii be wannarde.

¹⁷ Diga e goondinki nun Iburahiima sakkiri Isiyaaku no Alla foonnii mo. Biyyiko bajjo, mo Alla wadani alkawalji duuddi nun o siriyno sakkugo. ¹⁸ Dow makko nun Alla batuno, wi'i: «E Isiyaaku nun lenyol noddirteenol inne maa wurtotoo*.» ¹⁹ Iburahiima faamii no Alla e woodi baawde fintingo maaydo. Gam majjum Alla hokkiti mo biyyiko hande pintinaado diga maayde. Edum holla misaalu pintol diga maaybe.

²⁰ Diga e goondinki nun Isiyaaku barkidiniri Yaakuubu e Isuwa gam kujje garooje.

²¹ Diga e goondinki kin nun Yaakuubu barkidiniri biibbe Yusufu goggoto, no o faanii maayugo. O tuggi sawru makko o jimminii, o teddini Alla.

²² Diga e goondinki nun acci no Yusufu faanii maayugo, o batu biibbe Isira'iila haala wurtaga maabe diga leydi Misira. O batu be bo ko be gadata e yiye makko.

²³ Diga e goondinki nun saareejii Muusa suudiri dum lebbi tati 6aawo no o rimaa, gam be ji'i sukeel njel e woodi, be kulay bo kaamiido batu.

²⁴ Diga e goondinki nun acci no Muusa mawni, o salii noddeego suka bii Fiirawna debbo. ²⁵ O subii hawtugo e himbe Alla der tooraaji maabe, e no o seyortoo der hakke wakkati sedda. ²⁶ O faamii yarugo bone gam Almasiihu e laati jawdi buruni jawdi Misira fu manju, gam oo daarii riiba gonuka yeeso.

²⁷ Diga e goondinki o wurtori leydi Misira, o hulay mone laamiido. O darii e semme, hande oo yi'a Alla mo yi'ataake.

²⁸ Diga e goondinki, o wadiri juulde Paska, o wi'i, yiyyam miccee e dammude gam to malaykaajo maayde meema afube Isira'iila.

²⁹ Diga e goondinki nun, Isira'iilaabe joliri maayo Maliya hande dow leydi joorni.

Amma njo modii Misirankeeēe, no 6e dartata jolugo.

³⁰ Diga e goondinki nun birniwol piiltiijol Yeriko yani, no Isira'iilaabe fiilitii njol balde jeedidi. ³¹ Sabbu goondinki nun, Rahab, debbo jeenoowo, dadiri halkidingo e heeferbe, gam o jaabake Isira'iilaabe daaroobe no leydi resorii e jam.

³² Kaye batanmi kade? Wakkati heyataa am gam mi batana habaru Gedeyon, e Barak, e Samson, e Yefta, e Dawda, e Samuyila, e kade annabiife woobbe. ³³ Himbe 6ee fu, goondinki nun acci be jaalii laamii, be gadi ko foonnitii, be kebi alkawal Alla. Goondinki kin acci be muubi kunnude jagge, ³⁴ be nyifi baawde yiite, be dadi diga e kaafaaje belde. Be kefittii semme 6aawo be nyawi, be laati waawube konu, be jaalii soogeeji janani. ³⁵ Diga e goondinki nun rewbe woobbe hebiri maaybe mum fintinaa.

Gam goondinki nun, woobbe tooraa, salii faabeego, gam be keba pintol burunjal woodugo. ³⁶ Woobbe jaancaa, fiyaa bocci, ko furi du, woobbe mum habbaa e callalluuji, wattaa der kasu. ³⁷ Woobbe bo faddaa kaaye faa maayi, woobbe jarbaa, woobbe, galli mum wuddita gebe didi, woobbe wariraa e kaafaaje. Bee jiloo toy fu, 6ee bornii guri baali, e be'i, ko be goodi fu teetaa, be tooraa, be billaas puy. ³⁸ Kambe, duuniyaaru fotay be gonoo e mum, 6ee jiloo der ladde haro, e dow baalle, e luuro kaaye, e der gayde.

³⁹ Be fu be kebii seedaneego geeta yeeso Alla, gam goondinki maabe. Amma be kebāy ko Alla habbani be alkawal, ⁴⁰ gam Alla e yidi hokkugo en ko furi woodugo, heba to be jottoo to kebbudum woni hinaa e men.

12

Joomiraawo e elta en gam oo yidi en

¹ Seedeebe duubbe e fiilitii en hande duule. Gam majjum enen bo, en boppee doongal fu, e hakke taariide en e koydum. Den doggen e tinnare der doggudu dadontiree njol desanaden. ² En tiggee gite meeden dow Yeesu, laatiido puuffudo goondinki meeden, kanko nun bo hebbinta ki. O hakkilanay senteene maayde dow leggal palaajal, gam seyo njo o resanaa. Jooni oo joodii nyaamo kittaal Laamaare Alla.

³ Miilanee Yeesu munyudo, e tooraaji di hakkeebi toori mo, gam to on tampee, berde moodon biisoo.

⁴ On kafiday taw e hakke faa yottii maayde. ⁵ On jeggitii bo waajii di Alla waajii on hande sukaabe muufum, o wi'i: «Biyam, taa fijir elto Joomiraawo, Taa accu ferne maa biisoo to o wooltanii maa.

* **11:11** Dewte godde wi'i: Diga e goondinki nun Iburahiima hebiri baawde rimugo suka...

* **11:18** Laatanooji 21.12

◊ **12:6** Ballaaji 3.11-12

⁶ Gam Joomiraawo e elta mo o yidi fu, oo fiya 6e o daari sukaaēe makko[◊].

⁷ Munyanee elto, annitee no Alla e daari on hande sukaaēe muudum. Suka moy woni mo Baaba mum eltataa dum? ⁸ To Alla eltay on hande no o eltirta sukaaēe makko fu, den, on laataki woni sukaaēe makko, amma jaaluubē laatidon. ⁹ Ciwtoreen baabiraabe meeden 6e duuniyaaru do e elta en, een downtanii 6e bo. Ume hadata en downtanaago Baaba men mo dow kammu, gam buuren? ¹⁰ Baabiraabe meeden e elta en der wakkati sedda, no fottirani 6e fu. Amma, Alla e elta en gam dum nafa en, gam o hawta en der senaare makko. ¹¹ Aran, elto fu wadataa seyo, sey biisere ferne. Amma 6aawo mum, nee waddana jaabuse ne fu foonnitaare e jam.

¹² Gam majjum, portee juude moodon comude, cemmidinee koppi moodon tampudi. ¹³ Tokkee laabi poortiifi, gam to koynjal layoowal sela laawol, amma ijal nyaawtoo.

¹⁴ Dartee jam hakkune moodon e himbe fu, dartee senaare bo, gam to hinaa e mayre, walaa ji'oowo Joomiraawo. ¹⁵ Kakkilee gam to goddo dawu hoore mum moytere Alla, to o laato hande dadol kaadujol bilitowol e raaboo 6uu66e kaadufum mum, e laawa 6e. ¹⁶ Kakkilee gam to goddo moodon laato jeenoowo, dum bo jawiido kuje ceniide hande no Isuwa sippiri afaaku mum gam nyaama de woore tan. ¹⁷ Oon anni 6aawo nii, o yidii baabiiko barkidina mo, amma o salaama. O dartii e bojji, dabare no baabiiko waylitira miilo mum, amma o waaway.

¹⁸ Onon, on garay to waanne meemeeteene, ku66oore yiite. On garay bo to duule niib6ude, to niwre e to hennu semmentewol woni. ¹⁹ On garay bo to walaldu fuuretee, e to daane towne falmata. Nanube daane nen fu, eelii to ne baddu dum kade baa woliine woore. ²⁰ Gam 6e baaway ko munyanhi haala bi'uka: «Baa to bisa nun 6attii waanne nen, ja faddee kaaye ja waree.» ²¹ Ko himbe yi'i don e hunnii, faa Muusa e hoore mum wi'i: «Mi hulii sanne faa mii diwna.»

²² Amma onon, on garii to waanne Siyoonaa, e wanjarde Alla yonkinteejo, waato Urusaliima ni dow kammu, to malaykaabe uju ujuneeye hawriti e welwelta. ²³ On garii to hawriine afu6e, 6e inde mum winnaa dow kammu. On garii to Alla kiitotoodo himbe fu, e to yonkijii foonnitiibe heb-binaabe. ²⁴ On garii to Yeesu beldindo himbe e Alla der alkawal kesal, e to yiyyam mum miccaafam, 6urudam dam Habilaa.

²⁵ Kakkilee, to on calee hettinanaago baddoozo on, gam saliibe nanango seedin6e dum der duuniyaaru do daday

kiita. Noy enen miiluden dadiren to en kokkii baddando en diga dow kammu 6aawo? ²⁶ Wakkati gom Alla dimmiino leydi. Jooni bo, o ha66anii en alkawal, o wi'i: «Mi dimman de woore kade, hinaa leyditan, amma kammu bo[◊].» ²⁷ No o wi'i «de woore kade» edum holla no tagaadum fu dimmoto faa ko dimmataako horoo.

²⁸ Gam majjum, no en keban laamu 6u dimmataako, en jettee Alla, cujidanen mo no fottiri der kulol e teddunjal. ²⁹ Gam Alla meeden laati nun yiite kalkoowe.

13

Waaji cakitiidī

¹ Tinnee jidontiree hakkune mon, gam on laati nun banniraabe. ² To on jeggi-tee weernugo hobbe, gam wobbe weernii malaykaabe, 6e annaa naa malaykaabe nun 6e beerni. ³ Ciwtoree ma6baabe der kasu, hande onon e ma6be nun ma66idaa. Ciwtoree bo tooreteebe, hande onon e ma6be nun tooridintee.

⁴ Moy moodon fu teddina teegal, gorko laatoo koolaado dow debbo mum, debbo bo laatoo koolaado dow gorko mum. Gam Alla hiitoto wadoobe nyiddudum, e jeenoobe.

⁵ To on accee yidde ceede arditanoogoonki moodon. Ceyoree ko goodu6on, gam Alla e hoore mum wi'i: «Mi accataaa maa, mi woppataa maa pay[◊]!» ⁶ Gam majjum, en baawan batugo e hoolaare bi'en: «Joomiraawo woni paabotoodo am, mi hulataa.

Ume neddo waawata ko wadanimmi[◊]?

⁷ Ciwtoree ardiibe, baajii6e on haala Alla. Daaree no gonki ma6be heennyitiri, den, yemminon goondinki ma6be. ⁸ Yeesu Almasihu gooto on nun, diga keenya, hanne, e faa abada. ⁹ To on accee ekkitinoojie janane iri dey fu fooda on. Ko haani woni, moytere Alla semmida der berde moodon, hinaa sariyaaji dow nyaamduuji. Tokku6e sariyaaji dii don, di nafay dum godsum.

¹⁰ Een goodi hisirde, amma Limaamii6e

gollotto6e der bukaaru ceniinu woodaa laawol nyaamugo sadaka jowiika dow mayre. ¹¹ Hooreeo Limaamii6e e wadda yiyyam bisaaji cakkaadi gam moytugo hakkeejii der nokkuure ceniine, amma, balli majji e wuudee yaasi. ¹² Gam majjum nun bo, Yeesu maayoy yaasi wanjarde, gam o laabina himbe e yiyyam makko. ¹³ To non, en burtee taween mo yaasi wanjarde, ja6en senteene ne o sentinaa!

¹⁴ Gam der duuniyaaru do, en goodaa wannjarde tabitintoone, amma een darta garoore yeeso. ¹⁵ En cakkee wakkati fu Alla jettooe meeden diga e Yeesu, waato ceedoden inne makko wakkati fu. ¹⁶ Amma to on jeggithee

wadugo ko woodī. Ballontiree, gam iri kiisetedi dii don nun Alla yidi.

¹⁷ Dowtanee ardiibe on, leesinee ko'e mon yeeso maabbe. Gam kambe nun reeni yonki-iji moodon, be jottinan bo Alla golle maabbe. Kokkee be laawol be gada golle maabbe e seyo, hinaa e dumbitaade, gam dum nafataa on.

¹⁸ Du'anee men, gam emen kooli, ferde amen e laabi, men tokkoto bo wadugo ko woodī der beccce fu. ¹⁹Mii eela on puy, gadon dum, heba Alla maabbeitanammi laawol mi warta to moodon law.

Du'aare e baynaade

²⁰Alla kokkoowo jam fintinii Joomiraawo meeden Yeesu diga maaybe. Yeesu on laatike duroowo baali mawdo, o haabbi alkawal tabitiinjal diga e yiyyam makk. ²¹Alla on hokka on baawde waafugo boodfum feere feere fu, heba kebbinon ko o yidi. O wada der men ko fottani mo, diga e Yeesu Almasi-ihu mo teddujal laatanii faa e baade! Aami!

Heennyitoode e cannooje

²²Banniraabe, mii eela on jafee waaji dii e munyal, gam sedda tan nun binnanmi on. ²³Mii maatina on no banniraawo meeden Timote yoofitaama. To o yottake law, mi waridan e makko yi'ugo on.

²⁴Cannee hooreeēe moodon, e himbe Alla fu. Banniraabe tawaabe leydi Itali sannii on.

²⁵Moyyere Alla wonoo e moodon, on fu!

Derewol Piyer Aranol

Haala Puddirkä

Piyer laati nun gooto der aahiiþe Yeesu Almasiihu. O batii no o seedake tooraaji Almasiihu. O laati nun 6ii Yuhaana, mo Baytisayda, der leydi Galili. Yeesu noddii mo o laatoo aahiiþo mum.

Kanko e Yuhaana e Yaakuuba nun takkii Yeesu buri, kanko nun bo arti anniti no Yeesu laati nun Almasiihu, Biððo Alla. Amma e nun fu, no gite wojji, Piyer yeddii faa de tati wi'i annaa Yeesu. Amma o anniti boofol makko, Yeesu bo yaafanake mo. Piyer wadii golle mawde der nyalaane juulde Pantekosta, Golle Lilaabé 2. Non bo kade o gollake no hawriine mawne wadetee Urusalima, Golle Lilaabé 15. Yeesu batii no Piyer maayirta, Yuhaana. 21.18.

Kanko nun winni derewol noddiraanjol inne makko diga e junjo Silaasi. Goondinþe Yeesu Almasiihu sankitiþe der leydi Asiya, to noddete hanne Turkiya nun o winnani derewol makko. O winnani 6e gam o semmidina 6e, o tiidina 6e der tooraaji di 6e kebata gam goondinki maþþe. O wi'i 6e kakkilana goonki maþþe, 6e gonoo der laaþal, der kawtal maþþe e Almasiihu.

Boliide Piyer godde e holita no himþe 6en tooraama, takkanaa haalaaji di 6e annanaa. Gam majjum o yidi wittinoygo hakkillooji himþe 6en dow Yeesu Almasiihu, mo hoolaare maþþe woni dow mum, ko 6e tooree. Almasiihu e hoore mum tooraama, amma o yowanii hoore makko Alla kiitotoodo e goonjaaku.

De Piyer du'oto, e maanta Alla, o siwtoriim himþe 6en no Alla hisiniri dum, e no o hokkiri 6e tammuwe goonjaare diga e maayde e pintol Biððo makko Yeesu Almasiihu. Piyer tabbitinanii 6e no munyal maþþe e tinnaare maþþe dow Almasiihu wadataa baanji.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje 1.1-2
2. Tammuwe goonjaare 1.3-12
3. Jogaago hoore mum der laaþal 1.13-2.3
4. Hayre yonkinteeere e himþe seniïþe 2.4-10
5. Goonki gollantooþe Alla 2.11-25
6. Joonne der teegal 3.1-7
7. Tooraago gam goonjaaku 3.8-4.19
8. Hiinnaago baali Alla 5.1-11
9. Cannooje 5.12-14

Sannoore

¹ Min Piyer lilaado Yeesu Almasiihu winnani on, onon 6e Alla suþi laatiþe hoþþe e sankitti der leyde dee fo: Pontus e Galaatiya

e Kapadosiya e Asiya e Bitiniya. ² Alla Baaba suþii on hande no o resirnoo, o seni on e Ruuhu makko, gam döwtanodon Yeesu Almasiihu, mo yiÿam mum laaþini on. Alla duudinana on moyyere e jam!

Tammuwe goonjaare

³ En jettee Alla, Baaba Joomiraawo men Yeesu Almasiihu, dimitorido en e endam mum mawdam. E pintol Yeesu Almasiihu diga maayþe, o hokkiri en tammuwe goonjaare. ⁴ Een goodi tammuwe heþugo donju 6u nyolataa, 6u biisataako, 6u daylataa bo. Kanju Alla resan on dow kammu. ⁵ O reenirii on e baawde makko gam on goondinii mo. O reenii on gam o hokka on kisidam ciriyiidam hollitaago der wakkati cakitiiki.

⁶ Oon ceyorii dum, baa no jooni doole tooraaji feere feere e tampina on der wakkati sedda. ⁷ Tooraaji din nun foonnata goondinki mon. Hande no kanjeeri ni tabitintaako lootirtee der yiite, hande non goondinki mon 6uruki kanjeeri saman faa to woðði, foonnirtee, ki heþan maanteego, e teddujal, e manju, nyaanne Yeesu Almasiihu suppitytoo. ⁸ Yeesu on, baa no on ji'ay mo, oon jidi mo, baa no on ji'ataa mo jooni, e nun oon goondini mo. Dum hebbinii gerde moodon seyo 6o teddujal, 6uruno bataneego. ⁹ On keþan riiba goondinki mon, kan woni kisidam yonkijji mon.

¹⁰ Annabiþe wadii annabaaku dow moyyere ne desanadon, 6e dartii, 6e biditii gam faamugo haala kisidam dam. ¹¹ Ruuhu Almasiihu gondo der maþþe, hollii 6e dum diga wakkati majjum waray, o sappake 6e tooraaji Almasiihu, e teddujal di 6jal wadata. Annabiþe 6en dartii faamugo dey dum wadata, e no dum wadirta. ¹² Alla hollii 6e no habaruujii di 6e baajotoo, ko'e maþþe bane 6e baajantoo, amma onon 6e baajantoo. Jooni, waajotooþe linjila 6en yottinii on habaru diga e baawde Ruuhu Cenido, yiþudo dow kammu. Malaykaabe e hoore mum bo dartii faamugo dum no woðði.

Jogaago hoore mum der laaþal

¹³ Gam majjum accee hakkillo mon e fini, jogee ko'e mon, jowee tammuwe moodon fu dow moyyere ne Alla hokkata on nyaanne Yeesu Almasiihu suppitytoo. ¹⁴ Laatee hande sukaþe döwtiþe, to on tokkee suunooji mon di gonnodon der muudum wakkati on annaano Almasiihu. ¹⁵ Amma laatee seniïþe der yaadu mon fu, hande no Alla noddudo on oo Cenido, ¹⁶ gam Alla wi'i der dewtere: «Laatee seniïþe gam min mii Cenido».

* 1:16 Farillaaji Leewinkeeþe 19.2.

¹⁷ Der du'aaje mon, oon nodda Alla «Baaba» mon, kanko woni kiiotoodo moy fu deydey gadu muudum, o suttontirtaa himbe, gam majjum nyaamee goonki moodon der duuniyaaru do e kulol Alla. ¹⁸ Oon anni on cooditaama diga e goonki baanjahi ki donunodon diga e kaakiraabe moodon. On cooditiraaka e huune ko heennyata, hande cardi maa bo kanjeeeri. ¹⁹ On cooditiraama e yiyyam Almasiihu teedudam, Almasiihu nandudo e jawgiiri ni walaa elande, ni walaa tuuni. ²⁰ Alla subii mo diga duuniyaaru tagaaka, amma o hollitii mo der jaamanuuji cakitiisi gam moodon. ²¹ Diga e makko goondinon Alla, pintido mo diga e maayde, hokki mo teedunjai, gam goondinki mon e tammuwe mon fu daroo dow Alla.

²² Jooni no downtanidon goonja, on cenii ko'e moodon, on jidii banniraabe e yidde ne walaa munaafitaare. Gam majjum, jidontiree e yidde goonjaare, e ferde mon fu. ²³ On dimitaabe de difawre, hinaa e awdi nyoloori, amma e awdi ni nyolataa, e haala Alla yonkinteha, tabitiika. ²⁴ E winnaa: «Bii-Adama e nandi hande fudo, Teedunjai maabbe nandi hande pinni fudo, to fudo yoori pinni mum saaman, ²⁵ amma haala Joomiraawo tabitinto faa abada». Kanka woni linjiila ka baajadon

2

¹ Gam majjum boppee ko boni fu, hande jamma, fewre, munaafitaare, nawniraagu, e nyore, ² hande no sukahon keccon yidiri kosam dam jillontiraaka, nun haani onon bo jidiron haala Alla, gam mawnon der makka, kison. ³ Hande no Binni Ceniini wi'i: «On mettii no Joomiraawo weliri».

Hayre yonkinteere e himbe seniibe

⁴ Battee Joomiraawo, laatiido hayre yonkinteere, ne himbe woppi, goodune saman, ne Alla subii. ⁵ Onon bo, on laati nun hande kaaye de yonki, garee mahiredon suudu ruuhunkewol, gam laatodon waalde limaamiibe seniibe, yaaranooбе Alla sadakaaji ruuhunkeejii di o jaabata diga e Yeesu Almasiihu. ⁶ Gam e winnaa der dewtere:

«Mi yowan dow Siyoona hayre gooraare, suuaane, ne saman.

Goondindo ne fu sentintaake.»

⁷ Onon goondinbe, hayre nee e woodi teedunjai dow moodon, amma dow bee do goondinay, Dewtere wi'i dow maabbe:

«Hayre ne mahoobe woppi

Kayre laatiid burune fattugo der gooraare suudu,

⁸ Kayre ferginta himbe, kayre bo doyyata 6e»

Saliibe goondingo haala kan, fergoto dow mayre, kanjam Alla resani 6e.

⁹ Amma onon, on laati nun lenyol cubaanjol, on limaamiibe gollantooбе Laamiiido, on himbe lenyol ceniijol, on himbe 6e o suubani hoore makko, gam baajodon haala golle makko geete. Kanko woni noddudo on, wurtini on der niwre, yaari on der jaygol mum kayniijol. ¹⁰ Aran, on laataakino himbe Alla, amma jooni on laataake himbe makko, on kefayno endam makko, amma jooni on kebii dam.

Goonki gollantooбе Alla

¹¹ Banniraabe am yidaabe, on laati nun hobbe e jananbe. Gam majjum mii eela on, boddodee jidaali bannu dartooji halka yonkiji moodon. ¹² Accee joonne moodon e woodi yeeso himbe 6e goondinay, gam baa to 6e gaccake on, e wi'ugo on, on hallube, 6e ji'a golle moodon boodude, 6e teedina Alla nyaanne o hollitanii 6e.

¹³ Gam sabbu Joomiraawo, downtanee mawbe fu, downtanee laamiido leydi bo, gam kanko furi 6e. ¹⁴ Dowtanee mawbe genni bo, gam kambe laatii lilaabe makko, gam 6e pooda noppa wadoobe ko halli, 6e jetta wadoobe ko woodi. ¹⁵ Gam ko Alla yidi woni, gadon ko woodi, muubiron kunnude himbe batoobe ko 6e annaa. ¹⁶ Laatee rindinaabe, to on coomee ko halli der dimaaku moodon, gonee hande maccube Alla. ¹⁷ Teddinee himbe fu, jidhee banniraabe goondinbe, kulee Alla, teedinee laamiido.

Yemmingo Almasiihu

¹⁸ Onon jaggiibe, downtanee joomiraabe moodon, hinaa yeeddube e digguube tan, amma e saduube fu. ¹⁹ To on munyanii tooraaji di kaanda hebugo on, gam daliila Alla, on gadii ko woodi. ²⁰ To on munyanii piide de piyetedon gam on gadii ko woodaa, toy teedunjai mon woni? Amma to on munyanii tooraaji di keboton gam sabbu gadu mon geetu, edum fottani Alla, ²¹ gam kanjam Alla noddani on, Almasiihu e hoore mum toorake, gam moodon bo o toorii. O hollii on laawol gam tokkon koyde makko. ²² Dadey o waday hakke, goddo meeday ko nani fewre der hunnuko makko. ²³ No 6e jennata mo, o yennitaaki 6e, de 6e kollata mo bone, o watataki 6e. Amma o yowanii hoore makko Alla, kiiotoodo e goonjaaku ²⁴ Almasiihu roonake hakkeejii meeden dow bannu mum dow leggal palaaanjai, gam laatoden maayube wecco hakke, amma laatoden foofooibe der ko foonniti. On joofake sabbu looci di o fiyaa. ²⁵ Gam on laatino nun hande baali

◊ 1:25 Esaaya 40.68. ◊ 2:3 Jabuura 34.9.

majjudi, amma jooni on bittoy to duroowo, deenoowo yonkiji moodon.

3

Joonne der teegal

¹ Onon rewbe bo, moy moodon fu dwtanoo gorko muudum. Gam to wobbe maabbe goondinay haala Alla, jikku mon waawa ko wayliti 6e, baa to on batay woliine.² Gam be ji'an ko gadoton no laabiri, e no teddinirton Alla.³ To on dartee njari ki yaasi, diga e moordi, dum bo kanjeeri, maa bo gineejii njariidi.⁴ Accee njari moodon yiwa diga der ferde, njari ki heennyataa, kan woni hakkillo diggunjo, e deyyuuno, kanjum laatii ko teddi yeeso Alla.⁵ Hande nun rewbe seniibe be diga den, yowubé tammuwe mum dow Alla, woodiniri ko'e mum. Bee dwtanii worbe maabbe.⁶ Nun Saratu dwtoranii Iburahiima, faa o noddi mo joomiraawo. Onon woni 6ibbe makko, to on gadfi ko woodi, laatoo on kulay godfum.

⁷ Onon worbe bo, joododee moy mon fu e debbo mum, der gondal pottujal. Annitee no rewbe hewtay worbe semme. Teddinee 6e, gam kambe bo se donidan e mon, yonki ki Alla hokkata der moyyere mum, heba to godfum hadfu du'aaje mon.

Tooraago gam goonyaku

⁸ Baawo majjum, on fu laatee woodube miilo wooto, jurmontiree, jidontiree hande mawniraabe e miiraabe, endontiree, leesinee ko'e mon.⁹ To goddo wadafii on ko woodaa, to on battee mo, jennudo on bo to on jennitee dum: Amma barkidinnee joomum, kanjum Alla noddani on gam donon barke.¹⁰ Hande no Binni Ceniini wi'i:

«Jiddo wuuru gournam geetam, yi'a nyalaade geete,
sey waawa denjal mum dow ko halli, hun-nuko mum acca batugo pewe.

¹¹ O acca ko halli, o wada ko woodi,
o darta jam e semme makko fu.

¹² Gam Joomiraawo e hakkilani foonnitiiibe,
oo nana du'aaje maabbe.

Amma oo hokka wadoobe ko halli 6aawo.»

¹³ Moy toorata on to oon tinnii wadugo ko woodi!¹⁴ Amma baa to on tooraama gam wadugo ko foonnitii, on barkidinaabe. To on kulee himbe, to on accee hakkillooji moodon ji6oo!¹⁵ Teddinee Almasihu Joomiraawo der berde moodon. Wakkati fu ciriyee toontaago yamu6o on dalila tammuwe moodon.¹⁶ Amma toontee 6e e diggere, e hakkillo fukkiijo. Goodee miiloji berde laabudi, den gaccotoobe on, e yenna on, gam joonne moodon woodune der kawtal mon e Almasihu senta.¹⁷ Tooreego dow wadugo ko woodi

to nun Alla yidiri, e buri tooreego dow wadugo ko halli.¹⁸ Gam Almasihu e hoore mum maayi de woore, sabbu hakkeeji 6ibbe Aadama. Kanko poonniido, o maayanii en enen woofube gam o yaara en to Alla. Himbe warii mo, amma Ruuhu Ceniido fintinii mo.¹⁹ E Ruuhu on Yeesu yahi waaajoroy baa e yonkiji maabbaadi der kasu.²⁰ Kanji woni ruuhuji himbe be dwtanaakino Alla der jaamanu Nuuhu, baa no o munyanii 6e. De Nuuhu sebunoo laana diyam mum, himbe sedda tan naati ja, kambe jeetato dadi diyam dam.²¹ Diyam dam laati nun misaalua batisi kisinan on dum jooni, hinaa batisi moytoojum tuuni 6annu, amma haabbingo e Alla alkawal e berde laabude nun, diga e pintol Yeesu Almasihu.²² Kanko, o eencii dow kammu, oo joodi nyaamo Alla. Malaykaabe e mawbe, e woodube baawde fu, e dwtanii mo.

4

Goonki kesi

¹ Almasihu yarii bone der 6annu muudum, onon bo goodee iri miiloji din. Jarudo bone der 6annu muudum seedi e hakke.² Diga jooni faa balde moodon koriide der duuniyaaru, sey goniron hande no Alla yidiri, ceedon e suunoji 6annu.

³ Goonki mon ki nyaamunodon naane, gadufon hande heefere, ki heyi, on gonakeno der hallumaru, e suunoji e jarde bagi, e fijooji kalludi, e jaamanuuji jarde bagi, caafudon tooruuje karmude.

⁴ No calidon hawtugo e maabbe der fijooji kalludi, kanjum haaynii be jooni, go bee biisa inde mon.⁵ Amma be daroyto yeeso Alla, ciriyiido hitaago wuuru6e e maaybe, be toontoto mo.⁶ Kanjum wadi maaybe bo waajaa linjiila, be kiitaa dow ko be gadi, hande no himbe fu hiitortee der 6annu, heba be buurda e Alla der ruuhu.

⁷ Huune fu badake heennyugo, gam majjum gadee hakkillo, jogee ko'e mon gam gadon du'aaje.⁸ Ko buri fu, jidontiree e yidde hebbune, gam yidde e yaafuu hakkeeji duuddi⁹. Beernontiree hakkune mon, hinaa e dumbitaago.

¹⁰ Baamoy mon he6ii dokkal Alla. Golliree jal gam nafon wobbe. Hande nun kollitirton oon gollira dokke moyyere feere feereeye de Alla hokki on.¹¹ Baajotoodo fu, sey waajoo haala Alla. Jaggotoodo bo, jaggo6e e semme ne Alla hokki dum, gam der huune ko gadoton fu, teddinon Alla diga e Yeesu Almasihu, mo teddunjal e baawde wonani faa abada! Aami

Yarugo bone gam Almasihu

¹² Banniraabe am yidaabe, to on accee tooraaji buludi kebandi on gam foonnugo

on haaynoo on, hande huune kodum.
 13 Amma to oon kawti e Almasiihu der toora mum, ceyee oon belbelta boodum to teddujal makko suppityoke. ¹⁴ To on jennaama gam inne Almasiihu, barke laatanto on, gam Ruuhu teddudo, laatiido Ruuhu Alla e wondi e moodon. ¹⁵ To goddo e moodon yaru bone gam oo laati baroowo himbe, dum bo gam emo laatii gujjo, maa bo gadoowo ko halli, to dum bo dow naatugo haala ka yaalay dum. ¹⁶ Amma to o tooraama gam oo tokkii Almasiihu, to o sentir dum, o yetta Alla gam oo noddee goondindo Almasiihu.

¹⁷ Gam wakkati kiita faanake, Alla fuddirän hiitaago himbe muudum, to ka fuddirii en enen, noy dum laatantoo himbe 6e jaay linjiila Alla? ¹⁸ Binni Ceniini wi'i: «To poonniitiido hisiri no boni, ume laatantoo kalludo e gadoowo hakke?» ¹⁹ Gam dum don fu, tooreteebe no Alla yidiri, yowa yonkiji mum dow Alla tagoowo, koolaado, 6e tokka wadugo ko woodi.

5

Huinnaago baali Alla

¹ Jooni emii badda dottiibe eklesiya wonbe caka mon, gam min bo mii dottiijo hande ma66e. Mi seedake tooraaji Almasiihu, mi wonoto der teddujal 6ol o hollitoysi. ² Duree himbe Alla 6e jowanadon. To on gadee dum e doole, amma e ferde goote, hande no Alla yidiri, to on duree 6e gam he6ugo joddi kalluni, amma gam oon jidi dum puy. ³ To on kollee himbe 6e Alla yowani on semme, amma laatanee 6e misaalu. ⁴ To Duroovo mawdo yottake, on meelete metalol teddujal 6ol hiiddataa.

⁵ Onon gojankee6e dowtanee dottiibe. On fu, bornee yakkinaare hande togoore hakkune mon, gam e winnaa der Dewtere Ceniine: «Alla e habida mawnitiibe, amma 6uytub6e ko'e mum oo hokka 6e moyyere makko.» ⁶ Gam majjum 6uytee ko'e mon yeeso Alla mo semme, hefa o mawnina on to wakkati yottake. ⁷ Doontiree sugullaaji moodon fu dow makko, gam emo hakkilani on.

⁸ Kakkilee, oon deeni! Gam ganyo moodon Iibiliisa e yiilito hande jaggere kal6oore, dartoore mo ne yakkata. ⁹ Ka6idee e makko, tiidee der goondinki, gam oon anni banniraabe moodon sankitiibe der duuniyaaru nu, e woodi iri tooraaji dii kanun bo. ¹⁰ Amma to on jarii bone der wakkati sedda, Alla mo moyyere nodduso on gam naaton der teddujal mum tabitiijal e Almasiihu, kanko o tiidinan on, o semmidina on, o hebbina on, o darna on. ¹¹ Baawde wonana mo faa abada! Aami.

Cannoje

¹² Silaasi banniraawo men koolaado walii am winnango on dereyel pettel 6el, gam tiidingo on e seedanaago on no habaru moyyere Alla ne daridon dow mum laati nun goorja.

¹³ Eklesiya gonuka Babiila ka Alla su6i sannii on. Marku 6iyam bo e sanna on.

¹⁴ Cannontiree cannoje de yidde. Jam wona dow moodon onon hawtu6e der Almasiihu.

Derewol Piyer Didabtol

Haala Puddärka

Binnudo derewol nol do innii hoore mum Simon Piyer, lilaado Yeesu Almasiihu.

O laatake seedeego ji'udo no yeeso Yeesu waylitorii, o nanii bo daane Alla yiwune diga dow. O siwtorii no Yeesu wadii annabaaku do maayde makko, kanko Piyer.

Piyer batay 6e o winnani, o batay bo to o woni o winniri derewol nol. Amma goondinbe Yeesu hande makko o winnani. Dum nandi bo hande Piyer winnii derewol nol der goonki mum sakiitinehi. O batanii ekkitinol makko nol o jannjinnoo. O batanii bo jannjinoobe fewrekuube waroobe gam biisa ko o ekkitini.

Ko derewol nol tiiti woni, finningo hakkillo 6e o winnani faa 6e ciwtora ko o jannini 6e. Der derewol nol, Piyer hollii kiita desaniika jannjinoobe pewe, o batanii bo munyal Alla mo yidaa baa gooto halka, amma himbe fu wittaa to makko, tuuba. O heennyitirii derewol makko e waggingo wuuroobe ko Dewtere bati.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje, 1.1-2
2. Noddoore goondinbe, 1.3-21
3. Ekkitinooibe fewrekuube, 2.1-22
4. Wittoyki Yeesu Almasiihu, 3.1-16
5. Haalaaji caktiidi, 3.17-18

Sannoore

¹ Derewol nol yiwi e am min Simon Piyer. Mii laatii jaggiido lilaado Yeesu Almasiihu. Mi sannii on, onon hebiube goondinki geeti hande ki amen, gam sabbu foonnaare Alla men, tawaane der Yeesu Almasiihu, kisinoowo. ² Alla duudinana on moyyere e jam gam oon anni mo, kanko e Joomiraawo meeden Yeesu.

Hulugo Alla

³ Baawde Alla hokkii en huune fu ko haanani en buuriren, e no haani goniren e kulol Alla. Baawde den wallii en annugo Alla noddudo en kawten der teddujal mum, e geetaaku mum. ⁴ Diga e baawde den kebuden moyyereeji mawdi, teddudi, di gadanaden alkawal mum. O wadii dum gam kawton e makko, nandon mo, gam dadon suunooji duuniyaaru kalkooji. ⁵ Gam huune dum, tinnee, beydee dow goondinki moodon geetaaku, dow geetaaku, annal, ⁶ dow annal, nantaare, dow nantaare, tinaare, dow tinaare, kulol Alla, ⁷ dow kulol Alla, banniraagu, dow banniraagu, yidde. ⁸ To huune dum fu oon jogii dum no woodi,

ko e dum beydo der moodon, dum wal-lan on beydaago yeeso yeeso der annugo moodon Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ⁹ Neddo mo huune dum jacci, laati nun bumdo, o yi'ataa, gam o yeggitii no Alla laafini mo diga e hakkeejii makko jawtuufi.

¹⁰ Gam majjum banniaraabe am, tinnee no baawirdon fu, gam tabbititon noddore ne Alla noddi on, e cubol nol o subi on. Gam to on gadii dum on janataa der ko halli abada! ¹¹ Hande non Alla ma66itiranta on mammam dammugal Laamaare tabitiine, ne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu kisinoowo en.

¹² Kanjum acci wakkati fu mii siwtora on huune dum, baa no oon anni dum, heba cemmidon der goona ka jaafudon. ¹³ Mii mili, edum foonnitii, mi finnina hakkillooji moodon faa ciwtoron dum to emii wuuri. ¹⁴ Gam mii anni mi booyataa e duuniyaaru do kade, hande no Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu anninirinmi dum.

¹⁵ Amma mi wadan ko baawumi fu, gam to mi yawti, baawon ko siwtori kujje dee wakkati fu.

Teddugal Almasiihu

¹⁶ E haalaaji di himbe tafi bane men anniniri on wittoygo Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu e baawde, amma men ceedike e gite amen manju makko! ¹⁷ Alla Baaba hokkii mo teddugal wakkati daane ne teddugal seedanii mo wi'i: «Oo do nun laatti Biyam jidaado, mo belirmi 6erne.» ¹⁸ Menen e ko'e amen men nanii daane nen diga dow kammu, gam emen gondunoo e makko dow waanne seniine.

¹⁹ Dum don fu beydanii men tabbitingo ko annabiibe batuno. On gadii ko woodi no gattudon hakkillooji moodon dow makka, gam haala ma66e e nandi hande fitilleel jalboowel der nivre, e hande hoodere fajiri* jalboore der ferde moodon faa de fajiri wadi, ²⁰ Aran, annitee no walaa baawooowo ko faamini ko winnaa der dewte annabiibe e annal hoore mum. ²¹ Hande non, walaa mo meedi ko hebi haala annabaaku e sago hoore mum, amma Ruuhu Ceniido nun waadata himbe e bata haala Alla.

2

Jannjinoobe fewrekuube

¹ Hande no annabiibe fewrekuube wonirno caka Isira'iilaabe, non bo jannjinoobe fewrekuube wonortoo caka moodon. Be naannan janjinol fewreku-wol, kalkoo-wol, caka mon. Be jeddan Joomiraawo cooditiido 6e. Hande non 6e poodiranta ko'e ma66e halkere yaawune. ² Himbe duubbe tokkan laabi ma66e kalludi,

* ^{1:19} Hoodere fajiri woni Almasiihu, jaynoowo der ferde goondinbe dum. Daaru dewtere Kollitinki 22.16

sabbu maăbe, himbe batanan laawol goonja kalluka. ³ Suunooji maăbe waddanan 6e batugo haalaaji fewrekuuji gam 6e jammoo on, amma 6e doyyaamaa kiita diga dum booyii, halkere e nyufanoo 6e.

⁴ Baa malaykaabe wadunoobe hakke, Alla accay dum, o haăbi 6e e callalluuji, o faddi der niwre jahannama, faa nyalaane dargal. ⁵ Alla accay duuniyaaru naane, amma o halkii yeddube Alla e ilam tufaana, sey Nuuhu baajotoodo foonnaataare Alla, e himbe jeedido woobee hisi. ⁶ Alla accay ci'e Sodoma e Gomora, o hiitake, o halki de e yiite faa de laatii dooni, gam dum laatanoo yeddoobe Alla fu misaalu. ⁷ O dačinii Luudu, neddo poonniido, mo berne mum biisii puy sabbu baadiiji himbe bonbe. ⁸ Neddo poonniido joodiido caka maăbe on, berne mum laabune naawi dow ko yi'ata, e ko nanata nyalaane fu, sabbu baadiiji bondi di himbe hallube wadata.

⁹ Edum Holla en no Joomiraawo e anni no reenirta downtantooibe dum der tooraaji mum. Oo anni bo no o resirta himbe hallube gam 6e kiitee nyaanne dargal, ¹⁰ accu du tokkuube suunooji galli mum, e wada jidaadi yonki mum, ko e yawii baawde Joomiraawo.

Janninoobe fewrekuuße 6en berde mum e yoori, bee goodi manju hoore, bee bata kalluka dow tedduube wonbe dow kammu. ¹¹ Nani bo, baa malaykaabe bee do guri 6e semme e baawde, batataa kalluka dow maăbe yeeso Joomiraawo. ¹² Amma himbe 6en e laatii hande bisaaji di galaa hakkillo, tagaadi gam nannjee, waree. Bee bata kalluka dow ko 6e annaa, gam majjum 6e kalkiran hande no bisaaji halkirta. ¹³ Be duggan riiba golle maăbe kallude. Bee ceyoroor waadugo ko woodaa caka nyalooma. Bee laatii cöbube e nyiddube. To be joodike gam 6e nyaamda e moodon der juulde, bee ceyoroo jammaago on. ¹⁴ Gite maăbe sawtataa daarugo rewbe e suuno, 6e comataa wadugo hakke, bee pooda 6e goondinki mum walaa semme der pitti maăbe. Berde maăbe e hebbi suuno kebal, bone laatanto 6e. ¹⁵ Be accii laawol poortijol, 6e majjii, 6e tokki laawol Balaama, jidudo heba ceede diga waadugo kalludum. ¹⁶ O felaama gam boofol makko. Babba makko muuma batii e daane neddo, hadi mo waadugo golle haanjare makko.

¹⁷ Janninoobe fewrekuuße 6en laati nun hande bulli di galaa diyam, e duule de hennu semmentewol soggata, niwre burne niibugo nun Alla resani 6e. ¹⁸ Bee bata haalaaji mawnitiidi, di galaa hoore. Bee yoyra himbe e haalaaji suuno 6annu. Himbe 6en wurtikeno dum booyay diga majjube. ¹⁹ Bee kaăbana 6e alkawal no 6e dindan, amma kambe e ko'e maăbe bee laatii

maccube suunooji kalludi. Gam moy fu laati nun maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Wurtiibe e huune cođudum dum duuniyaaru, go 6e anniti Joomiraawo e Kisinoowo men Yeesu Almasihu, den ko 6e bittiti der majji kade faa di jaalii 6e, heennyitirde maăbe buran fuddoode jaasugo. ²¹ To 6e annitingo laawol foonnaataare, dum burananno 6e, e annitingo nol, witta totta umuroore ceniine ne 6e kokkaa 6aawo. ²² Ko tawi 6e e tabbitina haala ballool nol do: «Rawaanu wittii e nyaamito tuure mum.» E wi'ee bo kade: «Afaaru lootaanu wittii e talloo der loope.»

3

*Wittooyo Joomiraawo meeden Yeesu
(Matiye 24.37-38; 2 Tesalonika 1.7-10;
Yahuuda 17-23)*

¹ Banniraabe am yidaabe, derewol nol do nun laatii didabol nol binnammi on. Der dereeji didi dii fu, mii yidi finningo hakkillooji moodon gam wallugo on miilon no woodiri, ciwton ko ekkitinodon. ² Ciwtoree haalaaji di annabiibe seniibe batunoo diga ko booyi, e umuroore Joomiraawo meeden kisinoowo, ne lilaabe mon annini on. ³ Aran, annitee dum do: Der nyalaade cakitiide, himbe jaancoobe, tokkuube jidaadi yonki mum waran. Be jaancan on, ⁴ 6e bi'a: «O haăbi alkawru o wittaan, toy mo? Diga ko kaakiraabe meeden maayi walaa ko waylitii, no dum latinoor diga fuddoode duuniyaaru, non dum laatii faa jooni.» ⁵ Be jeggitii e yidde maăbe no diga ko booyi, Alla tagi kammu e leydi e haala muudum. O wi'i leydi wurtoo diga diyam, go o tagiri ni e diyam, ⁶ e diyam gootam dam kade, duuniyaaru halkira e ilam tufaana. ⁷ E haala makko goota kan, o jogorii kammu e leydi, dum ji'eten jooni faa nyalaane dargal yottoo, o halka dum der yiite e yeddube Alla.

⁸ Banniraabe am yidaabe, to on jeggitie no to Joomiraawo, nyalaane woore e wa'i hande duubi ujuneere, duubi ujuneere bo e wa'i hande nyalaane woore. ⁹ Joomiraawo booyataa go hebbina alkawru mum, hande no woobee miili, o munyan on nun tan, gam o yidaa baa gooto halka. Ko o yidi nun, himbe fu wittaa to makko tuuba.

¹⁰ Nyalaane Joomiraawo waran hande guijo. Nyalaane nen, kammu majjitan e rimmo manjo. Ko woni dow kammu fu halkete e yiite. Leydi e golle gadaade dow mayri fu, hiilete. ¹¹ To huune fu halkete hande non, sey annon no nyaamirton goonki mon der laabal, oon kuliri Alla! ¹² Onon hedibe nyalaane Alla wara, gadee no ne warirta law! Nyaanne mum kammu halkan, huune ko woni dow kammu fu

taayan e yiite. ¹³ Amma enen, een kedii hande no Alla ha66irani en alkawru, kammu keso e leydi keyri, to foonnaare tawetee.

¹⁴ Gam majcum, onon banniraabe am yidaafe, tinnee laatodon 6e galaa gacce, e tuuni yeeso Alla. Goodee jam der kawtal mon e makko, oon kedorii nyalaane nen. ¹⁵ Paamee no munyal Joomiraawo meeden ma66itanii on laawol kisidam. Kanka banniraawo meeden Pol, jidaado, winnani on der dereeji mum hande no Alla hokkiri mo hakkillo majcum. ¹⁶ Non o winniri dum der dereeji makko fu. Der majji e woodi nokkuuje godde to sad i faamugo, himbe 6e annaa goddum, e 6e bennay der goondinki e waylita miilooji makko, hande non 6e gadata e nokkuuje godde der Dewtere Cenine. Be gaddanan ko'e ma66e halkere.

¹⁷ Amma onon banniraabe yidaafe, on kebii seedineego, to non kakkilee to himbe yeddu6e Alla majina on, sottina on diga darande mon. ¹⁸ Mawnee der moyyere e annugo Joomiraawo meeden Yeesu Almasihu kisinoowo en! Teddujal laatanoo mo diga jooni faa abada! Aami!

Derewol Yuhaana Aranol

Haala Puddirkä

Yuhaana lilaado Yeesu nun winni dereeji tati tokkontirdi noddiraadi inne mum, 6e bi'i, kanko nun bo winni linjiila Yuhaana e derewol kollitinki. Der derewol makko aranol, annaaka deydey bēy nun o winnani, amma dum laabī no goondinē 6e ekkitinoje fewrekuuje toorata nun o tiiti. Ekkitinoje fewwoōe, sankitoobē ekkitinoje fewrekuuje den Yuhaana noddi waybe Almasiihu. Bee ekkitina no Almasiihu laataaki neddo e goona, hakke fillataa goondindo der kawtal mum e Alla, 6e paalaaka bo e joonne der laađal.

Huune fidī nun Yuhaana riwi der derewol mum:

¹ Tiidingo janjoobe derewol jol, 6e gona der kawtal pottuŋal e Alla, e Bidđo mum Yeesu Almasiihu, dum yi'ee bo der yidde goonaare hakkune mađbe.

² Hađidingo e ekkitinoje fewrekuuje.

Yuhaana e eela goondinē 6e gona der jayŋol, gam Alla laati nun jayŋol. Der derewol jol, Yuhaana e yidī goondinē tabbitina no 6ee goodi yonki tabitiiki, 6ee kawti bo e Alla. O hollitii der binni makko no goondindo geeto annitirtee. Kan woni hoolaago no Almasiihu laatake nedđo, e dowtanaago oodaaji Alla, e yidugo banniraabe.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala yonkinteha 1.1-4
2. Niwre e jayŋol 1.5-2.29
3. Biđbe Alla e biđbe Seydan 3.1-24
4. Ruuhu goona e ruuhu fewre. 4.1-6
5. Ko yidde wadata 4.7-21
6. Goondinki jaalotooki 5.1-21

Haala kayonki

¹ Emen binnana on haala nedđo gom gonudo*. Men nanii daane makko, men ji'ii mo e gite amen, men daarii mo, men meemi mo e juude amen. Kanko woni haala kokkoowa himbe yonki. ² Yonki kin holli-tama, men ji'ii ki, emen ceedanoo ki. Emen baajoo on haala yonki tabitiiki gonunooki to Alla Baaba, kanči men kollitaa. ³ Ko men ji'i, e ko men nani, kan men batata on onon bo, gam laatodon gootum e amen hande no laatoriden gootum e Baaba e Bidđo mum Yeesu Almasiihu. ⁴ Kanka men binnanta on, gam belđum berne meeden hebba.

Alla laati nun jayŋol

⁵ Habaru ko men nani e Yeesu Almasiihu, kan men batata on haala mum, Alla laati nun jayŋol, niwre walaa e makko. ⁶ To

en bi'i een laatii gootum e makko, ko een tawaa der niwre, en pewii, goonja walaa der gadu meeden. ⁷ Amma to een jaha der jayŋol hande no kanko e hoore makko o wonori der jayŋol, den kan een laatii gootum hakkune meeden, kade bo yiyyam Bidđo makko Yeesu e laabīna en diga hakkeeji men fu.

⁸ To en bi'i en galaa hakke, en pewanii ko'e men, goonja walaa e meeden. ⁹ Amma to en tuubanii Alla hakke meeden, o yaafoto en, o laabīna en e tuuni fu. Gam kanko, o kooliniido, o poonniitido. ¹⁰ To en bi'i en gaday hakke, en laatinii Alla pewoowo, haala makko bo walaa der meeden.

2

Almasiihu nun laatii balloovo meeden

¹ Onon sukaabe am, mi winnanii on dum, gam to on gadee hakke. Amma to godđo moodon wadii hakke, een goodi balloovo to Baaba, kanko woni Yeesu Almasiihu, poonniitido. ² Kanko, o sakki yonki makko gam hakkeeji meeden yaafee, hakkeeji meeden tan bane, amma hakkeeji himbe duuniyaaru fu.

³ Ko hollitinta no een anni Alla woni, dowtanaago oodaaji makko. ⁴ Bi'udo «emi anni mo,» go dowtanaaki oodaaji makko, jooomum laati nun pewoowo, goonja walaa der jooomum. ⁵ Amma dowtaniido haala Alla e goona, yidde Alla hebbii dow jooomum. Nunnun annitirten een kawti e makko. ⁶ Bi'udo e hawti e makko, e haani wonoo hande no Almasiihu wonirnoo.

Ooda kesa

⁷ Banniraabe am yidaabe, ko binnanmi on hinaa ooda kesa*, ooda booyuka nun, ka nanudon diga fuddoode. ⁸ E nun fu ooda kesa nun binnanmi on, goonja makka hollitake der Almasiihu, ka hollitake der moodon bo. Gam niwre e yawta, jayŋol goonjawol fuddii yaynugo.

⁹ Miludo na'on der jayŋol, ko e wanyi banniraawo mum, faa hanne der niwre jooomum woni taw. ¹⁰ Jiddo banniraawo mum der jayŋol woni, godđum walaa ko ferginta mo. ¹¹ Amma banyudo banniraawo mum, der niwre woni, oo yaha der niwre, o annaa toy o yahata, gam niwre wuminii mo.

To on jidee kujje duuniyaaru

¹² Sukaabe am, mii winnana on gam hakkeeji moodon yaafaama gam inne Yeesu.

¹³ Baabiraabe, mii winnana on gam oon anni gonudo diga fuddoode. Gojankeebe, mii winnana on gam on jaalake Kalludo.

¹⁴ Sukaabe am, mi winnanii on, gam oon anni Baaba. Baabiraabe, mi winnanii on, gam oon anni gonudo diga fuddoode.

* ^{1:1} Yeesu nun wi'aa Gonudo diga fuddoode. Linjiila Yuhaana 1.1-18 * ^{2:7} Ooda kan nun laatii yidontirgo.

Gojankeebe, mi winnanii on gam oon goodii semme, haala Alla bo e semmidi der moodon, kade bo on jaalake Kalludo.

¹⁵ To on jidee duuniyaaru e ko woni e mayru fu. Gam jiddo kujje duuniyaaru, yidde Baaba walaa e mum. ¹⁶ Gam huune ko woni e duuniyaaru, hande jon ko neddo suunete, e ko gite yi'ata, suunee, e jawdi ni o mawnitorto, kujje de fu yiway e Baaba, e duuniyaaru de yiwi. ¹⁷ Duuniyaaru e suuno mum fu heennyen, amma gadoowo ko Alla yidi, taboto faa abada.

Ganyo Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, duuniyaaru badake heennyugo. On nanii ganyo Almasiihu waran, jooni du waybe Almasiihu duubbe yottake. Kanjum annitiren no wakatti badake. ¹⁹ Caka men be yiwi, amma e goona belaataaki be meeden. Gam to bee laatino be men, be gondanno e meeden. Amma be accii en gam dum hollita no be fu, be laataakin be meeden.

²⁰ Amma onon, Almasiihu hokkii on Ruuhu Ceniido, on fu oon anni goona. ²¹ Mi winnanay on gam on annaa goona. Amma gam oon anni ka. Oon anni bo fewre walaa der goona.

²² Den kan, moy woni pewoowo? Jeddudo Yeesu laati nun Almasiihu, Paabotoodo mo Alla liloy, kanko woni pewoowo, kanko woni ganyo Almasiihu, o yeddi Baaba e Biddo mum. ²³ Jeddudo Yeesu laati nun Biddo, walaa Baaba, jaabudo Biddo, e woodi Baaba bo.

²⁴ Onon kan haala ka nanudon diga fuddoode, tinnee jogee ka der berde moodon. To haala ka nanudon diga fuddoode tabitake der berde moodon, den kan, oon goodi kawtal e Biddo e Baaba. ²⁵ Almasiihu habbanii en alkawal, alkawal jal woni yonki tabitiiki.

²⁶ Mi winnanii on dum gam sabbu himbe yidube majjingoo on. ²⁷ Onon kan, no Ruuhu Ceniido mo Almasiihu hokki on e tabitii der moodon, on buakaaka janjiniedon. Gam Ruuhu janjinan on huune fu, o janjinan on goona, hinaa fewre. Den kan, kawtee e Almasiihu hande no Ruuhu janjiniri on.

²⁸ Jooni kan onon sukaabe am, tabitee der kawtal mon e Almasiihu, gam keben cuusal daraago yeeso makko nyaanne o suppitoy, heba daaden senteene nyalaane garki makko. ²⁹ No oon annii Alla laati nun goonaajo, annee bo mo gadu mum foornitii fu, laati nun biyyiko.

3

Bibbe Alla

¹ Daaree no Alla Baaba yidiri en, faa noddaden bibbe makko. Een bibbe makko e goona. Ko acci duuniyaaru annaa en woni

gam nu annaa mo. ² Yidaabe am, jooni en laatake bibbe Alla. Ko laatoytoden laasay taw. Amma een anni to Almasiihu wittoy holliti hoore mum, en nandan e makko, gam en jian mo hande no o wal'i. ³ Goodudo tammuwe nen dow Almasiihu, laabinan hoore mum hande no kanko Almasiihu o laatori laabudo.

⁴ Gadoowo hakke fu, yartake sariya Alla. Gam waafugo hakke laati nun yartaago sariya Alla. ⁵ Oon anni Almasiihu wari gam moytugo hakkeeji, kanko mo walaa hakke. ⁶ Kawtudo e makko fu waafataa hakke. Gadoowo hakke fu, yi'ay mo, annaa mo bo.

⁷ Sukaabe am, to on accee goddo maajjina on! Gadoowo ko goondi fu laati nun goonaajo, hande no Almasiihu laatori goonaajo. ⁸ Gadoowo hakke fu laati nun neddo Iibiliisa, gam Iibiliisa e waafa hakke diga fuddoode. Gam majjum Biddo Alla wari gam halka golle Iibiliisa.

⁹ Laatiido binnel Alla fu, wadataa hakke, gam awdi Alla na'on der makko. Joomum waawataa ko tokkii waafugo hakke, gam Alla laatti baaba makko. ¹⁰ Ko seennontirta bibbe Alla e bibbe Iibiliisa nani: mo waday ko goondi fu, neddo Alla bane. Mo yidaa banniraabe mum bo, laataaki mo Alla.

Enjidontiree hakkune men

¹¹ Habaru nanudon diga fuddoode nani: Jidontiree hakkune meeden. ¹² Haanay gaden hande no Kayilu wadi kanko laatiido mo Iibiliisa, o warii minnyiiko. Gam ume wadi o warii minnyiiko? O warii mo gam golle makko wooday, go de minnyiiko laattii goondude.

¹³ Banniraabe, to on kaydinee to himbe duuniyaaru wanyii on. ¹⁴ No een jidi banniraabe meeden, een anni en yartake maayde, en naatii der yonki. Mo yidaa banniraawo mum, der maayde woni. ¹⁵ Banyudo banniraawo mum fu, laati nun baroovo himbe. Oon anni walaa baroovo baa gooto woodi yonki tabitiiki der mum. ¹⁶ No annitiren ko woni yidde nun, Almasiihu hokkitiir yonki mum gam meeden. To nun enen bo, e haani kokkitiren yonkiiji meeden gam banniraabe men. ¹⁷ To jom jawdijio yi'ii banniraawo mum e talakidi, ko yurmaaki mo, noy yidde Alla waawirta ko woni e makko? ¹⁸ Sukaabe am, haanay yidde meeden laatoo e haala belka tan, sey ka laatoo e gadu goonjawu.

Daraago yeeso Alla

¹⁹ Kanjum hollata, en na'on der goona, en deyyitinan berde meeden yeeso Alla. ²⁰ To berde meeden gaccake en, Alla e buri berde meeden, emo anni huune fu. ²¹ Banniraabe am yidaabe, to berde meeden gaccaaki en, en daroto yeeso Alla e hoolaare. ²² O

hokkan en ko eeluden mo fu, gam en tokkii ooda makko, een gada ko fottani mo.²³ Ooda ka o hokki en woni, goondinen inne Yeesu Almasiihu, Biddo makko, kade bo jidontireen hakkune meeden hande no o yamiri en.²⁴ Downtaniido ooda Alla fu e hawti e Alla, Alla bo e hawti e joomum. Ruuhu mo o hokki en, kanju anninta en oo hawti e meeden.

4

Ruuhu goona e ruuhu fewre

¹ Banniraabe am yidaabe, to on goondinee wi'oobe e woodi Ruuhu Alla fu, amma biditee 6e, heba anniton naa to Alla 6e yiwi. Gam annabiibe fewoobe duu6be e sankitii der duuniyaaru. ² No annitirten goodudo Ruuhu Alla woni, to o seedake Yeesu Almasiihu warii, laatii neddo, oo don e woodi Ruuhu Alla. ³ Mo annitay kaa don dow Yeesu fu, woodaa Ruuhu Alla. Ruuhu nu o woodi yi'wii diga ganyo Almasiihu. On nani garki ganyo Almasiihu batanaama, o na'on ko der duuniyaaru.

⁴ Sukaabe am, onon on himbe Alla, on jaalake annabiibe fewoobe, gam Ruuhu gondo der moodon e buri gondo der duuniyaaru semme. ⁵ Kambe himbe duuniyaaru 6e laati. Gam majjum, 6e batata haalaaji duuniyaaru, himbe duuniyaaru bo e hettinanoo 6e. ⁶ Enen, een himbe Alla, annuudo Alla fu hettinanto en. Mo laataaki neddo Alla hettinantaako en. Nun ceennontirten Ruuhu goona e ruuhu fewre.

Alla laati nun yidde

⁷ Banniraabe am yidaabe, jidontiree, gam yidde yiwi e Alla. Goodudo yidde fu laati nun binjel Alla, e anni Alla bo. ⁸ Mo walaa yidde annaa Alla, gam Alla laati nun yidde. ⁹ No Alla hollitiri en yidde mum nani, o lili Biddo makko bajjo der duuniyaaru, gam keben yonki diga e makko. ¹⁰ Daaru ko woni yidde, enen bane yidi Alla, kanko yidi en, liloy Biddo mum wari laatii sadaka gam hakkeeji meeden yaafee.

¹¹ Banniraabe am, to nii Alla yidiri en, enen bo, e haani jidontiren. ¹² Walaa meedudo yi'ugo Alla abada. Amma to en jidontiri hakkune men, Alla e hawti e meeden, yidde makko e hebbi der men.

¹³ Noy annirten een kawti e makko, kanko bo oo hawti e meeden? Diga e Ruuhu makko nu o hokki en nun. ¹⁴ Menen men ji'ii, emen ceedo bo no Alla Baaba liloy Biddo mum gam wara hisina himbe duuniyaaru. ¹⁵ Ceediido Yeesu laati nun Biddo Alla fu, Alla e hawti e joomum, joomum bo e hawti e Alla. ¹⁶ Enen kan, een anni yidde Alla yidi en, een koolii ne bo.

Alla e hoore mum laati nun yidde, goodudo yidde fu, e hawti e Alla, Alla bo e hawti e joomum. ¹⁷ Gam to yidde makko hebbi der meeden, en keban cuusal daraago nyalaane darmjal. Gam no Almasiihu wa'i, hande nun enen bo ga'uden der duuniyaaru do. ¹⁸ Kulol walaa der yidde, yidde hebbune e riiwa kulol, gam kulol yi'wii diga yaggingo. Kuloowo fu, yidde Alla woni hebbay der joomum.

¹⁹ Enen een jidi Alla gam kanko arti yidi en. ²⁰ Bi'udo e yidi Alla, go e wanyi banniraawo mum laati nun pweoowo. Gam mo yiday banniraawo mum ji'eteedo, waawataa ko yidi Alla mo yi'ataake. ²¹ Daaru ooda ka Almasiihu accani en: jifudo Alla fu, sey yida banniraawo mum bo.

5

Goondinki jaalotooki

¹ Goondindo Yeesu woni Almasiihu fu laati nun Biddo Alla. Jifudo baaba fu, e yidi biddo bo. A yifataa baaba, banyaad biddo. ² No annirten een jidi 6i6be Alla woni jiden Alla, den tokken oodaaji makko. ³ Tokkugo oodaaji makko woni yi'dugo mo. Oodaaji makko laataaki doongal, ⁴ gam laatiido mo Alla fu, jaaloto kujje duniyaaru. E goondinki meeden jaalortoden kujje duniyaaru. ⁵ Moy waawataa ko jaali duniyaaru? Walaa, to hinaa goondindo Yeesu nun woni Biddo Alla.

Ko Yeesu Almasiihu seedanaa

⁶ Kanko, Yeesu Almasiihu, o wari e diyam e yi'iyam*. E diyam tan bane o wardi, o wardii e diyam e yi'iyam fu. Ruuhu e hoore mum seedake dum, gam Ruuhu on woni goona. ⁷ Seedeefee tato woni, ⁸ Ruuhu e diyam e yi'iyam, seedaaku ma6be fu laatii gootu. ⁹ Een ja6a seedaaku himbe, amma seedaaku Alla buri semme, seedaaku nuu non Alla seedanii Biddo mum. ¹⁰ Goondindo Biddo Alla fu, he6ii seedaaku nu der berne mum. Mo goondinay Alla, laatinii mo peewoowo, gam o jabay seedaaku Alla seedanii Biddo mum. ¹¹ Nani do seedaaku nu: Alla hokkii en yonki tabitiiki, yonki kin der Biddo makko ki woni. ¹² Goodudo Biddo e woodi yonki. Mo walaa Biddo Alla woodaa yonki.

Heennyitoode derewol yol

¹³ Onon goondinbe inne Biddo Alla, mi winnani o dum gam anniton on ke6ii yonki tabitiiki. ¹⁴ Hoolaare ne gooduden nani: To en eelii mo huune e sago makko, oo nanana en. ¹⁵ No een anni oo nanana en ko eeluden mo, een anni en ke6ii dum.

* 5:6 Himbe duu6be e wi'a diyam dam woni diyam batisi dam Yeesu wadanaa. Yi'iyam bo e hollita maayde Yeesu.

¹⁶To godđo yi'ii banniraawo mum e wada hakke de yaarataa dum der maayde, o eelana joomum Alla, Alla bo hokkan mo yonki. Haala ka nafan dow wađoođe hakke de yaarataa dum der maayde. Amma e woodi hakke jaarooje der maayde. Mi wi'ay eelon Alla gam iri hakke de. ¹⁷Kujje kalluđe fu laati nun hakke, amma hakke fu bane yaarata der maayde.

¹⁸Een anni laatiido 6innejel Alla tokkataako wađugo hakkeeji, amma Biđđo Alla e reeni mo, Iibiliisa kalluđo meemataa mo.

¹⁹Een anni en himbe Alla, go duuniyaaru fu e woni der junnjo Iibiliisa.

²⁰Een anni bo Biđđo Alla warí, hokkii en hakkillo annitingo Alla goonjaajo, jooni kanko woodi en, gam en kawti e Biđđo makko Yeesu Almasiihu. Yeesu Almasiihu on woni Alla goonjaajo, kanko woni yonki tabitiiki bo.

²¹Sukaabe am, kakkilanee ko'e moodon e caafi tooruuje.

Derevol Yuhaana Didabiol

Haala Puddirkä

Woōbe e miili debbo e sukaabe 6e Yuhaana batanta laati nun eklesiya gom e himbe mum.

Haalaaji di derewol nol batata e nandi e ka artirkol bati. Haala suruka semme der derewol nol woni yidde, e hakkilango waybe Almasiihu e ekkitinoobe fewrekuube.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puudirkä 1-3
2. Goona e yidde. 4-6
3. Hakkilango ekkitinoobe fewrekuube 7-11
4. Cannooje 12-13

Sannoore

¹ Min dottiijo,* winni derewol nol, mi winnani maa an debbo[†] mo Alla subi. Mi sannii maa an e 6i6be maa fu, onon 6e jidum der goonja. Min tan bane yidi on, annu6e goonja fu e yidi on,² gam sabbu goonja tabitiika der meeden, gonotooka der meeden faa abada.

³ Alla Baaba, e Biidfo mum Yeesu Almasiihu hokka en moyyere e endam e jam, seydana en goonja e yidde.

Goonja e yidde

⁴ Berne am welii sanne, no nanumi 6i6be maa woōbe e yaha der goonja hande no Baaba yamiri. ⁵ Jooni, an yeeraajo, ko gonum emi winnanee hinaa ooda kesa, ooda ka kebuden diga fuddoode nun, mi eelii maa, accu jidontiren hakkune meeden. ⁶ Ko woni yidde nun, jahen der ooda Alla. Kanka woni ooda ka nanuden diga fuddoode, kaanuka jahen dow mun.

Hakkilango ekkitinoobe fewrekuube

⁷ Majjinoobe duubbe sankitake e duuniyaaru. Be jaabay Yeesu Almasiihu warii laatii neddo. Ga'udo nun fu, majjinoowo nun, ganyo Almasiihu nun bo. ⁸ Kakkilanee ko'e moodon, gam to on majjin riiba golle amen heba kebon joddi kebbuni.

⁹ Mo daraaki dow kollitol Almasiihu ko yaartii nol, walanaa Alla. Dariido e maggot fu, e wonani Baaba e Biidfo mum. ¹⁰ To goddo wari caka moodon go waajaaki kollitol nol, to on jaabee mo der wuro moodon, to on cannee mo bo. ¹¹ Gam cannudo mo, hawti e makko der golle makko kallude.

Cannooje

¹² Ko Haani mi bata on e duudi, amma mi yidaa winnango on dum dum fu der derewol e dawa. Amma mi miili warugo to moodon,

gam keben badden hunnuko e hunnuko, gam beldum ferde meeden hebba.

¹³ Sukaabe miiraawo maa mo Alla subi sannii maa.

* **1:1** Inne nee don nun Yuhaana noddirteno der eklesiyaaji. Der lilaabe Yeesu fu, kanko tan horiino e yonki wakkati mum † **1:1** Woōbe e miili debbo e sukaabe 6e Yuhaana batanta dō, laati nun eklesiya gom e himbe mum. 1:8

+Ninni nun woōbe waylitiri aayaare nen: gam to on majjin riiba golle mon.

Derewol Yuhaana Tataööl

Haala puddirkä

Gorko bi'eteedo Gayus nun Yuhaana winnani derewol mum ñol do
Enol batana bo kade himbe dido wobbe: Diyoterefes e Demeteriyus. Enol tiidina wallugo himbe woositintoobe e fiina linjili. Gayus wallitii iri maabbe de duuddum, Yuhaana bo yetti mo no woodi gam oo jaaboo hoobbe, amma Diyoterefes kan salake wallugo 6e.

Yuhaana manii Demeteriyus gam geeta ka himbe batanta mo.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirkä, 1-3
2. Manoore Gayus, 4-8
3. Gaccaago Diyoterefes, 9-10
4. Demeteriyus yerdaama, 11-12
5. Cannooje, 13-15.

Sannoore

¹ Min dottijio^{*}, winni derewol ñol. Mii winnanee an banniraawo am Gayus, jidaado der goonja.

² Banniraawo am jidaado, mii eela huune fu yahanee yeeso, bannu maa yandä hande no yonki maa yandiri. ³ Berne am weli sanne no banniraafe wobbe wari seedanii am no tinnoridaa der goonja, e no jahirtaa der goonja bo. ⁴ Walaa ko 6uri welingo berne am, to hinaa nanugo no 6ikkol am e yaha der goonja.

Manoore Gayus

⁵ Banniraawo am jidaado, golle geete de gadataa e wallugo banniraafe baa to 6ee hoobbe e hollita aa kooliniido*. ⁶ Be ceedake yidde maa yeeso jama'aare goondinbe do. Wallu 6e hande no fottiranta Alla der jahaanjal maabbe, den a wadii ko woodi. ⁷ Gam inne Almasiihu 6e gadi jahaanjal maabbe, 6e keñay godfüm e juude 6e goondinay. ⁸ Gam majjum haani, balliten himbe iri maabbe, gam golliden e maabbe der fiinugo goonja.

Feloore Diyoterefes

⁹ Mi winnanii jama'aare goondinbe derewol, amma Diyoterefes, jiddo ardingo hoore mum jañay haala amen. ¹⁰ Gam majjum, to mi warii, mi hollan ko o wadata e no o biisirta innen amen. Kanjum tan bane: O jaabataako banniraafe hoobbe, kade bo, yidube jaabaaago 6e, oo hada dum, oo riiwa be diga e eklesiya.

Manoore Demeteriyus

¹¹ Banniraawo am jidaado, taa yemmin ko boni, yemmin ko woodi. Gadoowo ko woodi

fu, neddo Alla nun. Gadoowo ko halli bo, annaa Alla.

¹² Demeteriyus kan, himbe fu e seedanoo dum ko woodi, goonja e hoore mum bo e seedanoo mo dum. Menen bo, emen ceedo dum, aa anni bo seedaaku amen e laatii goonja.

Cannoje

¹³ Ko haani mi winnanee e duudi, amma mi yidaa winnugo dum dum fu der derewol e dawa. ¹⁴ Mii haabi yi'ugo maa law, gam badden hunnuko e hunnuko.

¹⁵ Igoobe maa wonbe do fu sannii maa. Mi sannii banniraafe fu, gooto gooto. Jam wona e maa.

* 1:1 2 Yuhaana. 1. * 1:5 Banniraafe ñen laatii sankitoofe linjili.

Derewol Yahuuda

Haala Puddirkä

Binnudo derewol nol do innii hoore mum Yahuuda, maccudo Yeesu Almasiihu, miiraawo Yaakuuba. Yahuuda e Yaakuuba fu laati nun miiraabe Yeesu, amma be kollitay haala lenyaaku maabbe e makko. Ko be kollii nun, bee laatii maccube Yeesu. Haala tawaaka, e miilooji tawaadi der Yahuuda e nandi puy e ko tawaa der 2 Piyer 2.

Ko derewol Yahuuda tiitii woni, seedingo goondinbe Yeesu, be kakkilana leloobé haala moyyere Alla, go bee jedda no Yeesu e laatii Almasiihu. O hollii be o winnanta, kiita tawuka himbe wadube iri majjum, hande jon Sodoma, e Gomora, e haala Koora. Misaaluji dii, godsi mum tawaaka der Dewtere, amma der dewte Yahuduubé godde.

No o batani haala kiita jawtuka e garrowa, den o tiidini be o wi'i: «Yidaabe, ciwtoree haalaaji di lilaabe Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu batunoo on». Den o heennyitiri derewol makko e du'aare teddinoore Alla.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje, 1-2
2. Halkere ekkitinoobe fewrekuuþe, 3-16
3. Tinnaare der goondinki, 17-23
4. Maantugo Alla, 24-25

Sannoore

¹ Derewol nol yiwi e am min Yahuuda, maccudo Yeesu Almasiihu, miiraawo Yaakuuba. Mi sannii on, onon be Alla Baaba meeden yidi, go noddi on, onon reenaabe gam Yeesu Almasiihu. ² Alla duudinana on endam e jam, e yidde!

Janninoobe fewooþe hiietee

³ Banniraabe am yidaabe, mi yidiino puy winnango on dow haala kisidam kawtuðam en en fu. Jooni mi tawii doole nun mi winnana on gam tiidingo on dow hawre goondinki ki Alla hokki himbe mum de woore, go ki hei faa baadey. ⁴ Gam himbe hallube naati caka moodon e yoyre. Bee darta lelugo haala moyyere Alla men, gam be nyaama goonki maabbe no be pakkiri fu. Bee jedda Yeesu Almasiihu laatiido hooreejo meeden gooto, e Joomiraawo meeden. Dewte ceniide bataniino halkere maabbe.

⁵ Jooni, mii yidi siwtorgo on ko annudon, ko woodi. Wakkati Joomiraawo wurtini himbe Isira'iila diga Misira, 6aawo mum o halkii duuþe maabbe gam be goondinay. ⁶ Ciwtoree bo malaykaabe, saliibe ko darii to Alla resani dum, be acci darande

maabbe. Gam majjum Alla maabbi be der kasu tabitiiju, e der niwre, faa nyalaane darmjal, ko be kiitee. ⁷ Kade bo, ciwtoree himbe Sodoma e Gomora, e himbe genniije takkiide ton fu. Kambe bo, be gadino hande non, be gadii jeenu e ko luudii fu. Be kalkiraama e yiite tabitiijne, gam dum laatanoo himbe fu misaalu.

⁸ Hande non, naatuþe caka moodon 6en miilirta miilooji jaarandi be soþingo galli maabbe. Bee jawoo baawde Joomiraawo, bee bata kalluka dow tedduþe wonuþe dow kammu. ⁹ Baa Mika'illu, hooreejo malaykaabe batay kalluka dow Seydan wakkati be jeddointartano dow 6annu Muusa. Ka o bati tan woni, o wi'i: «Joomiraawo hiitee.» ¹⁰ Amma himbe bee e bata kalluka dow ko be annaa. Ko be anni dow ko finaa tawa bo, bee laatii hande bisaaji di galaa faamu, kanjum majjinta be. ¹¹ Bone laatanii be! Gam be tokkii laawol Kayiuu. Be gattii ko'e maabbe der majjere, hande ne Balaama*, gam be keba jawdi. Be turtii hande no gorko bi'eteedo Koora turtiri, go be kalki. ¹² Kambe woni e soþina nyaamdu kawtal moodon. Be galaa senteene, bee nyaama hande bisaaji. Ko'e maabbe tan be paalaa. Bee nandi hande duule de hennu bottata, de galaa diyam. Bee nandi hande ledse ceeðu, de galaa 6ikkol, e hande ledse doofaade, yoori. ¹³ Bee cankita gadu maabbe kallunu, hande no galmaaji diyam maayo wurtinirta guupo. Bee nandi hande koode boosotoode, niwre 6urune niððugo fu Alla resani be faa abada.

¹⁴ Anuhu taaniraawo Aadamu jeedidabö, bataniino habaru maabbe diga ko 6ooyi, wi'i: «Daaree, Joomiraawo e warida e malaykaabe mum seniïe uju jumneeje. ¹⁵ Oo wara gam o hiito himbe fu, o halka hallube fu, wadoobe ko halli. O hiitoto be, gam haalaaji kalludi di be bati dow makko fu.» ¹⁶ Himbe 6en laati nun dumbitintoþe, bee bullikinoo wakkati fu, suunooji maabbe nun be tokki. Bee mawnito dow majjum, bee mana woþþe gam be keba ko be jidi.

Yowugo yonki mum dow goondinki

¹⁷ Amma onon yidaabe am, ciwtoree haalaaji di lilaabe Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu batunoo on diga law. ¹⁸ Be battiino on, be bi'i: «Der jaamanuji cakitiidi, himbe jaancoobe, tokkuþe jidaadi yonki mum kalludi waraan.» ¹⁹ Kambe nun don, bee ceenna himbe, miilooji duuniyaaru be goodi, be goodaa Ruuhu Alla. ²⁰ Amma onon yidaabe, cemmidinee ko'e mon dow goondinki mon ceniiki sanne, du'ee e baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Gonee der yidde Alla, kedee endam Joomiraawo meeden

Yeesu Almasiihu jaarandam on to yonki tabitiiki.

²² Jurmee himþe wadoofe seko der goondinki mum. ²³ Paabee woþþe, gam to naatu der yiite. Jurmee woþþe bo, amma kakkilee, to þe raaþoo on jikku maþþe. Banyee faa e toggooje ðe balli maþþe soþini.

Yettoore

²⁴ Alla waawan reenugo on e perge, faa o darna on yeeso teddunjal makkø e seyo, on galaa gacce. ²⁵ Kanko woni Alla gooto, kisinoowo en diga e Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden. Teddunjal, e manju, e baawde, e laamaare, laatanii mo, diga hune fu tagaaka, non bo faa e jooni, e faa abada abadin. Aami!

Derewol **Kollitinki** ki Yeesu Almasiihu holliti Yuhaana

Haala Puddirka

Derewol kollitinki e laatanii goondinþe hande ko haaynii, gam sabbu kaayniidum e kunniidum ko ñol batanta. Binnudo ñol innii inne mum de naayi, wi'i, kan woni Yuhaana. O holpii no oo latii maccudo Yeesu Almasiihu. Oo latii banniraawo goondinþe, jottinoowo ka Alla bati. Yuhaana naywi puy go o winna derewol ñol diga dunne Patimos to o yaaraa. Be o arti o winnani woni, eklesiyaaji jeedidi tawaadi der Asiya pettel, to wi'etee Turkiya hanne. Haala annabiïfe wöbbe 6e Alkawal kiinnjal e tawaa der derewol ñol. Lambaaji duuddi, kollitooji maana huune ko sadí faamugo e tawaa der derewol ñol. To en daarii, hande jon, lamba jeedidi, kollitoowa kebbuki Alla e latii ko mawni der derewol ñol.

Ko derewol ñol tiitii hollitaama der aayaare arandeere e laabudum, dum wi'i: «Dewtere nee e batana haalaaji asiiri ko Yeesu Almasiihu holliti. Alla hollitii mo dum gam o holla jaggiïfe mum huune ko waroya, booyataa».

Derewol ñol, winnanaama goondinþe toorotoobe. Bee bukanoo annugo no kiita e wara yeeso, kallufum bo jaalataako e baadey, pintol Almasiihu maäötii wakkati kesi. Baawo to wakkati kin hebbii, den nun ko darrjal wada.

Tokkontirki haalaaji

1. Dereiji di eklesiyaaji jeedidi winnanaa, 2-3.
2. Maaneeji jeedidi takkaadi, 4.1-8.6
3. Galadji jeedidi puureteedi, 8.7-11.19
4. Maaneeji jeedidi, 12-15.8
5. Jarirkon kon mone Alla jeedidon, 16.1-20
6. Haalaaji jeedidi bataadi dow Babiila, 17.1-19.10
7. Kollitinki jeedidi dow no habaruugi dñ hebbirta, 19.11-21.8
8. Urusaliima kesol latiiñol debbo jawgiyel, 21.9-22.5.

Haala puddirka

¹ Dewtere nee do, e batana haalaaji asiiri ko Yeesu Almasiihu holliti. Alla holpii mo dum, gam o holla gollotoobe makko ko waroya, booyataa. Yeesu Almasiihu lili malaykajo mum gam o annina dum Yuhaana, maccudo makko. ² Yuhaana seedake ko o yi'i fu, o batii haala Alla, o

seedii ko Yeesu Almasiihu holliti. ³ Barke laatanii janjoowo dewtere ne, e nanoobe haala annabaaku ñu, go e jogii ko winnaa der mayre! Gam wakkati 6adike.

Yuhaana e sanna eklesiyaaji

⁴ Min Yuhaana nun winnani eklesiyaaji jeedidi tawaadi der leydi Asiya.

Moyyere, e jam laatanoo on diga e Alla gonudo, e goonoodo, e garoowo. Dum laatanoo on diga e ruuhuji jeedidi, gonudi yeeso kittaal Laamaare makko. ⁵ Dum laatanoo on bo diga e Yeesu Almasiihu, cedotoodo koolaado, artudo finti diga e maaybe, laamiido laamiïfe duuniyaaru.

Kanko yidi en, go o hisini en diga e hakkeeji men, e yiyam makko. ⁶ O laatinii en laamiïfe, e Limaamiïfe Alla baabiiko. Teddunjal e Laamaare laatanoo mo, duuþi duubaali. Aami.

⁷ Daaree, oo warida e duulere. Himbe fu yi'an mo, baa yuwunoobe mo, lenyi duuniyaaru fu simoto gam makko. Dum laatoo hande non! Aami⁸.

⁸ Joomiraawo Alla, gonudo, e gonnodo, e garoowo, mo baawde wi'i: «Min woni arano, min woni sakitiineeo.»

Almasiihu hollitii hoore mum Yuhaana

⁹ Min woni Yuhaana banniraawo moodon. Mi hawtii e moodon der toora, e der Laamaare Yeesu Almasiihu, e der tinnaare makko. Mi yaaraama e semme dow duunne wi'eteene Patimos gam mi waajike haala Alla, ceedaniimi Yeesu. ¹⁰ Nyaanne nyalaane Joomiraawo*, kebbumi Ruuhu, den nanumi baawo am daane towne hande galaldi puureteedi. ¹¹ Daane nen e wi'a: «Ko ji'ataa, winn dum der derewol, lildaa eklesiyaaji jeedidi dñ do: Efesu e Samirna e Pergamu e Tiyatira, e Sardis, e Filadelfiya e Lawdikiya.»

¹² Den jeeyitiimi gam mi daara baddando am, ko ji'umi fitillaaji jeedidi, gadiraadi kanjeeri. ¹³ Goddo nandudo e Bii nedðo e dñrii hakkune majji, oo ëornij jabbaare, oo haäbbi belbelol kanjeeri to gabaare makko. ¹⁴ Hoore makko e gaasa makko e rawni tar hande hottollo e kosam, gite makko e wa'i hande dñnjal yiite. ¹⁵ Koyde makko e jalba hande janni bodeeri buudaani faa wojji coy, daane makko e nandi hande rimmo diyam ñuuddam. ¹⁶ Oo jogii koode jeedidi e junjo makko nyaamo. Kaafahi belki becce didi e wurtoo diga e hunnuko makko. Yeeso makko e nandi hande naanje jalboowe caka nyalooma. ¹⁷ No ji'u moo mi, janumi yeeso makko, laatiimi hande maaydo. Den o yowii junjo makko nyaamo dow am, o wi'i: Taa hulu! Min woni arano, min woni cakiitido, ¹⁸ min woni buurudo. Mi maayiino,

amma jooni mii wuuri faa abada. Mii woodi baawde dow maayde e dow joonne maay6e. ¹⁹ Gam majjum, winnu ko ji'ataa, ko wadotoo, e ko wadoytoo yeeso. ²⁰ Nani dō asiri koode jeedidi de ji'ufaa der junjo am nyaamo, e fitillaaji kannjeeri jeedifi. Koode jeedidi, laatii malaykaabé eklesiyaaji jeedidi. Fitillaaji kannjeeri jeedidi bo, laatii eklesiyaaji jeedidi.»

2

Derewol eklesiya Efesu winnanaa

¹ «Winnan malaykaajo eklesiya Efesu, bi'aa:

Nani haalaaji jogiido koode jeedidi der junjo mum nyaamo, jahoowo hakkune fitillaaji kannjeeri jeedidi: ² Mii anni golle maa, e tinnare maa, e munyal maa. Mii anni a munyantaa hallu6e, a foonnii wi'oofe e laatii lilaabé, amma 6e laataaki düm, a tawii 6e laati nun fewoo6e. ³ Aa woodi munyal, a toorake gam inne am, amma a tampay. ⁴ Amma ko pelan maa mi woni, a accii yiddé maa arandeere. ⁵ Gam majjum, siwtor diga to janudaa. Tuubu, den gadaa golle maa arandeeje! To hinaa nun, mi waran, mi ikkina fitilla maa e nokkuure mum, sey to a tuubii. ⁶ Amma aa woodi gootum ko woodi: aa wanyi golle Nikolayi6e, hande no min bo banyirmi de.

⁷ Goodudo noppo fu, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji! Jaaliido fu, mi hokkan dum nyaama 6i6be leggal yonki gonunjal der aljanna Alla.»

Derewol 6e Samirna winnanaa

⁸ «Winnan malaykaajo eklesiya Samirna, bi'aa:

Nani do haalaaji di bi'eteedo arano e saktiineeo wi'i, kanko maayunoodo ko finti. ⁹ Mii anni toora maa, e talakaaku maa, baa no aa jom jawdiijo. Mii anni kalluka ka wi'oofe e laatii Yahuduubé batata dow maa. Amma fewre, 6e laati nun jama'aare saafoo6e Seydan. ¹⁰ Taa hulu toora 6adiika tawugo maa. Daa Seydan maabban wobbe mon der kasu, gam poonnedon, on toorete faa balde sappo. Laata koolaado faa maayde, mi hokkete ke6al jaalorgal, waato yonki.

¹¹ Goodudo noppo, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji! Jaaliido, maayde didawre meemataa düm.»

Derewol 6e Pergamu winnanaa

¹² «Winnan malaykaajo eklesiya Pergamu, bi'aa:

Nani do haalaaji jogiido kaafahi cee6uki, ki beldijiidid: ¹³ Mii anni to joofidaa, don nun laamorde Seydan woni. Aa jogii inne am, a yedday goondingo am baa der wakkati Antipas seedeejo am koolaado waraa caka moodon, to Seydan woni.

¹⁴ Amma mii woodi ko pelan maa mi: Aa woodi wo66e tokku6e ekkitinol Balaama. Balaama ekkitiniiino Balak wada no him6e Isira'iila yanirta. O acca 6e yakka tew caafiraadum tooruue, 6e gada jeenu bo. ¹⁵ Hande nun an bo, aa woodi tokku6e ekkitinol Nikolayi6e. ¹⁶ Gam majjum tuubu, to hinaa nun, booyataa, mi waran to maa, mi ha6idan 6e e kaafahi gonuki e hunnuko am.

¹⁷ Goodudo noppo, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji! Jaaliido, mi hokkan dum nyaamdu suudiini, wi'eteenu "maannu". Mi hokkan mo bo, kaayel daneyel. Dow maggel,inne heyre e winnaa. Goddo annaa inne nen to hinaa kokkaado ne.»

Derewol 6e Tiyatira winnanaa

¹⁸ «Winnan malaykaajo eklesiya Tiyatira bi'aa:

Nani do haalaaji Bi6do Alla mo gite mum nandi hande denjal yiite, koyde makko e nandi hande janni bodeeri. ¹⁹ Mii anni golle maa, e yidee maa, e goondinki maa, e ballal 6jal ballataa wo66e, e munyal maa. Mii anni golle maa cakitiide e 6uri arandeeje duudugo. ²⁰ Amma woodi ko pelan maa mi. Aa acci Ijabeeli, debbo bi'owo hoore mum annabiijo. Oo janjina, oo jarboo gollotoo6e am, gam 6e gada jeenu, 6e yakka tew caafiraadum tooruue. ²¹ Mi hokkii mo wakkati gam o tuuba, amma o salike ko tuubi, o acca jeenu makko. ²² Gam majjum mi faddan mo dow banni toora, kanko e jeenido6e e makko, sey to 6e tuubii ko 6e gadie makko. ²³ Mi waran 6i6be makko. Eklesiyaaji fu annan min woni liinyoovo hakkillo e 6erde. Mi yoban bo moy moodon fu ko wadi.

²⁴ Amma onon hori6e der Tiyatira, onon be tokkay laawol 6jol, onon 6e annaa ko wo66e wi'ata "asiiri Seyfan luggudo", mi yowantaan on dongal kuunjal. ²⁵ Amma, ko goodudon, jogee dum e semme faa mi wara. ²⁶ Jaaliido, gaafudo golle am faa heennyitirde, mi hokkan dum baawde dow lenyi him6e. ²⁷ O duriran fe e sawru janni, o pu san 6e hande no payandee loopeeje pusirtee. ²⁸ Hande no min bo ke6irmi baawde diga Baaba am. Hande non min bo, mi hokkan mo hoodere fajiri.

²⁹ Goodudo noppo, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji!»

3

Derewol 6e Sardis winnanaa

¹ «Winnan malaykaajo eklesiya Sardis, bi'aa:

Nani do haalaaji goodudo ruuhuuji Alla jeedifi, e koode jeedidi: Mii anni golle maa, aa wi'ee aa buurudo, amma a maaydo. ² Wadu hakkillo, semmidin ko faani waatugo, gam mi tawii golle maa

hebbay yeeso Alla am.³ Gam majjum siwtor no kebirdaa, e no nanirdaa haala Alla, jog ka, tuubu. To a reenaay, mi waran hande gujjo, a annataa bo wakkati de garanmi juhugo maa.⁴ Amma, aa woodi der Sardis himbē se tuuninaay kolte mum. Be bornoto kolte daneeje, se jaada e am, gam be potanii dum.⁵ Hande non, jaaliido fu bornoto kolte daneeji. Mi moytataa inne makko diga dewtere yonki pay. Mi seedoto yeeso Baaba am e yeeso malaykaabe mum, oo laatii mo am.⁶ Goodudo noppo, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji!»

Derevol be Filadelfiya winnanaa

⁷ «Winnan malaykaajo eklesiya Filadelfiya, bi'aa:

Nani do haalaaji Ceniiido, Goonaajo, jogiido maabbiitirgel nel Dawda e junno mum. To o maabbiitii goddo maabbiataa, to o maabbi bo, goddo maabbiintaa.⁸ Mii anni golle maa. Daaru, mi maabbiitii dammugal yeeso maa jaal goddo waawataa ko maabbi. A woodaa baawde mawde, amma a jogake haala am, a yedday inne am.⁹ Daaru, mi hokkete jama'aare sujidanoobe Seydan, wi'oobe ko'e mum bee laatii Yahuduube, amma fewre. Mi accan be gara be jiccoo ley koyde maa, den be paaman mii yidu ma.¹⁰ A jogake haala am, a munyii sanne. Gam majjum, min bo, mi reenet der wakkati sillaare garanoore duuniyaaru gam foonna himbe.¹¹ Mi faanake warugo. Joga ko goodudaa e semme, gam to goddo etta meetalol maa.¹² Jaaliido fu, mi wadan dum darjanal der suudu Alla am, o wurtataako e mayru abada. Mi winnan dow makko inne Alla am, e inne wanjarde Alla am, waato Urusaliima kesol, yiwoowol diga dow kammu, to Alla am. Mi winnan bo dow makko, inne am heyre.

¹³ Goodudo noppo, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji!»

Derevol be Lawdikiya winnanaa

¹⁴ «Winnan malaykaajo eklesiya Lawdikiya, bi'aa mo:

Nani do haalaaji bi'eteedo Aami, seedeojo koolaado, e goonaajo, mo diga e mum Alla tagi huune fu.¹⁵ Mii anni golle maa, a wulaa a feewaa. Laata buludo, dum bo peewudo!¹⁶ Amma no aa woni caka caka, a wulaa a feewaa, mi tuutete diga hunnuko am.¹⁷ Aa wi'a: "Mii laatii jom jawdiijo, mi hawritii jawdi, mi haajaaka goddum". A annaa a laati nun mo walaa goddum, jurminniido, talakaajo, bumdo, e jahoowo funtu.¹⁸ Ka batan maa mi nani: Soodu to am, kanjeeeri laabiniraani yiite, gam laatodaa jom jawdiijo. Soodu gineejii daneeji fornoodaa, gam senteene funtu maa to yi'oo. Kade bo, soodu lekki gite mooma, gam ji'aa.¹⁹ Himbē se jidumi, mi felan be, mii fooda noppo maabbe.

Gam majjum, tinna tuubaa!²⁰ Mi nani darii e dammugal, mii silmina. To goddo nanii daane am go maabbiitii dammugal, mi naatan wuro mum, mi nyaamda e mum, joomum bo nyaamdan e am.²¹ Jaaliido fu, mi joodinan dum dow kittaal Laamaare am, hande no jaaloriimi go joododiimi e baaba am dow kittaal Laamaare mum.

²² Goodudo noppo, nana ko Ruuhu batata eklesiyaaji!»

4

Alla e maantee dow kammu

¹ Baawo majjum, ji'umi dammugal gom e maabbiitii dow kammu. Daane ne na-nunoomi e baddammi arande, nandune e galaldi puuretedei, wi'immi: «Eencu do, mi hollee ko waroya yeeso.»

² Don maa don, kebbumi Ruuhu. Den ji'umi kittaal laamu dow kammu, goddo e joodii dow maggali.³ Joodiido on e jalba hande hayre haakoore bi'eteene yaspa, e hayre wodeere, wi'eteene sardis. Cincinga e fiiltitii kittaal jaal, e jalba hande hayre wi'eteene emerooda.⁴ Kittaaje laamu laso e naay e fiiltitii kittaal laamu jaal. Dottiife laso e nayo e joodii dow majje, bee bornii kolte daneeji, bee mellii metali kannjeeri.⁵ Den maayye, e rimmo daade towde, e diggaali, e wurtuo diga kittaal laamu jaal. Fitillaaji jeedidi e hubbaa yeeso maggali, kanji woni ruuhuuji Alla jeedidi.⁶ Huune ko nandi e maayo e woni yeeso kittaal jaal, e nandi e daanorgal laabuujal tar.

Kuje yonkinteeje naay e woni caka kittaal jaal, e fiiltitii jaal. Ede goodi gite duuddde yeeso e baawo fu.⁷ Huune dum yonki dum, aranum mum e nandi e jaggere. Didabum, e nandi nyaleel, tatabum, e woodi yeeso hande jo neddo. Nayabum bo, e nandi hande ciilal piirooval.⁸ Huune yonkintejum nayum dum, gootum mum fu e woodi biyeede jeeg'o. Biyeede den e woodi gite der e yaasi. Jemma e nyalooma fu, edum wi'a:

«Ceniiido, Ceniiido, Ceniiido,
non Joomiraawo Alla mo baawde fu laatii.
O na'onno, o na'on jooni, oo wara!»

⁹ Huune yonkintejum dum, e teddina, e mana, e yetta joofido dow kittaal laamu, mo yonki faa abada.¹⁰ De dum wadata dum fu, dottiife laso e nayo ben e jiccoo yeeso joodiido dow kittaal laamu, bee cujidan a yonkinteejo faa abada, bee padda meetali maabbe yeeso kittaal laamu, bee bi'a:

¹¹ «An Joomiraawo Alla amen,
a fotii hebugo teddunjal, e manju, e baawde,
gam an tagi kujje fu,
e sago maa de laotorii, e sago maa de tagi-raa.»

5

Dewtere Alla, e kaanudo maăbita ne

¹ Baawo mum, ji'umi dewtere der junjo nyaamo joodiido dow kittaal laamu. Dewtere nen e winnaa becce didi fu, ne maăbitaa, ne wadanaa maaneeji jedididi. ² Den ji'umi malaykaajo semmenteejo gom e bata e daane towne, e wi'a: «Moy nun foti takkitingo maaneeji din, den maăbita dewtere nen?»

³ Baa gooto walaa dow kammu, e dow leydi e der leydi, baawoowo ko maăbiti ne, dum bo daarugo der mayre. ⁴ Den bullumi puy, gam goddo heăaki potudo maăbita dewtere nen, naa bo daarugo ko woni der mayre. ⁵ Den gooto der dottiise ben wi'imi: «Taa wullu! A yi'ii jaggere lenyol Yahuuda, yiwudo diga Dawda, o jaalake. O waawan ko takkiti maaneeji jedididi din, o maăbita dewtere nen.»

⁶ Den ji'umi Jawgiyel, enjel nandi hande nel hiiasanoma. Jawgiyel nel e darii hakkune kittaal Laamaare, e huune nayum yonkintejum, e dottiise. Enjel woodi galaldi jedididi, e gite jedididi, kanjam woni ruuhuuji Alla jedididi, lilaadi der duuniyaaru fu.

⁷ Jawgiyel nel wari jaăi dewtere nen diga e junjo nyaamo joodiido dow kittaal laamu. ⁸ No nel jaăi ne, huune nayum yonkintejum, e dottiise laso e nayo ben jicci yeeso maggel. Moy maăbe fu e jogii mooloru, e jarirkon gadiraakon kannjeeri, keewukon wardi. Kanjam laatii du'aaje himbe Alla. ⁹ Bee jima jimol kesol, bee bi'a der maggol: «An foti etta dewtere nen, takkitaa maaneeji mayre

Gam a hiiasanoma, a sooditanike Alla himbe e yiyyam maa, diga lenyol fu, e denjal fu, himbe fu, e diga leydi fu. ¹⁰ A wadii be laamiise, e Limaamiise Alla,

gam be laamanoo duuniyaaru.»

¹¹ Mii daara, ko nanumi daade malaykaabe duubbe, uju ujunejee. Be piilititi kittaal laamu, e huune yonkintejum, e dottiise. ¹² Bee bata e daade towde bee bi'a: «Jawgiyel kiiisanoonjel fotii heăbaaawde, e jawdi, e faamu, e semme, e manju, e tedduñal, e maantooje!»

¹³ Den nanumi ko tagaa fu, gonudum dow kammu, e dow leydi, e der leydi, e der maayo, e ko woni der majjum fu, e wi'a: «Maantore, e manju, e tedduñal, e baawde woodani joodiido dow kittaal laamu, e Jawgiyel, faa abada!»

¹⁴ Huune nayum yonkintejum dum, toontii, wi'i: «Aamil! Dottiise ben bo jicci, sijudi.

6

Maaneeji jedididi

Takkitingo maane arandee

¹ Wakkati daaranmi, ji'umi Jawgiyel takkiti maaneeji jedididi din woore mum. Den nanumi huune nayum yonkintejum dum, gootum mum e bata e daane towne hande riggaango, e wi'a: «War!» ² No daarumi, go ji'umi puccu danewol. Baddiido njol e jogii biroogal, o hokkaa meetalol, o yawti hande jaalotoodo gam o jaaloo bo.

Takkitingo maane didawre

³ Jawgiyel takkiti maane didawre, den nanumi huune yonkintejum didabum e wi'a: «War!» ⁴ Den puccu gonnol bodewol wurtii. Baddiido njol hokkaa kaafahi mawki. O hokkaa bo baawde sottingo jam e duuniyaaru, gam himbe warontira.

Takkitingo maane tatawre

⁵ No Jawgiyel takkiti maane tatawre, den nanumi huune yonkintejum tatabum e wi'a: «War!» Go ji'umi puccu balewol. Baddiido njol e jogii etirgel kilo. ⁶ Den nanumi ko wa'i hande daane yiwi hakkune huune yonkintejum nayum. Daane nen e wi'a:

«Etorde alkamaari woore, e etorde gawri tati, soodee cede joddi golle nyalaane woore. Amma taa sadin nebbam e innabojam.»

Takkitingo maane nayawre

⁷ No Jawgiyel takkiti maane nayawre, den nanumi daane huune yonkintejum nayabum, e wi'a: «War!» ⁸ No daarumi, go ji'umi puccu haako haakowol. Baddiido njol e wi'ee Maayde, joonne maaybe e tokki mo. Be kokkaa baawde dow fecco duuniyaaru nayawre, gam be bara himbe e kaafahi, e rafio, e nyawuuji bondi, e bisaaji ladde.

Takkitingo maane jowawre

⁹ No Jawgiyel takkiti maane jowawre, den ji'umi ley hiiirse, yonkiji waraabe gam haala Alla, e gam seedaaku ju be ceedanii mo. ¹⁰ Bee bata e daade towde, bee bi'a: «Joomiraawo, ceniido, goonjaajo, faa dey kedifaa ko kiitodaa himbe wonbe der duuniyaaru, yamaa be yiyyam amen?» ¹¹ Moy maăbe fu hokkaa toggoore raneere. Be bi'a, be ciwtoo taw sedda faa to limgal ban-niraabe maăbe, gollodiise e maăbe, wareeteese hande maăbe hebbii.

Takkitingo maane jeego'awre

¹² Den ji'umi Jawgiyel takkiti maane jeego'awre. Den leydi dimmii dimmaade mawde, naanje 6awli hande guda baleya, lewru bo wojji hande yiyyam. ¹³ Koode kammu yani e leydi hande no 6ibbe ibbe kecce saamirta to hennu mawkol wifi. ¹⁴ Kammu majjiti, hande no daago taggirtee, baalle, e dundse fu eggii e nokkuuje mum. ¹⁵ Den laamiise duuniyaaru, e himbe tedduñe, e hooreebe soogeeji, e jom jawdiise, e woodube baawde, e maccube, e

rimbe fu suudii der lowi kaaye, e hakkune baalle. ¹⁶ Be darii 6ee bi'a baalle e kaaye: «Janee dow amen! Cuudee men e yeeso joofido dow kittaal laamu e mone Jawgiyel! ¹⁷ Gam nyalaane mawne ne mone maâbe yottake, moy dadata?»

7

Himbe 144 000 wadanaabe maane Alla

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaabe nayo e darii to gooraaje duuniyaaru naay. Bee kada keni duuniyaaru naay wifugo dow leydi, e dow maayo, e dow ledde. ² Ji'umi kade malaykaajo goddo yiwoy diga lettugal, e jogii maanordum Alla yonkintejeo. O baddi malaykaabe nayo e daane towne, hokkaafe baawde wadango leydi, e maayo ko halli. ³ O wi'i 6e: «To on gadanee taw leydi, e maayo, e ledde ko halli, faa to en gadanii maccube Alla meeden maane dow tiide.» ⁴ Den nanumi liimgal wadanaabe maane dow tiide mum: Be gadii himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000) yiwbé diga lenyi Isira'ililaabe fu.

⁵ Yiwbé e lenyol Yahuuda, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwbé e lenyol Ruben, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwbé e lenyol Gada, ujune sappo e dido (12 000).

⁶ Yiwbé e lenyol Aser, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwbé e lenyol Neftali, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwbé e lenyol Manaasa, ujune sappo e dido (12 000).

⁷ Yiwbé e lenyol Simeyon, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwbé e lenyol Leewi, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwbé e lenyol Isakar, ujune sappo e dido (12 000).

⁸ Yiwbé e lenyol Jabulon, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwbé e lenyol Yusufu, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwbé e lenyol Benyamin bo, ujune sappo e dido (12 000).

Cuudi baaba dii fu wadanaama maane.

Jama'aare diunne diga lenyi fu

⁹ Baawo mum daarumi, go ji'umi jama'aare diunne, ne limataako. Be yiwi diga e leyde fu, e lenyi fu, e himbe fu, e delle fu. Bee darii yeeso kittaal laamu, e yeeso Jawgiyel. Bee bornii toggojo daneeje, 6ee jogii licce papaaaje e juude maâbe. ¹⁰ Bee bata e daade towde 6ee bi'a: «Kisidam men yiwi diga e Alla meeden, joofido dow kittaal laamu, kanko e Jawgiyel.» ¹¹ Malaykaabe

fu e fiiltitii kittaal laamu, e dottiibe, e huune yonkintejum nayum. Be jicci yeeso kittaal laamu, 6ee cujidani Alla. ¹² Bee bi'a: «Aami! Maantoore, e teddujal, e faamu, e jettooe, e manju, e baawde, e semme woodani Alla meeden faa abada!»

¹³ Den gooto der dottiibe yamimmi wi'i: «Beey nun himbe borniibe toggojo daneeje? Toy be yiwi?» ¹⁴ Toonti moo mi: «Joomiraawo am, an nun anni.» Go o wi'immi: «Kambe woni yiwoybe diga toora mawka. Be loon-nii toggojo maâbe, 6e dawnini de e yiyyam Jawgiyel*. ¹⁵ Gam majjum 6e gonii yeeso kittaal laamu Alla. Bee cujidana mo jemma e nyalooma der suudu Alla makko ceniinu. Joofido dow kittaal laamu reenan 6e. ¹⁶ Be dafataake, 6e dondataake, naanje fiyataa 6e, gulib o wadataa 6e. ¹⁷ Gam Jawgiyel gonuujel caka kittaal laamu duran 6e. Nel yaaran 6e to ciibiijie diyam kokkoojam yonki. Alla moytan gondi gite maâbe fu.»

8

Takkitingo maane jeedidawre

¹ No Jawgiyel takkti maane jeedidawre, jam wadi dow kammu faa jaka feccere janni. ² Den ji'umi malaykaabe jeedido dariibe yeeso Alla, 6e kokka galaldi jeedidi puuretedei. ³ Malaykaajo goddo wari darii ley hiisirde. Oo jogii heedo urirgo, no kanjeeri. O hokkaa wardi duuðo, o ura, kanjum e du'aaje himbe Alla, o yottina dum dow hiisirde ne kanjeeri, gonune yeeso kittaal laamu. ⁴ Curki wardi on eencidi e du'aaje himbe Alla diga e junno malaykaajo dariido yeeso Alla. ⁵ Malaykaajo on etti heedo urirgo, hebbini no yiite hiisirde, faddi no e leydi. Den riggaanj e rimmo wadi, maayye maayyi, leydi dimmii.

Galaldi jeedidi puuretedei

Walaldu aranol

⁶ Baawo majjum, malaykaafe jeedido jogii ñe galaldi jeedidi puuretedei, siryii fuurugo di.

⁷ Malaykaajo arano fuuri walaldu mum, den malamalluuje, e yiite jillontirje e yiyyam faddaa e leydi. Feccere leydi tatawre wulaa, den feccere ledde tatawre bo wulaa, non bo, fudo hecco fu wulaa.

Walaldu ñidaabol

⁸ Malaykaajo ñidaabo fuuri walaldu mum. Den huune nandune e waanne hubboore yiite faddaa der maayo. Feccere maayo tatawre waylitii yiyyam. ⁹ Feccere tatawre der huune yonkintejum, gonudum der maayo waati. Feccere tatawre der laanaaje diyam bo halki.

Walaldu tatabol

* **7:14** Maana yiyyam dawnindam toggojo maâbe, laatii hakkeeji maâbe fu yaafaama.

¹⁰ Malaykaajo tataōo fuuri walaldu mum. Den hoodere mawne, huōboore yiite hande doccal yiwoy diga dow kammu, yani dow feccere gooruudi tatawre, e ciōiije diyam. ¹¹ Inne hoodere nen e wi'ee «Kaadudum.» Ne haadini feccere diyam tatawre, himbe duubbe maayi gam haadugo diyam dam.

Walaldu nayaabot

¹² Malaykaajo nayaāo fuuri walaldu mum. Den feccere naanje, e lewru, e koode tatawre fiyaa. No dum fiyaa, go feccere majjum tatawre niibbi, jemma e nyalooma bo majjini feccere jaynol mum tatawre.

¹³ Baawo mum, ji'umi ciial e fira dow kammu. Den nanumi enjal bata e daane towne, enjal wi'a: «Kayto! Kayto! Bone woodani himbe duuniyaaru to malaykaabe tato horiibe fuurii galaldi mum!»

9

Walaldu joyaabot

¹ Malaykaajo joyaāo fuuri walaldu mum. Den ji'umi hoodere yiwi dow kammu yani e leydi. Ne hokkaa maaōitirgel 6unnu luggunjol nol walaa kaddi. ² No ne maaōiti nol, go curki tekkuki wurti e maggol. Curki kin e nandi hande curki yiwuki e suudu yiite, ki niibini naanje e hennu. ³ Den babatti wurti e curki kin, sankitii e leydi, dī kokkaa baawde hande jahe. ⁴ Di bi'aao to dī meemu fudo, e huune ko fudata dow leydi, e ledde, amma himbe be maane Alla walaa dow tiide mum. ⁵ Di kokkaaka laawol di bara himbe, amma, di toora 6e faa lebbi joyi. Naawella majji e nandi hande naawalla yaare to fidii neddo. ⁶ Wakkati mum, himbe dartan maayde, amma 6e kebataa ne. Be jidan maayde, amma ne doggan 6e.

⁷ Babatti din e nandi e pucci ciriyaniidi konu. Huune ko nandi e meetali gadiraadi kannjeeri e woni dow ko'e majji. Geese majji e nandi e geese himbe. ⁸ Gaasa majji e nandi e gaasa rewbe, nyiye majji e wa'i hande nyiye jagge. ⁹ Gabaaje majji e wa'i hande tabbordum kure. Rimmo biyeede majji e wa'i hande rimmo laanaajji di pucci duuddi, ciriyaniidi konu foodata. ¹⁰ Dī goodi bokkordi e kure hande jahe. Der bokkordi majji, baawde toorugo himbe faa lebbi joy woni. ¹¹ Malaykaajo 6unnu luggunjol kaddi walaa, laatii laamiido majji. Inne makko e Iburaninkeeere woni, Abaddon, e Yunaninkeeere bo, Apolliyon.

¹² Bone arandeere yawtii. Daa, boneeji didi e wara kade.

Walaldu jeego'abot

¹³ Malaykaajo jeego'abot fuuri walaldu mum. Den nanumi daane yiwi to galaldi hiisirde naay ne kannjeeri, gonune yeeso Alla. ¹⁴ Daane nen wi'i malaykaajo jeego'abot jogiido walaldu puureeteejol:

«Fiirtu malaykaabe nayo haabbaabe to maayo manjo, wi'eteeno Efaratis.» ¹⁵ Malaykaabe nayo 6en firtaa. Be ciriyake gam duu6ol, e lewru, e nyalaane, e wakkati, de 6e barata feccere himbe tatawre. ¹⁶ Mi nanii limgal soogeeji baddiidi pucci: 6e gadii himbe miliyo keme dido (200. 000.000). ¹⁷ Nani do no ji'irmi pucci e waddiibe dī der jiki am. Waddiibe pucci din, e 6ornii ta66ordum kure bodejum hande yiite, e bula bulajum, e nareerijum hande bu'e naanje. Ko'e pucci din e nandi hande ko'e jagge. Yiite, e curki, e bu'e naanje e wurttoo diga kunnude majji. ¹⁸ Boneeji tati din, waato yiite e curki, e ko nandi e bu'e naanje wurtii e kunnude pucci, wari feccere himbe tatawre. ¹⁹ Gam baawde, e semme pucci din tawaaka maa to kunnude e bokkordi majji. Bokkordi din e nandi e bolle, dī goodii ko'e, kanje di gadiranta himbe ko halli.

²⁰ Horiibe, be boneeji din waray, tuubay ko 6e gadii, be accay saafugo ginnaaji, e tooruuje gadiraade kanjeeri, e cardi, e janni bodeeri, e kaaye, e ledde. Tooruuje den yi'ataa, de nanataa, de jahataa. ²¹ Be tuubay 6e acca warugo himbe e saafugo ginnaaji, e jeneen, e guyka.

10

Malaykaajo e dewtel

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo semmenteejo gom kade. Oo jippoo diga dow kammu. Oo 6ornii duulere, cincinga e fililtii hoore makko. Yeeso makko e jalba hande naanje, asaale makko e wa'i hande moosi yiite. ² Oo jogii dewtel maaōitiinjel. O darini koynjal makko nyaamowal dow maayo, nanowal bo dow leydi. ³ O batii e daane towne hande no jaggere halfirta. No o batii e daane towne, den palmaali jeedidi nanaa. ⁴ No palmaali jeedidi din batidi, ko ciriyimmi mi winna. Amma niumi daane gom yiwi diga dow kammu, wi'immi: «Suudu ko palmaali jeedidi din wi'i, taa winnu ka!»

⁵ Den malaykaajo mo ji'unoomi e darii dow maayo e dow leydi on, 6anti junjo mum nyaamo faa dow. ⁶ O hunorii inne Alla, tabitido faa abada, tagudo kammu e ko woni der mum, tagudo leydi e ko woni der mayri, tagudo maayo e ko woni der maggo. O wi'i: «Dum booyataa kade!

⁷ Amma nyaanne malaykaajo jeedidaō fuurata walaldu mum, Alla hebbinan asiiri mum. Dum laatoto hande no o batirnoo annabiiibe gollantooēe mo habaru beldō.»

⁸ Den daane ne nanunoomi, yiwoyne diga dow kammu, wi'immi kade: «Yahu ettu dewtel maaōitiinjel, gonunel der junjo malaykaajo dariido dow maayo e dow leydi.»

⁹ Jahumi to malaykaajo on, bi'u moo mi, o hokkammi dewtel nel. O wi'immi: «Ettu nel, modaa! Nel welan der hunnuko maa hande juuri, amma nel haadan der reedu maa.»

¹⁰ Jäbumi dewtel nel e junjo malaykaajo, yakkumi nel. Nel weli der hunnuko am hande juuri, amma no modumi nel, nel haadi der reedu am!

¹¹ Baawo majjum, bi'aami: «Sey bataa kade ko Alla hollitin maa dow himbe duuþþe, e lenyi duuðði, e delle duuððe, e laamiiþþe duuþþe.»

11

Seedeefe dido

¹ Den kokkaami yommal nandunjal e sawru poonnikol. O wi'immi: «Umma, foonnu suudu Alla e hiisirde. Limu sujidoobe wonube der maggol. ² Amma accu fageere suudu Alla yaasiire, taa foonnu ne, gam 6e lenyi janani nun hokkaa ne. Be jaabän wanjarde seniine faa lebbi lasoy didi e didi. ³ Mi hokkan seedeeþþe am dido baawde wadugo annabaaku faa balde ujuneere e keme didi e lasoy tati, (1260) 6ee bornorii saakijji.»

⁴ Seedeefe dido ben woni ledde jaytuuje didi, e fitillajaajididi, dariidif yeeso Joomiraawo duuniyaaru. ⁵ Jiddo wadugo ko halli fu, yiite wurtoto diga kunnude maþþe, halka wayþþe maþþe. Nun nun haani jiddo wadango 6e ko halli fu, wariree. ⁶ Bee goodi baawde maþþugo kammu gam to diyam tobu der balde de 6e baajtoto haala Alla. Bee goodi bo baawde waylitingo diyelee laatoo yiyam. Be baawan bo ko jippini boneeji feere feere de 6e jidi fu, e duuniyaaru do.

⁷ To 6e gaynii seedaaku maþþe, tewuwa gom wurtoto diga gayka lugguka, haba e maþþe, jaaloo 6e, wara 6e. ⁸ Balli maþþe wonoto der fageere wanjarde mawne. Ton nun Joomiraawo maþþe tigganoo dow leggal palaajal. Wanjarde nen nanditiniraamaa Sodoma e Misira. ⁹ Himbe yiwoyþþe diga duuniyaaru fu, e lenyi fu, e delle fu, e leyde fu, yi'an balli maþþe, jaka balde tati e feccere. Be nootataako balli maþþe uwhee. ¹⁰ Wonube der duuniyaaru seyoto gam maayde maþþe. Be gadan juulde, be kokkontira dokke gam annabiife dido ben tooriino 6e puy. ¹¹ Amma 6aawo balde tati e feccere den, foofaango yonki yiwuuo to Alla, naati e maþþe. Be pinti, 6e ummii 6e darii, go yi'uþþe 6e fu, kulol manjol nannji dum. ¹² Den daane towne yiwi dow kammu, e wi'a annabiife dido ben: «Eencee do!» Be eenci dow kammu, der duule, wayþþe maþþe e daara 6e. ¹³ Wakkati mum, leydi dimmii e semme, go feccere wanjarde sappo'awre mum halki. Dimmaade leydi den wari himbe ujune jeedido (7000). Den horiie huli, hokki Alla mo dow kammu tedduunjal.

¹⁴ Bone didawre yawti, amma 6ooyataa ko bone tatawre wara.

Walaldu jeedidaabol

¹⁵ Malaykaajo jeedidaabo fuuri walaldu mum. Den daade towde nanaa dow kammu, e wi'a: «Baawde laamanaago duuniyaaru fu laatanike Joomiraawo meeden e Almasiihu mum. O laamoto faa abada!»

¹⁶ Dottiibe laso e nayo joodiibe dow kit-taaje yeeso Alla jiccii, sujidani Alla, ¹⁷ 6ee bi'a:

<joomiraawo Alla, mo baawde,
An gonudo naane, e jooni, men jettii maa,
gam a gollirii baawde maa mawde,
a tabbitinii laamu maa.

¹⁸ Mone wadii heeferbe,
amma mone maa wara.

Wakkati kiitotodaa maayabe wadii,
wakkati de barjotodaa annabiibe maa,
gollanoobe maa, wadii,
wakkati de barjotodaa himbe maa,
hulbe inne maa wadii,
mawbe e petton fu,
wakkati bo wadii de kalkataa halkooþþe
leydi.»

¹⁹ Suudu Alla maþþita dow kammu, pakoroowal alkawal yi'aa der mayru. Den maayye maayyi, rrimmo wadi, palmaali falmi, leydi dimmii, malamalluuje mawde tobi.

12

Debbo e kuunja gom

¹ Maane mawne gom hollitii dow kammu. Debbo gom e bornii naanje, lewru e woni ley koyde makko, oo mellii meetalol nol koode sappo e didi dow hoore makko. ² Oo woodi reedu, go oo halba sabbu toora, e naawalla nataware.

³ Maane gom kade hollitii dow kammu, go kuunja gom bodeya, manja, hollitii. Naa woodi ko'e jeedidi e galaldi sappo, hoore fu e woodi meetalol laamu. ⁴ Bokkordu magga e fooda feccere koode kammu tatawre, e fadda de e leydi. Na darii yeeso debbo paaniido rimugo on, gam na moda biyiiko to o rimii. ⁵ Den o rimi 6iddo gorko. Kanko woni duroowo 6e lenyi janani fu e sawru janni. Den suka on yawtinaa faa to Alla, e kittaal laamu mum. ⁶ Debbo on doggi yahi der ladde, nokkuure to Alla moyyinannoo mo. Ton o nyaannetee faa balde ujuneere e keme didi e lasoy tati (1260).

⁷ Go konu ummii dow kammu. Malaykaajo bi'eteedo Mika'ilu, e malaykaabe mum, haþidi e kuunja ñan, kanja bo, na haþidi 6e, e malaykaabe magga. ⁸ Amma kuunja ñan waaway jaalaago, kannja e malaykaabe magga fu, 6e dulli jayri maþþe dow kammu. ⁹ Kuunja manja ñan wurtinaama yaasi. Kannja woni

boddi nayeeri, bi'eteeni Iibiliisa e Seydan, jarbotoodo duuniyaaru fu. O faddaama e leydi, e malaykaabe makko fu.

¹⁰ Den nanumi daane towne diga dow kammu, e wi'a: «Jooni, kisidam, e semme, e Laamaare Alla meeden, e baawde Almasihu makko warii. Gam gaccotoodo banniraabe meeden, to Alla jemma e nyalooma fu riiwaama diga dow kammu. ¹¹ Amma, 6e jaalake mo gam daliila yiyyam Jawgiyel e gam haala seedaaku maabbe. Be jiday yonki maabbe faa 6e kula maayugo. ¹² Gam majjum, kammu e joodiibe der mum, belbeltee! Amma leydi e maayo, bone woodani on! Gam Seydan jippanake on e mone mawne, gam oo anni wakkat sedda horanii mo.»

¹³ No kuunja jan yi'i faddaama e leydi, na yanti toorugo debbo dimudo biddo gorko on. ¹⁴ Den debbo on hokkaa biyeede dulowwa manja, gam o fiira, o yaha der ladde, to nokkuure ne o moyyinanaa, gam o woddadoo e boddi nin. Ton nun o nyaanнетee faa jaka duu6i tati e feccere. ¹⁵ Go boddi nin tuuti diyam, edam ila 6aawo debbo on hande maayo, gam dam ilina mo. ¹⁶ Amma, leydi faaabii debbo on, ni omtii, ni yari diyam dam kuunja jan tuuti. ¹⁷ Kuunja jan monnii debbo on sanne, yahi haboygo horiibe der lenyol makko, waato dowtaniihe ka Alla batii ko e seedanoo Yeesu. ¹⁸ Den kuunja jan darii dow jaaneeri fonjo maayo.

13

Bisaaji didi burtiidi e maayo

¹ Baawo majjum, ji'umi bisaas gom e wurtoo der maayo, naa woodi galaldii sappo, e ko'e jeedidi. Hoore fu e woodi meetalol laamu. Inde jennooe Alla e winnaa dow ko'e dee fu. ² Bisaas ja ji'umi e nandi e muusuuru. Koyde magga e wa'i hande koyde dawaanjel. Hunnuko magga e wa'i hande hunnuko jaggere. Kuunja jan hokki bisaas jan baawde mum, e kittaal mum, e baawde mawde. ³ Ko'e bisaas jan woore mum, e nandi hande ko nawnano faa waati. Amma jooni nawnnande magga hoynii. Go himbe duuniyaaru fu haaydinii, e tokki ja. ⁴ Be cujidani kuunja jan, gam ja hokkii bisaas baawde magga. Den, be cujidani bo bisaas, be bi'i: «Moy nandi e bisaas? Moy waawi ko habidi e magga?»

⁵ Bisaas jan hokkaa hunnuko bata haalaaji mawnitaare, bata kalluka dow Alla. Na hokkaa bo laawol gollirgo baawde magga faa lebbi lasoy didi e didi. ⁶ Na fuddi batugo kalluka dow Alla, e inne mum, e nokkuure to o woni, non bo, e wonjiibe dow kammu. ⁷ Na hokkaa baawde habfugo e himbe Alla, na jaaloo 6e. Na hokkaa baawde laamanaago lenyi fu, e himbe fu, e dende fu, e leydiije fu. ⁸ Himbe wonube e duuniyaaru, 6e inde mum

winnaaka der dewtere yonki diga fuddoode duuniyaaru, sujidanan bisaas jan. Jawgiyel kiisanoonjeel nun woodi dewtere nen.

⁹ Goodudo noppa fu, nana! ¹⁰ Mo dum resani nanjee maccunnaaku, nanjee. Mo dum resani waree e kaafahi, waree e kaafahi. Gam majjum sey himbe Alla tinno, jogoo goondinki.

Bisaa yiwuja e leydi

¹¹ Baawo majjum, ji'umi bisaas kuunja e wurtoo diga e leydi. Naa woodi galaldii didi nandudi e galaldii Jawgiyel, amma naa bata hande kuunja jan. ¹² Na gollirii baawde bisaas arana yeeso magga. Na dooli duuniyaaru e joodiibe e mayru sujidana bisaas arana nawnanoona yidi waatugo ko nyawtaa. ¹³ Bisaa didaba wadi kaayefiji mawdi. Na jippini yiite diga dow kammu e leydi, himbe fu e daara. ¹⁴ Na yoyri himbe duuniyaaru e kaayefiji. Na hokkaama baawde wadfugo kaayefiji din yeeso bisaas arana. Na bati himbe duuniyaaru wada tooruure nandune e bisaas nawnajaan e kaafahi ko dadii. ¹⁵ Na hokkaa baawde wattango toorure nen yonki, faa ne bata gecca, na wada mo sujidanyne fu waree. ¹⁶ Bisaa jan dooli himbe fu, tedduube e faandubee, jom jawdiibe e talakaabe, rimbe e maccube, 6e gadanee maane to junjo nyaamo, dum bo to tiide maabbe. ¹⁷ Goddo hebataa sooda dum bo sippa to woodaa maane nen, maane nen bo, inne bisaas e lamba mun nun.

¹⁸ Sey neddo heba faamu. Goodudo hakkillo, liiso lamba bisaas jan, gam lamba magga laati nun lamba neddo. Lamba kan woni, keme jeego'o e lasoy tati e jeego'o (666).

14

Jawgiyel e jimol sooditaabe

¹ Den daarumi kade, go ji'umi Jawgiyel e darii dow waanne Siyoona. Himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000), e wondi e maggel. Inne maggel, e inne Baaba maggel e winnaa dow tiide maabbe. ² Nanumi daane yiwoy diga dow kammu kade. Daane nen e wa'i hande rimmo diyam duu6dam, e hande riggaajo manjo. Daane ne nanumi e wa'i hande moolooji nun fiyeteet. ³ Himbe 6en e yima jimol kesol yeeso kittaal laamu, e yeeso tagaadum nayum yonkintejum, e yeeso dotiibe. Goddo waaway ko ekkitii jimol nol to hinaa himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000), sooditaabe diga duuniyaaru.

⁴ Himbe 6en tuuninay ko'e mum e rewbe, gam 6e jogake ko'e maabbe 6ee laasi. Bee tokki Jawgiyel to nol yahata fu. Kambe woni sooditaabe diga caka himbe, gam 6e laatoo arteteeb sakkee Alla e Jawgiyel. ⁵ Fewre

meeday wurtaago e kunnude maăbe, 6e galaa gacce.

Malaykaăe tato

⁶ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo goddo e fiira hakkune dow e ley. Oo woodi habaru beldo, tabitiido, gam o waajoo himbe duuniyaaru fu, e leydee fu, e lenyi fu, e delle fu, e jama'aaje fu. ⁷ Oo bata e daane towne, oo wi'a: «Kulee Alla, teddinee mo, gam wakkati o hiitotoo warii. Cujidanee tagudo kammu e leydi, e maayo, e ciiliije diyam!»

⁸ Malaykaajo didaō tokkini arano, e wi'a: «Babiila wannarde mawne yanii! Ne yanii! Ne yarnii leydee fu jaram mayre, dam baadi mayre kalluni.»

⁹ Malaykaajo goddo, tataō tokkini 6e, e bata e daane towne, e wi'a: «To goddo sujidanii bisaa, e foto magga, go hebi maane magga e tiine, naa bo e junjo mum, ¹⁰ joomum yaran innabojam mone Alla. Jaram dam jillontiraaka, baanjaadadam der jarirgel mone makko. Joomum tooroto der yiite e kibiriitie yeeso malaykaăe seniise, e yeeso Jawgiyel. ¹¹ Curki yiite tooranje 6e, e eenca dow faa abada. Sujidanbe bisaa, e foto mum, ko hebi maane inne magga, 6e kebataa siwtare jemma e nyalooma fu.»

¹² Gam majjum sey himbe Alla, downtaniise ka o bat, go e goondini Yeesu heba munyal.

¹³ Den, nanumi daane diga dow kammu, e wi'a: «Winnu kaa do: "Diga jooni, barke woodani maayubé go e hawti e Joomiraawo." Ruuhu e wi'a: "Goonja nun! Be ciwtoto e golle maăbe, gam golle maăbe tokkan 6e."»

Wakkati dugge duuniyaaru

¹⁴ Daarumi, den ji'umi duulere raneere. Goddo nandudo e Bii neddo e joodii dow mayre. Meetalol kanjeeri e woni dow hoore makko. Oo jogii waarudu beljol e junjo makko. ¹⁵ Malaykaajo goddo wurtoy diga suudu Alla, e bata e daane towne, e wi'a joodiido e duulere on: «Faddu waarudu maa, duggaa, gam wakkati dugge yottake, ko woni e leydi fotii ruggeego!» ¹⁶ Joodiido e duulere faddi waarudu mum e leydi, den ko woni e mayri fu ruggaa.

¹⁷ Malaykaajo goddo wurtoy diga suudu Alla gonunu dow kammu, kanko bo, oo jogii waarudu beljol.

¹⁸ Malaykaajo goddo, dawranoowo yiite wurtoy diga e hiisirde. Oo bata e daane towne, oo wi'a malaykaajo joodiido waarudu welunu on: «Faddu waarudu maa welunu, duggaa 6iibbe innabooje gonude der duuniyaaru, gam de bennii.» ¹⁹ Malaykaajo faddi waarudu mum der duuniyaaru. O ruggi 6iibbe innabooje awaaade der leydi, o waanji de der 6iddirde mawne, ne mone Alla. ²⁰ Biibbe innabooje 6iddaa der 6iddirde

wonune yaasi wanjarde. Yiyam ili diga 6iddirde nen. Dam hebbi faa yottii to lagame pucci. Dam ili faa jaka kiloo keme tati (300).

15

Malaykaăe jeedido e boneeji cakitiidi

¹ Baawo mum, ji'umi maane gom dow kammu. Maane nen e mawni, nee hunnii bo. Den ji'umi malaykaăe jeedido e jogii boneeji jeedidi. Kanji laatii boneeji cakitiidi ci mone Alla hebbirta.

² Ji'umi ko nandi e maayo nandunjo e daanorgal, jillontiriijo e yiite. Mi yi'i jaaliise bisaa e foto magga, e lamba inne magga, 6ee darii dow maayo non, 6ee jogii moolooji Alla. ³ Bee jima jimol Muusa, jaggiido Alla, e nol Jawgiyel, 6ee bi'a: «Joomiraawo Alla mo baawde, golle maa e mawni, e haaydinii! Laabi maa e foortii, e laatii goonjaaji, an laamaniido leydee!»

⁴ Joomiraawo, moy woni mo hulataa ma? moy woni teddintaae inne maa? Gam an tan laatii Ceniido. Lenyi fu waran sujida yeeso maa, gam 6e ji'i no golle maa foonnitorii.»

Pehe jeedidi kebbude boneeji jeedidi

⁵ Baawo mum, ji'umi dow kammu, suudu Alla e maăbitii, bukaaru e woni der mayru. ⁶ Malaykaăe jeedido jogiise boneeji jeedidi wurtoy diga suudu Alla nun. Bee bornii gineejii laabudi, jalboojii. Bee kabbi 6elbeli to gabaaje maăbe. ⁷ Gootum der tagaadum nayum yonkintejum dum, hokki malaykaăe jeedido 6en pehe kanjeeri jeedidi. Pehe der e hebbi mone Alla buurdo faa abada. ⁸ Den suudu Alla hebbi curki sabbu teddunjal Alla e baawde mum. Goddo waaway ko naati der mayru, sey no boneeji jeedidi ci malaykaăe jeedido waddi hebbi.

16

Jarirkon mone Alla

¹ Den nanumi daane towne yiwoy diga suudu Alla, e wi'a malaykaăe jeedido 6en: «Jahee, deyyitee der duuniyaaru jarirkon mone Alla jeedidon!»

² Malaykaajo arano yahi, reyyiti jarirgel mum dow leydi, buuwe kallufe, naawude nanji himbe woodube maane bisaa, e sujianoobe foto magga.

³ Malaykaajo didaō reyyiti jarirgel mum dow maayo, no waylitii yiyyam hande ðam maaydo. Den ko woodi yonki der maayo fu, waati.

⁴ Malaykaajo tataō reyyiti jarirgel mum dow gooruui, e ciiliije, de baylitii yiyyam.

⁵ Den nanumi malaykaajo dawranoowo diyelee e wi'a: «An Alla, laatiido pooniido, an wonunoo, an woni jooni, an laatii Ceniido, a hiitorake e foonnaare.

⁶ Gam 6e deyyiti yiyyam himbe maada e dam annabiihe, an bo, a hokkii 6e yiyyam 6e jara! Be kebii ko haanani 6e.» ⁷ Den nanumi daane yiwi diga hiisirde, e wi'a: «Goonja! Joomiraawo Alla mo baawde, sariyaaji maa e laatii goonjaaji, dii laatii poonnitidi!»

⁸ Malaykaajo nayaabo reyyiti jarirgel mum dow naanje, den je hokkaa baawde sunyugo himbe e yiite magge. ⁹ Guli cattudi wadi himbe. Be jenni inne Alla goodudo baawde dow boneeji din. Amma 6e tuubay, 6e teddina mo.

¹⁰ Malaykaajo joyaabo reyyiti jarirgel mum dow kittaal laamu bisaa. Den laamu magga ni66i. Himbe darii e nata delle mum sabbu naawella. ¹¹ Be jenni Alla mo dow kammu, sabbu buuwe e naawella maabbe. Amma, 6e tuubay, 6e acca golle maabbe kallude.

¹² Malaykaajo jeego'abo reyyiti jarirgel mum dow maayo manjo wi'eteenjo Eferatis, diyam maggo beetti, accani laamiise warroofe diga lettugal laawol. ¹³ Den ji'umi ginnaaji tati, nandudi e paa6i, e wurtoo e hunnuko kuunja gom, e diga hunnuko bisaa, e diga hunnuko annabijjo fewrekuujo. ¹⁴ Ginnaaji din yiwi and Seydan. Dii gada maaneesi, dii jaha to laamiise duuniyaaru fu, dii kawrita 6e gam 6e ka6a konu nyalaane darmjal, nyalaane Alla mo baawde. ¹⁵ [Joomiraawo wi'i: «Kettinee! Mii wara hande gujjo. Barke laatanii mo daanaaki e reeni gineeqi mum gam to o yahu funtu, himbe yi'a centudum makko!]»

¹⁶ Ginnaaji din hawriti laamiise to nokkure wi'eteene e Iburaninkeere, Harmagedon.

¹⁷ Malaykaajo jeedidabo reyyiti jarirgel mum dow hennu, daane towne gom nanaa diga kittaal laamu, der suudu Alla e wi'a: «Dum heennyii!» ¹⁸ Maayye maayyi, rimmo e diggaale wadi, leydi dimmii e semme. Iri dimmaade leydi hande dee don meeday ko wadi diga ko himbe tagaa der duuniyaaru, gam de cattii puy! ¹⁹ Wannjarde mawne seenniraa pecce tati. Banjarde mawde de leydeele godde yani. Den Alla siwtori wannjarde mawne wi'eteene Babiila. O yarini ne jarirgel kebbunjel innabojam dam mone makko mawne. ²⁰ Dunde fu halki, baalle bo majiti. ²¹ Malamalluje mawde yani dow himbe diga kammu. Malamalluje den teddugo woore mum fu wadan kilo lasoy didi. Himbe yenni Alla sabbu bone malamalluje den, gam dum sattii puy.

17

No Babiila hiiortee

¹ Baawo majjum, gooto der malaykaabe jeedido, jogiibe jarirkon jeedidon war, wi'immi: «War mi hollee no kaaruwaajo mawdo, joodiido dow diyeele duudde

hiitorree. ² Laamiise duuniyaaru wadidii jenu e makko. Himbe buusii e jaram kaaruwaaku makko.»

³ Den Ruuhu hebbimmi, go malaykaajo yaarimmi der haro. Ton ji'umi debbo gom e waddii bisaa bodeya, gooduna inde jennooje Alla. Bisaa njan e woodi ko'e jeedidi e galaldi sappo. ⁴ Debbo on e bornii kolte bode bodeeji, e wattii kanjeeri e kaaye dime, e colle. Oo jogii jarirgel kannjeeri e junno makko. Jarirgel nel e hebbi karmudum e nyiddudum dum kaaruwaaku makko.

⁵ Inne ne maane mum suudii e winnii e tiine makko: «Babiila wannjarde mawne, inna kaaruwaabe e wadoobe ko nyiddi fu der duuniyaaru.» ⁶ Den ji'umi debbo on e buusi sabbu no o yariri yiyyam himbe Alla, e yiyyam waraa6e gam 6e ceedii haala Yeesu.

No ji'umoo mi, kaydiniimi sanne. ⁷ Amma malaykaajo on wi'immi: «Gam ume dum haaynii maa? Mi faaminte maanaa cuudiika dow debbo on e bisaa ja o waddii, gooduna ko'e jeedidi e galaldi sappo. ⁸ Bisaa ja ji'udaa, ja na'onno, amma jooni, ja walaa. Ja wurtoyo diga e gayka lugguka, ja yaha halkogyo. Inde himbe duuniyaaru wobbe winnaake e dewtere yonki diga fuddoode duuniyaaru. Be kaaydinto to 6e ji'ii ja, gam ja na'onno, go ja walaa kade, amma ja wittityo.

⁹ Haani neddo heba annal e faamu. Ko'e jeedidi den laati nun baalle jeedidi de debbo joodii dow mum. Kanje woni laamiise jeedido: ¹⁰ joyo yanii, jeego'abo nun laamii jooni, jeedidabo waray taw. Amma to o warii wakkati sedda o laamotoo. ¹¹ Bisaa gonunoona go ja walaa, laatii laamiido jee-tata6o. Naa latiib bo gooto der jeedido, go ja yaha halkogyo.

¹² Galaldi sappo di ji'udaa, laatii laamiise sappo 6e kebab laamaare taw. Amma 6e keban baawde laamaago e bisaa yanne woore tan. ¹³ Be fu, huune gootum 6e tiitii, 6e kokka bisaa semme maabbe, e baawde maabbe. ¹⁴ Be kaban e Jawgiyel, amma nel jaaloto 6e, gam kannjeer laatii Joomiraawo joomiraabe, e Laamiiido laamiise. Wondube e maggel, laatiibe noddaabe, e subaabbe, e hoolaabe, jaalodinto e maggel.»

¹⁵ Malaykaajo on wi'immi kade: «Diyeele de ji'udaa kaaruwaajo on e joodii dow mum, woni himbe, e jama'aje, e leydeele, e delle. ¹⁶ Galaldi sappo di ji'uda, kanji e bisaa, wanyan kaaruwaajo on, borta mo, acca mo funtu. Be yakkan tew makko, 6e padda mo e yiite. ¹⁷ Gam Alla wattii der berse maabbe 6e gada ko o resi. Be gada hunnuko wooto, 6e kokka bisaa laamu maabbe, faa de ko Alla batu fu hebbi.

¹⁸ Debbo mo ji'udaa, kanko laatii wannjarde mawne, laamaniine laamiise duuniyaaru.»

18*Kalkol Babiila*

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo gom kade e jippoo diga dow kammu. Oo woodi baawde mawde, teddujal makko yayni e duuniyaaru fu. ² O batii e daane towne, o wi'i: «Ne yanii! Babiila wannarde mawne yanii! Ne laatike wonorde ginnajaaj, e suudorde ruuhuji cobudi, e suudorde pooli cobudi, e elliniidi fu! ³ Gam leydeele fu buusii e jaram kaaruwaaku mayre. Laamiiße duuniyaaru jeenii e mayre, tenkuuße duuniyaaru heßii jawdi diga goonnan mayre mawdam.»

⁴ Den nanumi daane wonne diga kammu, e wi'a: «Burtee e mayre, onon himbe am! Gam to on kawtee e hakkeesi mayre, gam to boneeji mayre heßu on. ⁵ Gam hakkeesi mayre yowontirii faa yottii dow kammu, Alla bo siwtorii gađu mayre kallunju. ⁶ Gadanee ne hande no ne wadani on. Jobitee ne ko ne wadani on de didi. Jarigel nel ne laawirani on jaram, laawiranee ne e maggel, semme majjam bura de didi!»

⁷ Duudinanee ne toora e bojji jaka no ne teddiniri hoore mayre, e no ne wuuri der goonnan. Gam ne wi'a der berne mayre: "Min laamiiđo debbo nun, mi gounnijo bane, mi annataa bojji maayde abada!" ⁸ Gam majjum, der nyalaane woore boneeji dii do waranan ne: maayde, e bojji, e rafo, ne jaan du yiite, gam Alla Joomiraawo kitotoodo ne, laati nun mo baawde.»

Bojji dow Babiila

⁹ Laamiiße duuniyaaru hawtuße e mayre der jeenu e goonnan mayre wullan, simoo to yi'i curki bulol yiite mayre. ¹⁰ Be daroto woddi, gam 6e kulan kiita mayre heßu 6e. Be bi'an: «Kayto! Kayto! Babiila, wannarde mawne, Babiila wannarde semmenteere, der yanne woore tan, kiitadaa!»

¹¹ Tenkuuße duuniyaaru wullan, simoo gam mayre, gam goddo soodataa kade gineesi maßee. ¹² Kanjeeri, e cardi, e kaaye dime, e colle, e gude diggude, e gude bodeeje, e bodeeje coy, e ledde luuttooje, e huune feere feere gadiraadum nyiiye nyiibi, e huune gadiraadum ledde caadiide, e janni bodeeri, e janni baleeri, e hayre wi'eteeni marba, ¹³ e koßitaaje ledde bi'eteede kanel, e li'anji, e wardi, e miira, e wardi buudeteedum, e innabojam, e nebbam, e conni, e alkamaari, e na'i, e baali, e pucci, e laanaaji pucci, e maccuße, e yonkijihimbe. ¹⁴ Tenkuuße wi'an wannarde nen: «Ko cuuninodaa heßugo fu woddkike ma. Jawdi maa, e ko woodi fu majji, a heßitintaako dum abada.» ¹⁵ Tenkuuße heßuße jawdi e mayre, daroto woddi, gam kulol kiita mayre. Be bullan, 6e cimoo, ¹⁶ 6ee

bi'a: «Kayto! Kayto! Wannarde mawne, nee do jurortono gude diggude e gude bodeeje, e bodeeje coy. Nee do jurortono kannjeeri e kaaye dime, e colle! ¹⁷ Jawdi nii fu halkii der yanne woore!»

Boyloofe laanaaje diyam mawde, e ya-hoobe toy fu der majje, e gollotooße der majje, e suubotooße liyyi, darii woddi. ¹⁸ No 6e ji'i curki bulol mayre yiite, 6e kalbi, 6e bi'i: «Wannarde gom walaa fotidinnoone e wannarde nee do!» ¹⁹ Be darii, 6ee baanja leydi dow ko'e maßee, 6ee bulla, 6ee cimoo. Berde maßee e biisi, 6ee bi'a: «Kayto! Kayto! Wannarde mawne, ne goonnan mum hokki wooduße laanaaje diyam fu jawdi, der yanne woore tan, ne halkii!»

²⁰ Kammu, seja gam kalkol mayre! Onon himbe Alla e lilaabe, e annabiise, ceyee onon bo! Gam Alla hiitake ne ko ne wadani on!»

²¹ Den malaykaajo semmenteejo gom etti hayre mawne nandune e namarde, faddi ne der maayo, wi'i: «Ninnii nun Babiila, wannarde mawne faddirtee e semme, ne yi'ataake kade faa abada! ²² Daane fiyooße moolooji, e yimoobe, e fuuroobe algaytaaji, e fuuroobe galaldi nanataake kade der maa abada! Wadoobe golle juude feere feere yi'ataake kade der maa. Rimmo namarde nanataake kade der maa. ²³ Jaynjol fitilla yaynataaa der maa. Daane jommanjo gorko e jommanjo debbo nanataake kade der maa. Gam tenkuuße maa laatinoo mawße der leydi. A jammike leydeele duudde e dobo dobooe maa.»

²⁴ Yiyyam annabiise e yiyyam himbe Alla, e dam waraaße der duuniyaaru tawaama der maa.»

19*Jimi jaalorgal dow kammu*

¹ Baawo majjum, nanumi daane towne hande daane jama'aare duunne dow kammu, e wi'a: «Aleluya*! Kisidam, e teddujal, e baawde laatanii Alla meeden.

² Kiitaaji makko e laatii goonjaaji, dii poonnitii! O hiitake kaaruwaajo mawdo bisudo duuniyaaru e kaaruwaaku mum. Alla hiitake mo gam o reyyiti yiyyam gollantooße dum.» ³ Be bi'i de didawre: «Aleluya! Curki bulol wannarde nen e eenca dow faa abada!» ⁴ Dottiise laso e nayo, e tagaadum nayum yonkintejum dum, jicci sujidani Alla joodiido dow kittaal laamu, e wi'a: «Aami! Aleluya!»

Bangal Jawgiyel

⁵ Daane yiwi diga kittaal laamu, e wi'a: «Jettee Alla meeden, onon gollantooße mo fu, onon hulbe mo, mawße e petton!» ⁶ Den

* 19:1 Aleluya laati nun haala Iburaninkeeere, waato «Jettee Joomiraawo»

nanumi hande daane jama'aare duunne, e hande rimmo diyam duudsdam, e kade hande riggaajo manjo, e wi'a: «Aleluya! Alla Joomiraawo meeden, mo baawde, laamake. ⁷ En ceyee, belbelten, teddinen mo, gam gangal Jawgiyel yottake. Daabbaado maggel siriyaake. ⁸ O hokkaama o bornoo kolte diggude, jalbooe, laabude.» Kolte den laati hande gadu himbe Alla geetu.

⁹ Malaykaajo wi'immi: «Winnu: "Barke woodani noddinaabe nyaamde teegal Jawgiyel!"» O wi'immi kade: «Haala Alla goonjaha ka o batii nun don.»

¹⁰ Jicciimi ley koyde makko, gam mi su-jidana mo, amma o wi'immi: «Taa waadu dum! Min bo, mi gollantoodo Alla nun hande maa, e hande banniraabe maa jogiibe seedaaku Yeesu. Sujidan Alla!» Goonja ka Yeesu holitti, kanka nun hokki annabiibe haala ka 6e batii dow makko.

Almasiihu waran hiitoo bisaa

¹¹ Baawo majjum ji'umi kammu maabbiitii. Den ji'umi puccu danewol. Baddiido nol, e wi'ee Kooliniido, e Goonjaajo. Goonja o hiittoto, kanka o haabirta bo konu. ¹² Gite makko e wa'i hande dennjal yiite. Oo mellii meetali laamu duuddi. Inne e winnaa dow makko, goddo annaa ne, to hinaa kanko. ¹³ Oo bornii togoore cownaane der yiyyam, inne makko woni: «Haala Alla.» ¹⁴ Konunkeebe 6e dow kammu e tokkini mo. Bee baddii pucci daneeji, 6ee bornii kolte daneeje diggude, laabude. ¹⁵ Kaafahi belki e wurttoo diga e hunnuko makko. Kanki o jaalortoo himbe. O laamoranto 6e e sawru janni. O biiddan innabooje der biiddirde mone Alla mawne, laattiido mo baawde. ¹⁶ Inne gom e winnaa dow togoore makko, e dow asaanjal makko: «Laamido laamiibe, e Joomiraawo joomiraabe.»

¹⁷ Den ji'umi malaykaajo gom e darii dow naanje. O batii e daane towne, o wi'i pooli piirooji dow hennu fu: «Garee kawritee gam juulde Alla waadi. ¹⁸ On yakkan tew laamiibe, e hooreebe soogeeji, e bannu semmenteebe, e tew pucci, e waddiibe di, e bannu himbe fu: rimbe e maccube, mawbe e petton!»

¹⁹ Den ji'umi bisaa e laamiibe duuniyaaru, e konunkeebe mum. Be kawritii gam 6e kaabida e baddiido puccu on, e konunkeebe mum. ²⁰ Bisaa njan nannjaa maabbaa, kanna e annabijjo pewoowo gadunoodo haaynaareeji yeeso magga. E haaynaareeji din o jammoriinoo woodubee maane bisaa, e sujidanoo6e foto magga. Be fu dido, 6e paddaa e yonki der maayo yiite ku66oo6e, e kibiriita. ²¹ Horiibe waraa e kaafahi burtotooki e hunnuko baddiido puccu on. Pooli wari yakki galli maabbe, faa di kaari.

20

Laamaare duubi ujuneere

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo gom e jippoo diga dow kammu. Oo jogii callalluwol mannjol, e maabbiitirgel gayka lugguka. ² O nannji kuunja, boddi nayeeri, bi'eteeni Ibiliisa e Seydan, o habbi 6a faa duubi ujuneere. ³ O wattii 6a der gayka lugguka, o maabbi, o fedii. Den o takki takkanne dow makka, gam to o jammoo leydeele kade faa duubi ujuneere hebba. Baawo majjum, o maabbiintie wakkatti sedda.

⁴ Den ji'umi kittaaje laamu e joodiibe dow majje. Be kokkaama baawde hiitaago. Den ji'umi yonkiji 6e ko'e mum wudditaa gam 6e ceedanike Yeesu, e gam 6e baajike haala Alla. Be cujidanaay bo bisaa, e foto mum. Be kebay maane dow tiife, dum bo e juude maabbe. Be pintii, 6e laamodii e Almasiihu duubi ujuneere. ⁵ Maaybe horiibe fintay faa duubi ujuneere hebbi. Kanjum woni pintol aranol. ⁶ Barke e cenaaki woodani wonu6e der pintol aranol! Maayde didawre woodaa baawde dow maabbe. Be laatanto Alla e Almasiihu Limaamiibe, 6e laamodoo e makko duubi ujuneere.

Seydan jaalaama

⁷ To duubi ujuneere hebbi, Seydan yoofete, wurtoeo e kasu mum. ⁸ O jammoto leydeele gonude der gooraja duuniyaaru naay, waato Gog, e Magog. O hawritan de gam konu, de duudan hande jaaneeri maayo. ⁹ Be cankitii der duuniyaaru fu, 6e piilitii himbe Alla, e wanjarde jidaane. Amma yiite jippii diga kammu, halki 6e. ¹⁰ Seydan jammotoodo 6e, faddaa der maayo yiite e kibiriita, to bisaa e annabijjo pewoowo woni. Don nun 6e toorooto jemmaa e nyalooma, faa abada.

Nylaane darjal

¹¹ Baawo majjum, ji'umi kittaal laamu manjal daneyal, e joodiido dow maggal. Leydi e kammu doggi yeeso makko, yi'aaka kade. ¹² Mi yi'i maaybe, mawbe e petton e darii yeeso kittaal laamu. Dewte maabbiataa. Den dewtere wonne maabbiataa, kayre woni dewtere yonki. Maaybe hiitaa hande no winniraar der dewte, moy fu jaka golle mum. ¹³ Maayo tuuti maaybe mum. Maayde e joonne maaybe bo tuuti maaybe mum. Den moy maabbe fu, hiitaa deydey golle mum. ¹⁴ Maayde, e joonne maaybe wattaa der maayo yiite. Maayo yiite 6on woni maayde didawre. ¹⁵ Neddo mo inne mum winnaaka der dewtere yonki, faddaama der maayo yiite.

21

Kammu kesu e leydi keyri

¹ Baawo majjum, ji'umi kammu kesu e leydi keyri, kammu aranu e leydi arandeeeri majjiti, maayo bo walaa. ² Ji'umi wannjarde ceniine, waato Urusaliima kesol e jippoo diga dow kammu, diga to Alla. Nol siriyake hande debbo ciriyido fotta e gorum. ³ Mi nanii daane towne diga to kittaal laamu, e wi'a: «Joodforde Alla caka himbe nani, o wonoto e maabbe, 6e laatoo himbe makko, Alla e hoore mum wondan e maabbe. ⁴ O moytan gondi gite maabbe fu. Maayde, e bojji, e toora wonataako kade, gam kujje arandeeje fu yawtii.»

⁵ Joodido dow kittaal laamu wi'i: «Mi wadan huune fu laatoo kesum!» O wi'i: «Winnu haalaaji dii, gam di laati nun goonjaaji, kooliniidi.» ⁶ O wi'immi kade, «Huune fu hebbi! Min woni arano, min woni sakitiineejo, min woni fuddoode, e heennyitirde. Dondaado fu, mi hokkan dum diyam yonki, o yobataa. ⁷ Jaaliido heban huune dum fu, milaatoto Alla makko, o laatoo biddo am. ⁸ Amma hulhulbe, e 6e walaa goondinki, e sobiibe, e warooibe himbe, e jeenoobe, e wadoobe dobo doboojie, e saafoobe tooruuje, e fewoobe fu, maayo yiite kubboowe e kibiriita nun woni gedu maabbe. Kanjum woni maayde didawre.»

Urusaliima kesol

⁹ Baawo majjum, gooto der malaykaabe jeedido jogiinoobe jarirkon jeefidion kebbukon boneeji jeedidi cakitiidi, wari, bad-dimmi wi'i: «War mi hollee jommanjo debbo, debbo Jawgiyel.»

¹⁰ Den keewumi Ruuhu, go malaykaajo on yaarimmi dow waanne mawne towne. O hollimmi Urusaliima, wanjarde seniine yiwi diga dow kammu to Alla, e jippo. ¹¹ Teddujal Alla e woni der mayre. Nee jalba hande hayre rimre, e hande hayre wi'eteene yaspa, laabune hande daanorgal. ¹² Birniwol manjol, towunjol e fiiltiti wanjarde nen. Nee woodi dammude sappo e didi, dammugal fu e woodi malaykaajo. Inde lenyi 6i6be Isira'iila sappo e didi, e winnii dow dammude den. ¹³ Dammude tati e woni far lettugal, tati far so6biire, tati far hoore fudo, tati bo far gorgal. ¹⁴ Birniwol wanjarde nen e woodi kaaye dadda sappo e didi. Inde lilaabe Jawgiyel sappo e didi, e winnii e majje.

¹⁵ Malaykaajo baddannoodo am e jogii yommal poonnirgal, nol kanjeeri, gam o foonnira wanjarde, e dammude mayre e birniwol mayre. ¹⁶ Becce mayre naay fu e foti, juutugo e yaajugo fu e foti. Malaykaajo foonni wanjarde nen e poonnirfum mum. Juutugo mayre wadii kilomeeta ujune didi e keme didi (2200), non bo yaajugo e towugo mayre foti. ¹⁷ O foonni bo birniwol mayre, nol wadi kuule hemure e lasoy

didi e naay, (144) jaka poonnol himbe. ¹⁸ Birniwol nol, hayre yaspa nun mahiraa. Wanjarde nen bo mahiraa e kannjeeri laabuni, e jalba hande daanorgal laabunjal. ¹⁹ Wanjarde nen dadda bombooru mum moyyiniraamaa e kaaye dime feere feere. Arandeere, Yaspa, didawre, safir, tatawre, agate, nayawre, emerooda, ²⁰ joyawre, sardonisi, jeego'awre, sarduwran, jeedidawre, kirisoliti, jeetatawre, haako haakoore, jeenayawre, topas, sappo'awre, kirisoparas, sappo e go'awre, yasente, sappo e didawre, ametis. ²¹ Dammude sappo e didi den wadiraamaa e sokiyaaje daneeje sappo e didi. Dammugal fu wadiraam sokiyaare woore. Jayri wanjarde nen wadira e kannjeeri laabuni, jalboori hande daanorgal laabunjal.

²² Mi yi'ay suudu Alla der wanjarde nen, gam Joomiraawo Alla mo baawde, e Jawgiyel nun laatii suudu Alla mayre.

²³ Wanjarde nen bukaaka naanje, naa bo lewru yaynana dum, gam teddujal Alla yaynanta ne, Jawgiyel laatii fitilla mayre.

²⁴ Leydeele fu yahan der jaynjol mayre, laamii6e duuniyaaru waddan jawdi mum der mayre. ²⁵ Dammude mayre maab6ataako nyalooma, gam jemma walaa der mayre.

²⁶ Be gaddan jawdi e teddujal leydeele der mayre. ²⁷ Ko so6i fu naataataa der mayre. Gadoowo ko sentinii, e pewoowo naataataa ton. Amma naatoobe ton woni, 6e inde mum winnaa der dewtere yonki, ne Jawgiyel.

22

¹ Baawo majjum, malaykaajo hollimmi maayo diyam yonki. Diyam dam e laabi hande daanorgal. Maayo nol e yiwa diga kit-taal laamu Alla, e Jawgiyel. ² Diyam maayo nol e ila caka jayri wanjarde nen. Leggal kokkoowal yonki e tawaa fonjo maggo didi fu. Leggal nol e rima 6ikkol de sappo e didi der duubol, waato de woore der lewru fu. Haako maggall e laatii lekki nyawtoohi himbe. ³ Naaloore tawataake kade der siire nen.

Kittaal laamu Alla e Jawgiyel wonoto der mayre, jaggii6e makko sujidanano mo. ⁴ Be ji'an yeeso makko, inne makko winnate e tiide maabbe. ⁵ Jemma walaa ton kade, 6e kaajataake jaynjol fitilla, e jaynjol naanje, gam Joomiraawo Alla laatoto jaynjol maabbe. Be laamoto faa abada.

Gartol Yeesu

⁶ Malaykaajo on wi'immi: «Haalaaji dii do e laatii goona, dii laatii kooliniidi bo. Alla Joomiraawo gattudo haala mum der annabii6e, lili malaykaajo mum gam o holla jeyaa6e makko ko waroya, booyataa.»

⁷ Yeesu wi'i: «Kettinee, mii wara fooyataal!» Barke laatani dowtaniido ko woni der dewtere annabaaku nee do.

⁸ Min, Yuhaana, min nani kujje dee, yi'i de. Baawo no nanumi, ji'umi de, jicciimi yeeso malaykaajo kolludo am de, gam mi sujidana mo. ⁹ Amma o wi'immi: «Taa wadu dum, min bo, mi laati nun jaggido hande maa, e banniraabe maa annabiibe, e dowitzaniibe haalaaji gonudi der dewtere nee do. Sujidan Alla!» ¹⁰ O wi'immi kade: «Taa suudu haalaaji annabaaku gonudi der dewtere nee do, gam wakkati badake. ¹¹ Gadoowo ko halli, tokkoo waafugo ko halli. Cobudo, tokka wadugo ko so6i. Poonnitido, tokkoo waafugo ko foonnitii. Ceniido, tokkoo wonaago der senaare!»

¹² Yeesu wi'i: «Kettinee, mii wara, fooyataa. Mi waddan barjaari gam mi warjoo moy fu deydey golle mum. ¹³ Min woni arano e sakitiineeo, min woni fuddoode e heennyitirde.»

¹⁴ Barke laatani loonnube toggooe mum gam be baawa ko nyaami bi66e leggal yonki, be naatira bo wanjarde diga e dammude!

¹⁵ Amma laatiibe dawaadi, e wadoobe dobo

dobojo, e jeenoobe, e warooobe himbe, e saafoobe tooruuje, e yidube fewre go e fewa fu, wonoto yaasi.

¹⁶ Min Yeesu, mi lilii malaykaajo am, o seedoo kujje de der eklesyaaji. Min woni mo lenyol Dawda, e taaniiko, min woni hoodere fajiri jalboore!

¹⁷ Ruuhu e jommanjo debbo darioi e wi'a: «War!» Nanudo fu sey wi'a: «War!»

Dondaado fu, wara. Jidudo diyam yonki fu, ja6a dam, yo6ataa!

¹⁸ Min, Yuhaana, mii bata moy fu, nanudo haala annabaaku gonuka der dewtere nee do hakkila. To goddo beydii godsum dow kujje dee, Alla beydanan joomum boneeji batanaadi der mayre. ¹⁹ To goddo guytii godsum der haalaaji dewtere annabaaku ne, Alla suttan gedu joomum e leggal yonki, e diga wanjarde seniine, ko batanaa der dewtere ne.

²⁰ Ceediido kujje dee wi'i: «E goona, mii wara, fooyataa!» Aami! War Yeesu Joomiraawo!

²¹ Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon on fu!